

**Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції
«Гуманітарні науки: нові вирішення»**

м. Краматорськ
22 лютого 2017 року

**Материалы III международной научно-практической конференции
«Гуманитарные науки: новые решения»**

г. Краматорск
22 февраля 2017 года

**Proceedings of III International scientific conference
“Humanities: new solutions”**

Kramatorsk
February 22nd, 2017

ББК 60.5+74+80+87.3+88.3

УДК 001+101+159.9+37+316+801

М34

М34 Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Гуманітарні науки: нові вирішення». – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 234 с.

Збірник матеріалів матеріалів III міжнародної науково-практичної конференції «Гуманітарні науки: нові вирішення». Представлені результати робіт з широкого кола гуманітарних дисциплін.

Роботи подаються мовою оригіналу. Відповідальність за зміст робіт несуть автори та наукові керівники.

ББК 60.5+74+80+87.3+88.3

УДК 001+101+159.9+37+316+801

Наукова ініціатива «Універсум»

84301, а/с 65, м. Краматорськ, Україна

Тел.: +380671187401

E-mail: mail@univscience.info

© Автори робіт, 2017

© Наукова ініціатива «Універсум», 2017

© ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017

Зміст

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка

<i>Bagriy M.A., Grytsiv V.V.</i> FEATURES OF UNCONVENTIONAL LESSON IN ELEMENTARY SCHOOL	7
<i>Bakhmat L.V.</i> SELF-ASSESSMENT IN LIFELONG EDUCATION	11
<i>Bezpalа M.O.</i> FORMATION HEALTH SAVING COMPETENCES OF PRIMARY SCHOOL PUPILS	13
<i>Bilavych G.V., Martyniuk H.I.</i> SPECIAL FEATURES OF USING DIDACTIC GAMES THE LESSONS OF UKRAINIAN LANGUAGE IN 1-4 CLASSES	17
<i>Chornogor N.A.</i> DIAGNOSTIC METHODS IN FORMING CONFLICTOLOGICAL CULTURAL MANAGERS CULTURE OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN UNIVERSITIES AVIATION SEGMENT	21
<i>Kozina A.I.</i> INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE TRAINING PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE OF FUTURE ENGINEER-TEACHERS	24
<i>Kravchenko H.Y.</i> THE PHENOMENON OF PROFESSIONAL MOBILITY IN THE MANAGEMENT OF DEVELOPMENT ACADEMICS	26
<i>Malovanyj M.M., Bogomolova N.M., Popovych Y.M., Makarenko T.M., Fedorets I.A.</i> OUT-OF-CLASS WORK IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN SYSTEM OF POSTDEGREE PEDAGOGICAL EDUCATION	29
<i>Mart'yanova T.O.</i> THE RELEVANCE OF THE HERITAGE OF VASYL SUKHOMLYNSKY IN THE XXI CENTURY	33
<i>Onishchenko S.V.</i> ANALYSIS OF CURRENT TRENDS USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE TEACHERS TECHNOLOGY	36
<i>Perebeynos V.B., Pakulin S.L.</i> IMPROVING THE TRAINING OF JUDO VETERANS ON THE BASIS OF APPLICATION OF INTERACTIVE METHODS OF PEDAGOGICAL INFLUENCE	38
<i>Semeniuk A.S.</i> THE EFFECT OF COLOR ON THE INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF THE CHILD	42
<i>Shevkalenko I.O.</i> THE GAME METHOD IN THE PRACTICAL TRAINING OF THE LATIN LANGUAGE IN THE HIGHER MEDICAL SCHOOL	44
<i>Talavyriya K.A., Drygach T.H.</i> THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE STUDY OF MATHEMATICS	46
<i>Tverdokhlib T.S., Tulynska L.V.</i> USING THE METHOD OF PROJECTS FOR STUDYING BIOLOGY IN SECONDARY SCHOOLS	50
<i>Vasylenko G.V.</i> SOCIAL-PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN WORK WITH VULNERABLE PUPILS OF PRIMARY SCHOOL AGE	53
<i>Vasylenko O.M.</i> FORMATION OF PUPILS' SOCIAL RESPONSIBILITY IN EUROPE	56
<i>Yevtushenko J.O.</i> REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION DEONTOLOGICHE CULTURE OF FUTURE DOCTORS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF MEDICAL STUDENTS	60

СЕКЦІЯ 2. Психологія

<i>Alfavitska V.V.</i> THE SPESIFICITI OF PURPOSEFUL DEVELOPMENT OF CADETS` LEADERSHIP QUALITIES	64
<i>Almashi S.I., Marushka V.Y.</i> ON THE ISSUE OF ACADEMIC SUCCESS TEEN	66
<i>Kholodova M.G.</i> MEDIA PROBLEM OF INFLUENCE ON THE EMOTIONAL INTELLIGENCE OF THE CHILD OF PRIMARY SCHOOL AGE	68
<i>Linovichenko T.O.</i> THE IMPACT OF SEXUAL SATISFACTION ON THE CREATIVITY OF MUSICIANS	71
<i>Romanik A.</i> THE SPIRITUAL FACTOR IN THE FORMATION OF THE MILITARY ORGANIZATION OF UKRAINE IN TODAY'S REALITIES	73
<i>Tkachenko A.M.</i> LITHOTHERAPY AS A FACTOR OF INCREASING THE STRESS RESISTANCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS	75
<i>Tsyuzik J.O.</i> THE ROLE OF FAMILY IN THE FORMATION OF PERSONALITY PSYCHOLOGY OF SUCCESS	78

СЕКЦІЯ 3. Філософія

<i>Hanaba S.A.</i> SOCIOCULTURAL PRESENTATION PHILOSOPHY DIDACTICS: DEFINING PROBLEMS	81
<i>Klyueva A.A., Zaytseva M.L.</i> THE IMPORTANCE OF SYNESTHESIA IN THE FORMATION OF ANTHROPOLOGICAL DOCTRINES	83
<i>Konovalenko O.</i> THEORETICAL UNDERSTANDING OF THE PHENOMENON OF SOCIAL SINGULARITY	87
<i>Maistrenko O.S.</i> THE CHRISTIAN ETHICAL PRINCIPLES OF THE ECONOMIC ACTIVITY	89
<i>Pakulina H.S., Zaytseva M.L.</i> FEATURES AND NEW APPROACHES TO THE PERCEPTION OF CONTEMPORARY ART	91
<i>Popovych V.M.</i> STUDENTS COMMUNICATION'S FEATURES AS A MEANS EFFECTIVE TRAINING IN DIVINITY SCHOOLS	95
<i>Sobol T.V.</i> GENERAL COMPETENCE OF GRADUATES OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY	97
<i>Utyuzh I.G.</i> THE HUMAN SCIENCES AS A MEANS TO CHANGE THE MENTALITY OF THE NATION	99
<i>Yegorova D.I.</i> VIEW ON THE MADNESS THROUGHT PLATO TO MODERNITY	102
<i>Yuvsechko Y.V.</i> THE ADVANTAGE OF INDIVIDUAL OVER THE GENERIC AS THE DEFINING FEATURE OF RELIGION IN MODERN SOCIETY	106

СЕКЦІЯ 4. Соціологія

<i>Beletskaya T.V.</i> SOCIAL CAPITAL IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONSHIPS	110
---	-----

СЕКЦІЯ 5. Історія

<i>Bondarenko A.Y.</i> THE EFFECT OF THE DECLARATION ON TERRITORIAL ASYLUM ON THE LIFE OF THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION AND THE MIDDLE EAST IN THE TWENTY-FIRST CENTURY	113
<i>Chychykalo M.A.</i> IMPACT OF THE SECOND REFORM ACT (1867) ON ACTIVITIES OF SUFFRAGETTE ORGANIZATIONS IN GREAT BRITAIN	115

<i>Pulya I.M.</i> THE EVOLUTION OF THE SYMBOLISM OF FC «DYNAMO» (KYIV)	118
<i>Sorokina O.S.</i> ARCHIVAL SOURCES OF A RESEARCH OF CULTURAL ACTIVITY OF UKRAINIANS FROM CANADA IN THE CONTEXT OF 20-90 YEARS OF THE XX CENTURY (ACCORDING TO DOCUMENTS OF THE CSAFU)	121
<i>Sribna M.A.</i> THE ANALYSIS COMPARATIVE OF INTERNATIONAL RED CROSS HELP TO UKRAINIAN RED CROSS SOCIETY IN THE YEARS OF SECOND WORLD WAR AND IN THE PERIOD OF PRESENT WAR ON EAST OF UKRAINE	125
<i>Vitenko Z.R.</i> СОЛІДАРІСТЬ РОБИТНИКІВ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ПРОЛЕТАРИАТОМ 1921-1927 РР. СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ	128

СЕКЦІЯ 6. Право

<i>Baryshev Y.Y.</i> CONCEPT OF INVESTMENTS AND THEIR PROTECTION IN UKRAINE	132
<i>Feklistova I.S.</i> INNOVATIVE TRAINING AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONALISM OF FUTURE LAWYERS AT THE HIGH SCHOOL	135
<i>Kuzmenko T.V.</i> EDUCATION IN THE NETHERLANDS: CIVIL ASPECT	139
<i>Kuzmenko T.V.</i> HOLDING A DISCIPLINARY MILITARY AS A FORM OF PUNISHMENT	142
<i>Kuzmenko T.V.</i> YOUTH VIOLENCE	145
<i>Maurina Y.Y.</i> MARRIAGE IN INTERNATIONAL PRIVATE LAW	148
<i>Tereshchenko O.O.</i> FEATURES QUALIFICATION MURDER HIS MOTHER NEWBORN BABY	151
<i>Tereshchenko O.O.</i> PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF THE MINORS LABOUR IN UKRAINE	152

СЕКЦІЯ 7. Філологія

<i>Bagriy M.A.</i> THEATRE AND DRAMA IGOR KOSTETSKII	155
<i>Bilavych G.V., Stambulska L.I.</i> TYPICAL LEXICAL ERRORS IN STUDENT SPEECH	159
<i>Denisova A.S.</i> UNIMODAL PHRASEOLOGISMS DENOTING MAN' S FEELLINGS	162
<i>Deshko S.</i> LEARNING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE IN ADULTHOOD	164
<i>Dobrovolska S.</i> USE OF VIDEOTAPES — A COMMON FEATURE IN LANGUAGE TEACHING	167
<i>Getmanenko V.V.</i> TRANSLATION OF ABBREVIATIONS IN ENGLISH MEDICAL TEXT	170
<i>Hunya L.</i> HOW TO HELP LEARNERS OF ENGLISH UNDERSTAND PREPOSITIONS	173
<i>Ishchenko O.</i> EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING SCIENCE VOCABULARY	175
<i>Kondrasheva U.A.</i> LATIN BORROWINGS IN THE MEDICAL TERMINOLOGY OF MODERN ENGLISH	179

<i>Menchuk J.R.</i> ABOUT SOME PROBLEMS OF THE TRANSLATION OF MEDICAL LITERATURE	182
<i>Panchyshyn S.</i> ROLE-PLAYS IN TEACHING ENGLISH	184
<i>Panova K.D.</i> DIFFERENCES BETWEEN BRITISH AND AMERICAN ENGLISH	188
<i>Popova E.P.</i> THE PECULIARITIES OF TRANSLATION OF ENGLISH MEDICAL TEXT	190
<i>Romanenko S.M.</i> SPESIFIC FEATURES AND PECULIARIETIES OF MEDICAL TRANSLATION	192
<i>Romash A.Y.</i> LEXICAL AND GRAMMAR PECULIARITIES OF WRITING ABSTRACT IN ENGLISH	195
<i>Stabrovskaya I.N.</i> SYNONYMY IN THE LATIN MEDICAL TERMINOLOGY	197

СЕКЦІЯ 8. Політологія та державне управління

<i>Aleinikova S.M.</i> PECULIARITIES OF PERCEPTION OF THE "RUSSIAN WORLD" IN BELARUS AND UKRAINE	200
<i>Dymytrov V.Y.</i> ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ В УПРАВЛІННІ	203
<i>Feklistov M.V., Feklistova I.S.</i> NEW POSSIBILITIES OF DEVELOPMENT AND INCREASE OF EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY	205
<i>Marusyk Y.V.</i> THE ACTUAL PROBLEMS OF TERMINOLOGY IN THE FIELD OF MIGRATION, WHICH TRANSGRESSES THE LAW	209
<i>Oryshych Y.V., Anisimov V.V.</i> ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ	212
<i>Pyatkovska O.R.</i> CURRENT ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES OF STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND POLAND	215
<i>Vinnichuk O.V.</i> RISKS POLITICAL GAMES OF UKRAINIAN ELITES	219

СЕКЦІЯ 9. Культурологія

<i>Bilavych I.V.</i> IVAN BELEY — UKRAINIAN DOCTOR WITH WORDL NAME	223
<i>Salata G.V.</i> PHILOSOPHICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL UKRAINIAN TERMINOLOGY IN LIBRARY SCIENCE	226
<i>Zaytseva M.L.</i> THE PECULIARITIES OF THE AESTHETIC PERCEPTION OF MODERN ART	229

СЕКЦІЯ 1. Педагогіка

FEATURES OF UNCONVENTIONAL LESSON IN ELEMENTARY SCHOOL

Bagriy Maria Antonovna

Assistant, PhD philology science

Department of specialized techniques and technologies of primary education

Carpathian National University named after V. Stefanik

Ivano-Frankivsk, Ukraine

Grytsiv Victoria Viktorivna

student

Department of specialized techniques and technologies of primary education

Carpathian National University named after V. Stefanik

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ НЕСТАНДАРТНИХ УРОКІВ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Багрій Марія Антонівна

канд. філол. наук, викладач

кафедра фахових методик і технологій початкової освіти

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Гриців Вікторія Вікторівна

студентка

кафедра фахових методик і технологій початкової освіти

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Проблема розвитку пізнавальних інтересів шляхом упровадження нестандартних уроків надзвичайно актуальна сьогодні. Аналіз практичного досвіду переконує нас у недостатній ефективності традиційного уроку, тому науковці та педагоги-практики беруть за мету створення нових форм і методів навчання. Нестандартні уроки як складова розвивального, проблемного та випереджального навчання виступають альтернативною формою організації навчання молодших школярів із метою виховання в них пізнавального інтересу. Збагачення обох сторін навчального процесу інтелектуальними почуттями, це шанс учителя спілкуватися з дітьми душею, це відчуття краси, співпереживання, це радість пізнання, подолання труднощів та насолода від праці.

Існує кілька поглядів на нестандартний урок. О. Савченко розглядає нетрадиційні форми навчання в початковій школі як різновиди уроків, специфіка яких залежить від провідного способу організації навчальної діяльності учнів [6]. Л. Лухтай називає нестандартним такий урок, який не вкладається (повністю або частково) в межі виробленого дидактикою навчального процесу, на якому вчитель не дотримується чітких етапів, методів, традиційних видів роботи [2]. Е. Печерська бачить головну особливість нестандартного уроку у викладанні певного матеріалу у формі, пов'язаній із численними асоціаціями, різними емоціями, що допомагає створити позитивну мотивацію навчальної діяльності [5]. О. Митник і В. Шпак

наголошують, що нестандартний урок народжується завдяки нестандартній педагогічній теорії, вдумливому самоаналізу діяльності вчителя, передбаченню перебігу тих процесів, які відбуватимуться на уроці, а найголовніше — завдяки відсутності штампів у педагогічній технології [3]. На думку О. Антипової, В. Паламарчук, Д. Рум'янцевої та ін., суть нестандартного уроку полягає в такому структуруванні змісту й форм, яке б викликало насамперед інтерес учнів і сприяло їхньому оптимальному розвитку й вихованню [7].

Ефективність навчально-виховної роботи визначається не тільки методами викладання — учіння, а також і формами її організації. На жаль, на сучасному етапі розвитку дидактичної науки немає чіткого визначення цього поняття, його сутності як педагогічної категорії [4]. Нестандартні уроки спрямовані на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу, формують дух змагальності, збуджують творчі сили, розвивають творче мислення, формують мотивацію навчально-пізнавальної діяльності. Тому такі уроки найбільше подобаються учням, зокрема другокласникам, викликають у них творчий інтерес [4].

Успіх організації нестандартного уроку під час розв'язання проблемної ситуації на етапі засвоєння нових знань чи виконання завдань на етапі застосування набутих знань на практиці залежить від того, як засвоєні школярами прийоми спілкування, розвинута техніка мовлення, мовленнєвий етикет, уміння володіти своїм організмом: мімікою, жестами, поглядом, поставою, манерою триматися під час розмови, зустрічі.

Форма організації навчання як дидактична категорія означає зовнішній бік організації навчального процесу, пов'язаний з кількістю учнів, часом і місцем навчання, а також і з порядком його здійснення.

Звичайно, ця організація залежить від вибору дидактичних методів, прийомів і засобів, розуміння цілей і завдань процесу навчання, втілення рекомендацій психологічної і педагогічної наук, зокрема дидактичних закономірностей і принципів у практику роботи педагогів. Проте активна і змістова взаємодія учителів і учнів полягають саме в організації навчального процесу [6]. Тому існує необхідність застосування під час викладання в початковій школі таких форм і методів, які б збуджували творчість учнів, створювали атмосферу розкутості, емоційного піднесення, залучали позашкільні інтереси й захоплення дітей до навчального процесу.

Від середини 70-х років ХХ ст. у вітчизняній школі починає спостерігатися зниження інтересу учнів до навчання. На це школа відреагувала нестандартними (неординарними) уроками, які ставлять за мету зацікавити дітей навчальною працею й утримати цей інтерес.

Думки педагогів щодо таких уроків різні. Одні вбачають у них прогрес педагогічної думки, важливий шлях демократизації школи; інші — небезпечне порушення педагогічних принципів, відступом педагогів під натиском лінивих учнів, які не хочуть і не вміють серйозно трудитися [6]. Нестандартні уроки більше подобаються учням, ніж звичайні, буденні заняття з усталеною структурою й режимом роботи, тому практикувати такі уроки доцільно кожному вчителю, однак перетворювати це на панацею небажано [1].

Аналіз робіт науковців, методистів, ознайомлення з досвідом роботи педагогів-практиків, дають підстави заявити, що форми уроків, які застосовуються в сучасній початковій школі, можна згрупувати наступним чином:

- бінарні уроки;
- інтегровані (міжпредметні) уроки;
- уроки-дискусії (урок-діалог, урок-диспут, урок запитань і відповідей, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-конгрес, урок-практикум, урок-прес-конференція, урок-проблемний стіл, урок-семінар, урок-суд, урок-телеміст);
- уроки-дослідження (урок-знайомство, урок-панорама ідей, урок-пошук, урок-самопізнання, урок «Слідство ведуть затоки», урок «Що? Де? Коли?»);
- уроки-звіти (урок-аукціон, урок-залік, урок-захист, урок-інтерв'ю, урок-екзамен, урок-ерудит, урок-композиція, урок-концерт, урок-огляд знань, урок-презентація, урок-ярмарок);
- уроки-змагання (урок-брейнг-ринг, урок-вікторина, урок-КВД-конкурс винахідливих та допитливих, урок-КВК-конкурс веселих та кмітливих, урок-конкурс, урок-мозкова атака, урок-турнір);
- уроки-мандрівки (урок-екскурс, урок-екскурсія, урок-марафон, урок-подорож);
- уроки-сюжетні замальовки (урок-віночок, урок-вечорниці, урок-драматизація, урок-казка, урок-картинна галерея, урок-ранок, урок-спектакль, урок-фестиваль, урок-усний журнал).

Отже, форма організації навчання є важливою дидактичною проблемою, яка безпосередньо впливає на результативний компонент навчального процесу, зокрема на розвиток пізнавального інтересу другокласників. Вона тісно пов'язана з методами й засобами навчання, бо кінцевий результат визначається комплексом дидактичних умов, серед яких важливе місце посідають організаційні форми навчання.

Стимулюючи творчість учителя та його вихованців, нетрадиційні заняття створюють сприятливі умови для співробітництва, що надзвичайно важливо в роботі початкової школи, якій належить значне місце у формуванні всебічного розвитку людини.

Формуванню пізнавальних інтересів школярів сприяє використання нестандартних уроків, які дають матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу і самостійність, потребують розумового напруження, винахідливості та творчості. Пізнавальна діяльність учнів при таких способах її організації в основному має колективний характер, що створює передумови для взаємодії суб'єктів навчання, дає можливість обміну інтелектуальними цінностями, зіставленню і узгодженню різних точок зору про об'єкти, що вивчаються на уроці.

У молодших класах в учнів формуються основні інтелектуальні вміння, розвиваються пізнавальні сили й здібності, змінюються їх уміння й навички самостійно засвоювати та осмислювати навчальний матеріал. Найважливішою умовою виховання цих цінних якостей є підвищення пізнавальної активності дітей, розвиток у них пізнавальних інтересів. У навчальному процесі пізнавальний інтерес виступає, з одного боку, як мотив навчання, а з другого, — як умова успішного навчання. Основними шляхами виховання інтересу є виховання свідомого, відповідального ставлення до навчальної діяльності; виховання позитивних емоцій, пов'язаних із навчальними заняттями; опосередковане виховання інтересу.

Уміле поєднання традиційних і нетрадиційних форм роботи, використання вчителем таких занять у певній системі та досконале володіння методикою їх проведення забезпечують високу ефективність нестандартних уроків. Як показує досвід провідних учителів, проведення нестандартних уроків значно покращує навчання учнів, зацікавлює їх, виховує дух колективності, прищеплює любов до самого процесу навчання, розвиває пізнавальні інтереси, що так важливо саме в наш час.

Доцільно для розвитку пізнавального інтересу використовувати нестандартні форми проведення уроків, організовані в певну систему, які дають матеріал для роздумів, можливість виявляти ініціативу й самостійність потребують творчої активності, позитивно впливають на загальний розумовий розвиток молодших школярів, їхні пізнавальні інтереси.

Ефективність навчання молодших школярів значною мірою залежить від вибору вдалих форм організації навчальної діяльності учнів та здатності вчителя правильно їх підготувати та провести, адже нетрадиційні форми навчання потребують ретельної підготовки і, насамперед, визначення конкретних цілей навчання та виховання. При доборі нестандартних уроків слід враховувати здібності, інтереси та рівень підготовки школярів. Особливість нестандартних організаційних форм навчання полягає в тому, що під час їх проведення всі учні класу залучаються до активної діяльності, а їх використання якісно підвищує рівень знань учнів, крім того, посилюється мотиваційна частина уроку. Через це кожному вчителю необхідно наполегливо оволодівати педагогічною майстерністю та систематично збагачувати свої знання шляхом самонавчання.

Література:

1. Антипова О.Й. У пошуках нестандартного уроку / О.Й. Антипова, Д.І. Румянцева, В.Ф. Паламарчук // Радянська школа. – 1991. – № 1. – С. 65-69.
2. Лухтай Л.К. Нестандартний урок / Л.К. Лухтай // Початкова Школа. – 2002. – №3. – С. 31-35.
3. Митник О. Шпак В. Народження нестандартного уроку / О. Митник, В. Шпак // Початкова школа. – 1997. - №12. – С. 11-23.
4. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / Редкол: М. Вашуленко, А. Вихрущ, Л. Вознюк та ін. – Тернопіль: ТНПУ. – 2005. – Вип.1. – 178 с.
5. Печерська Е. Уроки різні та незвичайні / Е. Печерська // Рідна школа. – 1999. – №4. – С. 62-65.
6. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О.Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.
7. Савченко О.Я. Дидактичні особливості інтегрованих уроків / О.Я. Савченко // Початкова школа. – 2002. – №1. – С. 2-8.

SELF-ASSESSMENT IN LIFELONG EDUCATION

Liudmyla Bakhmat

candidate of sciences

lecturer of Foreign Philology Department

Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy”

of Kharkiv Regional Council

Kharkiv, Ukraine

Today, new standards for teachers’ competences are being set. The major one concentrates on self-education and lifelong professional development of pedagogical workforce.

The newly adopted Sustainable Development Goals 2030 include an education goal as well. The UN leaders are committed to guarantee “inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all” [4]. Establishing a multidimensional notion of quality education — the foundation to improving people’s lives — is a must for the modern society. Therefore, students’ needs are to be met despite continuously changing trends and currents. Interestingly, modern students are often referred to as new millennium learners. In fact, ongoing professional development of teachers is an important precondition for successful changes. It is believed to be the main field for international investments.

Motivated by teachers’ knowledge and skills enhancement on the one hand and students’ achievements on the other, governments all over the world stimulate lifelong education. They also encourage teachers to face new challenges providing innovative in-service training. The thing is teachers are expected to bear responsibility for inspiring interest and driving students to success. Aspiring excellence is a key feature of qualified and highly reflective teachers.

Lately, lifelong education has been put in the center of the modern education system. Developed countries have successfully established centers for developing teachers’ professionalism. To be exact, the UK boasts of positive success rates for further education. The growth from 59 per cent in 2000 to 75 per cent in 2004 is stated [3].

The British Government designed Lifelong Learning UK (LLUK) in order to create new professional teaching standards. The major objective is to clear and update relevant standards that new entrants to the education system are expected to demonstrate with stressing a particular area of specialism competence. It was a part of the program Equipping Teachers for the Future in order to bring up-to-date roles and responsibilities teachers, tutors and trainers are to meet in modern society. It is also aimed at improving general quality of studies, supporting growing professionalism of the pedagogical workforce and furthering the education system and advancements.

In Israel, PISGA centers were established to help practicing teachers with guidelines and recommendations, garnering experience in order to ensure professional growth. Twice a year in December and May, MASHAV — the Israeli Agency for International Development Cooperation — organizes teacher development courses as well as lots of others for participants from other countries because human capacity building is the top priority. The main aims are about adaptation to ongoing changes in the education system, analysis of recent concepts and methods etc. Naturally, self-reliance, self-evaluation, self-development and enrichment play an essential role in motivating and empowering pedagogical workforce.

Australia is proud of the Institute for Teaching and School Leadership, which is committed to enhancing educational outcomes by leading and influencing improvements. It lists not only professional standards but also contains self-assessment and reflection. The section consists of reflection on practice, performance and development framework activity cards, learning from practice, professional learning charter stimulus cards, the essential guide to professional learning: evaluation. According to the recent data on initial teacher and postgraduate education, a slight increase has been reported [1].

All in all, around the world teacher development centers and independent researchers have agreed upon the importance of self-assessment as a powerful tool for professional development in lifelong education. It is necessary for brushing up on knowledge, identifying interests or values and bringing satisfaction from pursuing career goals. It is applied in all educational and scientific fields. Even medicine is no exception. The American College of Gastroenterology annually updates an online self-assessment test, which is considered an important teaching tool for graduating students and established practitioners.

According to the State Department of Education in Idaho, the purpose of self-assessment is seen as allowing educators to reflect on practice, identifying professional strengths and areas of development.

John A. Ross and Cathy Bruce used a self-assessment tool along with others to analyze a math teacher practice. After finishing the case study, they proved it was efficient for professional growth by: 1) having an impact on defining excellence in teaching and recognizing mastery experiences; 2) assisting the teacher in choosing improvement goals after clearing standards of teaching, opportunities to find gaps between desired and actual practices, and a menu of options for action; 3) establishing communication with school peers, and 4) raising the influence of external change agents on teacher practice. The authors argue that a self-assessment tool can be a constructive strategy for improving the effectiveness of in-service in case it is combined with other professional growth strategies: peer coaching, observation by external change agents, and focused input on teaching strategies [2].

Charlotte Danielson, a world-known educator, developed the framework for teaching. It consists of 10 parts, namely organization, rules, and procedures; positive relationships; engagement and enjoyment; a culture of thinking and learning; preparing students for new learning; presenting new learning; deepening learning; applying learning; helping students reflect on and celebrate learning and professional practice. At the same time, she points out the lack of a “good teaching” definition and addresses unsolved issues of general ratings (most get good or great, satisfactory is 1%), neglecting beginners, adequacy of professional development etc.

To draw a conclusion, self-assessment is an inseparable element in lifelong education. The statement is easily proved by analyzing development policies of professional growth centers for teachers, where it is a significant part of modern curricula. Further researches can be focused on designing effective self-assessment tools and ensuring their efficiency.

References:

1. Australian Institute for Teaching and School Leadership [Electronic resource]. – Internet resources – Access mode: <http://www.aitsl.edu.au/>. – Title from the screen.
2. John A. Ross, Cathy Bruce. Teacher Self-Assessment: A Mechanism for Facilitating Professional Growth [Electronic resource]. – Internet resources – Access mode:

<http://legacy.oise.utoronto.ca/research/field-centres/ross/Ross-Bruce%20AERA%2005.pdf>.

– Title from the screen.

3. New overarching professional standards for teachers, tutors and trainers in the lifelong learning sector [Electronic resource]. – Internet resources – Access mode: <http://www.et-foundation.co.uk/wp-content/uploads/2014/04/new-overarching-standards-for-ttt-in-lifelong-learning-sector.pdf>. – Title from the screen.

4. Sustainable Development Goals [Electronic resource]. – Internet resources – Access mode: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>. – Title from the screen.

FORMATION HEALTH SAVING COMPETENCES OF PRIMARY SCHOOL PUPILS

Bezpala Malvina Oleksandrivna

a teacher of primary school

Kharkiv specialized school of I-III steps № 134

Kharkiv city Council

Kharkiv region

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Безпала Мальвіна Олександрівна

старший учитель початкової школи

Харківська спеціалізована школа I-III ступенів №134

м. Харків, Україна

На сучасному етапі людина, її життя і здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, які є показником цивілізованості суспільства, головним критерієм ефективності діяльності всіх сфер життєдіяльності людини. Підтвердженням цього є й найважливіші стратегічні завдання, визначені в проекті «Нова школа (простір освітніх можливостей)», що полягають у здатності та бажанні дотримуватися здорового способу життя, становленні духовного та психічного здоров'я учня.

На шляху досягнення мети з формування духовного, психічного, фізичного та соціального здоров'я чимало зроблено вітчизняними реформаторами-педагогами: Ю. Байчук, О. Ващенко, С. Омельченко, В. Сухомлинський, В. Шкуркіна, Ю. Чернецька та інші [1-4].

Водночас, аналіз психолого-педагогічної літератури, шкільної практики з досліджуваної проблеми свідчить, що, незважаючи на досить вагомі результати наукових пошуків у галузі формування здоров'язбережувальної компетентності, це питання майже не було досліджено і не впроваджено в систему шкільної освіти.

З огляду на вищесказане проблема розвитку здоров'язбережувальної компетентності в молодших школярів є актуальною і має беззаперечне теоретичне і практичне значення.

Саме це і обумовило вибір теми статті, метою якої є розгляд інтерактивних здоров'язберігаючих технологій формування в учнів потреби цінувати власне здоров'я і життя як найвищу індивідуальну та соціальну цінність.

Як відомо, здоров'я — поняття багатопланове. Це не лише відсутність хвороб, а й гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як результат самодисципліни, самопізнання, самореалізації на основі стійкої потреби бути здоровим [2]. Майбутнє людини значною мірою залежить від стану всіх складових здоров'я (фізична, соціальна, психічна, духовна), від уміння берегти здоров'я і життя за будь-яких життєвих ситуацій [1].

У контексті зміцнення здоров'я чільне місце займають здоров'язберігаючі інтерактивні технології, до яких належать всі педагогічні технології, які не шкодять здоров'ю і виховують культуру духовного, психічного, фізичного і соціального здоров'я [1; 2; 4].

Задля зміцнення здоров'я з учнями молодшого шкільного віку можна використовувати такі здоров'язберігаючі форми роботи: пальчикова, дихальна та звукова гімнастики, імунна гімнастика, психогімнастика, гімнастика для очей; фітотерапія (чаї, фітомішечки); вітамінотерапія (вітамінізація страв); арт-терапія, казкотерапія, кольоротерапія; ароматерапія. Постійне застосування цих форм надає можливість формувати атмосферу здорового способу життя.

Застосування в соціальному вихованні дітей початкових класів інтерактивних методів навчання (дискусії, рольові ситуації, народні ігри, театральні вистави; проблемно-ігрові завдання, спостереження, моделювання ситуацій, тести, мозковий штурм, аналіз життєвих ситуацій, вчинків) сприяє підвищенню рівня знань учнів щодо сучасних методик збереження здоров'я та формує здоров'язбережувальну компетентність учнів.

Наведемо характеристики здоров'язберігаючих форм і методів для кожної зі складових здоров'я.

Для формування психічної складової здоров'я учнів можна використовувати кольоротерапію. Як відомо, що кожен колір впливає на формування настрою та позитивних емоцій. Так, жовтий сприяє формуванню взаєморозуміння, червоний — рівноваги, зелений — чуйності, помаранчевий — вірності, фіолетовий — довіри, блакитний — чесності, рожевий — щедрості, синій — співчуття [2]. Тому з учнями можна провести таку гру: дітям пропонується вибір предмету того кольору, який відповідає їхньому настрою в цей момент. Після вибору надаються коментарі щодо впливу кольору на настрій і створення ситуації покращення психічного здоров'я. Наприклад, зелений колір додає життєвих сил, червоний — енергійність, а жовтий — надію на краще життя.

Для формування духовної складової здоров'я під час уроків позакласного читання за оповіданнями В. Сухомлинського [3] можна запропонувати такі види робіт:

Відновлення тексту прочитаного вдома оповідання, розташувавши в правильній послідовності його частини, кожна з яких має свій колір (відповідно до емоційності змісту). При обговоренні тексту звертається увага на правильне виконання завдання.

Укладення «Хрестоматії моральних цінностей», яка складається з добрих слів, здатних творити дива: чуйність, вихованість, доброта, співчуття, милосердя, любов до ближнього. Необхідно записати лексичне значення цих слів (у разі потреби скористатися тлумачними словниками).

Застосування методу складання фанфіків щодо творчого бачення продовження морально-етичних творів, притч за таким планом: про те, що не збулося; зупинити сюжет; побудувати твір.

Тлумачення фразеологізму, крилатого вислову до зазначеної риси. Наприклад, фразеологізм «ні пуху ні пера» — побажання добра, успіху й удачі.

Розфарбування різними кольорами прислів'я духовного змісту. Наприклад, помаранчевим кольором написано «Добре слово і в мороз зігріє», а синім — «Що від серця йде — того серце не забуде».

Добір і запис антонімів та синонімів до моральної якості людини. Наприклад, до слова «чуйність» антонімом є черствість, а синоніми «чуливість», «чутливість».

Використання у текстах завдань з мови і математики прикладів діяльності учнів щодо морально-етичного змісту (наприклад, волонтерська діяльність школярів у дитячому будинку, участь в акціях милосердя щодо дітей, які тимчасово опинилися в складних життєвих умовах, допомога людям похилого віку).

Такі завдання сприяють посиленню в дітей духовної складової здоров'я, яка є своєрідною вершиною, що збирає все найкраще в людині, завдяки чому людина стає особистістю.

Формування фізичної складової здоров'я потребує не тільки постійного виконання режиму дня, але й зміцнення здоров'я на фізхвилинках та вправ, пов'язаних з дрібною моторикою рук. До таких вправ відносимо: зображення предметів щодо асоціації слів зі словом «добро», надавши слову форми за допомогою плеядо; виконання учнями музичних творів підручними засобами (кухонні прилади, дитячі іграшки). Виконання такого завдання сприятиме не лише розвитку творчої уяви, а й формуванню фізичної складової.

Уроки «Основи здоров'я» слід проводити під девізом «Твоє здоров'я у твоїх руках, тож бережи його щоденно!». Так, під час вивчення тем «Корисна і шкідлива їжа» учням можна запропонувати різнорівневі завдання на комп'ютері в ігровій формі. Завдання містять інформацію про корисний та шкідливий вплив їжі на здоров'я людини. Такі завдання учні можуть виконувати як у класі, так і вдома разом із батьками.

Психічна, духовна складові тісно пов'язані з соціальною. Соціальну складову здоров'я передбачає взаємодію дитини із соціальним середовищем. Для формування в учнів життєвих навичок, спрямованих на здоровий спосіб життя, створюються умови для спілкування учнів у класі, з однолітками. Дуже доречні в цій ситуації ранкові зустрічі. На них учні вчаться спілкуватися; більше дізнаються один про одного, вчаться слухати і чути, висловлювати свою думку та поважати думку іншого, приймати рішення та аргументувати свій вибір. Зазначимо, що соціальна складову здоров'я ефективно формується в активній взаємодії під час виконання здоров'язберігаючих технологій.

Діти молодшого шкільного віку наслідують спосіб життя дорослих, тому просвітницьку щодо духовного, психічного, фізичного та соціального здоров'я роботу слід проводити з дітьми та їхніми батьками, щоб дати їм зрозуміти, що від способу життя сім'ї залежить здоров'я всіх членів родини. Системна робота потребує розробки лекторію для батьків, які включають бесіди, навчальні тренінги, консультації щодо організації дозвілля та здорового способу життя в сім'ї, залучати батьків до спільних заходів із дітьми, до проектної діяльності за такими темами: «Небезпечна їжа», «Тато, мама і я — здорова сім'я», «Ми у світі», «Традиції нашої

родини», «Походження прізвищ», «Вчимося бути здоровими» тощо. Сумісні щорічні екскурсії учнів та їх батьків до Святогорської та Києво-Печерської лавр, храмів Слобожанщини, відвідування музеїв змінюють ставлення батьків до дітей. Для покращення соціальної складової здоров'я учнів і їхніх батьків можна проводити християнські свята Миколая, Різдво, Масляної з використанням обрядових дійств, усної народної творчості, ігор, спрямованих на стимулювання в дитини її кращих можливостей.

Таким чином, таке евристичне занурення в духовну, психічну, фізичну і соціальну складову здоров'я формує в дітях здоров'язбережувальну компетентність, підвищує рівень самостійності, творчості та взаємодії в спільній діяльності.

Література:

1. Ващенко О.М. Формування умінь і навичок здорового способу життя учнів 1–4 класів шкіл-інтернатів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 „Теорія і методика виховання” / О.М. Ващенко. – К.: Ін-т проблем виховання АПН України, 2007. – 21 с.
2. Омельченко С.О. Теоретичні і методичні основи взаємодії соціальних інститутів суспільства в формуванні здорового способу життя учнів загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.05 / Світлана Олександрівна Омельченко. – Луганськ, 2008. – 431 с.
3. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям / В.А. Сухомлинский. – К.: Рад. шк., 1988. – 272 с.
4. Шкуркіна В.М. Формування соціального здоров'я дітей-сиріт підліткового віку в загальноосвітніх школах-інтернатах: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 / В.М. Шкуркіна; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2006. – 20 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 1-4 КЛАСАХ

Bilavych Galyna Vasylivna

*Doctor of Pedagogical sciences, professor
Chair of Pedagogy of Elementary Education
Faculty of Pedagogy
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Martyniuk Halyna Ihorivna

*Student
Chair of Pedagogy of Elementary Education
Faculty of Pedagogy
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Білавич Галина Василівна

*доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки початкової освіти
педагогічний факультет*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна*

Мартинюк Галина Ігорівна

*студентка
кафедра педагогіки початкової освіти
педагогічний факультет*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м.Івано-Франківськ, Україна*

Оволодіння учнями молодших класів міцними знаннями, необхідними уміннями й навичками виступає однією з найважливіших проблем сучасної школи. Шляхами розв'язання цієї проблеми є: удосконалення технологій навчання, активний пошук нових форм і методів роботи в навчальній діяльності. Серед всіх методів вирізняється ігрова діяльність, яка є необхідною потребою в навчанні школярів, а для вчителя виступає рушієм ефективної реалізації завдань навчально-виховного процесу. Ігрова діяльність супроводжується застосуванням і поєднанням дидактичного матеріалу з різними видами роботи, що сприяє усвідомленню школярами мови, формуванню вмінь передавати думки і зміст, вихованню прагнення до точності, виразності й образності мовлення.

Ефективність застосування дидактичних ігор у навчанні молодших школярів переконливо доведено в працях Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, Б. Друзя, М. Вашуленка, Ю. Калинецької, С. Короткова, Н. Кудикіної, М. Микитинської, Р. Осадчук, Н. Підгорної, О. Савченко, Г. Цукерман, Т. Шмакової та ін.

Дидактичні ігри на уроках української мови є особливо актуальними, адже саме вони підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу, зацікавлюють школярів і урізноманітнюють їхню навчальну діяльність. Дослідник М. Кларін визначав, що дидактична гра — це гра за правилами, підпорядкована досягненню заздалегідь окресленого ігрового результату. Дидактичні ігри є важливим

засобом активізації навчальної діяльності молодших школярів, оскільки вони: органічно об'єднують освітню, виховну і розвивальну мету навчання; задовольняють різноманітні ігрові, пізнавальні або соціальні дитячі інтереси; збагачують коло уявлень про навколишній світ; впливають на розвиток психічних процесів, на формування активної особистості; виступають як засіб всебічного розвитку дитини, зокрема, її пізнавальних здібностей; підвищують інтерес до навчання, розвивають трудові уміння та навички школярів; застосовуються як метод і форма навчання молодших школярів; певною мірою сприяють засвоєнню окремих знань і умінь; забезпечують формування у дитини соціально прийнятих етичних норм поведінки та їх осмислення [3, с.10].

Особливо важливе місце посідає гра в навчальному процесі першокласників, адже їхні довільні процеси, такі як увага, сприймання, пам'ять ще слабо сформовані.

Використання дидактичних ігор у 1-му класі на уроках грамоти має певну специфіку. Насамперед зазначимо, що тут треба зважати на те, що ігри поділяють на три види: ігри добукварного періоду; ігри букварного періоду; ігри післябукварного періоду [1, с. 4].

Ігри добукварного періоду спрямовані допомогти і зацікавити до навчання учнів, які щойно прийшли до школи і більшість з них ще не вміють читати, погано орієнтуються на сторінках букваря. На уроках доцільним буде використання ігор, спрямованих на: формування в учнів умінь розрізняти окремі звуки у слові (“Чарівна паличка”, “Лото в парах” “Чарівний потяг”); розвиток в учнів фонематичного слуху (“Упіймай звук”, “Чим відрізняються слова?”, “Плесни в долоні!”); збагачення лексичного запасу учнів (“Хто більше?”) та ін.

Ігри букварного періоду можна використовувати під час вивчення літер на позначення голосних і приголосних звуків, ознайомлення з літерами я, ю, є, ї, апострофом, розділовими знаками [5, с. 94]. До прикладу: формування у дітей навички правильного читання слів із виучуваною літерою, складів із виучуваним звуком (“Змійка”, “Нагодуй Зайчика”, “Натисни кнопку”); формування в учнів навички читання (“Мильні бульбашки”, “Цікаві слова”, “Прочитай віршик” та ін.).

Ігри в післябукварний період доцільно застосовувати для закріплення та вдосконалення навичок письма, зокрема, “Подумай, не спіши”, “Дощик”, “Розвідники” та ін. Ігри також потрібно використовувати і в 2-4 класах, адже програмовий матеріал, що подається школярам у процесі навчальної діяльності, потребує значних зусиль та комбінування різних варіантів вправ для його засвоєння. Саме в ці моменти гра запобігає перевтомі учнів і ефективніше допомагає реалізувати навчальну мету.

Серед різноманіття дидактичного матеріалу для уроків української мови у 2 класі можна виокремити ігри, які добирають відповідно до кожної теми, що вивчається. Наведемо приклади: тема “Речення” (гра “Підмет чи присудок”); тема “Дзвінки і глухі приголосні” (гра “Дзвінки чи глухі”); тема “Іменник” (ігри “Власні назви”, “Відмінковий ланцюжок”, “Іменники на одну букву”); тема “Прикметник” (ігри “Який? Яка? Яке?”, “Однина — множина”, “Предмет за ознаками”). Використовуючи ці дидактичні ігри на уроках української мови, учитель буде сприяти засвоєнню мовних і мовленнєвих знань в учнів, формуванню навчально-мовних, правописних та комунікативних умінь і навичок, підвищенню читацького рівня школярів, збагаченню їхнього словникового запасу та засвоєнню мовних норм [2, с. 47].

Є велика кількість дидактичних ігор, які за умови правильного використання на уроках української мови у 3-му класі не тільки підвищують пізнавальну активність учнів, а й допоможуть школярам ліпше сприймати і засвоювати навчальний матеріал (“Доберіть прикметники до іменників”, “Океан звуків”, “Один у полі не воїн”, “Редактори”, “Влучні слова” та ін.).

Також, вважаємо, доречними будуть дидактичні ігри, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення учнів, що, окрім іншого, слугуватиме засобом пізнання лексичного багатства мови, ефективним методом у роботі вчителя для згуртування колективу класу.

Наведемо окремі приклади використання дидактичних ігор у 3-му класі. Гра “Доберіть до іменників залежні прикметники”. Завдання. Одна група учнів добирає до іменників залежні прикметники, які найточніше можуть передати їхні ознаки. Для цього учнів розподіляють на 3 групи і кожна група виконує свої завдання. Матеріали для гри. Море (яке?) — ...; Поле — ...; Дорога — ...; Обрій — ...; Гори — ...

В офісі “Довідкове бюро” є картка зі словами для довідки (безмежний, безкінечний, безбережний, неосяжний, неозорий, безкрай, глибокий, бездонний, глибочезний, безмірний, далекий, мерехтливий, недосяжний, високий, височенний, крутий, скелястий, розлогий, незбагненний, лісистий).

Друга група до поданих прикметників добирає антоніми. Тут також пропонуємо дітям звернутися до офісу “Обрій пізнання”, де є “Словник антонімів”. Матеріали для гри. Добрий — ...; Щедрий — ...; Міцний — ...; Глибокий — ...; Скелястий (берег) — ...; Гучний (голос) — ...

Відповідно третя група вписує на місці пропусків такі прикметники, які допомогли б читачеві дізнатися, що дія відбувається на початку літа. Використовується офіс “Стіл самоконтролю”, де є зразок тексту. Ми сьогодні відпочиваємо біля нашого ставу. Вода в ньому в цю пору ..., але ще Ми сидимо на ... березі і спостерігаємо, як плавають ... качки і гуси, як над водою з ... криком носяться ... чайки. Трохи далі від берега ... трава, а в ній ... квіти [4, с. 23]. Отже, на прикладі цієї гри можна зрозуміти, що незмінною особливістю дидактичних ігор є їхня багатофункціональність.

Під час проведення уроків української мови у 4-му класі дидактичні ігри можна використовувати як для ознайомлення учнів з новим матеріалом та для його закріплення, так і для повторення раніше засвоєних знань, повнішого їх осмислення, формування умінь та навичок, розвитку мислення і розширення кругозору школярів. На уроках вивчення української мови доцільно використовувати такі ігри, які мають певний розподіл щодо врахуванням тем уроків: “Іменник” — “Хто не помилився жодного разу?” (необхідно поставити іменники у відповідних відмінках), “Провідміняй” (записати потрібні закінчення у словах), “Знайдіть нові слова”(утворити іменники з букв, що входять до складу певного слова). “Прикметник” — “З іменників — прикметники” (утворити і записати від кожного іменника прикметники чоловічого, жіночого, середнього роду), “Прикметники близькі за значенням” (згрупувати близькі за значенням і записати), “Прикметники протилежні за значенням” (дібрати і записати прикметники, протилежні за значенням). “Займенник” — “Замініть займенником” (замінити в поданих реченнях окремі слова і звороти займенниками різних розрядів), “Назвіть займенники” (визначити розряд займенника). “Дієслово” — “Дієслова близькі та протилежні за значенням” (подаються слова в неозначеній формі і протягом певного часу потрібно

написати дієслова певного значення). “Числівник” — “Котрий” (подаються питання та кількісні числівники, від яких потрібно утворити порядковий числівник). “Прислівник” — “Як? Коли? Де? (потрібно написати по п'ять прислівників, які відповідають на питання як?, потім — коли?, потім — де?).

Проаналізувавши методику використання дидактичних ігор, очевидним є те, що спільною особливістю у процесі застосування дидактичного матеріалу на уроках української мови є добір ігор відповідно до теми, яка вивчається в кожному із класів. Відмінним є те, що дидактичні ігри підбираються відповідно до віку школярів та програмового навантаження. Отже, дидактичні ігри сприяють загальному особистісному розвитку молодших школярів, допомагають їм самостійно розв'язувати завдання, знаходити правильні відповіді, порівнювати, проявляти кмітливість, досягати поставленої мети. Ефективність розв'язання учнями різноманітних розумових завдань на уроках української мови за допомогою дидактичних ігор залежить від майстерної педагогічної роботи вчителя та вдало дібраного дидактичного матеріалу. Найважливішою особливістю використання дидактичних ігор є саме початковий етап залучення школярів до ігрової діяльності, потрібно учнів орієнтувати на результати гри, привчати зосереджуватися, мислити та розвивати увагу і тільки тоді все це сприятиме ефективній роботі в наступних класах початкової школи.

Література:

1. Повстянко О. Дидактичні ігри та вправи на уроках навчання грамоти / О. Повстянко // Початкова освіта. – 2014. – № 17. – С. 4–26.
2. Жалдак Т. Дидактична гра на уроках української мови / Т. Жалдак // Початкова освіта. – 2015. – № 3. – С. 47 – 49.
3. Крутій В.А. Активізація навчальної діяльності молодших школярів у процесі використання дидактичних ігор : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / В. А. Крутій; Ін – т педагогіки АПН України. – К., 2001. – 20 с.
4. Федорчук Л. Уроки української мови / Л. Федорчук, О. Ковтонюк // Початкова освіта. Методичний порадище № 9. – 2013. – № 36. – С. 20 – 26.
5. Дронь В.І. Дидактичні ігри на уроках навчання грамоти у 1 – му класі / І.В. Дронь // Початкове навчання та виховання. – 2012. – № 22 – 24. – С. 90 – 102.

**DIAGNOSTIC METHODS IN FORMING CONFLICTOLOGICAL
CULTURAL MANAGERS CULTURE OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN
UNIVERSITIES AVIATION SEGMENT**

Chornogor Nataliia

graduate student

Scientific director – doctor education sciences Leshchenko Gennady

Kirovograd flight academy of National Aviation University

Kropyvnytskyi city, Ukraine

**МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ
КУЛЬТУРИ МЕНЕДЖЕРІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У
ВУЗАХ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ**

Чорногор Наталія Олексіївна

аспірант

Науковий керівник – доктор пед. наук Лещенко Г.А.

Кіровоградська льотна академія

Національного Авіаційного Університету

м. Кропивницький, Україна

Сьогодні зайве доводити, що наука, пов'язана з вивченням конфліктів, має право на існування.

В Україні, як і в інших країнах посттоталітарного простору, суспільство виявилось невідповідним до такої важливої проблематики, як “конфлікт — феномен суспільного розвитку”. Орієнтація на “безконфліктний” розвиток суспільства робила проблематику конфліктів неперспективною. Це призвело не тільки до її фактичного вилучення зі сфери наукового дослідження, а й до того, що в суспільстві не сформувалися механізми розв'язання конфліктів, особливо в системі управлінської діяльності.

У повсякденному спілкуванні слово “конфлікт” застосовується щодо широкого кола явищ — від збройних сутичок і протистояння різних соціальних груп до службових чи сімейних суперечок, до проблем кожної особистості, які супроводжують її протягом усього життя. Слово “конфлікт” походить від латинського *conflictus* — зіткнення. Майже в такому вигляді воно входить і в інші мови (*conflict* — англійська, *conflikt* — німецька, *conflit* — французька, *конфлікт* — українська та ін.). Поняття конфлікту сьогодні не належить якійсь одній певній галузі знань (науки) чи практики. Це соціальний феномен, який проникає в усі сфери людського соціуму, тому його й почали вивчати фахівці різних галузей науки. Сама ж наука конфліктологія має інтегративний характер, вона збагачується життєвим досвідом і досягненнями усіх галузей науки, розвивається активністю думки, розмаїтістю вчинків, мудрістю сприймати проблеми та розв'язувати їх [1].

Високо оцінюючи рівень проведених досліджень, Е.Н. Богданов, В.Г. Зазикін [2] відзначають, що в них недостатня увага приділялася суб'єктам конфліктного протиборства. З цієї причини не розроблялося досить методів діагностики конфліктності, конфліктологічної компетентності, особистісних факторів в різних видах конфліктів: політичному, організаційному, етнічному, сімейному та ін. В даний час в психології активно вивчається поведінка подолання, або так званий «копінг». Копінг — це безупинно мінливі когнітивні і поведінкові спроби впоратися із

специфічними зовнішніми і внутрішніми вимогами, які оцінюються як надмірні або перевищують ресурси людини. Згодом це поняття стало включати в себе реакцію не тільки на надмірні або перевищені ресурси людини вимоги, а й на щоденні стресові ситуації. Копінг об'єднує когнітивні, емоційні та поведінкові стратегії, які використовуються, щоб впоратися з запитами повсякденного життя. Думки, почуття і дії утворюють копінг-стратегії, які використовуються в різному ступені в певних обставинах. Таким чином, копінг-стратегії — це поведінкові і когнітивні зусилля, застосовувані індивідами, щоб впоратися із взаємовідносинами «людина-середовище» [3].

Плануючи діагностичні заходи щодо визначення вихідного рівня сформованості конфліктологічної культури менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у вузі авіаційної галузі (далі ЗЕД) у фаховій підготовці, ми звернули свою увагу на відбір відповідних методик; використання методу бесіди та анкетування; використання педагогічного спостереження, опитування, тестування, фіксацію та аналіз отриманих результатів проведених контрольних заходів.

Для досягнення зазначених завдань треба розробити та реалізувати методику діагностики рівнів сформованості конфліктологічної культури менеджерів ЗЕД, яка ґрунтується на застосуванні методів спостереження, опитування, самоаналізу, тестування.

Так, наприклад, метод спостереження, досліджувався багатьма відомими науковцями, зокрема О. Антоною [4], Б. Ананьєвим [5], В. Рибалко [6], С. Рубінштейном [7] та ін., які вважають доцільним використовувати саме цей метод тільки у тому разі, якщо він відповідає таким вимогам: чітко сформована ціль, розроблена схема спостережень, забезпечена об'єктивність спостережень, їхня систематичність. У залежності від об'єкта спостережень, науковці виокремлюють зовнішні та внутрішні самоспостереження.

Метод опитування треба застосовувати як науковий метод дослідження, який проводиться за визначеним планом і має внутрішню структуру. Також бажано використовувати як письмове, так і усне опитування.

Опитування майбутніх менеджерів ЗЕД викладачами у вузі авіаційного профілю треба проводити з метою визначення ступеня усвідомлення студентами значущості конфліктологічної культури в майбутній професійній діяльності, а також визначення студентами свого рівня сформованості професійної культури.

Відповідно до цього, студентам можна запропонувати відповіді на такі запитання:

– як Ви вважаєте, на якому рівні сформована Ваша конфліктологічна культура: на високому, середньому або низькому?

– які з компонентів конфліктологічної культури, на Вашу думку: (комунікативні, когнітивні, мотиваційні, емоційні, перцептивні), сформовані у Вас найкраще?

– як Ви вважаєте, сформована конфліктологічна культура є запорукою успішної професійної діяльності?

Анкетування є одним із найскладніших різновидів соціально-психологічного спілкування, а участь в опитуванні — досить незвичним видом діяльності для майбутніх управлінців. Викладачу анкетне опитування дає можливість зібрати великий за своїм обсягом матеріал.

Основною перевагою методу анкетування є можливість в умовах обмежених ресурсів провести широкомасштабні дослідження і опитувати значну кількість осіб і, найголовніше, проводити повторні дослідження через певний проміжок часу.

Основними недоліками методу анкетування є те, що на об'єктивність одержаної інформації істотно впливає наявність чи відсутність в опитуваного установки на щирість у відповідях і його здатність об'єктивно оцінювати свої якості.

Для отримання більш достовірної інформації, також можна застосувати такі відомі в педагогічній науці методики, як: „Уміння морально-вольової саморегуляції”, „Комунікативні вміння” Є. Бондаревської та Т. Білоусової; „Професійні вміння” Н. Кузьміної; „КОС-1” В. Синявського та В. Федоришина, які представлені у додатку М, Н, О, П, а також методи педагогічного спостереження, тестування, опитування, бесіди, анкетування різного типу, статистичні методи.

У професіях, які за своїм змістом пов'язані з активною взаємодією людини з іншою людиною, провідними виступають професійні знання, вміння та якості, без яких не може забезпечуватися успіх у роботі. Головний зміст діяльності менеджера ЗЕД в авіаційній галузі полягає в управлінні колективом, його навчання, виховання, культурно-освітнє обслуговування. Тому сформована конфліктологічна культура є чинником досягнення успіху в такій професії.

Крім самооцінки студентами сформованості своїх комунікативних умінь, запропонуйте оцінити прояв цих же умінь у студентів викладачами, які працюють з ними, взаємодіють зі студентами за межами навчальної діяльності, під час підготовки та проведення позанавчальних заходів.

Таким чином проведення діагностики (бесіди, дискусії, аналіз навчальних результатів) дозволить нам визначити найголовніші проблеми з формування конфліктологічної культури менеджерів ЗЕД у фаховій підготовці, зокрема: стихійний характер процесу формування конфліктологічної культури; відсутність належних педагогічних умов, які б забезпечували процес формування професійної культури менеджерів ЗЕД у фаховій підготовці; низький рівень мотивації до майбутньої професійної діяльності та недооцінювання її значущості в житті; неадекватне оцінювання студентами власної конфліктологічної культури тощо.

Отримані результати діагностування підтверджують необхідність запровадження педагогічних умов та методики формування конфліктологічної культури менеджерів ЗЕД у фаховій підготовці.

Література:

1. Пірен М.І. ПЗЗ Конфліктологія: Підручник. — К.: МАУП, 2003. — 360 с. — Бібліогр. в кінці розд
2. Богданов Е.Н., Зазикін В.Г. Психологія особистості в конфлікті: Навчальний посібник. 2-е изд. - СПб: Пітер, 2004. - 224 с.
3. Практикум з психології менеджменту та професійної діяльності: навч. посібник / За ред. Г.С. Никифорова, М.А. Дмитрієвої, В.М. Снеткова. - СПб.: Мова, 2003. - 448 с.
4. Антонова О.Є. Теоретико-методологічні засади навчання обдарованих студентів у педагогічних університетах: дис... на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки О.Є. Антонова. – Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України. – Київ, 2008. – 213 с.
5. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды в 2-х т. / Б.Г. Ананьев, А.А. Бодалева. – М.: Педагогика, 1980. – Т. 2. – 287 с.

6. Рибалка В.В. Психологія / В.В. Рибалка, Ю.Л. Трофімов та ін. – 4-е вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
7. Рубинштейн С.Л. Самосознание личности и ее жизненный путь / С.Л. Рубинштейн. // Собр. соч. В 2 т. – М., 1989. – Т. 2. – 452 с.

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE TRAINING PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE OF FUTURE ENGINEER-TEACHERS

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

Козина Анна Игоревна

студентка

кафедра иностранных языков

Технологический факультет

Украинская инженерно-педагогическая академия

г. Харьков, Украина

Научный руководитель – ассистент кафедры иностранных языков

Подорожная Алина Александровна

С появлением различных международных академических проектов и программ увеличивается потребность в специалистах, владеющих иностранным языком в повседневной и в профессиональной деятельности. Сегодня работодатели требуют от будущих инженеров-педагогов критически и аналитически мыслить, стремительно адаптироваться к экономическим, социальным и политическим условиям, которые быстро меняются. По этой причине классическая модель обучения, как форма передачи знаний, должна постепенно переходить в модель обработки и формирования знаний. В этом случае иностранный язык рассматривается не только как средство усвоения лингвистических знаний, которые необходимы будущему инженеру-педагогу для карьерного роста, а как средство получения соответствующих прогрессивных знаний в профессиональной области деятельности.

Основными и наиболее популярными образовательными концепциями, которые тесно связаны с информационными технологиями и которые целесообразно применять в процессе преподавания иностранного языка студентам инженерно-педагогических специальностей являются:

Virttual classroom — это учебная среда он-лайн, база которого находится в Интернете с доступом к нему через портал или создается программным обеспечением. Как и в настоящей учебной аудитории студент в виртуальном классе участвует в синхронном обсуждении, которое означает, что преподаватель и студенты заходят в виртуальную учебную среду одновременно.

Massive Open Online Courses — учебные интерактивные курсы, разработанные профессорами известных мировых университетов, доступны для широкой аудитории через Интернет, который сегодня рассматривается как целостное информационно-образовательная среда, которая характеризуется многоаспектностью, открытостью, универсальностью. Определенные МООС рекомендуют для студентов выполнение контрольных заданий и тестов. Некоторые задания предполагают выбрать ответ из

предложенных, другие — выполнить задания, которые будут оценивать эксперты, или даже другие слушатели.

Asynchronous and synchronous learning. Синхронные он-лайн занятия предполагают одновременное участие в них студентов и преподавателей. Лекции, обсуждения и презентации происходят в определенное время. Асинхронные занятия предполагают предоставление преподавателем он-лайн материалов — лекций, грамматических тестов и заданий, доступ к которым может быть осуществлен в любое приемлемое для студентов время.

«Reversed classroom» (reversed learning) — это метод обучения, в процессе которого чтение лекций и изучение иностранного языка происходит онлайн, а домашнее задание выполняется в реальной аудитории.

Learning Management System (LMS) — это программный продукт или сайт, который используется для планирования, осуществления и оценки конкретного учебного процесса.

«Cloud learning» — в процессе использования облачных технологий информация постоянно хранится на виртуальных серверах, которые находятся в облаке, а также временно кешируются на компьютерах, ноутбуках, нетбуках, мобильных устройствах и т.п.

E-learning — это своевременная круглосуточная доставка электронных учебных материалов; традиционные и специфические электронные учебные материалы и технологии, дистанционные средства обучения; формирование и повышение информационной культуры как студентов, так и преподавателей, а также овладение ими современными информационными технологиями, повышение эффективности своей обычной академической деятельности.

Интерактивные методы обучения иностранному языку будущих инженеров-педагогов способствуют решению проблемы коммуникативного, познавательного и воспитательного характера: развивать навыки и умения иноязычного общения, устанавливать эмоциональный контакт со студентами, научить их эффективного сотрудничества в команде, несмотря на взгляды и высказывания других. Использование выше упомянутых инновационных методов обучения иностранному языку предоставляют преподавателям внедрить и улучшить новые методы работы, повысить результативность учебного процесса и уровень иностранного языка студентов. Также применение инновационных мультимедийных образовательных технологий позволяет не только сделать процесс обучения содержательным, увлекательным и интересным, но и делает его непрерывным на протяжении личной и профессиональной жизнедеятельности студента.

Література:

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання д-р пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Smart-технології в Україні і світі [Електронний ресурс]. <http://molodi.in.ua/smart-tehnolohiji/>.
3. Student-centered teaching and learning // http://www4.ncsu.edu/unity/lockers/users/f/felder/public/Student_Centered.html

УДК 378.1

**THE PHENOMENON OF PROFESSIONAL MOBILITY IN THE
MANAGEMENT OF DEVELOPMENT ACADEMICS**

Kravchenko Hanna Yuriyivna

doctor ped. science

*Associate Professor of Education and Foreign Languages
Kharkiv National University of Economics Semen Kuznets name
Kharkiv, Ukraine*

**ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УПРАВЛІННІ
РОЗВИТКОМ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Кравченко Ганна Юріївна

доктор пед. наук

*доцент кафедри педагогіки та іноземної філології
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
м Харків, Україна*

Реформування системи вищої освіти, управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників дає змогу кожному викладачеві знайти своє місце в ієрархічній системі освіти, максимально повно і всебічно розкрити власний професійний, діловий і особистісний потенціали. Від кваліфікації викладачів, їх педагогічної компетентності, умов праці та життя, загальної культури, людських і моральних якостей залежать і якість підготовки фахівців, і результативність освіти, і конкурентоспроможність вищої школи.

А. Кузьмінський зазначає, що викладачі вищого навчального закладу входять до основних соціально-професійних груп, на які суспільство поклало надзвичайно важливі завдання: забезпечення і примноження культурних надбань суспільства й цивілізації в цілому; соціалізацію особистості на важливому етапі її формування, пов'язаному з професійною підготовкою. Процес професійної підготовки науково-педагогічних кадрів становить багатоаспектну систему, основними функціями якої є: продукування знань — наукові дослідження, упровадження їх у практику, експертиза; розроблення нових навчальних дисциплін, освітніх програм, науково-методичного супроводу; передавання знань — навчальний процес у розмаїтті форм, методів, засобів і освітніх технологій; поширення знань — видання навчальних посібників, наукових монографій, статей; виступи перед громадськістю, участь у наукових, навчально-методичних і культурних заходах різних рівнів [5].

Викладацький склад є основним та найбільш цінним активом кафедри вищого навчального закладу, від якості та ефективності його роботи залежить успіх освітньої діяльності та розвиток навчальних закладів. Тому, проблема професійного розвитку викладацького складу кафедр ВНЗ виходить сьогодні у ряд головних у галузі вищої освіти.

Дослідження З. Єсаревої особливостей діяльності викладача вищої школи розглядає взаємозв'язок педагогічної та наукової діяльності, його вплив на ефективність професійної діяльності викладачів кафедр. Вченою виокремлено три групи викладачів (незалежно від рівня їх науково-педагогічної кваліфікації) за типом взаємодії педагогічної та наукової діяльності: викладачі з домінуванням педагогічного спрямування у своїй роботі; викладачі з переважанням наукової

орієнтації; викладачі зі спрямованістю на поєднання наукової й педагогічної діяльності. Від наукового рівня, наукової праці та досягнень залежить авторитет викладача [2].

Останнім часом зміна ролі науки на кафедрах ВНЗ, що складається з науково-дослідної та науково-методичної робіт, є пріоритетним у діяльності науково-педагогічних працівників і визначає вирішення завдань реалізації програм наукових досліджень, науково-методичний супровід реалізації інноваційних методик та технологій; підготовку підручників, навчальних та наукових посібників, участь у науково-практичних конференціях і семінарах тощо. Актуального значення набуває побудова системи наукової взаємодії викладачів та студентів/слухачів у питаннях організації дослідно-експериментальної роботи. Створені умови на кафедрі, для розвитку наукового потенціалу співробітників, передбачають роботу і з підготовки її кадрового резерву. Участь у дослідно-експериментальній роботі студентів та педагогів навчальних закладів формує викладача нового типу мислення — викладач-дослідник-практик. Це є позитивним надбанням для кафедр ВНЗ і розвиває науковий напрям їх діяльності [4]. Підтвердження вагомості наукової діяльності викладачів відображено у сучасних дослідженнях, присвячених особливостям ранжування кращих вищих навчальних закладів провідними міжнародними рейтингами.

Нові вимоги, що висуваються до науково-педагогічного складу кафедри вимагають своєчасно реагувати на зміну зовнішнього та внутрішнього оточення, приймати та реалізовувати нестандартні рішення в ситуації конкуренції, адаптуватися до швидких змін умов діяльності, бути готовими до постійного оновлення своїх професійних знань, — змушують бути професійно мобільними.

Незважаючи на приєднання до Болонського процесу в 2005 році та формальне запровадження ЄКТС, у 2009 році поняття «мобільність» в українському освітньому законодавстві тривалий час не було визначено, а практична реалізація здійснювалась з посиланням на досить абстрактний розділ XII «Міжнародне співробітництво» Закону України «Про вищу освіту» 2002 року. Лише в Примірному положенні про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України, затвердженому наказом МОН від 29 травня 2013 року № 635 було записано, що «академічна мобільність передбачає участь студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу (в Україні або за кордоном), проходження навчальної або виробничої практики, проведення наукових досліджень з можливістю перезарахування в установленому порядку освоєних навчальних дисциплін, практик тощо» [6]. Жодного слова про академічну мобільність викладачів у документі не було.

Тільки в новій редакції Закону України «Про вищу освіту» нарешті дано означення: «академічна мобільність — можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами» [1]. Загалом, академічна мобільність позитивно оцінюється університетським співтовариством як дієвий інструмент трансферу нових знань, передових наукових, дидактичних та управлінських технологій, який дозволяє наближувати вітчизняну науково-освітню сферу до світового мейнстріму. Більш того, у проекті Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року мобільність студентів, аспірантів та викладачів згадується неодноразово в дуже різних аспектах. Серед пріоритетів розвитку передбачено інтеграцію вищої освіти і

науки, зокрема, шляхом «підвищення рівня академічної мобільності» для модернізації змісту вищої освіти на основі результатів вітчизняних і зарубіжних досліджень. Підкреслено, що одним із завдань вітчизняної освітньої політики є вироблення комплексної стратегії інтернаціоналізації вищої освіти, у тому числі, розвитку науково-освітньої мобільності.

Умови формування професійної мобільності розкрито в працях І. Забірова (керівників промислових підприємств), Л. Амирової, В. Нікуліної, Л. Горюнової, Ю. Дворецької (викладача вищої школи), Б. Ігошева, А. Нікітіної, Р. Пріми, В. Сластьоніна (майбутнього викладача) тощо. Вплив професійної мобільності на професійний розвиток і становлення професійно успішної людини досліджено С. Кугель, Л. Пілецькою, К. Поппером, В. Пригожиним, В. Смирновою, І. Фроловим і ін.

Підхід до професійної мобільності як форми трудової мобільності, яка, за твердженням Т. Заславської, є не стільки економічним або соціальним, скільки міждисциплінарним поняттям, виражається в професійному, кваліфікаційному, соціальному, галузевому, територіальному та інших переміщеннях індивідів, є своєрідною формою їх адаптації до нових технологічних і економічних умов функціонування [3]. Л. Лісохіна, К. Рибнікова розглядають поняття професійної мобільності з двох позицій: 1) з одного боку, це зміна позицій, викликане зовнішніми умовами, а саме: відсутністю робочих місць, низькою заробітною платою, побутовою невлаштованістю працівників та ін., що викликає необхідність їх адаптації до реальних життєвих ситуацій; 2) з іншого, професійну мобільність можна розглядати як внутрішню свободу, самовдосконалення особистості, засновану на стабільних цінностях і потреби в самоорганізації, самовизначення та саморозвитку, здатності швидко реагувати на зміни в соціумі завдяки освіченості та професійної компетентності [3].

Описуючи феномен професійної мобільності, Л. Горюнова звертає увагу на її психологічні складові. Зокрема, це: якість особистості, що забезпечує внутрішній механізм розвитку людини через сформованість ключових, загально-професійних компетенцій; діяльність людини, детермінована подіями, що змінюють оточуюче середовище, результатом якої виступає її самореалізація в професії та житті; процес перетворення людиною самої себе, навколишнього професійного і життєвого середовищ [3].

У нашому дослідженні ми спираємося на визначення професійної мобільності, що надала Л. Шевченко: «Професійна мобільність — це психологічна готовність робітника, фахівця до вирішення широкого кола виробничих завдань, здатність оперативно, швидко перебудовуватися в залежності від ситуації, оскільки найбільш ефективним відповіддю людини на невизначеність і проблемність трудової ситуації є гнучкість поведінки, проявляється в його здатності вчасно змінювати стратегію або спосіб дій у відповідності з умовами праці, що змінюються. При цьому показником гнучкості є швидкість зміни стратегій в залежності від зміни ситуації» [6].

Узагальнюючи все вищевикладене, можна дійти висновку, що сьогодні недостатньо відповідати кваліфікаційним характеристикам і виконувати в повному обсязі посадові обов'язки, щоб викладач кафедри ВНЗ вважався професійно компетентним. Актуальним стає питання — розвиток його професійної компетентності. Таким чином реалізація компетентнісного підходу у формуванні та розвитку професійної компетентності викладача передбачає професійну мобільність, вибір змісту професійної діяльності, який сприяє здійсненню науково-методичного

супроводу професійного зростання і сприймається як «власний» вибір, особистісний, що веде до індивідуалізації, створення власної траєкторії професійного зростання, відповідає конкретним заданим цілям.

Література:

1. Закон України «Про професійний розвиток працівників» [Електронний ресурс]. – 12 січня 2012 р. – № 4312-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 39, ст.. 462. – Режим доступу: [www. URL.:http://zakon2.rada.gov.ua/lavas/4312-17](http://zakon2.rada.gov.ua/lavas/4312-17).
2. Есарева З.Ф. Особенности деятельности преподавателя высшей школы / З.Ф. Есарева. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1974. – 112 с.
3. Жилияев І.Б., Чижевський Б.Г. Словник-довідник основних понять та визначень українського освітнього законодавства. – К.: Нора-Друк, 2011. – 112 с.
4. Кравченко Г.Ю. Формування професійної компетентності викладачів інститутів післядипломної педагогічної освіти / науково-практичний журнал «Імідж сучасного педагога». - Полтава: ТОВ «АСМП», 2010. – №9 (108) – С.78.
5. Кузьмінський А.І. Теоретико-методологічні засади післядипломної педагогічної освіти в Україні: дис. ... д-ра педагогічних наук: 13.00.04 / Кузьмінський Анатолій Іванович. – К., 2003. – 443 с.
6. Пилецкая Л.С. Профессиональная мобильность личности: новый взгляд на проблему [Текст] / Л.С. Пилецкая // Молодой ученый. - 2014. - №2. - С. 693-697.

HISTORY-PEDAGOGICAL ASPECT OF OUT-OF-CLASS WORK IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Malovanyj M.M.

*Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor
Head of the Regional Scientific and
Methodological Center "Education and Civil Society"
Zaporizhzhya, Ukraine*

Zaporizhzhya regional institute of postdegree pedagogical education

Bogomolova N. M.

*Master of public administration
Methodist of the Regional Scientific and
Methodical Centre "Education and Civil Society"*

Popovych Y.M.

*Doctor of Philosophy (PhD)
Methodist of the Regional Scientific and
Methodical "Education and Civil Society"*

Makarenko T.M.

*Methodist of the Regional Scientific and
Methodical Centre "Education and Civil Society"*

Fedorets I.A.

*Methodist of the Regional Scientific and
Methodical Centre "Education and Civil Society"*

ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ У НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Мальований М.М.

доктор філософії (к.філос.н.), доцент

Завідувач Регіонального науково-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

Богомолова Н.М.

магістр державного управління

методист Регіонального науково-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

Попович Я.М.

доктор філософії (к.філос.н.)

методист Регіонального і науково-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

Макаренко Т.М.

Методист Регіонального науково-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

Федорець І.А.

методист Регіонального і науково-методичного центру «Освіта та громадянське суспільство»

м. Запоріжжя, Україна

Умовою для політичного, економічного та духовного розвитку сучасного суспільства є реформування вищої педагогічної школи, яка забезпечує підготовку компетентних спеціалістів. Зазначене зумовлює розробку науково-обґрунтованих концепцій, моделей, систем професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів.

Як одним із варіантів розв'язання цієї проблеми є звернення до накопиченого в Україні освітянського досвіду, ґрунтовне вивчення, об'єктивна оцінка і творче осмислення якого допоможе впровадженню кращих надбань вищої школи в сучасну педагогічну теорію і практику.

Формування особистості майбутнього викладачів відбувається як у процесі навчання, так і в позааудиторній роботі, яка є складником його професійно-педагогічної підготовки. Саме вона сприяє прищепленню інтересу серед студентів до обраної професії, розвитку вмінь та навичок самостійної роботи, стимулює прагнення їх до творчого пошуку, оволодіння рефлексією власної діяльності тощо. Т. Мор зауважує, що виховання дітей має здійснюватись за допомогою переконань і на особистому прикладі вихователів, поведінку яких дитина має наслідувати. Наголошуючи на гармонійному розвитку особистості, Т. Мор висунув цілу низку принципів освіти, серед яких принципи спостереження та наслідування розглядав як пріоритетні [3, с. 173].

Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури та архівних матеріалів, саме в другій половині ХХ ст. відбувається розквіт позааудиторної роботи у ВНПЗ України, а організація виховної роботи набуває статусу надзвичайно актуальної педагогічної проблеми. Так, питання професійно-педагогічної підготовки студентів у ВНЗ розкрито в працях О. Абдулліної, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, О. Мороза, Н.

Половникової, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Г. Троцко, Н. Хміль, О. Щербакова та ін.

Питання сутності, форми й методи організації позааудиторної виховної роботи у вищих закладах освіти України були відображені в працях Ю. Азарова, І. Білої, М. Болдирєва, В. Буряк, С. Вітвицької, А. Глузмана, Л. Кондрашової, О. Кобрія, Л. Лисенко, Г. Троцко, М. Чепіль та ін.

Аналіз історико-педагогічної літератури свідчить, що з давніх часів приділялась значна увага питанням формування особистості викладача, його професійно-педагогічній підготовці. Справедливо вважалось, що плідний розвиток суспільства та надбання прогресивних ідей можливий лише за умови, коли кожний викладач є компетентним спеціалістом, самодостатньою особистістю. Древньогрецька цивілізація надала світових філософів Платона, Сократа і Аристотеля, психолого-педагогічна система яких була близькою до сучасного диференціального підходу у навчанні і розглядала методи спостереження як “засіб забезпечення свободи покликання” дитини [2, с. 57-58]. Водночас пріоритети віддавались “наслідуванню дійсного”, а також інтроспекції — самоспостереженню, самопізнанню [5]. Ідеї Платона, Сократа, а пізніше Аристотеля щодо спостереження за дитиною з метою розвитку “особистісного покликання” знайшли відгук у педагогічних думках середньовічного Сходу, найбільш яскравим представником якого був “владика наук” — Авіценна. Погляди на сутність спостереження цього періоду тісно пов’язана з ідеями гармонійного розвитку людини, із піднесенням престижу освіти, фундаментом якої, на думку Авіценни, є “відповідність навчання здібностям дитини”, а одним із прийомів “розвитку людських здібностей є спостереження” [1].

В сучасній психолого-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення сутності професійно-педагогічної підготовки викладача: як “певного рівня сформованості спеціальних умінь, навичок, необхідних для виконання професійної діяльності”, як “готовності до виконання професійно-педагогічної діяльності” (Л. Левітов, Р. Нізамов), як “сукупності професійно-педагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей педагога (Л. Григоренко), як “систему змістовно-педагогічних організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності” (Г. Троцко).

Одним із важливих складників професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів, формування їхньої особистості є позааудиторна робота. Проблема організації позааудиторної роботи у вищих навчальних закладах України не є новою. Ще в 1918 році, виступаючи з лекціями в Київському університеті, Софія Русова зазначила, що навіть найкращий навчальний заклад без позааудиторної освіти не принесе корисних наслідків.

Система позааудиторної роботи у ВНПЗ України базується на історично зумовлених національних традиціях виховання особистості.

Основними завданнями позааудиторної роботи є: формування суспільно-громадського досвіду особистості майбутнього викладачів; розвиток, стимулювання та реалізація його духовного і творчого потенціалу; створення системи пошуку й підтримки талантів і обдаровань для формування творчої та наукової еліти в різних галузях суспільного життя; формування особистісно значущих соціокультурних цінностей, потреба в яких забезпечується не лише системою базової освіти;

задоволення потреб майбутніх викладачів у професійному самовизначенні; розвиток психофізичних ресурсів (зміцнення здоров'я, підтримка високої працездатності протягом усього періоду навчання та майбутньої праці); виховання вольових якостей, формування активної життєвої позиції, здорового способу життя тощо.

Ефективність позааудиторної роботи залежить від покладених в основу її організації принципів таких як: гуманізація (творча самореалізація особистості, формування гуманної особистості, людяної, доброзичливої, милосердної); єдність загальнолюдських і національних цінностей (забезпечення психолого-педагогічної атмосфери, яка сприяє виявленню, а також розвитку й реалізації учнями пізнавальної самостійності, творчої активності, прояву обдарованості і таланту); демократизація (співпраця студентів з викладачами, добровільна участь, задоволення морально-естетичних потреб студентів); науковість і системність; безперервність, наступність та інтеграція; багатоукладність і варіативність (широкий вибір змісту, форм і засобів освіти та виховання у вільний від навчання час); добровільність і доступність; самостійність й активність особистості; практична спрямованість позааудиторної роботи (набуття певних умінь та навичок, потрібних для майбутньої роботи у школі) (О. Кобрій, М. Чепіль) [4, с. 91].

Позааудиторна робота не просте доповнення до навчальної роботи у ВНПЗ, а важливий складник формування особистості майбутнього вчителя. Позааудиторна робота охоплює всю освітньо-виховну діяльність, спрямована на забезпечення потреб особистості у творчій самостійній діяльності за інтересами, стимулює творче самовдосконалення та задоволення потреб студентства у професійному самовизначенні.

Можна сказати, що позааудиторна робота — процес безперервний, в якому реалізується виховання, освіта і розвиток студентів, який не має фіксованих термінів завершення і послідовно переходить з однієї стадії в іншу від створення умов, сприятливих для творчої діяльності студентів, для забезпечення їхнього співробітництва, що дозволяє сформувати потребу особистості в подальшому творчому сприйнятті світу [6].

Отже, позааудиторна робота дає змогу студентам більшою мірою реалізувати свої нахили, здібності, інтереси. Сутність позааудиторної роботи як складника формування особистості спеціаліста визначають специфічні умови її функціонування, а саме: диференційованість, динамічність, гнучкість, мобільність, варіативність, доступність тощо.

Основними напрямками позааудиторної роботи в сучасних ВНПЗ є формування в майбутніх учителів наукового світогляду, а також громадське, патріотичне, правове, моральне, художньо-естетичне, трудове, фізичне та екологічне виховання майбутніх учителів.

Для професійного зростання майбутнього педагога, соціалізації його особистості, засвоєння соціального досвіду, накопичення власних цінностей, норм поведінки, формування переконань у необхідності підвищення своєї професійної кваліфікації та прагнення до придбання сучасних та прогресивних знань, а також уміння організувати самовиховання.

Література:

1. Абу Али Ибн Ина (Авиценна) Канон врачебной науки. — Ташкент: ФАМ, 1981. — 382с.
2. Малькова З.А. Школа и педагогика за рубежом. – М.: Педагогика, 1983. – 213 с.

3. Монтень М.О воспитании детей // Опыты: в 3-х кн.: Пер. с фр. — М.: Голос, 1992. Кн.3 — 1992. — 414 с.
4. Мор Т. Утопія / пер. з лат. мови та примітки І. Шаровольського. — Х.; К.: Пролетаріат, 1931. — 112 с.
5. Платон Государство. Сочинения: в 3-х т. Пер. с древнегреч. / Под. ред. А.Ф. Лосева. Т. — 1. — М.: Мысль, 1968. — 623 с.
6. Рабле Ф. Гаргантюа и Пантагрюель: Пер. с фр. Н. Любимова. — М.: Правда, 1981. — 660 с.

THE RELEVANCE OF THE HERITAGE OF VASYL SUKHOMLINSKY IN THE XXI CENTURY

Mart'yanova Tetiana Oleksandrivna

*student of the faculty of the pre-school and corrective education
Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogic Academy»
of Kharkiv regional Council
Kharkiv, Ukraine*

Scientific supervisor – Drygach Tetiana Hryhorivna

*Ph.D., lecturer of Mathematics and Physics Department
Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogic Academy»
of Kharkiv regional council
Kharkiv, Ukraine*

АКТУАЛЬНІСТЬ СПАДЩИНИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У ХХІ СТОЛІТТІ

Март'янова Тетяна Олександрівна

*студентка факультету дошкільної та корекційної освіти
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Науковий керівник – Дригач Тетяна Григорівна

*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри математики та фізики
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

«Вірте у талант і творчі сили кожного вихованця!»

В.О.Сухомлинський

Однією з найяскравіших сторінок у великій книзі педагогічної творчості України стало життя і діяльність Василя Олександровича Сухомлинського. Він створив власну самобутню, оригінальну систему освіти, навчання і виховання дітей. Спадщина педагога-класика В.О. Сухомлинського має колосальне значення для українського національного виховання, яке передбачає цілеспрямований, систематичний, регульований педагогічний вплив, розрахований на прищеплення вихованцям любові до України, рідної мови й культури, утвердження в їхній

свідомості відчуття етнічно-національної, духовної й мовної єдності, національну неповторність і вагомість.

Особливість українського національного виховання на сучасному етапі полягає в тому, що воно повинно виконувати націотворчу функцію з тим, щоб у найкоротший термін відродити національну гідність і честь, високу духовність і суверенність мислення.

У своїх працях педагог подає моральний ідеал, який увібрав найкращі риси менталітету українського народу. Він розкриває конкретні принципи, істини, повчання, настанови, рекомендації тощо. Подаються вони у вигляді правил, законів як 14 Законів дружби, правил «Десять не можна», «Дев'ять негідних речей» та ін., що складають азбуку моральної культури. Вона включає зміст і методіку роботи з виховання у дітей любові до Батьківщини і громадянства, ставлення до людей і обов'язку перед ними, ставлення до батьків, рідних, близьких, розуміння життя, добра і зла в ньому, виховання високих моральних якостей.

Нині кожній дитині прищеплюють любов до своєї Батьківщини, проводять заняття на цю тему, всесторонньо розвивають дитину у пізнанні свого краю. Тому саме цей аспект спадщини Василя Сухомлинського є актуальним і у наш час. У багатьох своїх творах педагог радив учителям, батькам брати в користування все цінне створене народною педагогікою, і створювати умови правильного виховання дітей, які століттями діяли в українських родинях.

У педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського провідне місце займає ідея гуманізму, людяності і добротності.

На його думку, глибока любов до дітей — перша, найголовніша якість, яка має бути властива педагогові. Цю якість він розглядає як стрижневу, яка визначає моральну цілісність вихователя. Любов до дітей — це те, що було найголовнішим у житті самого Василя Олександровича. Його педагогічна діяльність — яскравий приклад глибокої, самовідданої любові до дітей, людяності, високої педагогічної культури.

Основою його концепції є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. Найголовнішим, найглибшим і найміцнішим надійним каменем педагогічної системи В.О. Сухомлинського, є виховання у кожного вихованця поваги до самого себе.

У наш час у кожному вищому педагогічному навчальному закладі цей аспект є одним із найголовніших. Багато часу відводиться вихованню почуттів у педагога, який працює з дітьми дошкільного віку. Вихователь повинен бути для дитини такою ж дорогою і рідною людиною, як мати. Без любові до дітей людина не зможе стати вихователем, бо від цього відштовхуються всі інші необхідні критерії виховання дітей.

Важливим напрямом всебічного розвитку особистості є розумове виховання, яке потрібне людині не тільки для праці, а й для повноцінного духовного життя. Він радив педагогам і батькам вчити дітей добру, любові, милосердю. Для цього треба, щоб діти постійно бачили гуманістичний зміст вчинків і поведінки тих, хто їх оточує: рідних, близьких, вихователів, дорослих. Також він вважав, що турбота про здоров'я — це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили.

Розумове та фізичне виховання нині йдуть нерозривно. Кожна сучасна дитина повинна бути розвиненою і фізично і розумово. Дійсно, за думками Сухомлинського ці два аспекти нерозривні і їх треба неодмінно розвивати.

Важливу роль В. Сухомлинський відводить естетичному вихованню підростаючого покоління, вихованню красою. Він пропонує використовувати красу природи, красу слова, музики і живопису. Педагог має не тільки навчити дитину знати і розуміти мистецтво, а й сформувані в неї потребу милуватися природою і творами мистецтва, навчити творити прекрасне, насолоджуватися прекрасним, створеним власними руками.

У наш час моральність є актуальною проблемою людства. Вихователь повинен змалечку привчати дитину любити навколишній світ, людей, бути чесною і гарною людиною. Все це закладається змалечку, тому є дуже важливим і актуальним щоб у майбутньому діти вирости високоморальними людьми.

Також він вважав, що виховання культури потреб — дуже важлива проблема всебічного розвитку особистості. Задача полягає не тільки в тому, щоб виховати різнобічні матеріальні і духовні потреби. Значно складніше домогтися гармонійного розвитку матеріальних і духовних потреб, і особливо того, щоб у житті людини була діяльність, спрямована на становлення і задоволення потреб вищого порядку — потреб духовних.

У наш час діти мають велику кількість потреб, задовільнюючи які, батьки виховують егоїстичних дітей, які люблять щоб всі їхні бажання виконували. Василь Сухомлинський наголошує, що у дитині необхідно виховувати духовні потреби, адже вони роблять дитину доброю, чуйною, вихованою. Ця проблема у наш є дуже актуальною як в спадщина В. Сухомлинського.

Усією своєю педагогічною діяльністю вчений-педагог довів, що майстерність учителя у поєднанні з любов'ю до дітей, освіченістю, загальною і педагогічною культурою — запорука успіху навчально-виховного процесу. Всі необхідні аспекти виховання, які ми розглянули, є важливими. Тому спадщину В.О. Сухомлинського треба вивчати і звертатися до неї, адже вона дуже актуальна для виховання дитини ХХІ століття.

Література:

1. Педагогічна спадщина В.О. Сухомлинського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14433/>.
2. Педагогічні погляди В.О. Сухомлинського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ped-kopilka.com.ua/pedagogika/pedagogicheskie-vzglyady-suhomlinskogo.html>.
3. В.О. Сухомлинський «Серце віддаю дітям» // Вибр. твори: В 5-ти т. – Т. 3. — Київ: Рад. школа, 1977. – С. 7-27.
4. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибрані твори: У 5-ти т. – Київ: Радянська школа, 1977. – Т.1 – С. 5–502.

**ANALYSIS OF CURRENT TRENDS USING INFORMATION AND
COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE
TEACHERS TECHNOLOGY**

**АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ВИКОРИСТАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ**

Онищенко Сергій Вікторович

асистент

кафедри професійної освіти

Бердянського державного педагогічного університету

м. Бердянськ, Україна

Упродовж останніх десятиліть у освітньому просторі триває процес інформатизації, який вимагає пошуку нових форм організації навчального процесу. Цей процес призвів до змін, що відбулися у сфері освіти України. До причин, що зумовили ці зміни можна віднести:

- тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які відкривають нові можливості для інтелектуалізації автоматизованих систем. Використання глобальної мережі Інтернет відкриває нові можливості в сфері освіти, надає доступ до навчальної інформації й оптимізації форм її представлення;

- стрімкий потік інформації, її постійне та швидке оновлення, стислі терміни підготовки спеціалістів, що надає імпульс до пошуку нових і прогресивних форм організації навчального процесу;

- усвідомлення необхідності створення нової траєкторії навчання, що відповідатиме сучасним умовам, запитам і індивідуальним особливостям, тих кого навчають.

Завдання, що стоять перед вищою школою, спонукають до впровадження у навчальний процес нових освітніх технологій, спрямованих на підвищення якості знань студентів, рівня їх інформаційної культури. Сьогодні викладач ВНЗ не просто лектор, який розкриває сутність навчального предмету, який він викладає, а й організатор навчального пошуку, і координатор, і консультант студента, який самостійно здобуває інформацію, опановує її зміст, застосовує отримане на практиці.

Проблемі вдосконалення професійної діяльності майбутніх вчителів приділяється увага у наукових працях, які частково торкаються вивчення окремих груп професійних умінь: загально-педагогічних (П. Гусак, С. Золотухіна, І. Зязюн, В. Мельникова, та ін.), дидактичних (В. Бондар, Н. Білокур, Л. Лаврова, О. Савченко, І. Шимко, І. Шахіна). Актуальною є проблема інформаційної культури викладача (Р. Гуревич, М. Жалдак, Д. Коломієць, Ю. Машбіць, Л. Тархан, та інш.).

Аналіз змісту Державної програми дозволив визначити основні напрями діяльності вищих навчальних закладів щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес. До них можна віднести:

- психолого-педагогічне обґрунтування суті інформаційно-комунікаційних технологій навчання, особливостей їх застосування в процесі засвоєння навчальних дисциплін;

- комп'ютеризацію навчальних закладів; організацію вивчення комп'ютерних навчальних дисциплін засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

- створення навчально-методичного і програмного забезпечення дисциплін.
- використання інформаційно-комунікаційних технологій під час проведення лабораторних і практичних робіт, виконання графічних побудов;
- розробку електронних варіантів текстів лекцій, семінарських і практичних занять, поступовий перехід від механічного записування студентами лекційного матеріалу до організації його сприймання та осмислення на основі готових текстів;
- використання інформаційно-комунікаційних засобів для здійснення контрольних зрізів (індивідуалізація й автоматизація перевірки);
- комп'ютеризацію бібліотечної справи та створення умов для вільного пошуку інформації з використанням можливостей мережі Інтернет [5].

В зв'язку з тим, що у 2010 році закінчився строк дії Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки, а багато проблем, пов'язаних з впровадженням у навчально-виховний процес закладів освіти інформаційно-комунікаційних технологій, залишалися нерозв'язаними, Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій "Сто відсотків" на період до 2015 року, наступним кроком було прийняття проекту Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років.

Метою Програми є впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій, створення умов для поетапного переходу до нового рівня освіти на основі зазначених технологій.

Таким чином ставлення сучасної освіти в Україні з використанням інформаційних технологій набуває стрімкого розвитку за підтримки Державних програм.

У Національній доктрині розвитку освіти України наголошується, що сучасні інформаційно-комунікативні технології забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві [4].

Література:

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі ІТ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук.: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / І.М. Богданова. – К., 2003. – 32 с.
2. Гуревич Р.С. Нові інформаційні технології в підготовці сучасного фахівця / Р.С. Гуревич, А.М. Коломієць, Д.І. Коломієць // Кримські педагогічні читання: матеріали Міжнародної наукової конференції (12-17 вересня 2001 року) / за ред. С.О. Сисоєвої; О.Г. Романовського. – Харків: НТУ "ХП", 2001. – С. 149–153.
3. Корнев В.П. Информационные системы и технологии в учете: учебно-методическое пособие: в трех частях. Часть 3: Система 1С:Предприятие / В.П. Корнев. – К.: НАУ, 2006. – 185 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті: Проект // Педагогічна газета. – 2001. – № 7. – С. 4–6.
5. Постанова кабінету міністрів України Про затвердження Державної програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці" на 2006-2010 роки / Офіційний вісник України, 2005 р., № 49, ст. 3058.

**IMPROVING THE TRAINING OF JUDO VETERANS ON THE BASIS OF
APPLICATION OF INTERACTIVE METHODS OF PEDAGOGICAL INFLUENCE**

Perebeynos Volodymyr Borysovych

Postgraduate Student

Department of Single Combats

Faculty of Sports Games and Single Combats

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Kharkov, Ukraine

Pakulin Serhij Leonidovich

Doctor of sciences (Economics), academician Ukrainian Science Academy of

National Progress

leading researcher

Department of social and environmental problems of steady development

The state institution «The Institute of nature use economy and stable development of

National Science Academy of Ukraine»

Kyiv, Ukraine

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМИ ПІДГОТОВКИ ДЗЮДОЇСТІВ-
ВETERANІВ НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ
ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ**

Перебийніс Володимир Борисович

аспірант

кафедра єдиноборств

факультет спортивних ігор та одноборств

Харківська державна академія фізичної культури

м. Харків, Україна

Пакулін Сергій Леонідович

доктор економічних наук, академік УАННП

провідний науковий співробітник

відділ соціоекологічних проблем сталого розвитку

Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого

розвитку Національної академії наук України»

м. Київ, Україна

Процедура наукового обґрунтування педагогічної системи професійно-особового розвитку дзюдоїстів-ветеранів нами розглядалася, перш за все, як спосіб управління їх тренувальною діяльністю шляхом активного застосування інтерактивних методів педагогічної дії.

Педагогічна система професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців з використанням інтерактивних методів педагогічної дії є впорядкованою відповідно до кваліфікаційних вимог сукупністю мети, завдань, принципів, а також засобів, форм, методів і організаційно-педагогічних умов, які створюють процес прискорення професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців на основі активного використання передових телекомунікаційних технологій та інтерактивних методів педагогічного впливу [1, с. 148].

Проведене нами дослідження інтерактивних методів впливу з метою підвищення ефективності та індивідуалізації техніко-тактичної підготовки дзюдоїстів-ветеранів дозволило нам зробити наступні висновки.

1. Сучасні інтерактивні технології й методи педагогічного впливу в спортивній діяльності — це способи пізнання, здійснювані в різних формах спільної діяльності спортсменів: усі учасники навчально-тренувального процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії партнерів і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу спортивної співпраці або суперництва з вирішення проблем, що виникають.

Використання інтерактивних технологій і методів у спортивній діяльності передбачає відмінну від звичної логіку начально-тренувального процесу: не від теорії до практики, а від формування нового фізкультурно-спортивного досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід і знання учасників спортивної діяльності служать джерелом їх взаємонавчання і взаємозбагачення. Ділячись своїми знаннями й досвідом, спортсмени беруть на себе частину навчальних функцій викладача, тренера, що підвищує їх мотивацію і сприяє більшій продуктивності навчально-тренувального процесу.

2. До найбільш значущих суперечностей, що негативно впливають на ефективність професійно-особового розвитку й саморозвитку дзюдоїстів-ветеранів, належать суперечності між наявністю суттєвих досягнень у розробці сучасних інтерактивних технологій і методичною невпорядкованістю їх використання у практиці підготовки дзюдоїстів-ветеранів; між зростаючими вимогами до рівня професійної компетентності та спортивної результативності дзюдоїстів-ветеранів і відсутністю належного інформаційно-технічного забезпечення їх діяльності; між необхідністю постійного застосування в системі професійно-особового розвитку дзюдоїстів-ветеранів сучасних інтерактивних технологій педагогічного впливу й обмеженістю доступу до них у реальних умовах навчально-тренувального процесу.

3. Дослідження динаміки та взаємозв'язків основних показників професійно-особового розвитку дзюдоїстів-ветеранів свідчить про можливість їх корекції на основі використання інтерактивних методів педагогічного впливу.

Отримані нами результати свідчать про те, що навчально-спортивна діяльність на основі використання інтерактивних методів педагогічної дії в цілому сприяє формуванню мотивації досягнення, цінностей, пов'язаних з самоствердженням і самореалізацією. У процесі занять спортом у дзюдоїстів-ветеранів простежується тенденція до зростання мотивації досягнення успіху [2, с. 405]. Вони стають більш упевненими в собі, ставлять перед собою складні й водночас реалістичні цілі, орієнтовані на пошук ресурсів і конструктивних стратегій їх досягнення. Змінюються й мотиви провідної професійної діяльності. Зростає зовнішня позитивна мотивація занять — зміцнення здоров'я і його збереження, досягнення успіху, підвищення власного соціального статусу, престижу, отримання винагород і тому подібне.

4. До інтерактивних методів ефективного педагогічного впливу на процес професійно-особового розвитку спортсменів-єдиноборців можна віднести такі:

- метод «круглого татамі» [3, с. 10];
- груповий аналіз техніки й тактики виконання прийомів дзюдо з використанням телекомунікаційних засобів;
- «мозкова атака»;

- тренінги, що імітують ситуації змагань;
 - колективні вирішення спортивно-професійних завдань;
 - заохочення до гнучкої зміни соціальних ролей залежно від змагальної ситуації;
 - занурення в реальну атмосферу спортивної співпраці або суперництва з вирішення проблем, що виникають;
 - оцінка дій партнерів і своєї власної поведінки.
5. Об'єктивними показниками експериментальної дії стали також і прогресивні зрушення в основних параметрах самооцінки випробовуваних, які наведені у таблиці 1.

*Таблиця 1. Прогресивні зміни в основних параметрах самооцінки дзюдоїстів-ветеранів експериментальної (n = 10) і контрольної групи (n = 10) у ході експерименту (% опитуваних)**

Параметри самооцінки	На початок експерименту		Після експерименту		Відхилення (+;-), %	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Висока самооцінка себе в знаннях принципів, стратегії й тактики дзюдо	43,8	44,3	42,6	51,2	-2,82	13,48
Висока самооцінка результатів своєї спортивної діяльності	46,7	46,9	46,2	47,8	-1,08	1,88
Висока самооцінка загальної спортивної культури поведінки	42,2	41,3	42,5	44,8	0,71	7,81
Висока самооцінка готовності до професійного вдосконалення	40,3	39,6	40,2	51,9	-0,25	23,70
Висока самооцінка у прагненні до самоосвіти	41,9	42,2	42,0	48,7	0,24	13,35
Висока самооцінка у професійній компетентності	52,6	51,6	51,9	53,4	-1,35	3,37

* складено авторами у ході дослідження

Дані таблиці 1 свідчать про те, що у дзюдоїстів-ветеранів експериментальної групи спостерігається зростання показників самооцінки після експерименту за всіма параметрами, тоді як в контрольній групі зменшилася такі параметри, як самооцінка себе в знаннях принципів, стратегії й тактики дзюдо (1,2% опитуваних), самооцінка у професійній компетентності (0,7%), самооцінка результатів своєї спортивної діяльності (0,5%), самооцінка готовності до професійного вдосконалення (0,1%).

Таким чином, можна констатувати явні прогресивні зміни в основних параметрах самооцінки дзюдоїстів-ветеранів експериментальної групи у ході експерименту.

6. Порівняння показників професійного розвитку й саморозвитку дзюдоїстів-ветеранів до і після експерименту свідчить про те, що найбільш виражені зрушення відбулися в показниках, що характеризують наступне:

- зміцнення і збереження здоров'я;
- загальну професійну підготовленість;
- уміння користуватися інформаційними ресурсами;
- уміння творчо (нестандартно) вирішувати проблемні завдання;
- сприйнятливості до новацій;
- готовності до професійного розвитку й саморозвитку;
- уміння правильно оцінити результати своєї спортивної діяльності;
- професійну компетентність;
- володіння сучасними методами особової взаємодії;
- стратегічне мислення та прогнозування в досягненні поставлених цілей.

7. Результати теоретичного обґрунтування педагогічної системи професійно-особового розвитку дзюдоїстів-ветеранів з використанням інтерактивних методів педагогічного впливу свідчать про те, що вона є впорядкованою відповідно до кваліфікаційних вимог сукупністю мети, завдань, принципів, а також засобів, форм, методів і організаційно-педагогічних умов, які створюють процес прискорення професійно-особового розвитку спортсменів. У свою чергу перераховані компоненти наповнюють систему конкретним процесуальним змістом і зумовлюють її динамічну структуру, що включає технологічне наповнення тренувального процесу, професійно-особовий потенціал дзюдоїста, професіоналізм суб'єкта навчання, інформаційно-аналітичний зміст освітніх програм, матеріально-технічне забезпечення їх реалізації, технологію зворотного зв'язку й корекції.

Удосконалення тренувальної діяльності дзюдоїстів-ветеранів необхідно здійснювати шляхом активного застосування інтерактивних методів педагогічного впливу. На базі Федерації дзюдо України й обласних федерацій дзюдо доцільно організувати постійно діючі семінари професійно-особового розвитку дзюдоїстів-ветеранів з використанням інтерактивних методів педагогічної дії.

Література:

1. Перебійніс В.Б. Управління тренувальною діяльністю дзюдоїстів-ветеранів шляхом активного застосування інтерактивних методів педагогічної дії / В.Б. Перебійніс // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)» 36. наукових праць / За ред. Г.М. Арзютова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Випуск 13 (40). – С. 146–154.
2. Пакулін С.Л. Особливості тренувального процесу дзюдоїстів-ветеранів різного віку / С.Л. Пакулін, В.Б. Перебійніс // Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук : збірник матеріалів Міжнар. наук.практ. конф. (15 грудня 2016 р., м. Луцьк, Україна) / відп. ред. доц. Н.В. Коленда. – Луцьк, 2016. – С. 405–406.
3. Пакулін С.Л. Удосконалення підготовки та професійно-особовий розвиток дзюдоїстів-ветеранів / С.Л. Пакулін, К.В. Ананченко, В.Б. Перебійніс // [Сучасні технології в сфері фізичного виховання, спорту та валеології]: Збірник наук. праць X

міжнародної Інтернет-науково-методичної конференції (25.11.2016 р., м. Харків, Україна). Вип. 10. – Х.: НАНГУ, 2016. – С. 6–17.

**THE EFFECT OF COLOR ON THE INTELLECTUAL DEVELOPMENT OF
THE CHILD**

Semeniuk Alina

student

specialty «Social pedagogy»

Dubno College of Rivne State Humanitarian University

Dubno, Ukraine

ВПЛИВ КОЛЬОРУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Семенюк Аліна Сергіївна

студентка

спеціальність «Соціальна педагогіка»

Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету

м. Дубно, Україна

Від найдавніших часів до сучасності колір займає важливе місце у житті людини. Його значення варіюється залежно від расової, релігійної, культурної та етнічної приналежності індивіда. Доведено, що колір не тільки передає відображення дійсності (близько 90% інформації, яку ми сприймаємо за допомогою органів чуття, є візуальною), а й впливає на фізичний розвиток людини [1, с. 1]. Науковці відзначають його важливу роль у діяльності біофізіологічних систем індивідів, головним чином — психічної та нервової. Колір діє на підсвідомість, настрій та поведінку людей.

Слід відзначити, що використовуючи ту чи іншу кольорову гаму, можна впливати на інтелектуальний розвиток дітей. Так, права півкуля головного мозку людини відповідає за образне мислення; ліва — за сприйняття знаків та логічні судження. В сучасний період, остання у дітей працює менше (оскільки максимальний об'єм інформації вони отримують через такі мас-медіа, як телебачення й Інтернет), у зв'язку з цим спостерігається недостатній розвиток навичок аналізу та синтезу. Поєднати роботу обох півкуль і тим самим покращити логічне мислення допомагає колір [1, с. 1].

На думку психологів, забарвлення речей і предметів, які оточують дитину, та кольорова гама приміщення, у якому вона перебуває, впливають на формування відповідних здібностей, розкриття її творчого потенціалу.

У процесі досліджень різними науковцями було з'ясовано, що синя барва благотворно впливає на розвиток уваги та посилення інтелектуальної діяльності у дітей, а рожева — стимулює їхні творчі процеси [2]. Сприяє розвитку інтелекту також коричневий колір. Розвивають творчість і фантазію дитини усі відтінки фіолетової фарби.

Загалом, колір може допомагати або, навпаки, заважати вирішенню інтелектуальних завдань дітей. Дослідники впливу «кольорового» середовища на розвиток розумових здібностей Г. Фрілінг та К. Ауер відзначали, що шкільні кабінети, студентські аудиторії не варто фарбувати в темні тони, так як вони

гальмують процес мислення і знижують ефективність інтелектуальної діяльності [2]. Успішне виконання логічних операцій, зростання продуктивності розумової праці залежить від яскравих, світлих відтінків (наприклад, червоного і жовтого).

Причому, навчальні приміщення для дітей молодшого шкільного віку не повинні бути у кольоровому плані одноманітними. Вони мають забезпечувати життєрадісний настрій учнів. Домінування теплих відтінків може частково зменшити шум у кабінеті й підвищити продуктивність праці дітей приблизно на 10-20%.

Від дітей старшого віку вимагається зосередженість на певному виді діяльності, що забезпечується їхнім перебуванням у аудиторіях, оформлених не строкато і не надто яскраво. Концентрувати увагу учнів на таблицях чи схемах допоможе забарвлення наочного візуального матеріалу у синій, оранжевий та червоний кольори. Проте, тривалий акцент на таких барвах призводить до втомлюваності.

Досить часто кольори приходять на допомогу у навчальній діяльності при розгляді складних тем. Для дітей молодшої вікової категорії виклад нового матеріалу варто супроводжувати демонстрацією кольорових картинок та зображень, що не тільки доповнюватимуть інформацію, а й сприятимуть її запам'ятовуванню. Важливі відомості, отримані у процесі вивчення нової теми, мають фіксуватись кольоровою ручкою чи фломастером. Це теж сприятиме кращому їхньому «відкладенню» в пам'яті дітей.

На якість та ефективність навчання впливає так званий «кольоровий клімат» — використання відповідного освітлення. Фахівці стверджують, що до кожної частини заняття слід підбирати світло певного кольору: вступна — рожеве, основна — червоне, підсумкова — зелене/голубе [3]. Значно посилює інтелект робота в аудиторії з синьою лампою або шторами такого ж забарвлення.

Встановлено, що, навіть, колір одягу дитини відіграє важливу роль у навчальній діяльності [3]. Активізація мислення, уважність та швидка реакція спостерігається в учнів, одягнутих у жовте або бірюзове вбрання. Позитивно впливає на навчальний процес і викладач, що у своєму гардеробі має безліч речей помаранчевого та жовтого кольорів. Вони не тільки пробуджують його власні енергію та оптимізм, а й дають потужний заряд активності для підопічних.

Отже, з вище зазначеного аналізу випливає наступний висновок: колір — це засіб стимуляції інтелектуальної діяльності дітей; його взаємозв'язок з мисленням має неоднозначний характер і опосередковується психоемоційною сферою кожної особистості.

Література:

1. Вплив кольорів на психоемоційний стан людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.ua>.
2. Колір та його вплив на організм людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.shkola.ostriv.in.ua/publication/code-1f36a133d732c>.
3. Колір – стимулятор навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pidruchniki.com/17910211/.../kolir_stimulyator_navchanny.

**THE GAME METHOD IN THE PRACTICAL TRAINING OF THE LATIN
LANGUAGE IN THE HIGHER MEDICAL SCHOOL**

Shevkalenko Ivan Oleksandrovych

student

the Department of Philosophy, Social and Human Sciences, Foreign Languages

Donetsk National Medical University

Kramatorsk, Ukraine

Scientific supervisor — lecturer Umerenkova S.V.

**ІГРОВИЙ МЕТОД НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ЛАТИНСЬКОЇ
МОВИ В МЕДИЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Шевкаленко Іван Олександрович

студент

кафедра філософії, соціально-гуманітарних дисциплін, іноземних мов,

української та латинської мов

Донецький національний медичний університет

м. Краматорськ, Україна

Науковий керівник – викладач Умеренкова С.В.

Зміни, що відбуваються у суспільстві останнім часом, вимагають від випускника вищої школи бути конкурентоспроможною особистістю, що передбачає високий рівень загального розвитку та професіоналізму, вміння приймати самостійні рішення й нестандартно мислити, можливість адаптуватися у змінюваних умовах сьогодення й належне володіння комунікативними вміннями й навичками.

Актуальність теми зумовлена тим, що пріоритетними у процесі навчання у вищій школі є творча діяльність, індивідуальний підхід, що передбачає розвиток активності, ініціативи й самоорганізації.

Метою статті є визначення місця ігрових технологій у вищій школі та виявлення можливостей їх використання на практичних заняттях з дисципліни «Латинська мова і основи медичної термінології» як засобу активізації пізнавальної діяльності студентів.

Ігрова технологія навчання — це системний спосіб організації навчання, спрямований на оптимальну побудову навчально-виховного процесу та реалізацію його завдань. Одним з ефективних засобів розвитку інтересу до навчального предмету є використання на практичних заняттях ігрового методу, що викликає позитивне ставлення студентів до виконуваної роботи, покращує загальну працездатність, дає можливість повторити один і той же матеріал різними способами. Ігровий метод сприяє розвитку мислення, пам'яті, уваги, спостережливості. Ця методика має дві мети: одна з них навчальна, яку переслідує викладач, а інша — ігрова, яку студент сприйме легше і швидше засвоїть. Важливо, щоб ці дві мети забезпечували засвоєння програмного матеріалу.

Ігрові технології використовуються для досягнення комплексних педагогічних завдань: засвоєння нового й закріплення вивченого матеріалу, формування загальних навчальних умінь, розвиток творчих здібностей. Ефективність гри забезпечує наявність стимулу. За відсутністю стимулу, помітно знижується рівень ефективності гри, а отже, — її результативність.

Методи ігрової технології можуть бути успішно застосовані на заняттях з дисципліни «Латинська мова і основи медичної термінології», а саме:

а) гра-загадка. Студент вимовляє слова, в яких зустрічається один і той же звук, а інші студенти повинні відгадати його і написати на дошці. Наприклад: *arteria* (артерія) — артерія, *dens* (денс) — зуб.

б) гра-змагання. На дошці пишуться дифтонги. Студенти повинні написати якомога більше слів з дифтогами, вимовити їх, звертаючи увагу на постановку наголосу і вимови звуків.

в) гра-імітація. Студенти намагаються повторити скоромовки або прислів'я. Наприклад: *Ego eo cum ego eo*; *Paulus Paulam amat, sed Paula alium amat*; *Bella femina habet femina bella*.

Для здійснення однієї мети чи декількох цілей одночасно необхідно залучати студентів до групової роботи і запропонувати наступні завдання:

1. «Кольорові картинки». Студенти формують невеликі групи, кожна отримує по два набори кольорових карток. На картках жовтого кольору — словосполучення українською мовою, на картках жовтого кольору — еквівалент цих словосполучень латинською мовою.

2. «Бій на рингу». Студенти працюють в парах під наглядом судді. Кожен з них готує письмовий перелік термінів українською мовою і їх еквівалент латинською. Студент «А» зачитує по черзі терміни студенту «Б» українською мовою, студент «Б» протягом трьох-п'яти секунд повинен назвати ці терміни і дати пояснення латинською мовою.

3. «Снігова лавина». Студентам дається завдання: виділити відомі терміноелементи, пояснити їх значення. Наприклад: *dystrophia* Студент «А» виділяє відомий терміноелемент — *trophia* (грец. *trophe*). Студент «Б» пояснює його значення (харчування). Студент «З» дає переклад — порушення харчування. Наприклад: *stomatologia*. Студент «А» виділяє відомий терміноелемент *stomat-* (грец. *stoma*). Студент «Б» пояснює його значення (отвір, рот). Студент «З» дає переклад — вчення про хвороби порожнини рота.

4. «Пінг-понг». Студенти працюють в парах і дуже швидко. Студент «А» називає словотворчий елемент латинською або грецькою мовою. Студент «Б» дає відповідний переклад і наводить приклад медичного терміна, в основі якого є цей словотворчий елемент. Ролі змінюються по черзі. Студент «А»: *angi(o)* — (грец. *angeion*). Студент «Б» — судина, *angiographia*. Студент «Б» *somat* — (грец. *soma*). Студент «А» — тіло, *somatoscopia*.

Результат групової роботи перевищує суму результатів роботи її окремих членів, учасники відчувають себе комфортно, впевнено, їх активність підвищується. Робота в групі вчасно допомагає викладачеві виявити слабкі сторони і прогалини в знаннях студентів.

Висновки. Завдяки ігровій діяльності краще розвиваються індивідуальні здібності студентів, оскільки вони не відчувають психологічного тиску відповідальності, який властивий звичайній навчальній діяльності. Ігровий підхід не є визначальним способом засвоєння навчального матеріалу, але він дозволяє створити умови для більш повного розкриття можливостей студентів, розширити можливості викладача, підвищити інтерес студентів до дисципліни.

Література:

1. Валк Е.В. Игровые технологии в преподавании латинского языка / Е.В. Валк// Учебно-методическая работа. Приложение. – 2010. – № 1. – с. 83.
2. Кандиба О. Застосування ігрової технології під час викладання мовних дисциплін у вищій школі / О. Кандиба, О. Тележкіна // Мовні дисципліни в контексті розвитку сучасної вищої школи: матеріали Всеукр. дистанційної наук.-практ. конф. з міжнар. участю (13–14 листоп. 2014 р., м. Харків). – Х.: Тім Пабліш Груп, 2014. – С. 118-124.
3. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кітенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.

**THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES
IN THE STUDY OF MATHEMATICS**

Talavyria Karina Alexandrina

student of the faculty of pedagogical education

*Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogic Academy»
of Kharkiv regional Council
Kharkiv, Ukraine*

Drygach Tetiana Hryhorivna

Ph.D., lecturer of Mathematics and Physics Department

*Municipal establishment «Kharkiv humanitarian-pedagogic Academy»
of Kharkiv regional council
Kharkiv, Ukraine*

**ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИКИ**

Талави́ря Карі́на Олександрівна

студентка факультету педагогічної освіти

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Дригач Тетя́на Григо́рівна

*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри математики та фізики
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

Сьогодні залишається відкритим питання: «Як найбільш ефективно використовувати потенційні можливості сучасних інформаційних і комунікаційних технологій при навчанні, в тому числі, при навчанні математики?». І це цілком виправдано тим, що нинішній вік — вік інформаційний. Вміння обробляти інформацію на сьогоднішній день є дуже цінним надбанням. Сучасні учні не уявляють собі життя без інформаційних технологій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє вирішувати широке коло завдань, недоступних раніше. Комп'ютер значно розширює можливості пред'явлення навчальної інформації.

Мультимедійні програми дають можливість вчителю оперативно поєднувати всі засоби, які сприяють більш глибокому і усвідомленому засвоєнню матеріалу під час уроку.

Нині відбувається інтенсивне впровадження сучасних комп'ютерних технологій у викладання природних навчальних дисциплін. При цьому максимальний ефект виявляється при використанні комп'ютерів у навчанні рішенню стандартних завдань різного класу. Це пояснюється тим, що у процесі навчання організується активний діалог комп'ютера з користувачем в зручному йому режимі [4].

Комп'ютер може являти собою: наочний посібник (з можливостями мультимедіа), тренажер, джерело навчальної інформації, засіб діагностики і контролю.

Цілі використання комп'ютера на уроках математики такі: розвиток міжпредметних зв'язків математики та інформатики; формування комп'ютерної грамотності; розвиток самостійної роботи учнів на уроці; реалізація індивідуального, особистісно-орієнтованого підходу.

Завдання вчителя математики такі:

- Забезпечити фундаментальну математичну підготовку дітей;
- Формувати інформаційну та методичну культуру, творчий стиль діяльності учнів;
- Підготувати учнів використовувати інформаційні технології та інші інформаційні структури.

Застосування ІКТ на уроках математики дає можливість вчителю скоротити час на вивчення матеріалу за рахунок наочності і швидкості виконання роботи, перевірити знання учнів в інтерактивному режимі, що підвищує ефективність навчання, допомагає реалізувати весь потенціал особистості — пізнавальний, моральний, творчий, комунікативний і естетичний, сприяє розвитку інтелекту, інформаційної культури учнів.

У викладанні математики ІКТ можна застосувати:

- для діагностичного тестування якості засвоєння матеріалу;
- у тренувальному режимі для відпрацювання елементарних умінь і навичок після вивчення теми;
- у навчальному режимі; при роботі з відстаючими учнями, для яких застосування комп'ютера зазвичай значно підвищує інтерес до процесу навчання;
- у режимі самонавчання;
- в режимі графічної ілюстрації досліджуваного матеріалу.

Використання ІКТ у навчальному процесі передбачає підвищення якості освіти, тобто вирішення однієї з нагальних проблем для сучасного суспільства.

Процес організації навчання школярів з використанням ІКТ дозволяє:

- зробити цей процес цікавим, захоплюючим і яскравим, різноманітним за формою;
- ефективно вирішувати проблему наочності навчання;
- індивідуалізувати процес навчання за рахунок наявності різноманітних завдань, за рахунок занурення і засвоєння навчального матеріалу у індивідуальному темпі, самостійно, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що викликає у учнів позитивні емоції та формує позитивні навчальні мотиви;

- розкріпачити учнів при відповіді на питання, оскільки комп'ютер дозволяє фіксувати результати, коректно реагує на помилки; самостійно аналізувати і виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність завдяки наявності зворотного зв'язку, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю;

- здійснювати самостійну навчально-дослідницьку діяльність (моделювання, метод проектів, розробка презентацій, публікацій і т.д.).

Можливі різні види уроків із застосуванням інформаційних технологій: уроки-бесіди з використанням комп'ютера як наочного засобу, уроки дидактичних ігор, уроки практичної роботи, уроки-диспути, уроки-заліки, і т.д.

Найбільш ефективно використання комп'ютера на уроках математики:

- при вивченні нового матеріалу (ілюстрування наочними засобами, моделювання, мотивація введення нового поняття);
- при перевірці фронтальних самостійних робіт (швидкий контроль результатів);
- при рішенні задач навчального характеру (складання плану роботи, відпрацювання певних навичок і вмінь, виконання малюнків) [1].

Систематичне використання на уроках ІКТ призводить до значного поліпшення якості викладання, підвищується рівень використання наочності на уроці, продуктивність уроку, створюється середовище для творчого самовираження учнів і вчителя, з'являється можливість учням самостійно вивчати матеріал.

Серед технічних новинок сучасного часу особливе місце займають інтерактивні дошки. На відміну від звичайного мультимедійного проектора, інтерактивна дошка дозволяє не тільки демонструвати слайди і відео, але і малювати, креслити, наносити зображення помітки, вносити будь-які зміни, і зберігати їх у вигляді комп'ютерних файлів. А крім цього, зробити процес навчання яскравим, наочним, динамічним. Так, наприклад, при вивченні теми «Координатна площина» учні з величезним задоволенням будують точки, отримуючи різні цікаві картинки. Цей процес стає не стомлюючим, а захоплюючим. Використання інтерактивної дошки дозволяє на уроці раціонально використовувати час, немає необхідності постійно витирати дошку і креслити необхідні фігури.

З метою інтенсифікації навчання, в самостійній роботі все частіше використовуються програмне забезпечення навчальних дисциплін: програми-підручники, програми-тренажери, словники, довідники, енциклопедії, відеоуроки, бібліотеки електронних наочних посібників, тематичні комп'ютерні ігри.

Можливості комп'ютера, при використанні адаптованих до нього додаткових технологій: програмних продуктів, Інтернету, мережевого та демонстраційного обладнання, складають матеріальну базу інформаційно-комунікативних технологій.

Використання інформаційно-комунікаційних комп'ютерних технологій відкриває для вчителя нові можливості у викладанні свого предмета. Вивчення будь-якої дисципліни з використанням ІКТ дає дітям можливість для роздумів і участі в створенні елементів уроку, що сприяє розвитку інтересу школярів до предмета. Впровадження комп'ютерних технологій не тільки збагатило навчально-виховний процес, воно відіграло значну роль у тому, що учні стали дивитися на комп'ютер не як на дорогу іграшку, вони побачили в ньому друга, який допомагає їм навчатися, пізнавати світ, мислити і творити.

Використання ІКТ на уроках математики необхідне. На сьогодні немає жодної спеціальності, жодної сфери діяльності, де б не використовувався комп'ютер.

Таким чином, застосування ІКТ у навчанні математики, робить цей процес цікавим і цікавим, полегшує подолання труднощів як вчителем (у викладанні), так і учнем (в засвоєнні навчального матеріалу).

Застосовуючи ІКТ-технології, вчитель не тільки дає знання, але ще й показує їх межі, навчає школярів прийомам обробки інформації, різних видів діяльності; зіштовхує учня з проблемами, вирішення яких лежать за межами досліджуваного курсу, що націлює їх на пошуки нестандартних рішень, на самоосвіту; завдяки такій роботі учень зможе максимально розкритися, показати всі свої можливості та здібності, проявити і розвинути свої таланти.

Література:

1. Погребенко А.Н. Использование информационно-коммуникационных технологий при обучении математики / А.Н. Погребенко. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nsportal.ru/shkola/raznoe/library/2013/02/01/ispolzovanie-informatsionno-kommunikatsionnykh-tehnologiy-pri>.
2. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е.С. Полат. – М.: Академия, 1999. – 223 с.
3. Селевко Г.К. Сучасні педагогічні технології: Навчальний посібник / Г.К. Селевко. – М.: Народна освіта, 1998. – 256 с.
4. Чеботарьова Л.А. Інформаційні технології в викладанні математики / Л.А. Чеботарьова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bukvar.su/matematika/132497-Ispol-zovanie-informacionno-kommunikativnyh-tehnologii-pri-izuchenii-temy-Pokazatel-noiy-funkcii-v-sredney-shkole.html>.

**USING THE METHOD OF PROJECTS FOR STUDYING BIOLOGY IN
SECONDARY SCHOOLS**

Tverdokhlib Tetiana Sergiyvna

lecturer, Ph.D.

Department of General Education and Pedagogy of High School

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

LyubovTulynska Victorivna

Student

Natural Sciences Faculty

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ У
СЕРЕДНІЙ ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ**

Твердохліб Тетяна Сергіївна

викладач, кандидат педагогічних наук

кафедра загальної педагогіки і педагогіки вищої школи

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна

Тулинська Любов Вікторівна

студент

природничий факультет

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна

Актуальність теми і доцільність її дослідження. Спостерігаючи за сьогоднішніми змінами в українському суспільстві, ми бачимо прагнення до формування всебічно-розвиненої особистості, пристосованої до швидких та якісних змін. Це нове, сучасне бачення результатів навчально-виховного процесу викликане потребами інформаційного суспільства. На законодавчому рівні (Закон України «Про загальну середню освіту» (1999 р.), Концепція нової української школи (2016 р.), Закон України «Про освіту» (1996 р.), Закон України "Про інноваційну діяльність" (2002 р.) передбачено перехід від школи знань до школи компетентностей. Відповідно до цього, мають бути запроваджені ефективні методики і технології викладання навчальних предметів. Зокрема, заслуговує на увагу метод проектів, який передбачає навчання в діяльності і спілкуванні та значну самостійність дитини.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема реалізації методу проектів в освітньому процесі не є принципово новою. Цей феномен перебував у центрі уваги дослідників різних періодів. У методологічних розробках засновників методу проектів (Дж. Дьюї, Х. Кілпатрик, Е. Коллінгс), у працях українських і зарубіжних дослідників (Г. Ващенко, І. Єрмаков, Є. Кагаров, В. Коваленко, Л. Левін, Ю. Олькерс, Є. Перовський, О. Пометун, О. Сухомлинська, І. Челюсткін, Є. Янжул) розглядається метод проектів як спосіб організації навчання. Технологію реалізації методу проектів у шкільній освіті як форми інноваційної діяльності відображено в наукових працях В. Беспалька, В. Бондаря, Л. Ващенко, Ю. Громика, Л. Даниленко, О. Коберника, Н. Масюкової, Б. Пальчевського, Г. Щедровицького, С. Ящука та ін. Окремо варто

виокремити В. Лисицького [7], Н. Любчак [8], які не тільки розкрили сутність, а й вказали на особливості використання проектних технологій у сучасному навчальному процесі.

Мета статті: розкрити теоретичні аспекти застосування методу проектів, визначити особливості його використання на уроках біології в сучасній школі.

Виклад основного матеріалу. Термін «проект» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект — це намір, який буде здійснено в майбутньому. Вперше як освітня технологія він виник в двадцятих роках ХХ ст. у США [3]. Його називали методом проблем, який характеризувався індивідуальною роботою за спільно складеним планом. Завдання методу проектів полягає в тому, щоб стимулювати інтерес суб'єкта навчання до певних проблем і через проектну діяльність, яка передбачає рішення однієї або кількох задач, показати практичне застосування отриманих знань. Тобто від теорії до практики — поєднання академічних знань із прагматичними при дотриманні відповідного балансу на кожному етапі навчання. А. Хуторський відносить метод проектів до евристичного методу [11]. І. Бем та Й. Шнайдер — до продуктивних методів навчання [1].

Суть методу проектів розкривається одним із провідних вчених-теоретиків, проф. Є. Полат. Вона вказує, що метод проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, котрі дозволяють вирішити певну проблему під час самостійних дій з обов'язковою презентацією результатів. Якщо говорити про метод проектів як педагогічну технологію, то вона передбачає сукупність дослідницьких проблемних методів, творчих за своєю діяльністю [9].

За О. Рибіною: «Метод проектів — це педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх використання і здобуття нових (іноді і шляхом самоосвіти)» [10, С. 46-49].

Ю. Хотунцев, О. Козина з співавторами під проектом розуміють самостійну творчу роботу, що включає план, який формується і уточнюється протягом періоду виконання проекту. Тематика повинна бути різноманітною і розвивати творче мислення, навички дослідження, уміння інтегрувати знання.

У «Енциклопедії освіти» [4] метод проектів визначається як форма організації навчання, за якої учні отримують знання та вміння у процесі планування і виконання практичних завдань (проектів).

С. Гончаренко визначає метод проектів як організацію навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань — проектів.

Таким чином, більшість дослідників схильні розглядати метод проектів, як організовану діяльність, яка передбачає розв'язання суб'єктом навчання або їх групою певної проблеми, в результаті чого отримують учні певну суму знань і практичні уміння.

Проведений аналіз педагогічних напрацювань свідчить, що цінність методу проектів полягає в тому, що він сприяє розвитку ініціативи, самостійності, умінню планувати свою діяльність, враховує інтереси суб'єкта навчання, розвиває свідоме ставлення до його діяльності. Л. Левін вважав проектний метод універсальним «життєвим методом дослідження», який підготує вихованця до життя [5].

Метод проектів передбачає досягнення дидактичної мети через детальне розв'язання проблеми, яка повинна завершитись цілком реальним практичним результатом, оформленим відповідним способом.

Аналіз досліджень з питань класифікації проектів (Є. Полат, О. Доненко та ін.) дає можливість виокремити такі види проектів: 1) за характером домінуючої в проекті діяльності — пошуковий, дослідницький, інформаційний, творчий, ігровий, конструкційний, практико-орієнтований, орієнтовний; 2) за мірою реалізації міжпредметних зв'язків — предметний проект у межах однієї галузі знань, міжпредметний проект на межі різних предметів; 3) за характером координації проекту — безпосередній (жорсткий чи гнучкий), опосередкований, прихований (прихований чи неявний); 4) за характером контактів — серед учасників одного класу, школи, міста, регіону, держави, різних держав світу; 5) за складом учасників проекту — індивідуальний, колективний, парний, груповий, масовий; 6) за характером партнерських взаємин між учасниками проектної діяльності: кооперативний, змагальний, конкурсний; 7) за тривалістю виконання проекту — довготривалий, середньої тривалості (від тижня до місяця), короткостроковий [2].

Сучасний стиль організації навчальної діяльності дозволяє вчителю використовувати методичні надбання так, щоб їх реалізація була результативною. На уроках біології апробованими є:

- створювальний (продуктивний) проект, пов'язаний з трудовою діяльністю (доглядом за рослинами та тваринами, підготовкою макета);
- споживчий (підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг);
- проект розв'язання проблеми (науково — дослідницький проект);
- навчальний проект (стаття, реферат, доповідь, відеоматеріали і ін.).

Метод проектів містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних прийомів, творчих уже за своєю суттю. Тому він сприяє творчому розвитку дітей, використанню ними певних навчально-пізнавальних операцій, які в результаті самостійних дій учнів дають змогу вирішити проблему розвитку пізнавальних здібностей [5].

З метою визначення особливостей застосування методу проектів на уроках біології нами були проведені анкетування, бесіди з учителями біології Миргородського району. У дослідженні було задіяно 18 учителів біології. Аналіз його результатів показав, що більшість з опитаних розуміють сутність методу проектів (69%). В основному респонденти залучають школярів до проектної діяльності 1 раз на місяць (76%) або 1 раз на семестр (20%). Зважаючи на її трудомісткість, це є доцільним. 4% педагогів не вказали періодичність використання методу проектів на уроках біології. Найбільш популярними є створювальні (продуктивні) та навчальні проекти, найменше учителі організовують роботу школярів над споживчими проектами.

Висновки. Таким чином, метод проектів є організованою діяльністю, яка передбачає розв'язання школярем або їх групою певної проблеми, в результаті чого учні отримують певну суму знань і практичні уміння. З його допомогою реалізуються міжпредметні зв'язки, здобуваються знання через взаємодію учнів з педагогом та між собою. Метод проектів належить до прогресивних освітніх технологій XXI століття і є важливим засобом розвитку пізнавальних здібностей учнів. Застосування в навчальному процесі методу проектів, який використовується поряд із систематичним предметним навчанням, дозволяє йому стати інтегрованим компонентом структурованої системи освіти. Він надає можливість формувати особистісні якості, які розвиваються лише в активній діяльності та не можуть бути засвоєні вербально.

Література:

1. Бем И., Шнейдер Й. Продуктивное обучение: слагаемые системы / И. Бем, Й. Шнейдер // Новые ценности образования: продуктивное образование. – 1999. – №14. – Вып.9. – С. 59 – 70.
2. Доненко О. Створюємо колективний проект / О. Доненко // Завуч. Наша вкладка. – 2003. – Жовтень. – № 29 (179). – С. 5 – 7.
3. Дьюи Дж. Школа и общество / Дж. Дьюи. – М.: Работник просвещения, 1992. – 48 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; відповід. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
5. Левин Л. Новые пути школьной работы. Метод проектов / Л. Левин. – М., 1925. – 59 с.
6. Лисицький В. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних здібностей учнів / В. Лисицький // Педагогічний альманах. – 2013. – Вип. 20. – С. 67–71.
7. Лисицький В. Метод проектів як засіб формування пізнавальних потреб учнів / В. Лисицький // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2013. – Вип. 2. – С. 314–318.
8. Любчак Н.М. Проектні технології: сутність та особливості використання у навчальному процесі / Н.М. Любчак // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2014. – Вип.122. – С. 144–149.
9. Полат Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. Полат. – М., 2000. – 272с.
10. Рыбина О. Проектная деятельность / О. Рыбина // Лучшие страницы педагогической прессы. – 2004. – №1. – С. 46–49.
11. Хуторский А. Современная дидактика: учебник для вузов / А. Хуторський. – Питер, 2001. – 544 с.

SOCIAL-PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN WORK WITH VULNERABLE PUPILS OF PRIMARY SCHOOL AGE

Vasylenko Ganna Viktorivna

*Cand. Sc. (Education), Associate Professor, Department of Social Pedagogy and
Legal Education*

*Kharkiv National Pedagogical University after G.S. Skovoroda
Kharkiv, Ukraine*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ У РОБОТІ З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Василенко Ганна Вікторівна

доцент

кафедра соціальної педагогіки

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Актуальність дослідження зумовлюється загостренням соціокультурних, економічних проблем в суспільстві, що зумовили зростання кількості дітей, які важко інтегруються в освітнє середовище, виявляють схильність до порушень у поведінці. Зазначмо, у важковиховуваних дітей 6-9 років спостерігаються проблеми у поведінці: смисловий бар'єр, ефект неадекватності, схильність до адитивної і делінквентної поведінки, для корекції яких необхідно застосовувати різні соціально-педагогічні техніки спілкування.

Концептуальні основи використання технологій у соціально-педагогічній діяльності з важковиховуваними учнями знайшли у роботах П. Бельського, Т. Гнідої, Л. Зюбіна, В. Киричука, Н. Максимової, Л. Михеевої, Т. Окушко, Г. Товканець. Незважаючи на певні досягнення у вивченні даної проблеми, практика свідчить про те, що сьогодні необхідно активізувати пошук інтерактивних методів професійно-педагогічного спілкування з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку.

Поняття «спілкування» визначається: як: здійснювана знаковими засобами взаємодія суб'єктів, спричинена потребами спільної діяльності (А. Петровський, М. Ярошевський); систему (прийомів та навичок) органічної соціально-психологічної взаємодії педагога й вихованців, змістом якого є обмін інформацією, справляння виховного впливу, організація взаємин за допомогою комунікативних засобів (З. Карпенко) [2]; особливий вид професійної соціально-педагогічної діяльності, яка полягає в організації активного цілеспрямованого впливу на особистість важковиховуваного учня з метою виховання, перевиховання учнів та виправлення наявних відхилень у формуванні особистості та її поведінці (Т. Гніда) [1].

Аналіз робіт Т. Гнідої, З. Карпенко, Г. Товканець дозволив виявити та розкрити функції професійно-педагогічного спілкування соціальних педагогів у роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку: пізнання особистості (спостереження, виявлення, моніторинг та аналіз проблем особистісного розвитку, поведінки дитини); обмін інформацією (ознайомлення з відомостями); організація діяльності; самоутвердження (спрямованість особистості на виділення і реалізацію своєї унікальності в системі соціальних зв'язків); профілактична (попередження асоціальної поведінки); корекційно-реабілітаційна (перевиховання, відновлення позитивного способу поведінки, взаємодії дитини, відповідно до вимог середовища) [1-3].

Функціональний аналіз професійно-педагогічного спілкування соціальних педагогів у роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку дозволив встановити, що спілкування з цією категорією учнів залежить від професійно-особистісних властивостей суб'єкта впливу, вибору ним педагогічної стратегії (пріоритетні напрями дій на кожному з етапів спілкування), тактики (концептуальна дія, яка здійснюється у вигляді одного або більше конкретних завдань) і техніки (сукупність засобів, методів) спілкування стосовно кожного окремого учня початкової школи з врахуванням його індивідуальних властивостей, тих відхилень, які мають місце в його поведінці.

Це дозволило виділити такі види стратегічних задач професійно-педагогічного спілкування соціального педагога у роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку: довготривалі (перспективи розвитку дитини), основні (соціально-виховні задачі, що забезпечують оптимальну взаємодію у мікросередовищі) та орієнтовані на внутрішні тенденції розвитку дитини. Ці задачі зумовлюють спрямованість тактики і техніки професійно-педагогічного спілкування соціального

педагога в роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку на єдність можливих результатів корекції поведінки важковиховуваної дитини й умов її досягнення як основи особистісного розвитку дитини.

Стратегія, тактика і техніка професійно-педагогічного спілкування соціального педагога пов'язані між собою. Соціально-педагогічні тактичні дії базуються на аналізі стратегічної складової спілкування та сприяють реалізації основної стратегічної лінії роботи з важковихованими учнями молодшого шкільного віку. Технічні компоненти спілкування допомагають соціальному педагогу реалізувати тактичні завдання в кожній окремії комунікативній ситуації відповідно до виявлених особистісних розладів у поведінці важковиховуваних учнів.

Реалізація професійно-педагогічного спілкування соціального педагога в роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку потребує застосування техніки формування взаєморозуміння, взаємовідносин між учасниками педагогічної взаємодії. До неї відносимо спосіб вступу в контакт (прийоми формування атракції), спрямований на закріплення шляхом використання у спілкуванні з важковиховуваним учнем найрізноманітніших соціально-педагогічних прийомів формування в учня емоційно позитивного ставлення до вчителя, довіри до його слів і дій.

Організація цілеспрямованого професійно-педагогічного спілкування з учнем з метою виправлення відхилень у формуванні особистості і поведінці потребує використання сукупності вербальних і невербальних засобів спілкування. Ці засоби можуть бути успішно реалізовані тільки за умови відповідної організації мовлення вчителя і несловесних компонентів техніки комунікації (жести, міміка, поза, контакт очей, тон, темп, інтонація). Для досягнення позитивного результату спілкування необхідно створити відповідну просторово-часову організацію спілкування з важковиховуваними учнями. При цьому слід враховувати їх індивідуально-психологічні властивості (темперамент, характер, здібності), а також біоритми.

Рефлексивне і нерефлексивне слухання, оптимальне поєднання заохочення і покарання, використання оціночного судження, сугестії, можливостей просторово-часової організації спілкування — все це складові техніки професійно-педагогічного спілкування соціальних педагогів у роботі з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку.

Особливої уваги потребують техніки професійно-педагогічного спілкування з важковиховуваними дітьми, які перебували в надзвичайно несприятливих сімейних умовах. У таких випадках техніки розраховані на тривалий процес спеціальних організованих впливів. До них віднесемо техніки професійно-педагогічного спілкування: формування особистісної значущості учнів; оперативного втручання; формування особистісної значущості дитини в сім'ї. Незалежно від проблем важковиховуваних учнів слід розробити систему професійно-педагогічного спілкування з дитиною шляхом створення цілісної організації життєдіяльності дітей, компенсації і пристосування їх до педагогічних вимог.

Таким чином, реалізація можливостей професійно-педагогічного спілкування з важковиховуваними учнями молодшого шкільного віку залежить від багатьох факторів: особистісно-професійних властивостей учителя, рівня його психологічної і педагогічної культури, володіння вербальними і невербальними засобами спілкування; знання індивідуально-психологічних властивостей учнів і вибору правильної стратегії, тактики, техніки спілкування стосовно кожного важковиховуваного учня; взаємодії соціального педагога з батьками учнів.

Література:

1. Гніда Т.Б. Проблема класифікації важковиховуваних учнів / Т.Б. Гніда // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць / за заг. ред. ак. І.Ф. Прокопенка, чл.-кор. В.І. Лозової. – Вип.40. – Ч.1. – Х., 2011– С. 26-32
2. Карпенко З.С. Корекція поведінки важковиховуваних учнів: автореф. дис. д-ра психол. наук: 19.00.07 / З.С. Карпенко. — К., 1999. — 43 с.
3. Товканець Г.В. Стратегія, тактика і техніка педагогічного спілкування з важковиховуваними дітьми молодшого шкільного віку: навч.-метод. посібник / Г.В. Товканець. – Ужгород: Уж ДУ, 1999. – 75 с.

FORMATION OF PUPILS' SOCIAL RESPONSIBILITY IN EUROPE

Vasylenko Olha Mykolaivna

*Cand. Sc. (Education), Associate Professor, Department of Social Pedagogy and
Legal Education*

*Kharkiv National Pedagogical University after G.S. Skovoroda
Kharkiv, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ В ЄВРОПІ

Василенко Ольга Миколаївна

доцент

кафедра соціальної педагогіки

*Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Актуальність проблеми обумовлена зростанням значущості у світовому просторі соціальних цінностей, до яких належить і соціальна відповідальність особистості за свій внесок у суспільство. Також розуміння суспільством значущості відповідальності перед громадянами призводить до видозміни відношення між людьми і виступає як регулятив спільної життєдіяльності індивідів.

Об'єктивна потреба в розвитку соціальної відповідальності дітей шкільного віку пояснюється їхніми віковими особливостями: прийняття системи вимог мікросередовища; усвідомлення обов'язку; психологічна готовність до моральної дії на основі знань моральних норм; формування волі, вміння робити вибір, приймати рішення, оцінювати результати життєвих ситуацій; розвиток аналізу балансування власних особливостей з об'єктивними вимогами ситуації. Це дозволяє учням сприймати ціннісний сенс суспільних взаємовідносин, таких як: відповідальність, обов'язок, здатність усвідомлено брати зобов'язання і максимально його використовувати в співжитті у мікросередовищі (школа, сім'я, громада).

Значні ресурси щодо формування та розвитку соціальної відповідальності школярів накопичено в соціально-педагогічній діяльності інших країн. Багатогранний позитивний досвід роботи з дітьми щодо створення оптимальних умов для їхнього

повноцінного розвитку мають дитячі громадські об'єднання (Франція, Англія), територіальні громади (Німеччина, Фінляндія) тощо.

Проблема розвитку соціальної відповідальності учнів розглядалася вітчизняними авторами в контексті навчання учнів (А. Борисова, Л. Ітельсон, Л. Славіна), трудової підготовки школярів (В. Хрущ), організації суспільно корисної праці (З. Артеменко, З. Борисова, А. Жаворонков), морально-етичного виховання (К. Клімова, Н. Соколова, А. Черменіна), соціалізації особистості в різних інституціях за кордоном (Н. Білецька, Дж.Ч. Добсон, І. Жерноклеєв, М. Кузякіна, Т. Пушкарьова, Л. Школяр) [1-5]. Увагу всіх науковців привертала організація формування соціальної відповідальності дитини, групи, колективу за кордоном. Вивчення саме соціально-педагогічних напрацювань інших країн сприяє створенню оптимальних умов для використання досвіду в Україні. Однак на сьогодні недостатньо досліджено соціально-педагогічні аспекти розвитку соціальної відповідальності в сучасних умовах, не проаналізовано роль мікросередовища у формуванні соціальної відповідальності в інших країнах.

Багаторічний позитивний досвід розвитку соціальної відповідальності має Франція [5]. Соціально-педагогічна робота в дитячих громадських об'єднаннях спрямована на спонукання дитини до самоорганізації, самостійності та відповідальності кожного члена за свої дії, дії в колективі; сприяння процесу соціальної адаптації та інтеграції особистості в суспільстві, налагодження продуктивних групових та міжгрупових стосунків у мікросередовищі; підтримка у творчому самовираженні, соціальних ініціатив, стимулювання соціально значущої діяльності дітей. Ці завдання здійснюються за такими напрямками: створення соціально-психологічних "портретів" дитячих асоціацій; організація соціально значущої діяльності в мікросередовищі. До основних форм розвитку соціальної відповідальності дітей можна віднести: дитячі громадські об'єднання, дитячі асоціації (які працюють при молодіжних громадських об'єднаннях; при громадських об'єднаннях дорослих в інтересах дітей; при закладах освіти; під егідою Національної мережі юніорських асоціацій Франції), школи, майданчики позашкільної освіти, муніципальні приміщення, клуби за місцем проживання, центри виховання та "відкриті місця" (вулична соціально-педагогічна робота). До специфічних методів розвитку соціальної відповідальності школярів належать: метод варіативної рольової гри, метод активного спілкування, метод спроб та помилок, сквош метод та його різновид — метод "знайди відповідь" (грунтовний аналіз інформації та намагання представити кілька варіантів вирішення проблеми) [5].

Цікавий досвід виховання соціальної відповідальності дітей накопичено в США. Зазначмо, що історично склалися американські пріоритети у вихованні дитини: формування життєвого успіху, практичності, ділових якостей, позитивна підтримка у її справах [2]. Завдяки тому, що батьки і навколишні завжди всіляко дають зрозуміти дітям про важливість їхньої допомоги іншим, спроби щось зробити, що в дорослому світі їх цінують у будь-якому віці і не витісняють із дорослого життя. Позитивне відношення до активного прояву маленької людини, як першого кроку до відповідальної дії в суспільстві, спрямовано на підтримку її словом і посмішкою, заохочування до спроби зробити щось самостійно. Надання батьками свободи вибору в грі, поведінці з однолітками, відсутність тотального контролю з боку бабусь і дідусів (вихователі, няня, гувернер) сприяє формуванню відповідальності за свої дії.

У муніципальній молодшій школі США едьютеймент проводить практично всі заняття підготовчого класу в ігровій формі. Саме в школі дітей вчать їх правам і обов'язкам, знайомлять із законом, навчають азам бізнесу. Право вибору предметів, викладачів, розкладу предметів у старшій школі показує учням різноманітні їх можливості, підкреслює свободу вибору й необхідність самостійно відповідати за свій вибір. Навчання старшокласників у школі особливо ніхто не контролює, бо вважається, що вчитися чи не вчитися — право і вибір кожної дитини. І, як результат, учні в такій системі дуже швидко навчаються приймати відповідальність за свої рішення і виправляти свої помилки [2].

Роль дошкільної освіти у Фінляндії полягає в сприянні розвитку дітей як особистостей та духовно відповідальних членів суспільства, указуючи їм на відповідні вчинки згідно із загальноприйнятими правилами й оцінкою інших людей [3]. Одне із завдань виховання дитини на рівні держави — навчати підрастаюче покоління зберігати здоров'я, цікавитися природою та залежністю людини від неї, бути відповідальними за природу та створене людьми середовище [1]. Зміст дошкільної освіти забезпечується темами, пов'язаними зі сферою дитячого життя, з одного боку, та змісту дитячих поглядів на світ, з іншого. З цією метою формують у дитини здорове почуття самоповаги за допомогою позитивних вражень, підсилювання самооцінки при виконанні доручення, забезпечення можливостей для різної взаємодії з однолітками, людьми різного віку. Основними методами формування соціальної відповідальності в дітей є гра, рольова гра, (дошкільний вік), активні методи групової роботи, робота в рівноправних групах (молодший шкільний вік), містить заняття правди, гуманності та справедливості (базова школа).

Передумовою для розвитку соціальної відповідальності підрастаючого покоління у Фінляндії є робота в групах, розгляд ситуацій і обговорення виходу з конфлікту, що дозволяє формувати в дітей, починаючи з дошкільного віку, розуміння дотримуватися правил співіснування, засвоєння норм суспільства та розуміння їх важливості як частини щоденного життя, навчання контролювати себе та боротися зі щоденними ситуаціями, розуміти рівність і сприймати різноманітність людей. Вироблення звичок споживання здорової їжі, дотримуватися правил поведінки за столом сприяє розвитку відповідальності за своє здоров'я. Оброблення досвіду та інформації у взаємодії з дорослими та дітьми в різних напрямках формує провідну складову соціальної відповідальності дитини. Вивчення предметів (етика, здоров'я, історія, соціальні науки, домашня економіка) зорієнтовано на життєві ситуації: як порахувати вартість товару з кількома знижками, як вирахувати відсоток від податку, створити резюме в Інтернеті, контролювати банківський рахунок тощо — допомагає учням зростати незалежними, толерантними, відповідальними членами власного суспільства, розуміти основи використання фінансів. Трудове навчання сприяє формуванню відповідальності за виконану роботу, реалізувати свої ідеї на практиці, виважено робити вибір. Учнів базової, середньої школи виховують як відповідальних і старанних громадян в товаристві й майбутньому житті.

Національна система освіти Німеччини ставить завдання підготувати дитину, щоб вона стала відповідальним громадянином і брала активну участь у політичному житті держави. З цією метою розв'язуються такі питання: формування навичок соціального спілкування; громадянської відповідальності; взаєморозуміння; демократичної розмови; громадянської компетенції; критичного мислення й навичок дискусії. Серед традиційних форм і методів громадянського виховання у ФРН

пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини й сприяють формуванню критичного мислення, ініціативності й творчості. До таких методів належать ситуаційно-рольові ігри, соціограма, метод відкритою трибуни, соціально-психологічні тренінги, інтелектуальні аукціони, «мозкові атаки», метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, ігри-драматизації тощо [4].

У Німеччині вважають взаєморозуміння і відповідальність — основою громадянського виховання школярів, методи формування якого на групи: виховання через розмову (*Lernen durch Sprechen*) і виховання через дію (*Lernen durch Handeln*) [4]. Соціальна відповідальність (можливість людини відповідати за наслідки своїх чи чужих дій, що виражається в готовності і здатності дати відповіді на виниклі питання про ці наслідки; основним вихідним положенням цього є вміння приймати свідомі рішення і виконувати обов'язки) реалізується через «соціальне навчання» (тренувальна програма, націлена на розвиток соціальної компетентності з одного боку, та практична діяльність учнів в соціальних закладах у формі соціальної практики з іншого). Соціальну відповідальність розвивають у дітей, використовуючи такі методи і форми: кооперативне навчання, класна рада, структурні дебати, академічні диспути, обговорення, встановлення демократичної розмови. В основі виховання відповідальності лежить концепція «навчання через обов'язок», яка була створена внаслідок переходу школи на повний день. Підґрунтям для розвитку соціальної відповідальності виступає розвиток компетенції, індивідуальна можливість вибору [4].

Таким чином, розвиток соціальної відповідальності школярів у країнах Європи, незважаючи на особливості напрямів, пріоритетів виховання, має багато спільного у меті (формування відповідального громадянина, який цінує та готовий відстоювати ідеали держави, демократичні цінності і права людини), в змісті роботи, методах (гра, дебати, академічні диспути, обговорення, проекти, методи активного спілкування, аналіз соціальних ситуацій).

Література:

1. Білецька Н. 7 принципів фінської освіти [Електронний ресурс] / Н. Білецька // Режим доступу: <http://starylev.com.ua/club/article/7-pryncypiv-finskoyi-osvity>
2. Добсон Дж.Ч. Не бойтесь бать строгими. Советы родителям / Дж.Ч. Добсон. Пер. с англ. А.Ю. Другова. – М.: Центр общечеловеческих ценностей, 1996. – 336 с.
3. Жерноклеєв І. Система виховання в Фінляндії [Електронний ресурс] / І. Жерноклеєв, Т. Пушкарьова // Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1300/>
4. Кузякіна М.Л. Проблеми громадянського виховання школярів у системі середньої освіти Німеччини: автореф. дис. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / М.Л. Кузякіна. – Полтава, 2011. – 22 с.
5. Школяр Л.В. Соціально-педагогічна робота з дитячими громадськими об'єднаннями у Франції: автор. дисерт. ... канд. пед. наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка / Л.В. Школяр. – К., 2016. – 24 с.

УДК 378.461:614.253

**REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FORMATION
DEONTOLOGICHE CULTURE OF FUTURE DOCTORS IN THE EDUCATIONAL
PROCESS OF MEDICAL STUDENTS**

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ
ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ МЕДИЧНОГО ВНЗ**

Євтушенко Юлія Олександрівна

старший викладач кафедри медичної та біологічної фізики

медичної інформатики та біостатистики

виконувач обов'язків завідувача кафедри

ДЗ «Луганський державний медичний університет»

м. Рубіжне, Україна

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Савченко С.В.

У контексті фахової підготовки майбутніх лікарів у медичних ВНЗ України до професійної діяльності необхідно вирішувати проблему формування їх деонтологічної культури, адже специфіка лікарської професії у сучасному світі обумовлена надзвичайною складністю й різноманіттям процесів життєдіяльності організму людини, варіабельністю перебігу захворювань у їхньому індивідуальному прояві у кожній окремої людини, а також все наростаючим потоком наукової медичної інформації, проявом все нових і нових діагностичних і лікувальних прийомів і засобів. Це вимагає повсякденного самонавчання й самовдосконалення лікаря протягом усього часу його професійної діяльності [1; 2; 3; 4; 5; 6].

Етико-деонтологічні проблеми у медичній галузі неодноразово були предметом наукового пошуку провідних учених, зокрема досліджувалися такі його аспекти: гуманізм та жертвне служіння лікаря суспільству (М. Амосов, О. Білібін, С. Боткін, Є. Вагнер та ін.), формування та розвиток професійно-етичної та деонтологічної культури (Л. Аврахова, Р. Вайнола, О. Волосовець та ін.), вивчення критеріїв сформованості морально-духовних якостей особистості (В. Гаврилькевич, І. Гераймович, І. Тимошук, Б. Ясько та ін.).

Проте, у загальній системі професійної підготовки майбутніх лікарів на сьогоднішній день ми бачимо відсутність комплексного підходу до вирішення проблеми формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ, який, на наш погляд, має бути пов'язаний із інтеграцією змісту дисциплін фахового навчання задля забезпечення міцних знань, навичок та умінь студентів у деонтологічній сфері, розробкою новітніх методів навчання у процесі професійного становлення майбутніх лікарів з метою стимулювання мотиваційно-ціннісної складової їх деонтологічної культури,

звертанням особливої уваги до організації позааудиторної, самостійної та науково-дослідної роботи студентів-медиків з формування їх деонтологічної культури.

Процес формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у рамках їх професійної підготовки буде ефективним у разі впровадження у навчально-виховний процес медичного ВНЗ наступних педагогічних умов:

а) інтеграція змісту навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх лікарів з метою формування їх деонтологічних знань, умінь та навичок;

б) використання у процесі професійної підготовки студентів-медиків інноваційних інтерактивних форм та методів навчання, направлених на закріплення деонтологічної поведінки майбутніх лікарів у подальшій професійній діяльності;

в) активізація позааудиторної, самостійної та науково-дослідної роботи студентів вищих медичних закладів освіти з метою стимулювання мотиваційно-ціннісної складової деонтологічної культури майбутніх лікарів.

У процесі реалізації першої педагогічної умови формування деонтологічної культури майбутніх лікарів нами було відібрано навчальні дисципліни деонтологічної спрямованості у структурі фахової підготовки майбутніх лікарів та проаналізовано зміст цих навчальних дисциплін щодо можливостей формування досліджуваного явища у майбутніх медичних працівників. До них було віднесено наступні: «Латинська мова та медична термінологія», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Історія України та української культури», «Історія медицини», «Етичні проблеми в медицині», «Основи християнської етики і моралі».

Другий етап інтеграції змісту навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх лікарів з метою формування їх деонтологічних знань, умінь та навичок здійснювався за допомогою синтезу навчальних дисциплін деонтологічної спрямованості та збагачення їх змісту додатковими модулями з метою формування когнітивного, мотиваційно-ціннісного та діяльнісного компонентів деонтологічної культури майбутніх лікарів.

На третьому рівні інтеграції змісту навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх лікарів з метою формування їх деонтологічних знань, умінь та навичок нами було розроблено та впроваджено у навчально-виховний процес медичного ВНЗ інтегративний спецкурс «Деонтологічна культура у професійній діяльності лікаря», завдання якого полягали у сприянні вдосконаленню теоретичної медичної підготовки майбутніх лікарів у галузі медичної деонтології й розвитку практичних умінь та навичок лікування пацієнтів та догляду за хворими; ознайомленні й адаптації студентів-медиків до умов роботи медичних установ і підрозділів; розвитку особистих професійних якостей майбутнього медичного фахівця; розвитку орієнтації студентів-медиків на довгочасну медичну діяльність, освоєння різних форм професійного навчання й самонавчання; вихованні в студентів глибокої відповідальності, почуття обов'язку, моралі, гуманізму, чуйного уважного ставлення до хворих.

У процесі вивчення спецкурсу «Деонтологічна культура у професійній діяльності лікаря» студенти-медики отримали якісні знання з теорії медичної деонтології, усвідомили моральні, етико-деонтологічні принципи професійної діяльності медичного працівника, в них зросла мотивація до професійного обов'язку лікаря, сформувались особистісні деонтологічно значущі якості, вони вдосконалили свої навички та вміння виявляти деонтологічні труднощі й знаходити ефективні способи їх подолання у подальшій професійній діяльності, в них сформувались

вміння вибудовувати відносини із хворими, їхніми родичам й колегами відповідно до норм професійного спілкування.

Таким чином, трирівнева інтеграція змісту навчальних дисциплін фахової підготовки майбутніх лікарів з метою формування їх деонтологічних знань, умінь та навичок сприяла формуванню когнітивного, мотиваційно-ціннісного й діяльнісного компонентів деонтологічної культури студентів медичних ВНЗ.

З метою реалізації другою педагогічної умови ефективного формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ ми використовували низку інноваційних інтерактивних форм та методів навчання (творчі завдання, робота в малих групах, дискусія, інтерактивні лекції, евристична бесіда, метод проектів, метод аналізу проблемних ситуацій (кейс-метод), дослідний метод, ігрові методики (ділові, імітаційні, рольові ігри), метод «мозкового штурму», метод «круглого столу»).

Використання у процесі професійної підготовки студентів-медиків інноваційних інтерактивних форм та методів навчання сприяло закріпленню деонтологічної поведінки майбутніх лікарів у їх подальшій професійній діяльності.

У процесі реалізації третьої педагогічної умови ми розробили завдання для самостійної роботи студентів-медиків, спрямовані на формування їх деонтологічної культури.

Основними формами самостійної роботи студентів у процесі формування їх деонтологічної культури були опрацювання обов'язкових та додаткових літературних джерел з деонтологічної проблематики; виконання домашніх самостійних завдань; вивчення окремих тем або питань, передбачених для самостійного опрацювання; підготовка до різних форм поточного контролю; написання рефератів за заданою проблематикою; аналіз наукових публікацій; розв'язання практичних задач.

У процесі активізації позааудиторної роботи студентів з метою формування деонтологічної культури майбутніх лікарів ми використовували такі форми: виховні заходи з використанням методики «занурення у професійно-деонтологічну культуру», години деонтологічного спілкування, зустрічі з видатними представниками медичної професії регіону та України, відкриті діалоги, конкурси творчих робіт з деонтологічної проблематики, проведення вікторин з питань медичної деонтології, проведення психолого-педагогічних тренінгів з виховання деонтологічної культури майбутніх лікарів, дослідницька діяльність студентів з вивчення традицій та історії медицини, культури України та країн світу тощо.

Формами активізації науково-дослідної роботи студентів-медиків у процесі формування їх деонтологічної культури у нашому дослідженні були: організація й проведення науково-практичних конференцій з питань медичної деонтології, веб-квести як інтерактивні форми управління навчальною дослідницькою діяльністю студентів, розробка наукових мініпроектів, створення портфоліо творчих науково-дослідних робіт з проблем деонтології у медичній галузі, участь у студентських наукових гуртках, розробка курсових проектів та захист випускних кваліфікаційних робіт з деонтологічної проблематики.

Активізація позааудиторної, самостійної та науково-дослідної роботи студентів вищих медичних закладів освіти стимулювала розвиток мотиваційно-ціннісної складової деонтологічної культури майбутніх лікарів, сприяла накопиченню необхідних деонтологічних знань, закріпленню та вдосконаленню умінь та навичок майбутніх лікарів у контексті сформованості їх деонтологічної культури.

Таким чином, комплексна реалізація у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ розроблених нами педагогічних умов була націлена на формування деонтологічної культури майбутніх лікарів.

Перспективи подальших наукових пошуків бачимо у проведенні аналізу результатів експериментального дослідження (якісні та кількісні показники) з метою визначення ефективності впроваджених педагогічних умов у процесі формування деонтологічної культури майбутніх лікарів у медичних ВНЗ.

Література:

1. Агаркова А.О. Формування професійно-етичної культури майбутніх лікарів у вищих навчальних закладах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / А.О. Агаркова. – К., 2011. – 21 с.
2. Водяха А.А. Ценностно-смысловые компоненты профессиональной идентичности врача: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.03 / Алена Александровна Водяха. – Кемерово, 2009. – 175 с.
3. Голік О.В. Формування у майбутніх лікарів предметних компетентностей з медичної деонтології засобами кооперативного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (медичні та фармацевтичні дисципліни)» / О.В. Голік. – К., 2015. – 20 с.
4. Колісник-Гуменюк Ю.І. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах / Ю.І. Колісник-Гуменюк. – Монографія. – Львів, 2013. – 296 с.
5. Переймибіда Л.В. Організаційні засади діяльності педагогічного колективу з розвитку деонтологічної культури учнів медичного ліцею: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Лариса Валентинівна Переймибіда. – К., 2008. – 256 с.
6. Федорова К.В. Формування професійно-етичних якостей майбутніх лікарів у виховному просторі вищого медичного навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Катерина Валеріївна Федорова. – Старобільськ, 2016. – 250 с.

СЕКЦІЯ 2. Психологія

THE SPESIFICITI OF PURPOSEFUL DEVELOPMENT OF CADETS` LEADERSHIP QUALITIES

ОСОБЛИВОСТІ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У КУРСАНТІВ

Альфавіцька Вікторія Вікторівна

курсант

кафедра практичної психології та педагогіки

інститут психології та соціального захисту

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

м. Львів, Україна

Науковий керівник – канд. психол. наук, Куций О.А.

Рятувальник — це одна з найблагородніших професій, яка об'єднує відважних і самовідданих людей, чий високий професіоналізм, постійна готовність до самопожертви забезпечують кожній родині надійний захист від природних та техногенних лих. Виконання рятувальниками своїх професійних обов'язків передбачається не тільки у звичайних, але і в екстремальних умовах життєдіяльності. Та будь-яке виконання професійних обов'язків базується на керівництві.

Лідерські якості майбутніх рятувальників — це такі професійно важливі якості, які передбачають наявність у курсантів специфічних для їхньої професії знань, спеціальних умінь і навичок та визначаються характером і спрямованістю професійної діяльності курсантів, особливостями пожежно-рятувальної праці та навчально-виховного процесу під час навчання.

Основне завдання служби ДСНС України полягає у порятунку людей. Тому для ефективності служби повинні готувати відповідальних керівників, які зможуть повести за собою колектив. Таким чином на перший план поставлено одну з найбільш нагальних проблем, розв'язання якої дасть змогу значним чином підняти ефективність основ професійно-особистісної підготовки військових спеціалістів, що володіють лідерськими якостями, та ефективно керувати підлеглими.

Навчально-виховний процес у ВНЗ висуває нові вимоги до професійної підготовки майбутніх рятувальників, що потребує уточнення сутності та змісту якостей лідера у курсантів. Якості лідера майбутніх рятувальників — це такі професійно важливі якості, які передбачають наявність у курсантів специфічних для їхньої професії знань, спеціальних умінь і навичок та визначаються характером і спрямованістю професійної діяльності курсантів, особливостями пожежно-рятувальної праці та навчально-виховного процесу під час навчання.

Розроблена Коkun О.М. психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцера складається із 5 компонентів [3]:

- 1) комунікативно-організаційний (комунікабельність, переконливість, тактовність, дипломатичність, емпатійність, гнучкість, розвинуті мовні та організаційні здібності);
- 2) емоційно-вольовий (цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, впевненість у собі, вимогливість, самовладання, стресостійкість);
- 3) мотиваційний (мотивація до лідерства та успіху);

4) мисленевий (швидкість мислення, логічність, креативність, проникливість, здатність до прогнозування та узагальнення, критичність, розсудливість);

5) особистісний (активність, ініціативність, обов'язковість, надійність, відповідальність, почуття гумору, оптимістичність, чесність, патріотизм, прагнення до самовдосконалення).

Для досягнення кращого результату розвитку лідерських якостей у курсантів, було використано данні дослідження психологічних корелятивів лідерства, що реалізовувалось раніше. Дане дослідження виявило кореляційні зв'язки рівня прояву лідерських здібностей з показниками комунікативних здібностей, організаційними здібностями, мотивацією на успіх, стилем мислення, активністю, розумом, урівноваженістю, кмітливістю. У взаємодії цих показників спостерігається тенденція до збільшення. Тобто чим вищі показники цих якостей, тим більший прояв лідерських якостей у особистості.

Обернений кореляційний зв'язок прояву лідерських якостей спостерігається з показниками невротичності, спонтанної агресивності, депресивності, врівноваженості, відкритості, емоційної лабільності та дратівливості. Тобто чим вищі показники цих якостей, тим нижчий прояв лідерських якостей у особистості, і навпаки.

На основі отриманих результатів, ми дійшли до висновку, що для ефективного розвитку лідерських якостей потрібно збільшувати показники, де було виявлено кореляційний зв'язок. У показників, де кореляційний зв'язок був обернений, навпаки потрібно зменшувати їхній прояв.

Корегування різних компонентів лідерських якостей можна розглядати як потенційний метод підвищення лідерського статусу. На основі цього нами було розроблено психотренінг який спрямований на розвиток лідерських якостей у курсантів. Було сформульовано наступні завдання програми: знайомство учасників групи, створення атмосфери довіри та саморозкриття, встановлення спільних цілей, перетворити недоліки на переваги, сприяти формуванню лідерського світогляду, виробити навички взаємодії між партнерами, розвинути почуття відповідальності, сформувати мотивацію досягнення, дати учасника можливість пережити емоційний досвід на подолання перешкод, збільшувати самоповагу лідерів, усвідомлення ними своєї цінності як особистості, актуалізувати ціннісно-мотиваційну сферу підлітків на досягнення успіху, розвивати вміння і навички оптимального спілкування, стимулювати толерантне, неупереджене і доброзичливе ставлення до однолітків.

Використовувалися такі методи роботи: групова дискусія, рольова гра, інтерактивна міні-лекція, рухові вправи, робота в малих групах, вправи на активізацію, мозкова атака, ігрові, рефлексія, методи саморегуляції (релаксація).

Тренінгові програма може використовуватись психологами для формування лідерських якостей. Поетапне виконання тренінгової програми чи проведення окремих занять з тренінгу підвищують лідерський статус учасників тренінгової групи. Заняття організовані наступним чином: загальний обсяг курсу — 8 занять, кожне з яких завершене і може використовуватись окремо. Тривалість кожного заняття — 1 год. 30 хв. Два заняття на тиждень.

Література:

1. Большаков В.Ю. Психотренінг соціодинаміка, ігри К.: «Либідь» 2004 - 352 с.

2. Кобера А.В. Організаційно-психологічні детермінанти лідерства в органах внутрішніх справ України: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.06. – Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 16 с.
3. Кокун О.М. Психофізіологія. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 184 с.
4. Маковський О.К. Формування лідерських якостей майбутніх офіцерів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 20.02.02 / Національна академія Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – Хмельницький, 2002. – 18 с.
5. Немов Р.С. Психологія. Книга 1: Основы общей психологии. – М.: Просвещение, 1994. – 606 с.
6. Тімченко О.В. Естремальна психологія. – К.: Август-Трейд, 2007. – 502 с.
7. Шапкин С.А. Деятельность в особых условиях: компонентный анализ структуры и стратегии адаптации / Шапкин С.А., Дикая Л.Г. // Психологический журнал. – 2003. – № 1. – С. 19–34.
8. Яценко Т.С. Психологічні основи психокорекції К.: «Либідь» 1996 - 264 с.

ON THE ISSUE OF ACADEMIC SUCCESS TEEN

Almashi S.I.

senior lecturer in psychology

Marushka V.Y

student

Department of psychology

Faculty of Humanities

Mukachevo State University

Mukachevo, Ukraine

Supervisor - Senior Lecturer, Department Almashi S.I.

Алмаші С.І.

старший викладач кафедри психології

Марушка В.Я.

студентка

кафедра психології

гуманітарний факультет

Мукачівський державний університет

м.Мукачево, Україна

Науковий керівник – старший викладач кафедри Алмаші С.І.

Постановка проблеми. На нинішній день проблема успішності є чи не одним з головних питань шкільного психолога та педагогічного колективу школи. Під неуспішністю ми розуміємо невідповідність підготовки учнів вимогам змісту освіти, що визначається після закінчення якогось значного відрізка процесу. Неуспішність і відставання взаємозв'язані. Відставання — це невиконання вимог, які прослідковуються на одному з проміжних етапів всередині того відрізка шкільного процесу, який служить тимчасовим показником для визначення успішності.

Систематичні відставання, якщо вони не подолані, накопичуються і це стає попередженням неуспішності. Неуспішність школярів пов'язана з їх індивідуальними особливостями і з тими умовами, в яких протікає їх розвиток. Найважливішим з цих умов є навчання та виховання дітей в школі. Перш за все, це психологічні труднощі та бар'єри випробовувані дитиною в процесі навчання. Боротися з неуспішністю в таких умовах — значить проводити профілактичну роботу з школярами, які відстають.

Проблему неуспішності в навчанні школярів ґрунтовно досліджували відомі вчені Ю. Бабанський, В. Цетлін, М. Мурачковський, П. Блонський, М. Данилов. Очевидна цінність дослідження неуспішності підлітків й стала метою нашого дослідження.

Вивчення певних наукових джерел дає змогу виокремити три основні чинники успішності: вимоги до учнів, які ставляться школою; психофізичні можливості школярів; соціальні умови їх життя, виховання та навчання в школі та поза шкільному осередку. У можливостях дітей вирізняють дві тісно пов'язані один з одним сторони — фізичні можливості (стан організму, його розвиток) та психічні (розвиток мислення, уяви, сприймання, уваги та пам'яті).

Шкільна неуспішність школярів є системним психолого-педагогічним явищем. Психологічну структуру шкільної неуспішності складають три взаємопов'язані компоненти: недостатній рівень навчальних досягнень школяра, що виявляються у переважному та систематичному отриманні учнем оцінок на рівні 1-3, чи 4-6 балів, але при середньому балі не вище ніж 5,5; низький рівень особистісної адаптованості до умов навчання, що проявляється у систематичному невиконанні шкільних правил, вимог вчителя, підвищенні емоційній напруженості та нестабільності тощо; порушення взаємин дитини з однокласниками, вчителем, родичами що проявляється у низькому статусі в класі, конфліктах з батьками з приводу шкільного оцінюванні, у неадекватному ставленні до висловлювань та оцінок з боку вчителя та неадекватній самооцінці власних навчальних досягнень.

Визначальними психологічними чинниками виникнення шкільної неуспішності молодших школярів є: недостатній рівень розвитку пізнавальних процесів; переважання широкої соціальної та вузькоособистісної мотивації при несформованості власне навчальної мотивації; несформованість особистісного усвідомлення рівня власних досягнень та місця у структурі соціальних стосунків, що виражається у неадекватному сприйнятті себе. Середній бал успішності за результатами навчання кореляційно пов'язаний з зоровою, словесно-логічною пам'яттю, словесно-логічним мисленням, мотивацією навчання та соціальним статусом дитини у класі.

Висновки. Отже, за психологічними чинниками виділяють три головні рівні шкільної неуспішності у школярів. Перший рівень утворюється з'єднанням таких чинників, як недоліки у розвитку пізнавальної і мотиваційної сфер та порушення у системі міжособистісних взаємовідносин, тобто проблеми шкільної неуспішності учнів мають комплексний характер. Другий рівень утворюється з'єднанням таких чинників, як недоліки в розвитку окремих пізнавальних процесів молодших школярів, в першу чергу концентрації уваги, а також неадекватним рівнем розвитку самооцінки. Третій рівень утворюється з'єднанням таких чинників, як недоліки в розвитку мотиваційної сфери та системі міжособистісних взаємовідносин школярів, а також неадекватним рівнем розвитку самооцінки, тобто проблеми більш особистісного

характеру. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у проведенні експериментальної роботи щодо усунення неуспішності підлітків.

Література:

1. Бережна, Т. Педагогічні технології здоров'я збереження молодших підлітків у загальноосвітньому навчальному закладі / Т. Бережна // Рідна школа. – 2014. – №4-5. – С.57-61.
2. Веленко, А. Як зрозуміти дитину: Нотатки психолога / А. Веленко. – К.: Шкільний світ, 2011. – 104 с. – (Серія "Психологічна скарбничка").
3. Дуткевич, Т.В. Дитяча психологія: Навч. посібник. Реком. МОНмолодьспорт України для студ. ВНЗ / Т.В. Дуткевич. – К.: ЦУЛ, 2012. – 424 с.
4. Кутішенко, В.П. Психологія розвитку та вікова психологія: Практикум: Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / В.П. Кутішенко, С.О. Ставицька. – К.: Каравела, 2009. – 448 с.
5. Лисянська, Т.М. Педагогічна психологія: Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. ВНЗ / Т.М. Лисянська. – К.: Каравела, 2012. – 264 с.

MEDIA PROBLEM OF INFLUENCE ON THE EMOTIONAL INTELLIGENCE OF THE CHILD OF PRIMARY SCHOOL AGE

Kholodova Mariia

student

National Aviation University

ДО ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ МЕДІА ПРОСТОРУ НА ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Холодова Марія Геннадіївна

студентка

кафедра авіаційної психології

Навчально-науковий Гуманітарний інститут

Національний авіаційний університет

м. Київ, Україна

Науковий керівник – Власова-Чмерук О.М.

Розвиток сучасних школярів відбувається у медіапросторі, наповнення якого часто буває стихійним, а не контрольованим. Вплив стрімкого розвитку медіакультури та віртуально-ігрового простору на дитину є предметом актуальних психологічних досліджень. Молодше шкільне дитинство — період, коли емоції та почуття панують над всіма іншими психічними процесами. Цей період є сенситивним для розвитку емоційного інтелекту, оскільки саме відбувається активне емоційне становлення дитини, вдосконалення її самосвідомості, здатності до рефлексії та децентрації [2]. У структуру емоційного інтелекту у молодших школярів входять здатності до розуміння (осмислення) емоцій; асиміляції емоцій в мисленні у вигляді емоційних станів при вирішенні розумових завдань, здатності до розрізнення і вираження емоцій.

Вплив на формування емоційного інтелекту чинять різні життєві ситуації, які можуть приносити дитині почуття тривоги, неспокою і т.д., а також ситуації, що викликають позитивні емоції. Їх роль полягає в тому, що вони закладають основу для розуміння дитиною своїх емоцій і емоцій оточуючих, на основі чого вона робить висновок про події і готується до відповідної емоційної реакції. Також відомо, що на емоційний інтелект впливають фактори біологічного та соціального походження. Під біологічно зумовленими прийнято розуміти особливості статі, віку дитини; під соціальними факторами — вплив соціального середовища, що оточує дитини, дитячо-батьківські стосунки, стосунки з однолітками, а також стосунки дитини в школі. [5]

Питаннями розвитку дитини в системі дитячо-батьківських відносин займалися Р.М. Грановська, Р.В. Овчарова, А.С. Співаковська, Е.Т.Соколова і ін. Вони встановили, що сім'я — це перше соціальне середовище, яке визначає її розвиток і стає основою формування її домінуючих емоційних станів. [5] І. Андреева зазначає, що за результатами досліджень виявлено, що рівень емоційного інтелекту дитини пов'язаний із аналогічною якістю його матері (хоча гени від батьків успадковуються у рівній мірі), тобто є підстави говорити про те, що завдяки вихованню формується емоційний інтелект. Батьки мають першочерговий вплив на його розвиток, що здійснюється за допомогою великої кількості засобів, у тому числі кіберпродукції.

Інтернет став аксіомою життя дитини. За даними ЮНЕСКО, близько 93% сучасних дітей у світі перебувають в мережі Інтернет приблизно 28 годин на тиждень, це відповідно 3,5 години на день. Наслідки такої прив'язаності позначаються не лише на здоров'ї, а й на психічному розвитку, на формуванні особистості дитини. Трансформуючи психіку дитини, Інтернет може як пригальмовувати психоемоційний, духовний розвиток дитини так і навпаки, надавати більше можливостей для розвитку.[3]

Вплив на розвиток і соціалізацію дитини молодшого шкільного віку сучасних комунікаційних засобів, таких як комп'ютери, мобільні телефони, електронні ігрові системи та ін., поки мало вивчено. Суперечливими є дані і з приводу використання Інтернету. Вже є публікації, в яких зазначається, що найкращим видом медіа для навчання і виховання дітей дошкільного віку є мультиплікаційний фільм. Разом з тим практично всі дослідники підкреслюють небезпеку випадкового потрапляння дітей на порнографічні, еротичні сайти, сайти, що містять заклики до насильства, що описують способи виготовлення бомб і т.д. [4]

Найчастіше складно контролювати серфінг дітей по «глобальній павутині». В одних випадках мережа є стимулом до розвитку дитини і помічником у вирішенні певного ряду завдань, в інших — це середовище, яке негативно може впливати на дитячу психіку.

Разом з тим дослідники одноставні в тому, що і вплив комп'ютерних ігор, і вплив Інтернету, як і телебачення, цілком залежить від сімейної ситуації, від того середовища, в якому росте і виховується дитина. Рекомендації для батьків орієнтовані не стільки на заборону певних відеоігор або сайтів, скільки на спілкування з їх приводу, на спільні «прогулянки» по Інтернету. [4]

Зазвичай сучасні урбанізовані батьки дуже уважні до розвитку своєї дитини, вони надають перевагу відвідуванню спеціалізованих центрів раннього розвитку. Проте програми занять цих центрів орієнтовані переважно на інтелектуалізацію дитини. Пізнання емоцій разом з дитиною залишається поза увагою як педагогів так і батьків. Та психологи, що займаються вивченням емоційного інтелекту наголошують

що в процесі досягнення особистого успіху багато залежить не тільки від великих знань, а й від уміння спілкуватися, впливати на емоційний стан оточуючих, регулювати свої емоції, тобто. від некогнітивних складових, що включені у контекст життя людини.

Цікавими, на нашу думку є творчі доробки психологів щодо можливостей розвитку емоційного інтелекту засобами медіа-культури. У дослідженні Іванової К.С. доведений позитивний вплив дистанційних занять з розвитку емоційного інтелекту засобами інтернет-тренажеру. Крім цього автор відмічає, що група підлітків виявилась більш сенситивною до формуючого впливу, ніж група студентів [1]. Це дозволяє висловити припущення, що цілеспрямовано впливати на розвиток здатності до впізнання та вербалізації емоцій можуть і батьки, починаючи з раннього шкільного віку.

В даний час існує потреба в подальшому дослідженні феномену емоційного інтелекту у дітей молодшого шкільного віку, його структури, шляхів його розвитку, що відкриє реальну можливість оптимізації взаємин через більш глибоке усвідомлення емоційних процесів і станів, що виникають у дітей в процесі взаємодії з Інтернетом. Розвиток емоційного інтелекту може розглядатися як значимий фактор підвищення психологічної культури в дитячому суспільстві в цілому. [2]

Підводячи підсумки проведеного огляду, необхідно підкреслити, що літературні дані розкривають досить складну і неоднозначну картину Інтернету як фактора, що впливає на розвиток дитини в молодшому шкільному віці. [4] Щоб Інтернет мав позитивний вплив на розвиток молодого школяра, варто здійснювати «фільтрування» інформаційного потоку, враховувати відповідність продукту віковим особливостям та потребам дітей, зокрема, у позитивних зразках поведінки у реальному світі та у розвитку словникового запасу для ідентифікації емоцій.

Отже, під батьківським контролем можливий позитивний вплив медіакультури на розвиток емоційного інтелекту дітей.

Література:

1. Иванова Е.С. Дистанционный интернет-тренажер – новейший способ развития эмоционального интеллекта // Педагогическое образование в России. 2013. – №4. С. 93-97
2. Комкова Е.И. Эмоциональный интеллект и восприятие детьми старшего дошкольного возраста семейных отношений // Вестник ВятГГУ. 2010. №4. – с. 159-162.
3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навчальний посібник/ О.Т. Баришполець, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.Є. Голубева, В.В. Різун та ін.; За ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440с.
4. Прихожан А.М. Влияние электронной информационной среды на развитие личности детей младшего школьного возраста [Электронный ресурс] // Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2010. – N 1(9). Режим доступа: <http://psystudy.ru>
5. Рыжов Д.М. Младший школьный возраст как сенситивный период развития эмоционального интеллекта // Среднее профессиональное образование. – 2013. – №2. –с. 29-31

THE IMPACT OF SEXUAL SATISFACTION ON THE CREATIVITY OF MUSICIANS

Linovichenko Tetiana Olegivna

student

Department of Aviation Psychology

Scientific - Educational Humanities Institute

National Aviation University

Kyiv, Ukraine

Scientific Advisor - lecturer O.M. Vlasova-Chmeruk

ВПЛИВ СЕКСУАЛЬНОЇ ЗАДОВОЛЕНОСТІ НА ТВОРЧУ АКТИВНІСТЬ МУЗИКАНТІВ

Ліновіченко Тетяна Олегівна

Студентка

кафедра авіаційної психології

Науково-навчального гуманітарного інституту

Національного авіаційного університету

м. Київ, Україна

Науковий керівник – викладач О.М. Власова-Чмерук

Сексуальне життя є невід'ємним аспектом здорової та гармонійної життєдіяльності людини. Якість сексуального життя впливає і на творчу діяльність, оскільки сексуальна задоволеність та незадоволеність впливає не лише на фізіологічний аспект здоров'я і самопочуття людини, але і на психологічний та емоційний стан. [1, 8-14] За умов сексуальної незадоволеності у людини може пригнічуватися настрій, виснажуватися емоційний та моральний ресурси, можливе ускладнення процесів абстрактного мислення та погіршення розумових процесів, які відповідають за креативність і творчість. І навпаки, сексуальна задоволеність сприяє підвищенню загального тону фізіологічної та емоційної складових, живиться психологічний та моральний ресурси, наявне сприяння підвищення самооцінки та впевненості у собі, а таким чином можливе покращення процесів, що відповідають абстрактному мисленню. Розроблюючи проблематику зв'язку сексуальної та творчої активності, варто розглянути ідеї класиків — З. Фрейда та А. Маслоу.

Вагомість чинників сексуальної задоволеності та незадоволеності для творчої діяльності, зокрема і музикантів, розглядається за двома теоріями: теорія сублимації Фрейда, та теорія ієрархії потреб за А. Маслоу.

За теорією Фрейда сублимація постає захисним механізмом людини, вона виражається в спрямуванні сексуальної енергії не до прямої мети (досягнення сексуального задоволення та репродуктивний момент), а до соціально прийнятної мети, віддаленої від безпосереднього вираження сексуальності. Тобто, наявна сексуальна енергія, не маючи можливості актуалізуватись в сексуальному акті, перенаправляється та реалізується у творчій діяльності. Таким чином, спираючись на теорію Фрейда, можна вважати будь-яку творчість продуктом сублимації. [5, 69]

На противагу теорії Фрейда постає теорія ієрархії потреб Маслоу. У даному випадку мова йде про градацію потреб людини, що характеризується мірою їх зростання. Це пояснюється тим, що людина не може переходити до найвищих духовних потреб, не задовольнивши первинні потреби нижчих щаблів. Проте задоволеність нижчих щаблів, задля переходу на вищі, може бути і частковою. Задоволення таких потреб як їжа, вода, повітря, сон, гомеостаз, екскреція, а також секс — є передумовою для переходу до наступних щаблів. З цього випливає, що сексуальна задоволеність постає одним із важливих рушійних факторів творчої діяльності: задоволена первинна потреба дає змогу самореалізовуватися, у даному випадку, музиканту у своїй творчій. діяльності. [4, 388-393]

Дане дослідження має на меті з'ясувати, чи має сексуальна задоволеність, та насиченість статевого життя вплив на творчу активність людини, на прикладі музикантів. Емпіричне дослідження було проведене на вибірці музикантів (всього 50 осіб, 45 чоловіків, 5 жінок, віком від 18 до 26 років). Застосовані наступні методики: 1) особистісний опитувальник установок до сексу (Г. Айзенка); 2) квантифікаційна шкала СФМ (сексуальна формула чоловіча) (Васильченко Г.С.); 3) методика самооцінки творчого потенціалу особистості.

В основу дослідження лягло припущення про взаємозалежність сексуальної задоволеності та творчої активності музикантів. На основі кореляційного аналізу була виявлена пряма кореляція між показником творчої активності та сексуальною збуджуваністю ($r=0,533$, $p \leq 0,001$, $N=50$).

Інтерпретуючі ці дані можна говорити про те, що творча активність та результативність творчої діяльності має вплив на сексуальну активність музиканта. Це можна пояснити наступним чином: під час успішної актуалізації творчого потенціалу у людини, вивільняються гормони ендорфін, серотонін, дофамін та окситоцин. Ці гормони у свою чергу викликають відчуття радості, щастя, любові та задоволення. Таким чином у людини підвищується рівень впевненості у собі, самооцінка та відчуття самоцінності. У наслідок цього вона стає більш сексуально розкутою і її рівень сексуальної збудливості збільшується. Варто зауважити, що за умов високої самооцінки та впевненості людина починає відчувати себе більш захищеною, оскільки не остерігається поразки, тому сексуальна збудливість не подавляється за рахунок емоційного фактору. З іншого боку, респонденти, що характеризуються високою сексуальною збуджуваністю дуже чутливі, легко збуджуючись вони можуть реалізовувати цю енергію у творчості. [1, 118-132]

Дослідження психологічних особливостей сексуального життя молодих людей в цілому перспективне, оскільки подібних досліджень не багато. Цікавими є питання факторів сексуальної привабливості або питання навчання сексуальної грамотності підлітків.

Література:

1. Акімова Л.Н. Психологія сексуальності. – Одеса: СМІЛ, 2005.
2. Бурлачук Л.Ф., Морозов С. М. Словарь справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер Ком, 1999.
3. Віденко С.В. Психологія сексуальності та сексуальних стосунків: Навч. посіб. – К.:Арістей, 2003.
4. Марциновская Т.Д. История психологии: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.:Издательский центр «Академия», 2001. - 544 с.
5. Ж. Лапланш, Ж.-Б. Понталис. Словарь по психоанализу. – М.:Высшая школа, 1996.

ДУХОВНИЙ ФАКТОР У ФОРМУВАННІ ВОЄННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Romanik Alina Mykolauivna

Research Department of independent Ukraine

National Museum of the History of Ukraine

Kyiv, Ukraine

Романік Аліна Миколаївна

науковий співробітник відділу Історія незалежної України

Національного музею історії України

М. Київ, Україна

Сьогодні український народ відстоює власну незалежну, демократичну, правову, соціальну державу в умовах війни із сусідньою державою. Тому особливо важливим є виховання патріота Батьківщини, який свідомо виконує свої обов'язки із захисту недоторканості кордонів країни, для якого проголошувани державою гуманістичні цінності є не просто абстрактними поняттями, а отримали реалізацію на рівні особистісних переконань. Це стосується, насамперед, захисників Вітчизни, а також молодого покоління.

Духовність військовослужбовців є найважливішим інструментом, що здійснює суттєвий вплив на формування її моральних принципів і цінностей, орієнтує особисту поведінку відповідно до діючих у суспільстві правил та зразків, традицій, знаходячи вияв у таких якостях, як відповідальність, дисциплінованість, толерантність, фізична й духовна гармонія, високий моральний дух, самовіддача й самовідданість. Відповідно до сучасних реалій духовність людини формується завдяки цілеспрямованому впливу на свідомість кожної особистості, що сприяє закріпленню не тільки алгоритму необхідної поведінки, а й досягненню відповідного професіоналізму при виконанні громадських та службових завдань. У цілому духовність виступає однією з найголовніших складових високої морально-психологічної стійкості захисників Батьківщини.

Проблема формування духовних якостей військовослужбовців стала предметом досліджень багатьох науковців, зокрема: Г. Темка [6], В. Лиманця [3], В. Ситника [4], В. Стрілецького [5], С. Здіорука та інших.

Мета цієї статті — показати роль духовності в умовах радикальної трансформації українського суспільства та запропонувати деякі напрямки діяльності щодо формування духовних якостей військовослужбовців в сучасному суспільстві.

Збройні сили — це свідомо створений соціальний інститут держави, який об'єднує в собі патріотично налаштованих, самовідданих людей, готових вірою й правдою служити народові. Армія неможлива без високої свідомої дисципліни й глибокої переконаності особового складу в праведності виконання своїх обов'язків. В умовах військової агресії Російської Федерації все більше військовослужбовців Збройних Сил України звертаються до військових капеланів, що здійснюють своє служіння в умовах бойових дій на Сході України. Військові дії пришвидшують процес набуття інституту військового капеланства юридичної легальності в лавах

Збройних Сил України, що, безперечно, сприятиме високому моральному духу військовослужбовців.

Релігія завжди виступала своєю духовно-моральною опорою суспільства, і тому на сучасному етапі може стати важливим фактором цілісного духовного і культурного самовідтворення нації. Існуючи протягом століть, вона тісно перепліталася з національною самосвідомістю людей, взаємодіяла з національними культурами, звичаями, традиціями. Релігія набула здатності виражати прагнення людей до національної незалежності, що нерідко давало їй можливість служити прапором у національно-визвольних рухах. [4, 17]

Роль духовного фактора у життєдіяльності військ досить ґрунтовно підкреслював англійський психолог Н. Коупленд: "Моральний стан — це питання життя і смерті. Цим не можна нехтувати. Кожна добре організована армія зацікавлена у високому рівні бойової підготовки своїх військ і, коли це можливо, у забезпеченні їх кращою зброєю, щоб створити матеріальну перевагу над противником. Однак матеріальна перевага є не такою важливою, як моральна. Для армії небезпечнішим є низький моральний стан військ, ніж нестача боєприпасів" [1, 12].

Українська армія сьогодні не має цілісної доктрини виховної роботи. Тому необхідність морально-психологічної та духовної допомоги військовослужбовцям, посилення виховної роботи у військах в подальшому очевидна.

При вирішенні гуманітарних проблем військового просвітництва необхідно залучати до роботи з призовниками, військовослужбовцями цивільних фахівців, професіоналів своєї справи, використовувати той невичерпний арсенал духовності, який зосереджений у закладах культури, зокрема, в музеях. У цьому плані позитивний досвід має Львівський музей історії релігії, який дедалі активніше прагне співпрацювати на духовній ниві зі Збройними Силами. Він вже протягом більше десяти років є ініціатором та активним учасником низки заходів, присвячених проблемам армії та духовності. Критичне вивчення загальної й військової історії України є життєво необхідним завданням, вирішення якого відновить історичну пам'ять, буде сприяти формуванню національної свідомості, любові до Батьківщини й військової культури. Необхідно об'єднувати зусилля держави, громадських і релігійних організацій. Це обов'язково дасть позитивний результат, а саме: високу духовність та міць Воєнної організації Української Держави.

Одним із основних підходів до побудови сучасної національної Армії в Україні є концепція раціонального партнерства як у внутрішній, так і в зовнішній оборонній політиці Української Держави [3]. Гуманітарний аспект національної безпеки нашої держави вимагає не лише дослідження феномена капеланства та інших видів досвіду духовно-гуманітарного супроводу підготовки Збройних Сил, а й розробки моделей його практичного використання. Адже суспільно-політична практика довела його дієздатність та ефективність.

Література:

1. Коупленд Н. Психология и солдат / Пер. с англ. А.Т. Сапронова и В.М. Катеринича. — 2-е изд. — М., 1991. — 96 с.
2. Лиманець О.А. Співпраця армії і церкви як чинник формування духовності в українському війську / О. А. Лиманець // Вісн. Житомир. держ. у-ту ім. І. Франка. — 2005. — Вип.24. — С.3-7

3. Методичні рекомендації з вирішення окремих питань задоволення релігійних потреб військовослужбовців Збройних Сил України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kapelanstvo.org.ua/userfiles/files_up/doc_20110110_145253.
4. Ситник В. Духовно-гуманітарна політика у Збройних Силах України та шляхи її вдосконалення // Армія і духовність: свобода совісті та віровизнання. – К., 1995. – С. 13-19.
5. Стрілецький В. Духовне виховання – це не тільки душепастирська робота // Народна армія. – 2002. – 8 серпня. – С. 6.
6. Темко Г.Д. Основи формування системи виховання воїна в Україні у період утвердження державності (світоглядно-філософський аналіз). Монографія. – К.: Варта, 1977. – 288 с.

LITHOTHERAPY AS A FACTOR OF INCREASING THE STRESS RESISTANCE OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Tkachenko Anastasiia Mykhailivna

student of the Lyceum №99

Zaporizhzhya, Ukraine

Scientific advisor – Ph.D. in psychology Hrandt V.V.

Zaporizhzhya National University

ЛІТОТЕРАПІЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Ткаченко Анастасія Михайлівна

учениця ліцею №99

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник - канд. психол. наук Грандт В.В.

Проблема стресу є досить актуальною темою на сьогодні. Незалежно від нашого бажання стрес є невід'ємною частиною життя людства, особливо, коли мова йде про сучасних школярів, які постійно перебувають в ситуації контролю з боку шкільної системи (самостійні та контрольні роботи, екзамени, ЗНО та ДПА).

Низький рівень стресостійкості спостерігається у дітей із заниженою самооцінкою, в основному це дев'яті та одинадцяті класи, коли мова безпосередньо йде про формування Я-концепції. Але чому виникає стрес та які стресогенні чинники сприяють його появі? Особливої уваги у розрізі вивчення проблеми стресу вимагає наукова спадщина Г. Сельє. Він вперше у фізіології і медицині використав цей термін (що з англійської мови означає тиск, напруга). Але наукове тлумачення цього явища не одразу отримало підтримку наукової спільноти [5].

Одним із найбільш актуальних і популярних способів подолання стресу та сприяння підвищенню рівня стресостійкості на сьогодні є арт-терапія. Під арт-терапією зазвичай мається на увазі терапія за допомогою мистецтва з метою впливу на психоемоційний стан людини.

На різних етапах розвитку суспільства мистецтво завжди цікавило людство, в останні ж десятиліття художня творчість високо оцінена знову. Багато людей виявили, що художня діяльність допомагає їм позбутися стресу, вирішувати

проблеми, подолати важкі переживання і навіть позбавитись від болю та інших неприємних фізичних симптомів [3].

Арт-терапія — це напрям у психології, що пов'язаний із розкриттям творчого потенціалу індивіду вивільненням його прихованих енергетичних резервів, і, в результаті, знаходженням ним оптимальних способів вирішення своїх проблем [2, 1], який ґрунтується на тому, що художні образи здатні допомогти нам зрозуміти самих себе і через творче самовираження зробити власне життя більш якісним [3].

Слід зазначити, що існує багато видів арт-терапевтичної роботи серед яких, виділяють музикотерапію, танцювальну терапію, драмотерапію, казкотерапію, бібліотерапію, маскотерапію, етнотерапію, ігротерапію, літотерапію, кольоротерапію, фототерапію, лялькотерапію, оригамі тощо. Крім того, кожний із цих видів має безліч арт-терапевтичних технік, які застосовуються для вирішення внутрішніх і міжособистісних конфліктів, кризових чи стресових ситуацій, вікових криз, травм, невротичних і психосоматичних розладів тощо. Із вище перерахованих методик особливої уваги заслуговує літотерапія.

Літотерапія — це терапія з використанням натуральних природних каменів (lithos в перекладі з грецького — камінь, therapy з англійської, або tetaria з грецького — лікування).

Методи використання каменів у лікувальних цілях описані в стародавніх медичних трактатах Єгипту, Тибету, Китаю, Монголії та Індії. У знайденому під час розкопок піраміди «Папірус Еберса» (1500 років до н.е.) детально описується використання самоцвітів і мінералів у лікувальних цілях. Грецькі вчені Платон, Геродот і Теофраст також висловлювалися з приводу цілющих властивостей каменів [4].

Початок вивчення властивостей каменів було закладено алхіміками. Саме їх роботи стали основою для розвитку літотерапії (лікування мінералами — від лат. «Літо», твердий). Першим відомим літотерапевтом був Захарія-ар-Разі (IX ст.). Він досліджував властивості перлів, коралів, лазуриту, сапфіру, міді, заліза. Також широко застосовував мінерали в лікувальній практиці Авіценна (Абу Алі Ібн Сіна), при цьому він цілком допускав, що навіть носіння каменів у вигляді прикрас робить позитивний вплив на людину [4].

Спектральний аналіз показав, що мінерали містять в собі різні хімічні елементи. В коралах виявлені простагландини — речовини, які беруть участь в регуляції практично всіх життєвих функцій організму людини. Кожен камінь має свій електромагнітний спектр (колір), а тому й індивідуальну цілющу енергію.

Дослідження з впливу каменів на психічну і соматичну системи людини тривають і є актуальними до сьогодні (Гоникман Е.І, Кривенко В.В., Липовський Ю.О., Нестерова Н.А., К. Рафаель, Савіна Л.С., та ін.).

Літотерапія в контексті арт-терапевтичної діяльності включає в себе різні, більш вузько спрямовані, методи впливу мінеральних речовин на психіку людини. Використання такого природного матеріалу як камінь, дозволяє занурити клієнта в природні умови для більш глибокого розуміння своєї сутності і призначення. Камінь дозволяє відчути свою справжню природу і відокремити її від соціально прийнятних масок, придбаних установок і занурити клієнта в світ живої природи, безпосередньою частиною якої він є. Все це сприяє ефективній роботі зі стресостійкістю. Особливо в роботі зі старшокласниками, з якими найбільш ефективніше працюють метафоричні техніки, до складу яких і входить саме літотерапія.

Ми можемо зробити висновок, що літотерапія хоч і є об'єктом вивчення вже тривалий час, але в арт-терапевтичній практиці почала застосовуватись нещодавно. Ця терапія є дуже ефективним методом для того, щоб людина змогла подолати важкі переживання, боротися зі стресовими ситуаціями та навіть позбавитись від болю та інших неприємних фізичних симптомів.

Після проведення теоретичного аналізу літотерапії як чинника підвищення стресостійкості старшокласників в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів ми перейшли до експериментально-діагностичного дослідження.

Метою нашого дослідження стало виявлення рівню стресостійкості в учнів-старшокласників задля проведення корекційних та профілактичних заходів за допомогою літотерапії щодо підвищення рівня стресостійкості.

Наше експериментально-діагностичне дослідження складалось з трьох етапів. Вибірку дослідження склали 30 учнів 10-х класів багатoproфільного ліцею №99, з них 20 дівчат та 10 хлопців, які взяли участь у нашому науковому дослідженні. Дослідження проводилось протягом 2016-2017 навчального року.

Для нашого дослідження використовувались наступні методики: «Самооцінка стійкості до стресу» (розроблена у Київській медичній академії) та «Схильність до стресу» (модифікація Фрідмана і Розенмана).

Щодо тренінгової програми, то її основною метою було підвищення рівню стресостійкості у старшокласників, формулювання навичок саморегуляції в напружених ситуаціях, розвиток вмінь організовувати самоосвітню діяльність у період підготовки до екзаменів та особисті риси, необхідні для підготовки до ЗНО, екзаменів, контрольних робіт за допомогою літотерапії.

До завдань тренінгової програми входило:

- 1) освоєння та покращення навичок саморегуляції в напружених ситуаціях;
- 2) підвищення загального рівню стресостійкості учнів у період навчання;
- 3) підвищення особистої самооцінки та впевненості щодо власних вмінь і здібностей.

По закінченню тренінгової програми учасникам пропонувалося знову пройти діагностичні методики.

Отже, в результаті проведення емпіричного дослідження було з'ясовано, що третина старшокласників, що взяли участь у цьому дослідженні, потребує підвищення рівня стресостійкості, тому цим учням було запропоновано взяти участь у тренінговій програмі підвищення стресостійкості старшокласників за допомогою літотерапії.

В літотерапії використовується такий природній матеріал, як камінь, що дозволило занурити старшокласників в природні умови для більш глибокого розуміння своєї сутності і призначення. Камінь дозволив відчутти свою справжню природу і відокремити її від соціально прийнятних масок, придбаних установок і залучити учнів до світу живої природи. Все це сприяло ефективній роботі зі стресостійкістю.

Результати повторної діагностики, після проведення тренінгової програми, показали, що ця терапія є дуже ефективним методом для того, щоб людина змогла подолати важкі переживання та боротися зі стресовими ситуаціями.

Отже, після участі у корекційних заняттях щодо підвищення стресостійкості старшокласників за допомогою літотерапії, рівень стресостійкості підвищився, а проведеному роботі в межах цього дослідження за допомогою методу літотерапії можна

вважати вдалою. Однак описана проблема залишається цікавою та актуальною на сьогодні.

Література:

1. Бурчик О.В. Казкотерапія як метод групової корекції / О.В. Бурчик // Збірник матеріалів наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 13–16 квітня 2004 р. – Запоріжжя : ЗДУ, 2004. – С. 351–354.
2. Бурчик О.В. Казкотерапія як метод групової корекції / О.В. Бурчик // Збірник матеріалів наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 13–16 квітня 2004 р. – Запоріжжя : ЗДУ, 2004. – С. 351–354.
3. Зыкова М.Н. Фольклоротерапия : учебное пособие / М.Н. Зыкова. – М.: МОДЭК, 2004. – 160 с.
4. Сорокина Т.С. История медицины : учебник для студ. высш. мед. заведений / Т.С. Сорокина — 9-е изд., стер. — М.: Издательский центр «Академия», 2009. — 560 с.
5. Щербатых Ю.В. Психология стресса и методы коррекции. – СПб.: Питер, 2006. – 256 с.

THE ROLE OF FAMILY IN THE FORMATION OF PERSONALITY PSYCHOLOGY OF SUCCESS

Julia Tsyuzik

student

specialty «Social pedagogy»

Dubno College of Rivne State Humanitarian University

Dubno, Ukraine

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЇ УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ

Цюзік Юлія Олександрівна

студентка

спеціальність «Соціальна педагогіка»

Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету

м. Дубно, Україна

Важливим завданням будь-якого суспільства є виховання повноцінних особистостей, які згодом стануть його ядром. Процес становлення окремої особистості — складний і багатоаспектний. Він визначається комплексним впливом природних, соціальних та індивідуальних чинників. Психологічні якості та механізми особистості формуються ще у дитячому віці [1]. Цей період знаменується становленням внутрішнього світу індивідів, виробленням ними різних типів поведінки, налагодженням контактів з іншими соціальними суб'єктами та навколишнім середовищем у всій його цілісності.

Велике значення у процесі формування особистісного виміру дитини відіграє сім'я [3, с. 1]. Вона постає найважливішим агентом у цьому аспекті. Основний її вплив полягає не тільки у передачі культурного та соціального досвіду підростаючому поколінню, а й у створенні позитивної психологічної платформи для саморозвитку і самореалізації дитини. Забезпечити це здатна психологія успіху, яку батьки мають «прищепити» своїм дітям.

Загалом, поняття успіху є багатозначним [2]. Кожна людина його розуміє по-своєму і залежно від цього вибудовує власну стратегію життя, використовуючи певний алгоритм руху до становлення свого «образу» успішної людини.

Сім'я впливає на формування світогляду дитини, вироблення у неї системи ціннісних орієнтацій і, звичайно, розуміння останньою сутності успіху. Проте, батьки та інші близькі родичі не тільки повинні дати дітям адекватне поняття того, що таке «успіх», а й, певним чином, допомогти їм стати успішними.

Найпершим кроком сім'ї у цьому напрямку має бути позитивне, оптимістичне налаштування дитини на майбутнє. Так, українські та зарубіжні дослідники відзначають, що оптимісти мають набагато більше соціальних контактів і можливостей для самореалізації, ніж песимісти. Вони — активні, рішучі, відповідальні, відзначаються вмінням знайти вихід з будь-якої ситуації та не зациклюватись на проблемах. Такі люди задоволені життям і продукують масу креативних ідей.

Батьки, які постають прикладом для своїх дітей, мають також демонструвати власне оптимістичне ставлення до дійсності, постійно акцентувати увагу дитини на позитивному кінцевому результаті. Сприяє формуванню особистості оптиміста батьківська підтримка та довіра. З одного боку, батьки повинні бути авторитетами для дитини, особами, котрих вона дуже поважає, а з іншого — ці люди мають стати її справжніми друзями, з якими можна спілкуватись на різні теми. Подібна модель відносин у сім'ї допомагає дитині позбутись різноманітних страхів на шляху самореалізації, слугує базою для її впевненості у власних силах, породжує відчуття особистої цінності та значимості для суспільства, тобто виступає основою розвитку успішної людини.

Важливим завданням сімейного виховання у напрямку психології успіху особистості є: навчити дитину правильно оцінювати ситуацію і будувати реалістичні плани своєї подальшої діяльності. Доведено, що людина, котра адекватно сприймає дійсність, а не дивиться на світ «в рожевих окулярах», чи, навпаки, малює його у темних тонах, здатна швидше досягнути поставлених цілей, стати успішною.

Батьки мають пояснювати дітям, що у реальному житті не можна отримати все і відразу. Люди, що домоглись успіху, робили велику кількість невдалих спроб, терпляче вчилися на власних помилках. Причому, близьким родичам не потрібно категорично відкидати чи кепкувати з мрій дитини, а, навпаки, заохочувати процес їхнього продукування. Саме заповітні бажання, підкріплені активними діями та вірою, стають основою саморозвитку та самореалізації особистості.

Однією з передумов досягнення успіху виступає також особиста відповідальність людини за будь-які акти своєї діяльності. З перших років свого життя дитина має усвідомити, що тільки вона сама є його керманічем. На шляху до мети трапляються усілякі обставини, події, зустрічаються різні люди, але усе залежить в кінцевому випадку від неї. Ця думка, закарбована у свідомості особистості ще з дитинства, сприяє її активній і рішучій діяльності протягом усього життя, особливо якщо вона базується на вірі у себе, яка теж виступає складовою успіху.

Отож, сім'я відіграє (і повинна відігравати!) важливу роль у формуванні психології успіху особистості. Під її впливом дитина має розвиватись активною, рішучою, самостійною, впевненою у своїх силах та завтрашньому дні, і, обов'язково, позитивно налаштованою. Заклавши таку міцну базу батьки та інші родичі можуть

надіятись на те, що суспільство отримає успішну людину, яка не тільки розвиватиметься сама, а й надасть такі можливості для спільноти.

Література:

1. Павелків Р.В. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р.В. Павелків, О.П. Цигипало. – К.: Академвидав, 2008. – 431 с.
2. Психологія успіху [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: // www.garmonya.in.ua/psychologiya-uspihu/](http://www.garmonya.in.ua/psychologiya-uspihu/)
3. Роль сім'ї у вихованні дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http: // www.dnz132.kiev.ua/all-staff-list/rol-simi/](http://www.dnz132.kiev.ua/all-staff-list/rol-simi/)

СЕКЦІЯ 3. Філософія

УДК: 316.472.45

SOCIOCULTURAL PRESENTATION PHILOSOPHY DIDACTICS: DEFINING PROBLEMS

СОЦІОКУЛЬТУРНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ФІЛОСОФІЇ ДИДАКТИКИ: ОКРЕСЛЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ

Ганаба С.О.

доктор філос. наук, доцент

доцент кафедри філософських наук

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Реалії сучасності характеризуються руйнуванням сталих та стійких структур, відсутністю чітких магістральних напрямів у подальшому розвитку, хаотизацією процесів та самоорганізацією нових локальних порядків тощо. Вони засвідчують «кінець знайомого світу» (І. Валлерстан), оскільки переповнені тривожними прогнозами, небезпечними ризиками, масштабними кризовими явищами тощо, що зруйнували не лише структури світового порядку, а й логіку їх існування. Визначальними факторами розвитку є випадковість, спонтанність, імовірність. Усе те, що було цінністю у попередні епохи, певною мірою нівелюється та заперечується, кидаючи виклик реаліям сучасності. Життя вибудовується всупереч тим усталеним соціальним структурам, світоглядним орієнтирам і цінностям, правилам життя, які були до цього часу визначеними. Зазначені обставини потребують від людини розвитку уміння враховувати пульсацію часу, бути успішним в умовах непередбачуваних ситуацій.

Соціокультурний контекст епохи, заснований на мінливих, плінних версіях модерності, презентує низку викликів перед людиною та створених нею соціальних інститутів, зокрема освітою. На освіту покладається завдання не лише відшукати адекватні відповіді на цивілізаційні виклики епохи, а й окреслити подальші орієнтири його розвитку. Ця обставина зумовлює необхідність рефлексії сутності освіти, розуміння того, що вона може запропонувати у майбутньому з погляду цивілізаційного поступу людства. Осмислення можливостей і потенціалу сфери освіти як індикатора та каталізатора суспільних змін потребує нових світоглядно-ціннісних, теоретично-методологічних засад у переосмисленні освітніх практик. Дослідницьким напрямом, який здійснює теоретично-світоглядний та методологічний аналіз освітньої діяльності (її мети, цілей, змісту, методів, способів та засобів організації) відповідно до антропологічних орієнтирів та соціальних запитів епохи, є філософія дидактики. Вона інтегрує досягнення загальної філософії, теоретичні здобутки низки як освітянських дисциплін, так і тих, предмет яких пов'язаний з людиною, а також аналіз досягнень педагогічної практики. Загалом філософське осмислення питань навчальної діяльності сприятиме виведенню дидактики на новий рівень розвитку. Навчальна діяльність не лише «вбиратиме» та використовуватиме ті нововведення, які продукуються й реалізуються суспільними практиками, а й зможе постати інноваційним середовищем, оскільки сприятиме становленню людини, здатної продукувати та переосмислювати суспільні новації, виявлятиме здатність працювати на перспективу подальшого розвитку.

Надзвичайно потужний симбіоз технічних новацій з науковими досягненнями, бурхливий розвиток інформаційного ресурсу сьогодні розуміються не лише як специфічна форма буття й стратегічний ресурс розвитку суспільства, а й прирікають сучасну людину на безперервні пошуки необхідних відомостей у безмежному морі інформації. Уміння орієнтуватися в інформаційному потоці, знаходити необхідну інформацію, ефективно її використовувати та створювати новий інформаційний ресурс є одним із пріоритетних проблем філософії дидактики. Мова йде не лише про навчання умінню працювати з інформацією, а й про формування навичок роботи з недостовірними інформаційними джерелами, пошук раціонального зерна у їх величезних масивах. Виникає необхідність переорієнтації завдань та методів дидактики на створення середовища з пошуку та організації знань. Їх завдання та місія полягають не стільки в озброєнні інформаційним ресурсом, скільки в навчанні умінню будувати власні освітні траєкторії розвитку.

Наступна проблема, довкола якої фокусується філософія дидактики, пов'язана із розвитком комунікаційно-мережових технологій. Вони руйнують логічну послідовність часу, змінюють уявлення про простір шляхом зменшення фізичної відстані між об'єктами, здатністю конструювати реальність у «просторах потоків» і «позачасовому часі» (М. Кастельс). Мережі створюють новий освітній простір, який виявляється у нових способах світобачення й світорозуміння, у нових технологіях, формах, засобах навчання. Він позначений низкою освітніх феноменів, а саме: комп'ютеризація навчальної діяльності, вдосконалення й поширення електронних носіїв інформації, візуалізація освітнього простору, розвиток інформаційних мереж тощо. Мережеві взаємодії в освіті здійснюються у таких формах організації навчання, як дистанційні курси, мережеві освітні проекти, семінари, конференції, олімпіади, консультації, програми для самоосвіти тощо. Освітнім продуктом виступає людина-навігатор, яка веде пошук у лабіринті своєї освіти, здатна до самонавчання (яке здійснюється залежно від ціннісних пріоритетів та життєвих потреб особистості протягом усього життя), вміє гнучко орієнтувати свій освітній ресурс, приймати рішення залежно від умов, що складаються.

Поглиблення глобалізаційних процесів, що мають наслідком єднання різних культур й життєвих укладів, породження іншого виміру культури — віртуального, який створює квазі-простір, що підмінює справжню реальність й формує у людини нові потреби й ціннісні орієнтації окреслюють низку пріоритетів та проблем у розвитку філософії дидактики. Ситуація «єднання» світу зумовлює переоцінку усталеної системи цінностей, оскільки кожна епоха продукує свої світоглядні запити та моральні орієнтири, які окреслюють її духовне обличчя та вимальовують нові обрії її поступу. Серед цінностей глобалізованого, мінливого, динамічного світу є потреба здатності людини до взаємної толерантності та емпатії у прийнятті Іншого, плекання духовної гнучкості та готовності до компромісів, орієнтування на розуміння життєвих цінностей та пріоритетів, відмінних від звичних, визнання соціальної рівності, оскільки всі люди є однаково цінними. Окреслюючи невідкладні завдання, які виникли перед освітою майбутнього, Е. Морен стверджує, що усвідомлення єдиної планетарної долі віднині пов'язує всіх людей одне з одним, тому проблема взаєморозуміння є визначальною для людства і має розглядатися як одна із основних для освіти [1, с. 78]. Проблема розуміння Іншого в його інакшості вимагає, на думку науковця, визнання та усвідомлення людської складності, відкритості, емпатії та симпатії, визнання за Іншим права сповідувати інші, навіть протилежні погляди та

переконання, здійснювати свій власний вибір [1, с. 84]. Отже, місія освіти XXI століття полягає у плеканні нової «розуміючої» планетарної етики.

Таким чином, сучасні соціокультурні зміни зумовили необхідність філософського осмислення проблем дидактики, з тим, щоб вона допомогла людині відшукати адекватні відповіді на виклики сучасності, виконавши превентивну функцію її підготовки до життя в епоху цивілізаційних змін. Розвиток сучасної дидактики має ґрунтуватися на ідеях пріоритетності творення нових знань, а не споживання готової інформації, вмінні вирішувати комплексно й контекстуально проблеми й окреслювати нові у звичних для людини ситуаціях, здійснювати шляхом залучення у навчальну діяльність особистісного досвіду та життєвих практик суб'єктів навчання, сприяти здатності їх до самовиховання й самотрансформації з метою реалізації власного життєвого потенціалу, орієнтуватися на плекання розуміючої планетарної етики співжиття, сприяти становленню нового образу мислення, адекватного світу, який би поєднував не поєднане тощо.

Література:

1. Морен Э. Образование в будущем: семь неотложных задач // Синергетическая парадигма. Синергетика образования. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – С. 24-96.

THE IMPORTANCE OF SYNESTHESIA IN THE FORMATION OF ANTHROPOLOGICAL DOCTRINES

Klyueva Anna Aleksandrovna

Postgraduate Student

Department of analytical methodology and pedagogy of music education

Maimonides Academy

*Federal state budgetary educational institution of higher professional education
«Russian state university the name of A. N. Kosygin (Design. Technologies. Art)*

Moscow, Russian Federation

Zaytseva Marina Leonidovna

*Doctor of arts, correspondent member of the Russian Academy of Natural History
(RANH), professor*

Department of analytical methodology and pedagogy of music education

Maimonides Academy

*Federal state budgetary educational institution of higher professional education
«Russian state university the name of A. N. Kosygin (Design. Technologies. Art)*

Moscow, Russian Federation

ЗНАЧЕНИЕ СИНЕСТЕЗИИ В ФОРМИРОВАНИИ АНТРОПОЛОГИЧЕСКИХ УЧЕНИЙ

Клюева Анна Александровна

аспирантка

кафедра аналитической методологии и педагогики музыкального образования

Академия имени Маймонида

*ФГБОУ ВО «Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина
(Дизайн. Технологии. Искусство)»*

г. Москва, Россия

Зайцева Марина Леонидовна

*доктор искусствоведения, член-корреспондент РАН, профессор
профессор кафедры аналитической методологии и педагогики музыкального
образования*

Академия имени Маймонида

*ФГБОУ ВО «Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина
(Дизайн. Технологии. Искусство)»*

г. Москва, Россия

Конкретно-чувственное восприятие явлений мира, компонентов культуры и искусства, где восприятие носит синестезийный, стремящийся к целостности, характер — одно из доминантных качеств древних цивилизаций. Так, пространственно-слуховые синестезийные концепции становятся характерной особенностью религиозно-философских представлений древнеиндийской цивилизации. В основе миропонимания и эстетических воззрений древней Индии также лежит представление о том, что музыкальная гармония пронизывает Вселенную, природу, ею упорядочивается телесное, душевное и духовное состояние человека. Звук (нада) есть Нада-Брахман (букв. «звук-Брахман», «звук-Мировая душа, Великая сила», от санскр. «брахман» — «дающий силу») является космической энергией, которая дает начало жизни. Из звуков рождается интонация, сочетание звуковой в ней отражает ритм развития мироздания. В одном из гимнов «Ригведы» повествуется о том, что боги повелевают миром при помощи магических песнопений: «некоторые боги придумали великую мелодию, исполняя которую им удалось зажечь солнце» [1, с. 36].

Чувственное и сверхчувственное познание музыкально звучащего космоса основывается на синестезийности художественного сознания, взаимосвязь этих видов познания позволяет дать древнеиндийским мыслителям положительное решение в вопросе о возможности влияния музыкального звучания на мировые процессы. Подобно тому, как огонь тает в кремне, так и в каждой вещи сокрыт звук, следовательно, Вселенная состоит из материи, обладающей энергией, передающейся через колебания и оформляющейся в звук. Различие звуков состоит в природе их появления. Существуют звуки двух видов — анахата (неударенный) и ахата (ударенный). Оба звука происходят от единого источника, первоначала, Атмана, мирового дыхания. Анахата порождается от колебаний эфира, возникает в чистом небесном пространстве. Ахата появляется от колебаний воздуха вблизи от земли. В результате медитаций йог ощущает анахата, сознание его обретает покой и свободу, он входит в резонанс с мировой музыкой и может воздействовать на мироздание силой своих энергий [2, с. 106-107].

Синестезийность сознания, его глубинные телесные, перцептивные основы обретают свое место в мифологическом мышлении. В пифагорейской школе формируется представление о Вселенной как об идеальном живом организме. Его онтологическим центром и порождающей силой является Гестия, огонь. Гестия периодически выдыхает огонь, который, распространяясь, пронизывает сферически организованный мир. Дыхательная природа Гестии близка современным концепциям выдающегося физика А.Д. Линде о «расширяющейся горячей Вселенной» или «раздувающейся Вселенной». Развивая учение пифагорейцев, Платон уподобляет вечные числа вечным идеям, а Гестии — космическую душу. Показательно, что

Гестия получает эстетическую оценку у Платона. Благодаря математической строгости и музыкальной гармоничности она эстетически прекрасна. Пронизывая весь космос, Гестия подчиняет его своей гармонии. Гестия, вселенская душа подчиняет телесный космос не только своей соразмерности и математической пропорциональности, но и непосредственно одушевляет его [3, с. 329]. Именно поэтому космос, упорядоченный, соразмеренный по законам гармонии становится организмом, живым телом.

Биологические особенности строения человеческого тела, как и принцип его функционирования, полагали китайские натурфилософы, подобен принципам развития вселенной. Так, число сочленений в теле человека равно количеству дней в году: «Человек — тело из 360 сочленений-суставов, с 9 отверстиями, пятью внутренними органами (легкими, почками, желчным пузырем, печенью и сердцем, шестью полыми органами между ними)» [4, с. 106]. Вселенная и человек переживают те же стадии рождения, расцвета, угасания.

Понимание Вселенной как живого организма, сформировавшееся в культуре древних цивилизаций, имеет свои особенности, интерес к которым проявляет современная наука. Эту особенность можно раскрыть при помощи понятия организмизма. Холистическая, организмическая модель мира, оформленная в учениях этого периода, предполагает взгляд на Вселенную как на живой организм, все части которого представляют собой по-своему живой организм, эти части взаимосвязаны и при изменении функционирования какой-либо части изменяется характер деятельности всего организма. В этом и заключается отличие организмической концепции мира от механистической, функциональной модели, получившей свое развитие в новоевропейской культуре, в которой целое хоть и состоит из взаимосвязанных частей, но каждая из этих частей существует сама по себе. Организмические, холистические концепции и подходы популярны на сегодняшний день в таких отраслях науки как биология, медицина.

Космологизм древней науки зачастую обретает черты антропоморфизма, организмизма. Телесная структура человека включается в физическую картину мира. Так, телесность становится основой представлений о творце вселенной в философских трактатах древнего Китая. В них мы находим легенду о первопредке Паньгу. Он зародился в хаосе, который по форме напоминал мировое яйцо, разбил его и отделил небо от земли. Поддерживая на протяжении небесный купол, еще хрупкий и неустойчивый, он помогал упорядочиться вселенной, не позволяя ей снова превратиться в хаос. Когда небо и земля стали достаточно устойчивыми, Паньгу решил отдохнуть, упал и сразу умер. Его голос превратился в гром, дыхание — в ветер, глаза воссияли на небосводе, став солнцем и луной, туловище преобразовалось в горы, плоть — в почву, жилы — в дороги, кровь — в реки, пот стал росой и дождем, кости и зубы — металлами, волосы — звездами, деревьями, травами и цветами [5, с. 34-35]. Даже сквозь ироничную интонацию другого китайского мифа просвечивает идея важности телесных ощущений в процессе постижения красоты мира: к владыке Центра, Хаоса — Хуньдуню любили приходить в гости Шу и Ху (Владыки Южного и Северного морей). Хуньдунь всегда приветливо встречал своих гостей. Друзьям захотелось отблагодарить Хуньдуня за его доброту. Чем же? Надо подарить Хуньдуню то, что имеет каждый человек: в голове каждого человека имеется семь отверстий (глаза, рот, нос, уши), при помощи которых он может видеть, есть, обонять, слышать. У Хуньдуня не было ни одного отверстия, что не позволяло ему

насладиться красотой мира и сделать собственную жизнь прекрасной. Решившись просверлить в Хуньдуне отверстия, Шу и Ху взяли инструменты и отправились к другу. Каждый день они проделывали по одному отверстию и за неделю сделали все, что задумали. Однако бедный Хуньдунь сразу издал горестный крик и умер [5, с. 28-29]. Если в данном мифе его главный герой умирает от переизбытка сенсорной информации, то блестящие научные эксперименты академика И.П. Павлова убедительно показали, что внешние раздражители необходимы для полноценного функционирования мозга животного и человека. Так, И.П. Павловым недалеко от Петербурга была создана «Башня молчания», в которой благодаря системе свето- и звукоизоляции было абсолютно темно и тихо. Помещенные в эту башню подопытные животные спали сутками: оказывается, при отсутствии внешних раздражителей мозг может заснуть надолго.

Модель мира, сформированная в философии и религии древних цивилизаций, имеет свои особенности, проявляющиеся в постановке и решении вопросов о генезисе космоса и человека, их взаимоотношений и онтологического статуса.

Синергетические исследования архетипических частот и ритмов в современной физике расширяют современные взгляды на проблему художественного сознания. Как отмечает В.Г. Буданов, архетипичный ритм суток и земного года и суток естественен и органичен для человека, не теряющего связи с миром природы, черпающего из него ритмы и мелодии, которые легко воспроизводятся в ритуальных танцах и особенно точно — в обрядах [6, с. 41]. Через этот ритм человек сливается с природой, реализуя антропокосмическое единство. Обнаружение искусством эпохи древних цивилизаций общих принципов функционирования тела человека и Вселенной (рождение, расцвет, угасание) способствует созданию общей схемы космоса, полностью включающей человека в физическую картину мира [7, с. 31]. Синестезийное восприятие мира становится важным фактором в формировании антропологических учений [8, с. 11].

Литература:

1. Инайят Хан Х. Мистицизм звука / Хазрат Инайят Хан. – М.: Сфера, 1997. – 336 с.
2. Музыкальная эстетика стран Востока. – Л.: Музыка, 1967. – 428 с.
3. Лосев А.Ф. История античной эстетики / Вступ. очерк, собр. текстов и пер. А.Ф. Лосева. – М.: Музгиз, 1962. – 682 с.
4. Еремеев В.Е. Символы и числа «Книги перемен» / В.Е. Еремеев. – М.: АСМ, 2002. – 153 с.
5. Юань Кэ. Мифы древнего Китая / Юань Кэ: пер. с кит. К.И. Лубо-Лесниченко, Е.В. Пузицкого, В.Ф. Сорокниа, послесловие Б.Л. Рифтина. – М.: Наука, 1987. – 527 с.
6. Буданов В.Г. Синергетика ритмокаскадов в эволюционирующих системах / В.Г. Буданов // Труды юбилейной сессии РАЕН – «Леонардо Да Винчи XX века. К 100-летию А.Л. Чижевского», 27–28 февраля 1997 г. – Москва, 1997. – С. 39–48.
7. Зайцева М.Л. Исследование синестезии как основы формирования когнитивных потенциалов эстетического опыта / М.Л. Зайцева // Научные Ведомости Белгородского государственного университета. Серия «Философия. Социология. Право», 2011. – № 20 (115). Вып. 18. – С. 31–37.
8. Зайцева М.Л. Искусство-синестезисистема эпохи древних цивилизаций / М.Л. Зайцева // Среднерусский вестник общественных наук. – 2012. – № 4 (2). – С. 7–12.

THEORETICAL UNDERSTANDING OF THE PHENOMENON OF SOCIAL SINGULARITY

Konovalenko Olga

graduate student

Department of Social Philosophy and Management

Department of Sociology and Management

Zaporizhzhya National University

Zaporizhzhya, Ukraine

Supervisor – Doctor of Philosophy., Prof. Utyuzh I.G.

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНА СОЦІАЛЬНОЇ СИНГУЛЯРНОСТІ

Коноваленко Ольга Сергіївна

аспірантка

кафедра соціальної філософії та управління

факультет соціології та управління

Запорізький національний університет

м. Запоріжжя, Україна

Науковий керівник – д.філос.н., проф. Утюж І.Г.

Сьогодні не менш важливою характеристикою глобального світу є мобільність, що повсякчас зростає, тягне за собою зміну головних персонажів, що є учасниками глобальної ситуації. Все більшою мірою ними є не країни, держави та інші макроутворення, а індивіди. Краще сказати — нові індивіди, сингулярності (одиночки). Як зазначав вітчизняний філософ С. Пролєєв «світ, в якому основними гравцями були національні держави, йде у минуле. На сьогодні втрачає потугу не лише національна держава, а й суспільство має із властивим йому принципом мобілізації. На авансцену виходять сингулярність, мережа і мобільність як базові характеристики сучасної соціальності» [1, С. 14].

Характеризуючи індивіда в умовах сучасності, ми називаємо його одиночкою-сингулярністю, запозичуючи термін «сингулярність» із природничо-технічних наук. І тому інтерпретація людини як сингулярності в умовах розумного Всесвіту логічно впливає із смислів антропного принципу.

Виникнення нашого Всесвіту має певну точку відліку — сингулярну точку, причому не тільки в хронологічному плані, але й в буквальному. Уявлення сингулярності сьогодні істотно як для природничих наук, так і привертає увагу всіх тих, кого хвилює сьогодні і майбутнє людства. Така констатація актуалізується посиленням впливом науки на філософію і навпаки.

Теоретичне визначення поняття «сингулярність» можна почати з розгляду концептів монізму і плюралізму, які сьогодні є поширеними в філософії. Перше з них має грецьке походження: *monos* (єдиний), друге — латинське: *pluralis* (множинний). Сингуляризму (від лат. *singularis* — єдиний) судилося залишитися на другій позиції, хоча він, як і монізм, є філософським напрямом, який, на противагу дуалізму або плюралізму, виводить всі особливості світу, всі його різноманіття з єдиного принципу [2, С. 414].

У ряді наукових розвідок (природничі інтерпритації) розкрито деталі, що стосуються саме чорної діри. Перш за все, чорну діру оточує фотонна сфера, яка складається з променів світла, що рухаються по нестійким круговим орбітам. Всередині фотонної сфери знаходиться горизонт подій — поверхня в просторі-часі, яка пропускає все, що до неї потрапляє, односторонньо, та з якої ніщо не може вирватися. У центрі чорної діри знаходиться сингулярність. Все те, що провалюється крізь горизонт подій, засмоктується в сингулярність, де під дією нескінченно викривленого простору-часу припиняє своє існування. Сингулярність — це місце, де кривизна простору-часу стає нескінченністю. У момент, коли зірка, що вмирає, піде за горизонт подій, її розміри ще досить великі, але ніякі фізичні сили вже не зможуть зупинити її подальше стиснення. Зірка буде продовжувати стискатися до тих пір, поки не з'явиться в центрі чорної діри. У цій точці нескінченний тиск, нескінченна щільність і нескінченна кривизна простору-часу [3, С. 142, 335].

Так і в межах нашого контексту людину в суспільстві можна порівняти з сингулярністю і чорною дірою. Сучасна розумна людина, коли опинилася сам на сам із складною соціальною кризою, розуміє, що розраховувати може тільки на себе. І тому сучасна людина максимально формує тільки себе, втягуючи, забираючи все цінне, що є у суспільстві. Іноді, цей індивід (одиначка) не завжди збирається повернути всі блага суспільству, в якому він сформувався, а тільки мріє реалізуватися на свою користь. І тому, ми можемо потрапити в ситуацію квазісоціальності.

Таким чином, поняття «сингулярність», яке прийшло із природничих наук, можна охарактеризувати рядом особливостей, зокрема: вона є областю, в якій відбувається народження Всесвіту, простору, часу, матерії; місцем, де кривизна простору-часу стає нескінченністю; будь-які відомості про події всередині сингулярності недоступні. Крім того, сингулярності безглузді та загадкові. Сингулярність характеризує наявність певної межі, розриву, для неї характерна безпричинність.

Отже, наявність сингулярностей не є лише результатом нашого пізнання, їх існування об'єктивно і закономірно. Астрономи, фізики та математики досліджують основи сингулярності. Однак, проблема сингулярного стану не вичерпується тільки математичними, фізичними чи астрономічним аспектами. Виникають також принципові філософсько-світоглядні питання, що стосуються тлумачення самого поняття «сингулярність» як сучасної людини, як нової моделі, яка буде презентувати нові принципи буття.

Література:

1. Пролеев С. Сучасний геополітичний пасьянс / С. Пролеев // Філософська думка. — 2015. — №4. — С. 12-22.
2. Краткая философская энциклопедия. — М.: Прогрес, 1994. — 576 с.
3. Кауфман У. Космические рубежи теории относительности / У. Кауфман. — М., 1981. — 352 с.

**THE CHRISTIAN ETHICAL PRINCIPLES OF THE ECONOMIC
ACTIVITY**

Maistrenko Oleksii Serhiiovych

Student of the Department of Finance and Banking

Faculty of Economics

Cherkasy educational-scientific institute of the Banking University

Cherkasy, Ukraine

Scientific supervisor – Candidate of Philology Sciences Maistrenko S.V.

ХРИСТІЯНСЬКІ ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Майстренко Олексій Сергійович

студент

кафедра фінансів та банківської справи

факультет економічний

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – канд. філол. наук Майстренко С.В.

У кінці ХХ – на початку ХХІ ст. гостро постала проблема місця та ролі моральних цінностей у суспільному житті, оскільки дедалі більшу занепокоєність викликає той факт, що досягнення науки і техніки мають непередбачувані, навіть катастрофічні наслідки, якщо порушуються морально-етичні норми в будь-якій сфері суспільної діяльності: чи то в економічній, чи то у політичній. Вивчення та осмислення християнської духовної традиції з її системою моральних норм є актуальним нині, бо сьогодні наше суспільство потребує економічного та морального оздоровлення. Релігійні ж настанови містять універсальні, загальнолюдські християнські моральні цінності, сформовані упродовж багатьох поколінь на основі самобутніх національних звичаїв і традицій.

Сучасні ринкові умови, динамічний процес інтеграції європейських співтовариств потребує вироблення усталених етичних норм у веденні економічної діяльності. На часі питання, що стосуються соціокультурного аспекту економічних дій підприємців, їх моральності. Економічні взаємини — це, перш за все, партнерські стосунки в сфері бізнесу з довгостроковими зобов'язаннями, які чинять значний вплив на інші сфери суспільного життя: соціальні, політичні. Саме тому розвиток підприємництва спонукає до формування нових моральних норм, що потребують підвищення відповідальності за результати своєї діяльності, а також врахування інтересів інших учасників економічних взаємин нарівні зі своїми.

Серед науковців неодноразово порушувалося питання впливу релігії, зокрема, протестантизму, на формування економічних взаємин [4]. М. Вебер визначав механізми впливу релігійних мотивацій особистості на її дії в економічній площині. Р. Белл визнавав тісний взаємозв'язок між стрімким економічним розвитком Японії та національною релігією, системою моральних цінностей, що сформована нею.

Підприємницькі традиції православ'я, філософсько-етична концепція господарювання подані в роботах Іоанна Златоуста, митрополита Володимира (Богоявленського), С. Булгакова та інших мислителів. Філософ С. Булгаков

притримувався думки, що релігія, як складова існуючого світогляду, впливає на господарську діяльність людини, на формування економічних взаємовідносин [2]. Л. Толстой вважав працю моральним обов'язком особи. Гуманістичну та етичну суть християнських цінностей розкрито у філософських працях В. Соловйова, М. Бердяєва, С. Франка.

В основі християнських етичних принципів — заповіді загальнолюдської любові та благодіяння. Саме вони є свідченням любові віруючого до Бога та визначником моральних аспектів будь-якої діяльності, в тому числі й економічної. Серед відомих нам заповідей частина з них прямо визначає норми поведінки особи в економічній площині: не вбивай; не кради; не жадай дому ближнього свого, не жадай дружини ближнього свого, ані раба його, ані всього, що є у ближнього твого [Вих.20:12-17].

Православні моральні норми спонукають до утвердження загальнолюдських принципів гуманного співіснування, що в свою чергу повинні бути реалізованими в усіх сферах економічної діяльності. Водночас християнська етика — це етика обов'язку, слухняності і шанобливого ставлення до праці, тому економічна діяльність постає як частина Божого промыслу, виконання заповідей: працюйте й дбайте один про одного [3]. Таким чином, праця стає сутнісним призначенням людини, що визначає її місце у суспільстві. Ледарство ж підлягає осудові: Св. Апостол Павло говорить: «Якщо хто не хоче працювати, то хай і не їсть» [2 Сол.3:10].

Біблійні перекази містять низку настанов, що стосуються економічної діяльності, зокрема торговельної: «Не будете чинити кривди в суді, у мірі, у вазі та в мірі рідини. Вага вірна, тягарці вірні, ефа вірна, гін вірний буде у вас» [Лев. 19;35-36]; «А коли продасте що своєму ближньому, або купите з руки свого ближнього, не обманюйте один одного» [Лев. 25;14]; «Не буде в торбі твоїй подвійного каменя до ваги великого й малого», «камінь до ваги буде в тебе повний і справедливий» [Повт. 25;13-16].

Таким чином серед базових етичних принципів християнства, що стосуються правил ведення економічної діяльності слід виокремити такі:

- сумлінне відношення до праці, що є виконанням Божих заповідей про примноження земних багатств;
- надання переваги прибутку, який отримано чесним шляхом у результаті взаємовигідної угоди;
- дотримання правил чесної торгівлі;
- побудова економічних відносин на засадах рівності, братерства та толерантності;
- дотримання принципів соціальної солідарності;
- щире ставлення до конкурентів. Їх успіхи — власні упущені можливості, що є випробуваннями на стійкість спокуси;
- справедливе ставлення до підлеглих у процесі економічної діяльності: «Пани, виявляйте до рабів справедливість та рівність, і знайте, що й для вас є на небі Господь» [1Кор. 4:1].

Нині більшість норм регулювання економічної діяльності належить до сфери цивільного законодавства, проте християнські моральні принципи, вироблені упродовж століть, мають залишатися й надалі етичними засадами, що сприяють утвердженню культури підприємницької діяльності, розбудові ринкових відносин на засадах чесної конкуренції.

Література:

1. Біблія або книги святого письма Старого й Нового Заповіту: із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Переклад проф. Івана Огієнка. - К.: Українське Біблійне Товариство, 2002.
2. Булгаков С.Н. Православие: очерки учения Православной церкви / С.Н. Булгаков. - М., 1991.
3. Майстренко С.В. Християнські моральні цінності та їх вплив на економічну діяльність [Текст] / С.В. Майстренко // *Etika a ekonomia: монографія/ за ред. Т. Guz, P. Marzec, Г. Хоружого, Т. Смовженко.* - Tomaszow Lubelski: Wydział zamiejscowy nauk prawnych i ekonomicznych Katolickiego uniwersytetu Lubelskiego Jana Pavla II, 2010. - с.71-79.
4. Свистунов С. Культура підприємництва (релігійно-культурний аспект) / С. Свистунов // *Соціологія: теорії, методи, маркетинг.* - К., 2002. - № 2.

FEATURES AND NEW APPROACHES TO THE PERCEPTION OF CONTEMPORARY ART

Pakulina Hanna Serhiivna

Student

Department of Accounting and Auditing

Economic Faculty

Ukrainian state University of railway transport

Kharkov, Ukraine

Zaytseva Marina Leonidovna

*Doctor of arts, correspondent member of the Russian Academy of Natural History
(RANH), professor*

Maimonides Academy

*Federal state budgetary educational institution of higher professional education
«Russian state university the name of A. N. Kosygin (Design. Technologies. Art)*

Moscow, Russian Federation

ОСОБЕННОСТИ И НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ВОСПРИЯТИЮ СОВРЕМЕННОГО ИСКУССТВА

Пакулина Анна Сергеевна

студентка

кафедра учета и аудита

экономический факультет

*Украинский государственный университет железнодорожного транспорта
м. Харьков, Украина*

Зайцева Марина Леонидовна

*доктор искусствоведения, член-корреспондент РАЕ, профессор
профессор кафедры аналитической методологии и педагогики музыкального
образования*

Академия имени Маймонида

*ФГБОУ ВО «Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина
(Дизайн. Технологии. Искусство)»*

г. Москва, Россия

Выявление особенностей и обоснование новых подходов к эстетическому восприятию современного искусства является важной научной проблемой философии.

Эстетическая оценка через личное отношение раскрывает общечеловеческую ценность предмета, его объективную значимость для человечества. В этом проявляется важное значение искусства как феномена культуры и как особенной формы духовно-практической деятельности человека, которая имеет духовное содержание, но материальные формы его выражения. Искусство наиболее ярко, выразительно, и в то же время интимно-лично интегрирует человека в мир человеческого бытия, истории, жизненного опыта и предоставляет возможность воспринять этот опыт индивидуально и неповторимо.

Культурно-исторический контекст современного искусства как явления культуры раскрывают три аспекта (рисунок 1).

Искусство организует познавательный материал и передает его смысл в логически структурированных образцах» [1, с. 56].

Произведение искусства — это и средство своеобразного познания, осмысления действительности, выражения отношения художника к ней, результат духовных поисков автора. Закономерен интерес к вопросу о характере и основах художественного восприятия, значительный вклад в развитие научных представлений о котором сделали философы, физики, физиологи, художники, исследователи искусства, эстеты, литературоведы. От полноценного восприятия произведения искусства зависит уровень его понимания реципиентом, сила и характер влияния на духовный мир человека.

Стоит избегать упрощенного подхода к рассмотрению искусства и не считать его какой-то полностью автономной сферой жизни. Напротив, как органическая составляющая культуры, искусство «прорастает» в другие ее составляющие, вступает с ними в многочисленные взаимодействия и взаимовлияния, стимулируя и обогащая жизнь человека.

Осмысление искусства как феномена культуры имеет непреходящее значение, так как ориентирует исследователя на использование комплексного, как суммы гносеологического, социологического и исторического, подхода к нему. Нельзя представлять художественный процесс лишь как простую сумму его элементов (замысел, творчество, художественная продукция, потребление, социальные институты и учреждения).

Искусство выступает как феномен культуры не благодаря простой сумме его элементов, а будучи составляющей целостной духовно-гносеологическо-социальной системы, которая решает важнейшие гуманистические, ценностные, этические, духовно-смысловые задачи. Продукты культуры приобретают характер социальной памяти человечества, своеобразного «генетического кода» человечества.

Художественно-образный характер современного искусства требует учитывать особенности его эстетического восприятия. Художественное восприятие понимается нами вид эстетической деятельности, которая выражается в целеустремленном и целостном восприятии произведения искусства как эстетической ценности и сопровождается эстетическим переживанием.

Иоганн Вольфганг фон Гёте выделял три типа художественного восприятия: 1) наслаждаться красотой, не рассуждая; 2) судить, не наслаждаясь; 3) судить, наслаждаясь, и наслаждаться, рассуждая. Именно те, кто способен к последнему типу

художественного восприятия, по мнению Гете, и воссоздают произведение заново: только они способны усвоить все богатство художественной мысли. Этот третий тип художественного восприятия адекватен природе художественного произведения.

Рисунок 1. Три аспекта искусства как явления культуры в культурно-историческом контексте

Важным моментом механизма художественного восприятия, по нашему мнению, является синестезия, которая как концентрированная и симультанная актуализация чувственного в широком спектре его проявлений способствует лучшему восприятию целостности мира.

Синестезийное восприятие способствует лучшему пониманию социокультурных реалий современного общества. Синестезия является важнейшей

составляющей чувствознания как основания, формирующего когнитивные потенции эстетического опыта, отличающегося органичностью, цельностью, нераздельностью «ощущения и понимания» [2, с. 57].

Анхиважной задачей современного искусства является повышение его гносеологической и дидактической функций. Возврат искусства к традиционному синтезу с аксиологией и этикой позволит ему стать спасительной альтернативой техногенной цивилизации.

Современное искусство разделяется на ряд видов, каждый из которых владеет специфическим языком, своей знаковой системой и средствами создания эстетических феноменов. Многоязычность и многокрасочность художественной культуры предусматривает, что творческий человек должен быть культурным полиглотом. Отсюда вытекает, что современное искусство является полифункциональным.

Можно выделить следующие взаимосвязанные функции современного искусства (рисунок 2). Все взаимосвязанные функции современного искусства концентрируются вокруг исходного средства художественного воссоздания действительности — вокруг художественного образа. Именно специфика художественного образа позволяет объяснить как силу влияния искусства на личность, так и его основные функции.

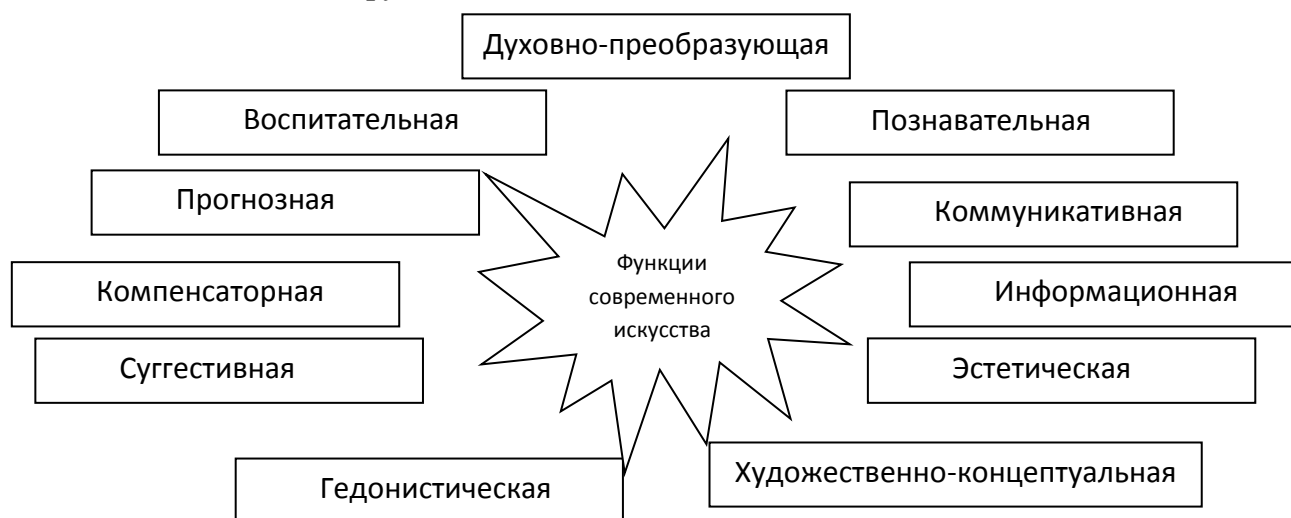

Рисунок 1. Взаимосвязанные функции современного искусства

Простое дублирование, копирование действительности вряд ли можно считать художественно-творческой деятельностью, а потому изображающая сторона искусства играет в нем подчиненную, а не ведущую роль. Искусство отражая преобразует, а преобразая, отражает.

Искусство не столько отображает действительность, сколько выражает ее сущностные черты. При том действительность, как и человеческая жизнь, проявляются в искусстве более выразительно и ярче, чем в повседневности. Это происходит потому, что художник выбирает среди переплетенных в жизни явлений свой образ и подает его более четко, контрастно, ярко. При этом фактически происходит очистка явления от того, которое кажется художнику неважным, лишним. Даже тогда, когда художник появляется сторонником реализма, он подает не все, что может броситься в глаза, а лишь то, что, по его мнению, выражает наиболее важное,

достойное внимания. Отсюда становится понятным, почему определенные люди, или большинство людей в определенные периоды своей жизни любят искусство больше, чем саму жизнь. Последняя им часто кажется неинтересной, серой, невыразительной. Мы должны воспринимать искусство как средство, которое помогает нам увидеть в жизни незаметное на первый взгляд или заметное не сразу, лучше воспринять разнообразие и яркость жизни.

Обращение к искусству как к важнейшей составляющей художественной культуры позволяет выявить и осмыслить как его важнейшие черты и особенности, так и ценность самой художественной культуры. Искусство обладает такими уникальными характеристиками, которые позволяют нам глубже и полнее осмыслить возможности человека и его отношение к миру, воздействие на окружающую действительность.

Литература:

1. Зайцева М.Л. Синестезийность восприятия современного искусства, активизирующая когнитивные и креативные способности / М.Л. Зайцева // Materiały XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Naukowa przestrzeń Europy – 2015»] (07–15 kwietnia 2015) po sekcjach: Historia. Filozofia. – Volume 10. Historia. Filozofia. – Przemysł: Nauka i studia, 2015. – S. 55–57.
2. Пакуліна Г.С. Сприйняття Реальності в синестезійному аспекті / Ганна Сергіївна Пакуліна // Матеріали за 7-а міжнародна научна практична конференція, [«Настоящи изследвания и развитие – 2011»], 17–25 януари, 2011. – Том 8. Закон. Държавна администрация. История. Политика. Философия. – София. «Бял ГРАД БГ» ООД, 2011. – С. 55–57.

STUDENTS COMMUNICATION'S FEATURES AS A MEANS EFFECTIVE TRAINING IN DIVINITY SCHOOLS

Popovych Vasyl

PhD in Philosophy. Associate Professor

Department of Social Work

Zaporizhia National Technical University

Zaporizhia, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ДУХОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Попович Василь Михайлович

Кандидат філос.наук, доцент

Кафедра соціальної роботи

Факультет соціальних наук

Запорізький національний технічний університет

м. Запоріжжя, Україна

На сучасному етапі розвитку соціально-економічних, політичних, культурних перетворень постає питання формування професіонала в будь-якій галузі діяльності. Отримання спеціальності, професійних знань та умінь відбувається в основному в умовах навчання людини у вищому навчальному закладі. Тому й не дивує той факт,

що студентська молодь є об'єктом широких психологічних досліджень як за рубежом, так і в нашій країні.

Саме вплив комунікативних особливостей студентів на успішність навчання зумовлена усвідомленням того, яку роль виконує спілкування у власне навчальній діяльності та у подальшій фаховій роботі. Комунікація та є невід'ємною якістю, сутністю навчальної діяльності. Зміст спілкування у навчальній діяльності студента полягає у здобутті досвіду, інформації з метою оволодіння професійно значущими знаннями, уміннями, навичками. Ефективність спілкування значною мірою визначається тими особистісними якостями та властивостями студентів вищих духовних закладів освіти, що проявляються у комунікативному процесі. Ми можемо розглядати комунікативні характеристики майбутніх спеціалістів та їх актуалізацію з метою досягнення успішності спілкування й оптимізації навчання як важливий напрям у загальній системі професійної підготовки в умовах вищого духовного навчального закладу.

Комунікативні якості в педагогічній діяльності вивчали такі науковці як: (М.В. Савчин, В.А. Семиченко, М.В. Тоба, Т.Д. Щербан та ін.); аналіз комунікативних особливостей проводили (Р.В. Павелків, В.М. Погольша, А.М. Сухов та ін.). Сучасні науковці підкреслюють важливість проведення комунікативної підготовки майбутнього спеціаліста (Л.Е. Орбан-Лембрик, В.І. Кабрин, В.В. Рижов, С.В. Терещук, М.В. Савчин, В.А. Семиченко).

Основні характеристики впливу на успішність в спілкуванні науковці відносять встановлення особливого морально-психологічного клімату, який характеризується відкритістю, доброзичливістю, взаємною довірою, визнання неповторної цінності та індивідуальності партнера, наявність зворотного зв'язку [1; 3]. Усвідомленість спілкування відбувається за рахунок обґрунтування на аргументованості, співвідношення із конкретною ситуацією спілкування проявляється відразу, а також відбувається врахування феноменів групової динаміки [5]. Можемо зазначити про необхідність діалогічних відносин і в педагогічному спілкуванні, і в міжособистісному, і загалом у всьому комунікативному просторі, що оточує особистість.

Однією з важливих умов успішного процесу спілкування виступає ефективний стиль взаємодії учасників навчального процесу. Тут слід розуміти стиль спілкування як систему принципів, норм, методів, прийомів реалізації комунікативної активності особистості у взаємодії з іншими людьми [2].

Компонентом спілкування студентської групи проявляються її етнопсихологічні особливості (А.С. Баронін, М. Пірен, Л.Е. Орбан-Лембрик, В.Д. Хрущ та ін.). Міжнаціонального спілкування можна охарактеризувати як реальні, конкретні прояви взаємовідносин представників двох і більше національностей, що обмінюються матеріальними та духовними цінностями, думками, поглядами, почуттями і переживаннями [4, с. 68]. З психологічної точки зору міжнаціональне спілкування є формою реалізації національних відносин на особистісному рівні, їх особистісно-психологічною конкретизацією. При міжетнічній взаємодії психологічні проблеми можуть виникати у зв'язку з етнічними установками і стереотипами. Студенти, вступаючи в міжетнічне спілкування, повинні володіти знаннями особливостей культури, установок, стереотипів, традицій партнера по спілкуванню.

Комунікативні особливості студентів вищих духовних закладів у процесі навчальної діяльності підлягають корекції під впливом цілеспрямованої

комунікативної підготовки. Успіх у процесі комунікативної підготовки забезпечується за умов формування позитивних комунікативних установок як внутрішнього стану готовності до процесу спілкування, як стійкого переконання при погляді на себе та партнера по взаємодії; спонукання комунікативної активності та актуалізації пізнавальної активності. Оптимізація комунікативної підготовки реалізується за допомогою активних методів навчання у поєднанні з теоретичними формами роботи із студентами духовних закладів освіти.

Література:

1. Андрієвська В.В., Балл Г.О., Волинець А.Г. та ін. Діалогічна взаємодія у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи: книга для вчителя / За ред. Г.О. Балла, О.В. Киричука, Р.М. Шамелашвілі.- К.: ІЗМН., 1997.-136 с.
2. Аргентова Т.Е. Стиль общения как фактор эффективности совместной деятельности: Автореф. дисс... канд.. психолог. наук. – М., 1984. – 23с.
3. Буш Г. Диалектика и творчество. – Рига, 1985. – 215с.
4. Заслуженюк С.В., Присакар В.В. Формування у школярів культури міжнародного спілкування // Педагогіка і психологія, № 2, 1999. – С. 66-74.
5. Коропецька О.М. Психолого-педагогічні умови ефективного міжособистісного спілкування вчителя і підлітка: Автореф. дис... канд. психол. наук, - К., 1997.-24 с.

GENERAL COMPETENCE OF GRADUATES OF THE FACULTY OF PHILOSOPHY

ЗАГАЛЬНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ

Соболь Тетяна Володимирівна
кандидат філософських наук
молодший науковий співробітник
КНУ імені Тараса Шевченка
Київ

Поява нових освітніх та ринкових запитів призвели до потреби зміни освітньої парадигми від накопичення знань до вміння застосовувати наявний досвід на практиці. В зв'язку з цим змінились вимоги до спеціалістів які, окрім професійних знань, повинні володіти ще й творчим та креативним мисленням, умінням постійно розширювати свої знання та створювати нові. Саме такі навички допоможуть людині не лише вижити в сучасному мінливому і динамічному світі, але й стати конкурентоспроможним фахівцем. Тому в новому суспільстві процес навчання теж набуває своїх особливостей і починає орієнтуватися на компетентнісний підхід у отриманні освіти. Сенс компетентнісного підходу полягає, перш за все, в посиленні прагматичної спрямованості освітнього процесу та підвищенні конкурентоспроможності майбутніх фахівців в умовах ринкової економіки. Як зазначає Т.А. Разуваєва, в компетентнісному підході відображається такий зміст освіти, який не зводиться до знаннево-орієнтованого компоненту, а передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем та виконання соціальних ролей.

Предметне знання при цьому не зникає із структури освіти, а виконує в ній підпорядковану, орієнтуючу роль [3, с. 987-988].

В статті О.О. Іванової «Тенденції розвитку сучасної освіти в умовах інформаційного розвитку» зазначено, що Рада Культурної Кооперації при Раді Європи (Страсбург, Франція) визначила ключові компетентності, які повинні освоїти випускники освітніх установ. До них входять:

- соціально-політичні, які дозволяють людині реалізувати свою активну життєву позицію в багатокультурному суспільстві;

- комунікативні, що розглядаються як здатність ефективно спілкуватися (тобто вміння отримувати і передавати інформацію), встановлювати ділові контакти (включаючи вміння досягати поставленої мети шляхом переконання співрозмовника), співпрацювати, взаємодіяти в команді, здійснювати позитивну самопрезентацію і так далі, тобто забезпечувати ефективну усну і письмову комунікацію [2, с.132];

- інформаційні, що включають в себе розуміння пошуку, відбору, подання інформації, вирішення професійних завдань за допомогою ІКТ які обумовлені виникненням і розвитком інформаційного суспільства;

- особистісні, пов'язані з самоврядуванням та вмінням ставити і реалізовувати життєві цілі, організаційно-управлінський потенціал, ефективно використовувати власні ресурси і ресурси інших, рефлексивні вміння.

Окремо виділений елемент пізнавальної компетентності — «здатність вчитися все життя» [1, с. 15].

Дані здібності повністю освоюють випускники філософського факультету. Зокрема, соціально-політична компетентність набувається за допомогою формування у студента критичного мислення та аргументації, які допомагають визначити та відстояти свої інтереси, суспільні права і обов'язки, сформувані власну політичну культуру та політичні погляди.

Комунікативні вміння та навички по-перше, набуваються через відвідування змістовних лекцій та участь у семінарських заняттях, підготовці доповідей на наукових конференціях та виступах на круглих столах, які вчать випускників культурі спілкування, успішним виступам перед аудиторією, умінню формувати та презентувати переконливі та логічні доводи своєї точки зору, досягненню консенсусу та порозумінню із різними співрозмовниками. Вагому роль у формуванні комунікативної компетенції відіграє діалог між викладачем та аудиторією. Даний метод навчання робить студента активним учасником навчального процесу та формує в нього такі риси, як прогностичність, багатоваріантність мислення, здатність до безперервного саморозвитку, цілісне бачення ситуації, вміння уважно вислухати співрозмовника та здатність відстояти свою точку зору.

Інформаційні вміння освоюються студентом в процесі написання рефератів, курсових та дипломних робіт, наукових тез та доповідей, створення власних презентацій та підготовці доповідей на семінарські та практичні заняття.

Особистісні компетенції формуються протягом всього періоду здобування філософської освіти в першу чергу завдяки активному навчання та успішному проходженню практики, яка допомагає студенту зрозуміти всі труднощі навчального процесу.

Здатність і бажання навчатися протягом всього життя — це особлива якість особистості, яка потребує наявності певного типу світогляду, що формується саме

після закінчення філософського факультету і дає змогу працювати в різних галузях суспільного життя.

У підсумку слід зазначити, що філософська освіта зближує студентство з сучасним життям, навчає його різним методам розв'язання проблемних задач, їх аналізу та творчого підходу до обґрунтування своєї позиції у житті, гідного морального поведіння та мудрого керування іншими, критичного сприйняття дійсності та терпимого ставлення до недоліків світу. Філософія, будучи фундаментальною наукою, формує не лише певне сприйняття світу, але й загальносвітові та індивідуальні цінності людини. Відкриття які здійснюються у філософії носять міждисциплінарний характер і містять у собі як постановку проблеми так і способи її вирішення, що є певним зразком для всіх інших наук. «Кінцевою метою» сучасної філософської освіти є формування носія інноваційної культури, який зможе знайти вихід із кризового становища гуманітарного розвитку України. Тому саме система принципів нової моделі сучасної філософської освіти починає відігравати визначальну роль у розв'язанні головних соціально-гуманітарних та освітніх суперечностей, адже саме філософські дисципліни зумовлюють формування в українського студентства відчуття того, що воно є духовним спадкоємцем величної світоглядної традиції та цінностей, початки яких можна знайти ще у стародавній Греції і які визначають характер сучасної європейської цивілізації (до якої, безумовно, входить і українська нація).

Література:

1. Иванова Е.О. Тенденции развития современного образования в условиях информационного общества / Е.О. Иванова // Ярославский педагогический вестник. – 2011. – №2. – Том II. – С. 12-16.
2. Потюк Ірина. Комунікативна компетенція як невід'ємна складова навчально-виховного процесу / І. Потюк // Молодь і ринок : щоміс. наук.-пед. журн. / Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. – Дрогобиц: Дрогобиц. держ. пед. ун-т ім. Івана Франка, 2002. - С.128-132.
3. Разуваева Т.А. Компетентностная модель образования: краткий анализ ключевых понятий и проблем реализации / Т.А. Разуваева // Известия ПгПу им. В.Г. Белинского. – 2012. №28. – С. 986-989.

THE HUMAN SCIENCES AS A MEANS TO CHANGE THE MENTALITY OF THE NATION

Irina Utyuzh

Doctor of Philosophy

Professor

of Zaporozhye National Medical University

Ukraine, Zaporozhye

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ, ЯК ЗАПОРУКА ЗМІНИ МЕНТАЛІТЕТУ НАЦІЇ

Утюж Ірина Геннадіївна

Зав. кафедрою суспільних дисциплін

Запорізького державного медичного університету

доктор філософських наук, професор

Гуманітарні науки в освіті є сьогодні для розвитку людини і суспільства «методологічним регулятивом», запорукою зміни менталітету нації, критерієм простоти, краси, передбачення сучасного світу.

Які гіпотези існування, онтологічні постулати, моделі соціальної реальності прийняти, залежить від масштабу особистості, її професійної кваліфікації, відчуття життя, пошукової стратегії та інтуїції. Саме такого професіонала, особистість — як вищу соціальну цінність — повинен готувати сучасний університет, сучасна освіта — фундаментом якої і повинні стати соціогуманітарні дисципліни. «Ідеальну» модель університету та його роль у суспільстві прописав ще М. Шелер у своїй роботі «Соціологія знання». Він зазначив, що освітні проблеми носять фундаментальний характер в умовах змінюваної та оновлюваної цивілізації. При чому освіти не такої, що лише забезпечує знаннями, масивом даних про об'єктивну дійсність, а тієї, що творить людину як особистість [1].

Е. Гідденс зазначав, що «соціальні практики постійно досліджуються і реформуються в світлі знову поступаючої інформації про ці практики, змінюючись в результаті цього в самих основах. Характерною рисою сучасності є неприйняття нового саме через новизну» (від себе додаю — в силу стійких констант ментальних кодів нації, які дуже повільно змінюються) [2].

Вважаючи, що людський світогляд виступає як онтологічний чинник, який спрямовує буття людини у світі, процес освоєння культурної історії людиною, за переконанням Гегеля, є шляхом освіти. У ході історичної еволюції освіта постала як технологічно ефективна сфера, спроможна розвивати знання, уміння, поведінкові та світоглядні якості людини, її ментально-особистісні характеристики, виступаючи менталітето-утворюючим і менталітето-перетворюючим агентом середовища, здатним технологізувати й активізувати процес керування індивідуальною й суспільною ментальністю.

Сучасне знання виробляється на засадах менталітету, сучасний менталітет формується на підґрунті ідеологем реальності, тому варто проаналізувати цей феномен у нашому дослідженні.

Соціолог й історик С. Б. Переслегін розглядає «менталітет» і «ментальність» як синоніми. На його думку, менталітет — це система цінностей особистості і характерний для неї набір цілей. Особливості менталітету людини найбільш яскраво проявляються в стресових ситуаціях, коли виникає «конфлікт цілей». Теоретично менталітет можна змінити. Але формування менталітету триває близько 12 років (з 3-х до 14-16 років), тому, на думку С.Б. Переслегіна, через зниження з роками здатності мозку до навчання, знадобиться близько 100 років. Таким чином, для дорослої людини тип ментальності можна вважати статичною характеристикою [3].

Як впливає з тлумачення, у поняття «менталітет» включається, насамперед, соціально-психологічне ядро самосвідомості, що дозволяє сприймати соціальну дійсність, оцінювати її та діяти в ній відповідно до певних ustalених норм і зразків поведінки. Менталітет характеризує глибинні, критеріальні підстави особистісних і суспільних відносин для різних боків життя, діяльності, поведінки. Як зазначається в роботі Іванкіної Л.І., сучасна філософія розглядає це поняття як людське начало культурно-історичних макромас, «психічне оснащення» будь-якої соціальної спільності, яка певним чином реагує на соціальне середовище й на самих себе.

Ментальне «оснащення» закладається в процесі соціалізації людини (виховання й навчання), відображає як усвідомлювані раціональні установки, уявлення й мотиви, так і неусвідомлювані механізми, архетипічні структури колективного несвідомого в його соціальних формах (стереотипи, міфологеми, нормативні уявлення). Менталітет, входячи в структуру повсякденності, відображає особливості життя людей, що належать до однієї епохи й одного суспільства. Наступні покоління успадковують від попередніх розумові звички, установки, ціннісні орієнтації, стереотипи соціального сприйняття. У цій ролі менталітет виконує функцію організуючого начала, що сприяє культурно-історичній спадкоємності, має інерцію, чинить опір змінам, темпи яких не збігаються з матеріальними процесами (як вважали древні, найнепрístupніша фортеця — це людський мозок) [4].

Сучасна, масова людина намагається жити свідомо, мотивує свої вчинки (не лише пропускає через свідомість, але й певним чином виправдовує). Завдяки свідомості вона організує своє життя в часі (співвідносить сучасне з минулим і майбутнім), в просторі (бере до уваги співвідношення «ближче - даліше»), враховує в своїй діяльності причинні зв'язки, тощо. Відповідно до цього підходу, культурне середовище може бути представлене як безліч перетворень оточення, створене людством у ході свого історичного розвитку. Як зазначає філософ Іванкіна Л., ці трансформації існують у вигляді артефактів. Виділяють три рівні ієрархії артефактів. До артефактів першого рівня, або первинних артефактів, відносяться ті, які безпосередньо використовуються у виробництві. До другого рівня, або вторинних артефактів, належать репрезентації первинних артефактів і способи дії за їх використанням. Сюди відносяться стандартні способи досягнення чого-небудь, різні види культурних схем, моделей, тощо. Вторинні артефакти відіграють центральну роль у консервації й передачі форм дії. До третього рівня належать артефакти (третинні), які можуть складати відносно автономний світ, у якому правила, угоди, результати не є безпосередньо практичними, це уявлювані можливі світи. Саме вони виступають умовою для можливих змін практичної діяльності, формуючи систему смислів, переваг, оцінок, думок, змінюючи наявну реальність. Фундаментальною характеристикою людського мислення є включення артефактів як інтегрального елемента в дії людини. Ця властивість приводить до розвитку здатності контролювати самого себе ззовні [4].

Сучасність сьогодення презентує дві моделі існування: глобальну та інформаційну, тому аналітику сьогодення ми розуміємо з позицій інформаційного підходу як історичного процесу відбитого різноманіття. Саме цикл філософських, соціогуманітарних дисциплін дозволяє людині розібратись з інформацією, що безпосередньо вказує, як реагувати людині на імпульси зовнішнього середовища та як діяти. Ціннісне ставлення є динамічним, може трансформуватися й змінювати систему пріоритетів протягом життя індивідів. Соціальний світ постає при цьому не як конфронтаційний людині, а як сконструйований нею. Індикаторами цивілізаційного фазового переходу, процесу зміни ряду опорних ідеологем, закономірностей, що зумовлюють характер розвитку цивілізації, є:

- ситуація постмодерну як здійснена деконструкція ціннісного базису цивілізації;

- становлення нової структури гуманітарного й природничого знання на основі повернення суб'єкта, який пізнає, від власного знання до незнання;

- практично повне зникнення тимчасового інтервалу між винаходом і його масовим використанням.

Пізнавальна діяльність, яка вимагається від людини в нинішніх умовах, полягає в опануванні нових механізмів пізнання, адекватних сучасним реаліям. Від точності їхнього освоєння залежить міра співвіднесення сконструйованого образу світу й реального світу. Серед таких механізмів можна виокремити:

- перехід від довіри (найчастіше — віри) у правильність рішень, прийнятих іншими, до вимоги їх усебічної аргументованості, що припускає допущення інакомислення;

- відмова від двополюсної (чорно-білої) картини світу на користь сприйняття відтінків, суперечностей, невідповідностей, нюансів у всіляких соціальних явищах, навичок більшої когнітивної складності;

- прийняття ідеї можливого плюралізму не тільки думок, але й рішень, відмова від абсолютизації тези про можливість єдино правильного рішення, отже, підвищення власної відповідальності за зроблений вибір.

Як бачимо, єдиного стандарту не склалося, та й навряд чи складеться, адже в умовах сучасного концептуального плюралізму в гуманітаристиці, орієнтація відбувається тільки на поліваріантність дослідницьких перспектив, і тому потрібні нові форми пізнання та створення сучасних ідеологем.

Література:

1. Шелер М. Проблемы социологии знания / М. Шелер. – М.: Институт общегуманитарных исследований, 2011. – 320 с.
2. Гидденс Э. Последствия современности. Пер. с англ. П.К. Ольховикова; Д.А. Кибальчача, вступ. статья Т.А. Дмитриева, М.: Издательская и консалтиновая группа «Праксис», 2011. – 352 с.
3. Переслегин С.Б. Понятие менталитета / С.Б. Переслегин // Режим доступа: www.igstab.com/materials/Pereslegin/Per_Mental1.htm.
4. Иванкина Л.И. Современная цивилизационная парадигма транзитивной потенциальности образования. / Л.И. Иванкина // Режим доступа: <file:///D:/Documents/ivankinali.pdf>

VIEW ON THE MADNESS THROUGHT PLATO TO MODERNITY

Yegorova Daria Ihorivna

Postgraduate student

Department of Theoretical and Practical Philosophy

School of Philosophy

V.N. Karazin Kharkiv National University

Kharkiv, Ukraine

Research advisor – Doctor of Science in Philosophy, Professor Gusachenko V.V.

ПОГЛЯД НА БЕЗУМСТВО КРИЗЬ ПЛАТОНА У СУЧАСНІСТЬ

Єгорова Дар'я Ігорівна

здобувач вищої освіти третього рівня

підготовки ступеня «доктор філософії»

кафедра теоретичної та практичної філософії

філософський факультет
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор Гусаченко В.В.

Безумство в даному контексті розглядається не стільки у клінічному розумінні, скільки з точки зору філософії та сприйняття світу. Мається на увазі деяка відмова від суто раціонального способу пізнання, що в свою чергу дає змогу пізнати і те, що виходить за межі людського розуму. Тож завданням є виявлення тієї ролі, яку безумство відіграє у процесі пізнання та іншій діяльності людини, таких як література, поезія, мова, інтерпретація.

Бертран Рассел ставить питання про те, як співвідносяться містицизм та логіка. Він пише, що обидві області відсилають до бажання досягнути світ у цілому. Філософ же гармонійно поєднує в собі перше і друге, принаймні прагне цього. На думку самого Рассела, вдалим прикладом такого поєднання є Платон та Геракліт. Містицизм у філософії проявляється, насамперед, у вірі в можливість пізнання того, що не підвладне аналітичному розуму. Рассел пише про це так: «віра в шлях мудрості — шлях раптових осяянь, що мають примусовий характер, — протиставляється повільному та повному помилок науковому шляху пізнання зовнішніх явищ, для якого характерна опора на почуття» [4]. Ця віра загрожує сумнівом у повсякденному, начебто явному, знанні.

Тож, за думкою Платона, безумство — це божий дар і нестяма приносить величезні блага. «Стародавні люди, надаючи назви предметам, не вважали нестямою чимось негожим і ганебним. <...> Нестяма спонукала вдаватись до молитв перед богами і служіння їм, що призводило до очищення від гріхів і посвячення в таїнства. А це охороняло від бід і тепер, і в майбутньому того, кого опановувала нестяма, приносячи звільненні від лиха справді нестямним і одержимим». [3, с.258-259] Філософ вважав, що нерозумність, тобто нестача розуму та безумство — стани, що протиставлені розумності. Людина з більшою долею нерозумності — безумець, з меншою — слабоумний або дурний [за 2].

Платон виділяв чотири види одержимості або нестями: 1) натхненне віщування, яке дає можливість передбачати події, походить від Аполлону; 2) посвята в таїнства, тобто та, що виникає при безпосередньому спілкуванні з богом через молитву, походить від Діоніса; 3) творче безумство, воно від Муз і примушує виражати захват в творчості; 4) споглядальна нестяма, філософська. Той, хто правильно користується спогадами вічної душі, звернений до божественного, той стоїть поза людською метушнею і суспільство вважає його схибленим. За Платоном жодного з видів нестями не варто боятися і надавати перевагу розсудливості, адже кожне з них дарунок богів для величезного щастя.

Михайло Епштейн у праці «Методи безумства» також використовує подібну типізацію, але узагальнює її до поетичного безумства та філософського. Одразу варто відзначити, що автор статі розглядає безумство не в психіатричному розумінні: «Безумство при цьому розглядається не як медичний факт, а як культурний символ. Не клініка, а поетика та метафізика безумства». [7, с.512] Задача автора — встановити зв'язок безумства з творчим розумом та показати наслідки цього. Сама задача поєднання безумства з умом виводиться у визначенні безумства, даним Епштейном: «Безумство — це мова, на якій культура говорить не менш виразно, ніж мовою

розуму. Безумство — це не відсутність розуму, а його втрата, тобто третє, післярозумовий стан особистості». [7, с. 512] Таким чином, нас цікавить таке безумство, що випливає з мислення, розумності. На манер феноменології, розумне безумство — це безумство про щось, тобто не пустота на місці ума, а нібито невимовний зміст чогось розумного, «безумство є життя ума, продовження іншими засобами». [7, с. 513] Рівно настільки, наскільки творчість неможлива без якогось безумства, настільки ж вона несумісна з повним безумством.

З однієї сторони, безумство являє собою відхід від реального світу та спрямованість в певний інший світ, але з іншої, як вважає Епштейн, таке безумство дозволяю підноситись над обмеженістю розуму, воно є не втратою розуму, а навпаки, звільненням розуму з полону. Це добре ілюструє Осип Мандельштам у своєму есе «Про співрозмовника». Він вважає, що найстрашніше у безумці — абсолютна байдужість. Безумець дивиться небачачими, ні на що не спрямованими, розширеними зіницями, його промови звертаються не до Вас, а в нікуди. Мандельштам звертає свою увагу на «поетичне безумство», адже коли людина хоче сказати щось, вона шукає іншу людину, поет же частіше звертається до неживих предметів або взагалі з першого погляду не зрозуміло до кого та куди. Сам автор есе відповідає таким чином: «З ким же говорить поет? <...> Він кидає звук в архітектуру душі і, з властивою йому самозакоханістю, слідкує за блуканнями його під зводами чужої психіки. Він враховує звукове прирощення, що відбувається від хорошої акустики, і називає цей розрахунок магією». [1] Промова поета необов'язково повинна бути звернена до когось, Мандельштам порівнює її з посланням у пляшці, тобто не комусь конкретному, а просто тому, хто його знайде. Це своєрідна відмова від співрозмовника. Саме цей прийом дає декілька переваг поезії: по-перше, не звертаючись ні до кого, поет нібито звертається до будь-якого, хто її прочитає, таким чином кожен читач почуває себе обраним. По-друге, звертаючись до відомого слухача, поет може сказати лише відоме, що позбавляє поезію несподіваності. Поет навіть відчуває страх перед конкретним співрозмовником, звідси і сумнозвісна ворожнеча між художником та суспільством.

Повертаючись до Епштейна, зауважимо, що існує і такий вид безумства, що не підноситься над розумом, а навпаки підносить розум. Філософ називає це гіперраціональністю, зверх раціональністю, одержимістю правилами, принципами, законами розуму. Безмірна довіра розуму, повне йому підкорення — це і є один з видів безумства. Розпад влади розуму — це екстатичне безумство, абсолютизація і тиранія розуму — доктринальне безумство.

Безумство методичніше та наполегливіше за здоровий глузд, оскільки безумець «йде напролом», у той час як здоровому глузду притаманно сумніватися, кружляти, вивертатися і давати слабіну.

Мішель Фуко вважає, що в процесі історії безумство втратить свій сенс та своє значення. «Може, настане такий день, коли перестануть розуміти, що таке безумство. Ця фігура замкнеться на собі, не дозволяючи більше розгадувати сліди, які вона залишить. А для необізнаного погляду чи будуть самі ці сліди чимось іншим, ніж звичайними чорними відмітками? Скоріше за все, вони будуть вписані у конфігурації, які сьогодні нам ніяк не змалювати, але котрі у майбутньому стануть координатами прочитання нашого буття та нашої культури, нас самих». [5] Це буде означати, що відхилення приймуть позитивний та навіть конститутивний зміст і все те, що зараз знаходиться за межами нашого «нормального», стане нами самими.

Зміни в питанні безумства відбуваються весь час. Таким чином, у часи Фуко і в нас час це все так само актуально: відбувається розмежування безумства та психологічного захворювання, які з XVII століття були зімкнуті один з одним. Це розмежування відбувається як у мові, так і в суспільній свідомості, думці. У Західній культурі безумство довгий час розміщувалось під заборонаю слова та заборонаю дії. У той час, як у XVII столітті почали створювати міські притулки, заборона дії перемістилася в область морального, у той же час зберігала значний зв'язок з сексуальними заборонами. Класична епоха прирівнює безумство з лібертенами думки та слова, еритиками, богохульниками, чаклунами, алхіміками, тобто всіх їх об'єднує мовна заборона. Таким чином, безумство — це виключна мова, тобто безумці — це ті, хто вимовляють слова без змісту, сакралізовані вислови або слова з забороненим змістом.

З приходом Фрейда безумство перемістилося в таку форму мовного виключення: «слово, по вигляду відповідне визнаному мовному кодексу, співвідносять з іншим кодом, ключ до якого даний в самому цьому слові: таким чином слово роздвоюється всередині себе — воно говорить те, що говорить, але додає безмовний надлишок, який без слів говорить те, що говорить, і код, згідно з яким він це говорить». [5] Безумство перестає бути заборонаю слова, воно перетворюється в «слово, говорюче — понад того, що воно говорить, — щось інше: те, єдиним кодом чого може бути лише воно саме — ось вона, якщо завгодно, езотерична мова, і основа його міститься всередині слова, яке, в кінці кінців, не говорить нічого іншого, крім цієї взаємопідрозумівасності». [5] Безумство стало сховищем змісту. Однак це сховище не має на увазі функцію просто відкрити і взяти те, що потрібно, зміст відкривається крізь пустоту, де мова і мовлення формують одне одного і говорять лише про це своє відношення. Від Фрейда західноєвропейське безумство перестало бути мовним, оскільки сама мова стала подвійною. Безумство перестало бути базіканням, а відхилилося до області самопідрозумівання, де нічого не говориться.

Така зміна у безумстві робить діяльність інтерпретації безкінечною. Аналізуючи вчення Маркса, Ніцше та Фрейда, Фуко виявляє, що ця безкінечність базується на відмові від початку та його пошуку. Безкінечність дає незавершеність, вона не має кордонів, та розгортається все далі і далі, та мислителям це приносить певну тривогу. «Можливо, те, про що йде мова в точці інтерпретації, в цьому прагненні інтерпретації до точки, де вона стає неможливою, - це щось схоже на досвід безумства». [6] Цей досвід обумовлює саму можливість інтерпретації безкінечно рухатись до свого центру, щоб потім розпастися. Тобто досвід безумства межує з абсолютним знанням. Однак ця лякаюча безкінечність викликана двома умовами: 1) не існує «інтерпретуємого» як чогось абсолютного чи первинного, так як все вже є інтерпретацією; 2) інтерпретація стоїть перед необхідністю безкінечно тлумачити себе саму, повертатися до самої себе. Друга умова означає, що тепер інтерпретується інтерпретатор, тобто завжди ставиться питання: «хто інтерпретує?». Існування чогось первинного, абсолютного, вихідного, реального вбиває інтерпретацію.

Таким чином, ми бачимо, що у філософії безумство сприймається не як аномалія розуму, яка тільки руйнує його, але також відмічається його конструктивний характер, адже безумство наряду з іншими ірраціональними станами часто приносить такі результати та висновки до яких неможливо було б дійти раціональними методами пізнання. Однак, завжди зазначається, що для того, щоб зафіксувати ці

результати та висновки неодмінно доводиться обробляти їх за допомогою рефлексії, тож розум та безумство тісно взаємопов'язані.

Література:

1. Мандельштам О. О собеседнике / Собрание сочинений в 4 т. – М.: Арт-Бизнес-Центр, 1993. – Т. 1
2. Платон Алкивиад II / Платон Діалоги / Пер. з давньогр. – К: Основи, 1999. – 395 с.
3. Платон Федр / Платон Діалоги / Пер. з давньогр. – К: Основи, 1999. – 395 с.
4. Рассел Б. Мистицизм и логика/ пер. с англ. А.Яковлев, М.: Политиздат, 1987
5. Фуко М. Безумие, отсутствие творения / Фигуры Танатоса: Искусство умирания. Сб. статей / Под ред. А.В. Демичева, М.С. Уварова. – СПб.: Издательство СПбГУ, 1998. – С.203-211
6. Фуко М. Ницше, Фрейд, Маркс / [Электронный ресурс]. – http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Fuko/N_F_M.php
7. Эпштейн М. Методы безумия или безумие метода/ Знак пробела: О будущем гуманитарных наук. – М.: НЛО, 2004. – С. 512-540

**THE ADVANTAGE OF INDIVIDUAL OVER THE GENERIC AS THE
DEFINING FEATURE OF RELIGION IN MODERN SOCIETY**

Yaroslav Yuvsechko

PhD, Associate Professor

Philosophy and Politology Department

Khmelnytskyi National University

Khmelnytskyi, Ukraine

**ПЕРЕВАГА ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАД УНІВЕРСАЛЬНИМ ЯК
ВИЗНАЧАЛЬНА РИСА РЕЛІГІЙНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Ювсечко Ярослав Володимирович

к.ф.н., доцент

кафедра філософії і політології

Хмельницький національний університет

м. Хмельницький, Україна

Сьогодні релігія все більше претендує бути формою буття не надприродного, а людини, самоусвідомлення себе як невід'ємної частки світу. Саме тому релігія сьогодні не забирає, а передусім утверджує в людині людське. Людина залишається особистістю тоді, коли вона відчуває постійний духовний зв'язок з вічним, інакше вона занурюється в побутове, стає заручником повсякденності. Людство у наш час переживає процес зламу традиційних світоглядних цінностей і переходу до іншого типу духовності, заснованого на возз'єднанні індивідуального й універсального, земного й космічного, історичного та надісторичного.

Пошук нових життєвих пріоритетів у різних релігійних системах, посилений в умовах розширення світового інформаційного простору, виводить релігійну свідомість людини за межі певної конфесії, робить її універсальною та синкретичною. Для задоволення власного духовного попиту сучасний віруючий — практичний, раціоналізований, інтелектуалізований — трансформує існуючі релігійні системи або

ж творить й свої власні. Взаємовідносини між людиною та надприродними силами в сучасному постмодерному суспільстві стають надто особистісними, адже мова перш за все іде про конкретну людину, із її особистісними проблемами і потребами.

Сучасна людина звільняється від тягара традицій, а вимогою часу стає діяльність, заснована на вільному виборі. Як вказує Н. Дудар, для релігії тим самим постає новий шанс, адже на базі релігійного досвіду людина з-поміж багатьох релігійних традицій і культів віддає перевагу тому, що стає для неї справою власного вибору й переконання. Занепад релігії, що базується на традиції й авторитеті, може компенсуватися звертанням людини до релігійного досвіду як досвіду "внутрішньої волі". Відповідно, процеси індустріалізації, технологізації й раціоналізації не обов'язково призводять до повної секуляризації свідомості [3, с. 65].

Можна стверджувати, що на часі навіть своєрідне звільнення релігійного від трансцендентного, що відображається утвердженням релігійного як "стилю життя". Вказаний процес одержав назву "четвертої секуляризації". Проте, цей глобалізаційний процес не руйнує засади культурних стандартів національних співтовариств. Навпаки, глобалізація зміцнює "культурні", "поведінкові" стандарти локальних суспільств, сприймає ритуалізацію релігійного життя. Та все ж, сприймає релігійне лише як стиль, як "спосіб життя". З цього приводу англійський соціальний філософ Джон Грей зауважував, що слід відмовитися від усталеного в західній традиції розуміння релігії як джерела вищих істин, а розглядати її передовсім як вираз певного стилю життя [4, с. 49-50].

Раніше — як у домодерністичну, так і у модерністичну епоху, - релігія містила в собі віру в те, що є реальним — пише лютеранський теолог Дж. Вейз. Сьогодні ж релігія вже не розглядається як сукупність переконань, що стосуються того, що реально, а що ні. Скоріше її варто розглядати як вибір. Ми віримо в те, що нам подобається. Ми віримо в те, у що хочемо вірити. Там, де немає абсолютних істин, розум поступається місцем волі [1, с. 210].

Сучасні новітні релігії, як правило, навіть не завжди спочатку називають свої об'єднання релігійними, бо вважають себе вище за будь-які релігії, церкви і деномінації. Цей тактичний крок розрахований перш за все на молодих людей, яким дошкуляють різні, перш за все ієрархічно організовані структури, що постійно втручаються в їх особисте життя. Державні установи, традиційні церкви, батьки і так постійно примушують молодь до певних раціональних і послідовних дій, "виховують" тощо.

Декларована толерантність дозволяє неорухам вдало співіснувати з іншими конфесіями в умовах жорстокої конкуренції. Віруючим дозволяють належати одразу до двох чи більше релігійних течій. Такий підхід дозволяє зробити перехід з однієї конфесії до іншої поступовим.

Також нові постмодерні конфесії у своїй діяльності по заохоченню традиційних віруючих спираються на глобальні об'єднуючі процеси, інтернаціоналізм і розвинені багатоканальні комунікації. До максимальної лібералізації закликають найперше постмодерні євангелісти.

Тож сьогодні має місце вже зовсім інший спосіб сприйняття релігії — важливо не те, що істинне, а те, що подобається. І це пояснює, чому неокульту залучають в свої лави так багато людей.

Нове постмодерністське покоління вже не завжди мислить систематично. Підлітку подобається Біблія, Жан Кальвін і якийсь поп-ідол чи кіногерой. Усе це

однаково значимо для нього. Він уміє уживатись із протиріччями. Відповідно до постмодерністичного способу мислення, релігія й мораль розуміються скоріше як вибір, а не як вираження істини [1, с. 217].

Тому в добу постмодерну мають місце специфічні релігійні інтерпретації, у яких здійснюється спроба "осучаснення" віровчення відповідно до світоглядних запитів сучасної людини, яка зважає на власні бажання та потреби.

Релігійність в Україні в нових умовах також підвладна зазначеним впливам, вона досить часто набуває рис позаконфесійності (адже значна кількість людей вважає себе "просто віруючими"), позацерковності (оскільки немає часу для відвідування тривалих богослужінь, вникати в мову проповіді тощо), фрагментарності та еклектичності (поєднання у свідомості елементів різних релігійних цінностей, ідей (часом фантастичних), досягнень науки тощо). Процеси зниження рівня релігійності, секулярність та десакралізація створили такі умови в свідомості людини, за яких ортодоксальні положення тієї чи іншої релігії переплітаються, узгоджуються й поєднуються з різними позадоктринальними, іноді дійстичними чи пантеїстичними, а також науковими, світоглядними та практичними уявленнями. Тому синкретизм та еклектизм, які властиві новим релігійним рухам, є досить близькими для людей, які змогли прилаштуватись до нових соціально-економічних умов.

Сучасний постмодерний віруючий не лише допускає принцип істинності інших релігій на рівні із тією, яка ним обрана, а й навіть вважає, що віровчення його релігії не обов'язково має піддаватись суворій інтерпретаційній визначеності, воно також може мати безліч шляхів до розуміння. Особливо відзначимо, що ця думка притаманна навіть певній кількості віруючих, що належать до традиційних, консервативних конфесій, таких як католики, православні, іудаїсти, буддисти, індуїсти та, навіть, частині мусульман. Постмодерний принцип плюралності діє у свідомості сучасної людини, не залежно від її релігійної приналежності.

Сьогодні людина особисто прагне посісти місце посередника між Божественним та людським, стати межею природного та надприродного, дійовим творцем нової реальності, мірилом істини. Нашому сучаснику з новими світоглядними установками більше не завжди потрібне втілене Слово Боже як остаточно й повністю здійснене Одкровення. Людина почуває себе самодостатнім джерелом самотрансценденції [2, с. 175].

Таким чином, особистісний критерій віри тепер є визначальним. Якщо колись Бог існував ніби винятково заради власного добробуту, то новий Бог існує виключно для нас. Замість того, щоб шукати виправдання перед Богом, сучасна людина вважає себе і так "достатньо хорошою", і швидше вже чекає виправдання від Бога, вважає чи не його обов'язком дбати про її щастя.

На ґрунті цього людина прагне знайти нові форми ідентичності: культу, напівкульту, різні форми причетності до структурованого життя, що зняло б її "кризу ідентичності", спричинену сучасною постмодерністською ситуацією.

Отже, особливістю сучасної релігійності є те, що для значної частини віруючих релігія сьогодні дає не стільки пояснення світу, скільки задовольняє духовно-моральні пошуки людини, потребу у спілкуванні на особистісному рівні, відволікає від буденних турбот і життєвих негараздів, знімає кризовий стан, пояснює призначення і сенс життя людини. Також релігійність багатьох сучасних віруючих, зокрема ще в недалекому минулому невіруючих людей, характеризується здебільшого не так глибокою вірою в Бога, як підвищеною увагою до зовнішніх форм

і атрибутів релігії. На думку автора, це свідчить про глибокі світоглядні зрушення, кардинальні зміни, що мають місце у свідомості сучасного віруючого та нерідко зумовлюють його залучення до неорелігійних рухів. Плюралізм, що панує в епоху постмодерну, гарантує, що жодна точка зору не може мати монополії на істину, тому вибір тих чи інших релігійних уявлень стає актом вільного рішення кожного члена суспільства.

Література:

1. Вэйз Дж. Э. Времена постмодерна / Дж. Э. Вэйз. – М.: Фонд "Лютеранское наследие", 2002. – 240 с.
2. Горкуша О.В. Роль концепту Логос в загальнохристиянській парадигмі / О.В. Горкуша. – К., 2004. – 226 с.
3. Дудар Н.П. Релігійність в українському соціумі: детермінанти і характеристика сучасного стану / Н.П. Дудар. – К., 2002. – 264 с.
4. Кулагіна Г. Секулярне і релігійне в глобалізаційних процесах сучасності / Г. Кулагіна // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Філософія. Випуск 163-164. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 49-50.
5. Barker E. New Religions and New Religiosity / E. Barker, M. Warburg. – Aarhus, Denmark: Aarhus University Press, 1998. – 309 p.

СЕКЦІЯ 4. Соціологія

SOCIAL CAPITAL IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONSHIPS

Beletskaya Tatyana Viktorovna

candidate of sociological Sciences

associate Professor of political science and sociology, Kamenetz-Podolsk national University named after Ivan Ogienko

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМИН

Білецька Тетяна Вікторівна

кандидат соціологічних наук

доцент кафедри політології і соціології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Сучасне суспільство характеризується складністю та різноманіттям соціальних зв'язків. Складні глобалізаційні процеси, базовою складовою яких є конкуренція на ринку праці, посилення раціональності і прагматизму в системі соціальної взаємодії, спровокували необхідність по-новому оцінити специфіку соціальних зв'язків в сфері виробництва товарів і послуг, інформації та ціннісних орієнтирів. Для означення останнього використовують поняття “соціальний капітал”.

Даний термін у науковий обіг запровадив П. Бурд'є статті “Форми капіталу” (1983 р.). В основі його трактування соціальний капітал — це сукупність соціальних зв'язків, що виступають ресурсом для отримання вигод та є продуктом суспільного виробництва, матеріальних, класових практик, засобом досягнення групової солідарності. При цьому дослідник підкреслював, що соціальний капітал є не стільки причиною економічних інтересів та зисків, скільки проявом соціально-економічних умов, груповим ресурсом, тому не може бути оціненим на індивідуальному рівні [1; с. 112].

Деякі аспекти даного феномену розглядали у своїх роботах А. Токвіль, М. Вебер, Е. Дюркгейм. Пізніше, дещо інше бачення сутності соціального капіталу представив у статті “Соціальний капітал у виробництві людського капіталу” Дж. Колман. Він доводить, що соціальний капітал формується вільним, раціональним індивідом для досягнення власних цілей і є ресурсом соціальних взаємин, що полегшує дії їх учасників, шляхом формування взаємної довіри, взаємних зобов'язань і очікувань, встановлення соціальних норм, утворення асоціацій [2; с. 122].

Послідовники Дж. Колмана розглядають соціальний капітал як атрибут індивіда, що дозволяє йому отримати певні переваги в досягненні життєвих цілей, кар'єрі, доступі до інформації тощо.

Посилення інтересу до даної проблеми спровокували праці Р. Патнема, який запропонував трьохфакторну модель соціального капіталу: взаємність, довіра та соціальні зв'язки. Перші дві складові є соціально-психологічними атрибутами свідомості індивіда, що дозволило досліднику вимірювати соціальний капітал за допомогою індивідуальних індикаторів таких як: інтенсивність і сила контактів, членство в громадських об'єднаннях, електоральна активність, задоволеність взаєминами, відчуття безпеки, довіра до різних соціальних груп та інституцій [3; с. 65].

Одним із індикаторів соціального капіталу є приналежність до групи, наявність певної системи контактів, якість та інтенсивність останніх визначається множинністю факторів. Відзначимо, що основними причинами входження в систему соціальних взаємодій можуть бути наступні:

- потреба у приналежності до групи;
- взаємодопомога у питання особистісного та професійного росту;
- потреба у захисті своїх інтересів;
- потреба в додатковій інформації;
- особиста зацікавленість та симпатії до членів групи.

Хоча соціальний капітал формується в системі міжособистісних та міжгрупових взаємин, його не варто співвідносити із солідарністю та груповою згуртованістю.

Вважаємо, що соціальний капітал містить такі складові як: довіра, система норм та цінностей, що приймаються більшістю, соціальні зв'язки, взаємини, контакти у різних сферах.

Існують різні класифікації форм соціального капіталу. До прикладу:

- формальний/неформальний характер соціального капіталу;
- сильні чи слабкі зв'язки всередині соціального капіталу;
- зовнішня чи внутрішня спрямованість соціального капіталу.

Розглянемо коротко вказані форми. Розмежування формального чи неформального соціального капіталу базується на тому, що деякі об'єднання (наприклад, політичні партії) чітко структуровані, а інші (наприклад, група футболних уболівальників) є абсолютно неформальними.

Розмежування сильних та слабких зв'язків всередині капіталу базується на тому, що в межах одних утворень взаємини є досить міцними (наприклад, викладачі вузу, які щодня контактують на роботі), а в інших випадках зв'язки можуть бути майже невидимі (наприклад, між людьми, які періодично зустрічаються в одному супермаркеті).

Соціолог М. Грановеттер, одним із перших зафіксував розбіжності між сильними і слабкими зв'язками. При цьому він підкреслював, що іноді слабкі зв'язки можуть бути важливішими сильних (наприклад, під час пошуку роботи близькі друзі часто знайомлять індивіда із тим же уколом людей, що і він, а ось далекі знайомі, швидше за все відкривають для нього нові контакти і можливості) [4; с.33].

Розмежування зовнішніх і внутрішніх аспектів соціального капіталу базується на тому, що діяльність одних груп як його суб'єктів є внутрішньо орієнтованою і захищає матеріальні, соціальні чи політичні інтереси своїх членів, водночас, як діяльність інших направлена назовні і пов'язана із суспільним благом. Групи першого типу часто створюються на основі класової, статевої, етнічної ознак і в своїй діяльності покликані зберегти і посилити внутрішні зв'язки. До груп другого типу відносяться благодійні організації, громадські рухи, екологічні товариства тощо.

Показником сформованості соціального капіталу виступає міра замученості громадян в асоціації на основі їх відносної рівності, взаємної довіри і взаємодії заради реалізації спільних інтересів та цілей.

Вважаємо, що соціальний капітал — це здатність суспільства чи окремої спільноти до самоорганізації, до спільних дій, основою яких є їх участь у добровільних асоціаціях, що можуть створюватися із різними цілями: від соціальних до релігійних і політичних. При цьому ці об'єднання повинні відповідати двом

вимогам: наявність систематичного спілкування їх учасників та їх співпраця і взаємодія. Але варто підкреслити, що не всі види соціальних взаємодій між представниками однієї організації обов'язково перетворюються у соціальний капітал. Такою властивістю володіють лише ті відносини, які економічно і соціально корисні для учасників.

Для з'ясування сутності соціального капіталу важливе значення відіграє його порівняльний аналіз із фізичним і людським капіталами. Під фізичним ми розуміємо матеріальні засоби, а в основі людського - здібності, талант, нахили людини [5; с.70].

Насамкінець зауважимо, що соціальний капітал є:

- фактором виробництва, який разом із фізичним і людським капіталами сприяє досягнення певних цілей;
- є суспільним благом, що поділяється групою і відображає певний спектр взаємин;
- подібно до людського капіталу, зростає в процесі соціальної взаємодії;
- його нерівномірний розподіл впливає на стратифікацію суспільства.

Література:

1. Бурдьє П. Социология политики: пер. с фр. / сост. общ. ред. и предисл. Н.А. Шматко.- М.: Логос, 1993.- 336 с.
2. Коулман Д. Капитал социальный и человеческий / Д. Коулман // Общественные науки и современность.- 2001.- № 3.- С.121-139.
3. Р. Патнэм Характеристики социальной организации, включающие сети, нормы и социальное доверие, которые способствуют координации и кооперации в интересах общественной цели // Bowling Alone: America's Declining Social Capital / Journal of Democracy.- 1995. – January. – P. 65-78.
4. Стрельникова Л.В. Социальный капитал: типология зарубежных подходов / Л.В. Стрельникова // Общественные науки и современность.- 2004.- № 2.- С. 33-41.
5. Буркинський Б.В., Горячук В.Ф. Социальный капитал: сущность, источники и структура, оценка / Б.В. Буркинський, В.Ф. Горячук // Экономика Украины.- 2013.- №1 (606).- С. 67-81.

СЕКЦІЯ 5. Історія

ВПЛИВ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРО ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПРИТУЛОК НА ЖИТТЯ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ У XXI СТОЛІТТІ

Бондаренко Артем Юрійович

студент

*кафедра права і соціально-гуманітарних дисциплін
факультет економіки та права*

*Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального
закладу «Університет банківської справи»*

м. Черкаси, Україна

**Науковий керівник - кандидат історичних наук, доцент Анісімов Вячеслав
Валентинович**

Анотація: У статті проаналізовано вплив Декларації про територіальний притулок на життя країн Європейського Союзу та Близького Сходу у XXI столітті. Визначено причини та наслідки її прийняття резолюцією 2312 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1967 року.

Ключові слова: людина, право, притулок, декларація, суспільство.

Annotation: The article analyzes the impact of the Declaration on territorial asylum on the life of the countries of the European Union and the Middle East in the twenty-first century. Determined the causes and consequences of its adoption, by resolution 2312 (XXII) of the UN General Assembly on 14 December 1967.

Key words: people, law, asyulus, declaration, society.

Актуальність теми дослідження. Будь-яка людина від народження має природні права. Усі вони закріплені в Загальній Декларації Прав Людини (ЗДПЛ). Одним із таких прав є невід'ємне право кожної людини на територіальний притулок [1]. Саме на основі відповідної статті ЗДПЛ була прийнята Декларація про територіальний притулок. Вона визначила основні положення прав людини на пошук притулку від переслідування в інших країнах і користування цим притулком, право залишати будь-яку країну, включаючи власну, та повертатися до своєї країни [2]. Ця декларація є невід'ємною частиною політики, проголошеної в статуті Організації Об'єднаних Націй, а саме підтримки міжнародного миру і безпеки, розвитку дружніх відносин між усіма націями та здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру та в заохоченні і розвитку поваги до прав людини і основних свобод для всіх без відмінності раси, статі, мови і релігії [3]. У XXI столітті принципи цієї політики є вкрай важливими та актуальними. Адже у саме цей час багато країн потерпають від громадянських війн та боротьби з терористичними організаціями, які спричиняють велику кількість соціальних і гуманітарних проблем. Значною мірою актуальність дослідження підтверджується інтересом до цієї проблематики зарубіжних і вітчизняних вчених.

Метою дослідження є аналіз впливу Декларації про територіальний притулок на життя країн Європейського Союзу та Близького Сходу у XXI столітті.

У різні часи розробкою цієї проблеми займалися зарубіжні вчені Г. Гудвін Гілл, Ж. Егер, О. Клінова, Д. Макнамара, К. Нгуєн, Д. Патрик, В. Потапов, Д. Хорекенс та інші.

Виклад основного матеріалу. Усю свою історію людство воює. XXI століття не є винятком. Вторгнення США і Антитерористичної коаліції в Ірак, російсько-грузинська війна в Південній Осетії, "Арабська весна", громадянські війни в Лівії та в Сирії, революція або військовий переворот в Єгипті, війни в Іраку та Україні — це найвідоміші збройні конфлікти сучасності. Усі вони супроводжувалися та супроводжуються великою кількістю біженців. На червень 2016 року кількість осіб, які були вимушені покинути власне місце проживання через військовий конфлікт чи переслідування, сягнула рекордних 65,5 млн. осіб [4]. Саме для таких людей Декларація про територіальний притулок є життєво необхідною, адже вона несе у собі основні права біженців. Її дію та значимість яскраво ілюструє той факт, що наразі більшість країн світу керуються саме цим документом, допомагаючи людям, вимушеним покинути власну домівку, знайти притулок та захист від війн та переслідувань. Переконливим прикладом є політика Європейського союзу. За різними оцінками Німеччина, Франція, Австрія, Угорщина, Швеція та інші країни Європи тільки за 2015 рік прийняли понад 1,5 мільйони біженців [5]. Країни-члени ЄС не тільки прихистили цих людей, але й забезпечили їх тимчасовим житлом, грошовою допомогою, можливістю навчатися та працювати. Важливу роль у допомозі вимушеним мігрантам відіграє Туреччина. Саме ця країна тільки у 2015 році прихистила понад два мільйони осіб із Сирії та близько 200 тисяч з Іраку. За словами прем'єр-міністра Туреччини Ахмета Давутоглу, офіційна Анкара витратила на їх прийом майже вісім мільярдів доларів [6]. Це свідчить про розуміння влади цієї країни складності політичної, соціальної та гуманітарної ситуації на Близькому сході та повне дотримання прав біженців, висвітлених у Декларації про територіальний притулок.

Висновок. Отже, аналіз впливу Декларації про територіальний притулок на життя країн Європейського Союзу та Близького Сходу у XXI столітті, доводить, що вона грає дуже важливу роль у житті сучасних біженців. Декларація про територіальний притулок закріплює їх основні права, тим самим створюючи правову основу для політики країн, які приймають осіб, вимушених покинути власне місце проживання через військовий конфлікт чи переслідування. В умовах великої кількості війн на Земній кулі, цей офіційний документ ООН, затверджений багатьма країнами світу, завжди буде актуальним та сприятиме зміцненню міжнародної безпеки, миру і гуманізації суспільних відносин.

Література:

1. Загальна Декларація Прав Людини (ЗДПЛ) [Електронний ресурс]: декларація Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року № 217 А (III). – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_015
2. Про територіальний притулок [Електронний ресурс]: декларація Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1967 року № 2312 (XXII). – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_316
3. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]: статут ООН від 26.06.1945. - Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_010
4. Доповідь у справах біженців [Електронний ресурс]: доповідь Управління ООН від 20 червня 2016 року. – Режим доступу:

<http://www.unhcr.org/news/latest/2016/6/5763b65a4/global-forced-displacement-hits-record-high.html>

5. Європейська міграційна криза: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Европейский_миграционный_кризис

6. У Туреччині розповіли, скільки країні коштували мігранти: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.korrespondent.net/world/3570306-u-turechchyni-rozprovily-skilky-kraini-koshtuvaly-mihranty>

IMPACT OF THE SECOND REFORM ACT (1867) ON ACTIVITIES OF SUFFRAGETTE ORGANIZATIONS IN GREAT BRITAIN

Mary Chychykalo

Master

*Chair of World History and Historiography
Faculty of Psychology, History and Sociology
Kherson State University*

Kherson, Ukraine

Research Advisor - doctor of historical sciences, Oleksandr Konyk

ВПЛИВ ДРУГОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ РЕФОРМИ 1867 РОКУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУФРАЖИСТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Чичикало Марія Андріївна

магістранка

*кафедра всесвітньої історії та історіографії
факультет психології, історії та соціології
Херсонський державний університет*

м. Херсон, Україна

Науковий керівник – д.і.н. Коник О.О.

Жіноча історія як напрям історичного дослідження висвітлює спектр питань, пов'язаних з участю жінок у політичному, соціальному та культурному житті країни. В історії Великобританії значна увага приділяється вивченню суфражистського руху, основною метою якого було надання жінкам права голосу. Про це йшлося у праці відомого британського історика Джеймсом Марлоу «Суфражистки: Право голосу для жінок» [8] де автор ґрунтовно дослідив питання, зробивши акцент на першому етапі руху (друга половина XIX ст.) та впливу на нього парламентських реформ.

Друга половина XIX ст. характеризується для Великобританії як період становлення принципів лібералізму. Однак, навіть після проведення парламентської реформи 1832 року, окрім жінок поза межами виборчого права залишався значний відсоток робітничого класу. Парламент продовжував свій реформаторський шлях, спрямований на зміну системи представництва. У 1858 р. був скасований майновий ценз для депутатів парламенту, що стало причиною розширення соціального складу нижньої палати. Але питання загального виборчого права залишалось відкритим. У цей час продовжують організовуватись суфражистські організації. Виникає Національне товариство за жіноче виборче право у Лондоні та Манчестерське національне товариство жіночого виборчого права. Активістки цього товариства на

чолі з Л. Беккер розгорнули бурхливу пропагандистську діяльність, почавши видання «Жіночого суфражистського журналу», який у досить короткий час став надзвичайно популярним. Існуюче Кенсінгтонське товариство не залишилося осторонь перспективи нової парламентської реформи і почало розробляти проект петиції до парламенту [5, с.187].

Товариство сформулювало текст петиції 28 квітня 1866 р. [9], який був скерований до Джона Стюарта Міля — представника ліберальної партії, що відстоював ідею загального виборчого права. 7 червня 1866 р. клопотання з 1500 підписами було прийняте Палатою Громад. На чергових парламентських дебатах Міль вніс проект поправок до закону, які полягали у поверненні до обігу терміну *person* замість *man*, аргументуючи його тим, що це нововведення реформи 1832 р. обмежує права частини суспільства, а саме жінок [3, с.325]. Разом з тим мова йшла про надання права лише незаміжнім жінкам, оскільки відповідно до тогочасних законів, жінка, яка брала шлюб, позбавлялася тим самим майнових прав (основи виборчого цензу) на користь чоловіка. Враховуючи майновий ценз, ця поправка була спрямована переважно на заможних представниць суспільства. Таким чином, теоретично право голосу могли отримати самотні жінки та вдови, які сплачували відповідну суму податків. Однак ані петиція Кенсінгтонського товариства, ані виступ Дж. Міля не дали позитивних результатів — 196 представників проголосували проти цієї поправки, тоді як підтримало її тільки 73 представники [4, с.89]. Основним контраргументом противників поправки було те, що статус незаміжньої жінки (вдови) може змінитися в будь-який час, а отже така поправка тільки ускладнить виборчий процес.

Після завершення дебатів у 1867 р. було ухвалено текст реформи, який був своєрідним доповненням Першої парламентської реформи 1832 р. Основна її мета полягала у остаточній ліквідації «гнилих містечок» та розподіл їх місць у парламенті між іншими містами. 11 дрібних виборчих округи позбавились права надсилати представників до парламенту, 35 округів — мали надсилати по одному представнику замість двох [1]. Завдяки цьому кількість чоловіків, які отримали право голосу досягло майже 2,5 млн осіб. Таким чином, реформа 1867 р. значно розширила коло виборців, але залишило поза його межами жінок та значну частину робітників, які не проходили ценз.

Курйозним є факт, що у листопаді 1867 р на додаткових виборах до Палати громад проголосувала жінка. Це відбулося внаслідок технічної помилки, результатом якої стало внесення до списків пані Лілі Максвелл і разом з тим свого роду можливістю для суфражисток проявити себе [8, с.74]. Саме тому Лідія Беккер не тільки переконала жінку прийти на вибори і проголосувати а й супроводжувала її до виборчої дільниці. Не зважаючи на те, що голос Максвелл згодом за рішенням суду був прийнятий недійсним, суфражисткам вдалося привернути увагу до себе та показати перспективу участі жінок у виборах.

З моменту проведення Другої парламентської реформи Великобританії, питання про політичну рівноправність жінок стало підніматися в парламенті практично щороку [7]. Найбільшу ініціативу в цьому відношенні виявляли представники ліберальної партії, яка прийшла до влади в 1868 році, коли прем'єр-міністром став їхній лідер В. Гладстон (британський державний діяч та письменник, за всю свою політичну кар'єру чотири рази обирався прем'єр-міністром Великобританії) [6, с.31]. Вже в наступному, 1869 р., за ініціативою члена ліберальної

партії Я. Брайта був прийнятий законопроект, згідно з яким незаміжнім жінкам або вдовам, які є економічно самостійними, було надано право голосу на муніципальних виборах. А в 1870 р., в рамках загальної реформи освітньої системи був проведений закон, за яким усі громадяни, незалежно від статі, як одружені, так і самотні, були допущені до виборів у шкільні ради. Однак щодо допуску жінок до парламентських виборів ситуація складалася зовсім іншим чином. Парадокс полягав у тому, що прихильниками і ініціаторами висунення законопроекту щодо жіночих виборчих прав були в основному рядовими членами ліберальної партії, у той час як її лідери виступали проти подібної міри.

Протиріччя у цій ситуації позначилося вже в 1870 р., коли 4 травня Я. Брайтом в парламент був внесений законопроект, що передбачав наділення виборчими правами тих жінок, які мали свій будинок або винаймали квартиру, за яку платили не менше 12 фунтів стерлінгів, а також тих жінок, які володіли б власністю, що є достатньою підставою надання виборчого права чоловікам [8, с.86]. І, дійсно, якби лідери лібералів, насамперед, глава уряду Гладстон, виступили за підтримку законопроекту, то успіх міг би бути досягнутий значно раніше, ніж це сталося насправді. Цей білль з перевагою в 33 голоси пройшов друге читання і був переданий в парламентський комітет для розгляду його по статтях, але тут він натрапив на опозицію з боку Гладстона, який зумів провалити законопроект. Причиною невдачі послужила, насамперед, особиста позиція Гладстона. Справа в тому, що згідно з англійськими політичними традиціями, саме лідер партії визначав фактичний напрямок її політики. Його передвиборні маніфести — особисті звернення до виборців, а не рішення партійних конференцій — вважалися офіційною програмою партії. Гладстон ж, вважаючи себе уособленням партії, виразником поглядів середнього рядового англійця, протягом усього життя був противником ідеї про наділення жінкам виборчого права [6, с.64]. Так, у квітні 1871 р., за кілька днів до чергового обговорення білля Я. Брайта, Гладстон у листі до парламентарія від Плімута Вальтера Моррісона заявив, що уряду не слід брати участь у політичному обговоренні питання про право голосу для жінок. У ситуації ж, коли уряд виступає проти внесеної пропозиції або хоча б дотримується в його відношенні нейтралітету, законопроект приречений на невдачу, свідченням чого стала історія англійського суфражизму.

Відповідно до цього, у програмі ліберальної партії, як вона була викладена в 1870 р., питання про реформування виборчої системи Великобританії на користь жінок представлявся «предметом подальшого обговорення партії», який «поки не може бути включений в її програму», на тій підставі, що жінки ще не підготовлені для того, щоб нести на собі ті обов'язки, які пов'язані з участю в управлінні країною [2, с.64]. Подібна позиція відображала погляди В. Гладстона і на багато десятиліть визначала тактику ліберальної партії щодо питання про наділення жінкам правом голосу. Протягом 70-х років XIX ст., щороку, в парламенті проходили незліченні і безплідні дискусії по внесеному Я. Брайтом законопроекту, які щоразу закінчувалися його відхиленням [4, с. 88]. І навіть зміна уряду в 1874 р., коли до влади прийшли консерватори на чолі з Б. Дізраелі, який, здавалося б, був прихильником політичного рівноправ'я жінок, не призвела до суттєвих змін. Ще в 1873 р. Дізраелі був переданий меморандум про жіноче виборче право, підписаний 11000 жінок [9]. У своїй відповіді на нього лідер консерваторів висловив сподівання, що парламент «незабаром задовольнить справедливі вимоги жінок». Однак, очоливши в наступному році

кабінет міністрів, Дізраелі протягом тих семи років, що перебував при владі, ні разу не скористався своїм становищем, щоб сприяти просуванню законопроектів щодо надання права голосу жінкам, що свідчить про свідоме маніпулювання ідеєю про політичну рівність жінок для досягнення своїх партійних інтересів.

Отже, в результаті проведення Другої парламентської реформи 1867 р. коло виборців у Великобританії було значно розширено, однак питання про надання право голосу жінкам залишилося невирішеним. Не зважаючи на численні петиції та блискучу промову Дж. Міля, парламентарії не вважали за необхідне залучення жінок до виборчого процесу. У відповідь на це суфражистки почали популяризувати свій рух та поширювати мережу своїх товариств. Їх першою перемогою стало надання права голосу жінкам на муніципальних виборах та можливість бути обраним та голосувати у шкільних радах. Це були перші поступки уряду, які налаштували суфражисток на подальшу боротьбу.

Література:

1. Акт о народном представительстве 1867 года // Конституции и законодательные акты буржуазных государств в XVII XIX вв. / Под ред. П.Н. Галанзы, – М.: Юридическая литература, 1957. С. 151– 156.
2. Колмаков С.А. Идеология и политика либеральной партии Великобритании / С.А. Колмаков. – М: 1985. – 152 с.
3. Миль Дж.С. Про свободу та інші ессе / Дж.С.Міль. – К: Основи, 2001. – 463 с.
4. Школьников И.А., Шнырова О.В. Суфражизм и политические партии Великобритании в середине XIX – начале XX века: опыт взаимодействия / И.А. Школьников, О.В. Шнырова // Гендерная реконструкция политических систем – М, 2004. – С.86– 103.
5. Dingsdale A. Generous and lofty sympathies: The Kensington society, the 1866 women's suffrage petition and the development of mid-victorian feminism / A. Dingsdale –London, 1995. – 255 p.
6. Isba A. Gladstone and Women / A.Isba. – L, 2006. – 272 p.
7. Judgement, Chorlton v. Lings, November 1868 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.historyofwomen.org/suffragecuttings.html#section5>
8. Marlow J. Suffragettes: Vote for women / J. Marlow. L, 2001. – 298 p.
9. Women and vote. Petitions.–Режим доступу:<http://www.parliament.uk/about/livingheritage/transformingsociety/electionsvoting/womenvote/overview/petitions>

THE EVOLUTION OF THE SYMBOLISM OF FC «DYNAMO» (KYIV)

ЕВОЛЮЦІЯ СИМВОЛІКИ ФУТБОЛЬНОГО КЛУБУ «ДИНАМО» (КИЇВ)

Пуля Ірина Миколаївна

Старший науковий співробітник

Відділ «Історії незалежної України»

Національний музей історії України

м. Київ, Україна

«Динамо» (Київ), як команда високого рівня має свою символіку. Атрибутикою футбольного клубу прийнято вважати назву, емблему, прапор, вимпел та колір, які

офіційно встановлені керівництвом клубу. Сувенірна продукція до атрибутики не належить.

Офіційною датою заснування «Динамо» є 13 травня 1927 р. — час реєстрації статуту Київського пролетарського спортивного товариства (ПТС) «Динамо» Міжвідомчою комісією у справах громадських організацій та спілок Київського округу [1], яке об'єднувало 11 спортивних секцій. Саме у цьому товаристві було створено футбольну команду [2, с.6]. Дата заснування вказана в офіційних документах ФІФА та УЄФА.

У 1936 р. після проведення спортивної реформи в СРСР створюється 99 добровільних спортивних товариств (ДСТ) за відомчими та виробничими ознаками. Більшість із них мали всесоюзний статус, в тому числі «Динамо» [3].

За роки існування емблема «Динамо» (Київ) зазнавала змін. Першою емблемою клубу стала прописна літера «Д» синього кольору, взята в ромб. У 1939 р. до 15-річчя товариства «Динамо» нагороджено орденом Леніна, тому над верхнім кутом ромба з'явилася червона зірка, яка символізувала нагороду. Проте на формі динамівців емблема була без зірки.

До впровадження Призу чемпіонів СРСР з футболу для команди та золотих медалей для гравців, чемпіони СРСР нагороджувалися перехідним червоним прапором [3].

У 1957 р. після реорганізації спортивного руху зменшується кількість всесоюзних ДСТ, у кожній республіці по одному. Залишаючись Всесоюзними, вони отримали більше самостійності. З офіційною емблемою Українське Товариство «Динамо» не поспішало. Лише на початок 1970-х рр. оголосили конкурс на кращу емблему. Деякі із запропонованих емблем були втілені у сувенірній продукції, а в основу затвердженої емблеми лягла літера «Д» на фоні прапора Української республіки з написом «УРСР».

У 1989 р. радянський футбол продовжував змінюватися разом із суспільством. З його демократизацією відбулися зміни і в українському футболі. Команда, яка вже давно отримала європейське визнання, вступала в новий етап своєї історії — історію незалежної України — уже як футбольний клуб «Динамо» (Київ), створений 2 січня 1989 р. Він став самостійною господарською одиницею, вийшовши з-під юрисдикції Міністерства внутрішніх справ СРСР [4]. Створюється нова емблема: в основі залишається літера «Д», під якою додається слово «Київ».

З проголошенням Україною незалежності актуальним стала зміна емблеми клубу. Змінюється колір форми із біло-синьої на жовто-блакитну. Жовтий колір ліг і в основу емблеми.

У 1996 р. нове керівництво ФК «Динамо» удосконалило емблему, вказавши на ній 1927 — рік заснування товариства «Динамо» у Києві, жовтий фон і зробили емблему круглою, з написом по краях повної назви клубу.

До 80-річного ювілею ФК «Динамо» презентував громадськості біло-синю футболку з новою, ювілейною, динамівською емблемою. Традиційна клубна емблема у золотистому лавровому вінку, біля підніжжя якого цифра 80. А зверху п'ятикінцева зірка, як символ перемог усіх поколінь динамівців [4].

Ювілейний для «Динамо» сезон 2006/2007 приніс їм перемогу в Кубку України. Вона стала 20-ю в історії клубу, тому над емблемою «Динамо» з'явилася друга Чемпіонська зірка (кожна зірка — 10 перемог у Чемпіонатах). Після закінчення ювілею у 2008 р. золотий вінок забрали з емблеми.

Київська команда 13 разів (рекорд!) ставала чемпіоном СРСР — 1961, 1966, 1967, 1968, 1971, 1974, 1975, 1977, 1980, 1981, 1985, 1986, 1990. За роки незалежності київське «Динамо» 15 разів (рекорд!) ставало чемпіоном України. Команда — одинадцятиразовий (рекорд!) володар Кубка України, шестиразовий володар Суперкубка України, Суперкубка УЄФА [4].

У липні 2011 р. «Динамо» презентував нову емблему клубу, в основу якої закладені давні традиції. Виглядає як біла літера «Д», вписана в ромб синього кольору. Під літерою написано слово «Київ». Над верхнім кутом ромба дві зірки. За словами Президента ФК «Динамо» (Київ) Ігоря Суркіса «...клуб прийняв позицію фанатського руху, що переживає за долю «Динамо. Серед багатьох їхніх побажань одним з головних була зміна емблеми, і щоб вона відображала славу історію і традиції клубу. Ми зіткнулися з певними складнощами: треба було отримати дозвіл у Торговій палаті, звернутися до реєстратора в Іспанії, що зайняло час»[5]. «Нова емблема — тонкий і обережний римейк історичної емблеми «Динамо». Було збережено колишні кольори — білий і синій. З погляду ідентифікації бренду найголовнішою є наявність літери «Д» і підпису «Київ». Ромб потрібний для наявності білого і синього кольору», — розповіла про концепцію нового логотипу киян її співавтор та дизайнер Марія Прийдан [5]. Зображення такої емблеми є офіційним, воно відображено в документах і довідниках ФІФА та УЄФА. Таким чином ФК «Динамо» (Київ) за роки існування мала десять офіційних емблем. Всі інші, що зустрічаються у друкованих виданнях і на сувенірах — неофіційні [4].

У 2013 р. портал «Обозреватель» провів рейтинг емблем футбольних клубів Прем'єр-ліги. За основу взяли п'ять оцінок: провідних студій дизайну та креативу, геральдистів, маркетологів, спортивних ЗМІ та вболівальників. Емблема київського «Динамо» набрала 92% балів — 69 із 75-ти можливих. Логотип «біло-синій», розроблений на основі початкового варіанту 1927 р., випередив найстарішу з представлених у рейтингу емблему львівських «Карпат». Перемогу киянам віддали дизайнери, маркетологи та вболівальники. Журналістам більше подобається логотип «Карпат», а геральдистам — «Таврії»[6].

До 1961 р. «Динамо» грало у біло-синій формі. На сезон 1961 р. на футболку нанесли синю навкісну лінію. Саме цього року київське «Динамо» вперше за роки свого існування стало Чемпіоном СРСР. З проголошенням незалежності України змінили колір форми на жовто-блакитну, з домінуючим жовтим кольором. Праобразом форми 1961 р. стала форма київського «Динамо» уже в роки незалежності, введена перед святкуванням свого 80-річчя у 2007 р. [4].

Досить цікавою і насиченою є історія створення та зміни офіційної символіки та форми «Динамо». Незмінною протягом 90-річної діяльності команди залишалася назва, обриси букви «Д», яка була основою емблеми та колір форми, яка періодично зазнавала незначних змін.

Література:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. Ф. 5.— Оп. 3.— Спр. 418.— Арк. 25; Там само Спр. 472.— Арк. 66.
2. «Динамо» (Київ) — 1927-2007.— К.:ФК «Динамо» (Київ).— 2008.— 168 с.
3. Еволюция эмблемы «Динамо» Киев [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sportguide.kiev.ua/articles/1464-evolyuciya-emblemy-%22dinamo%22-kiev>
4. Офіційний сайт футбольного клубу «Динамо» (Київ) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.fcdynamo.kiev.ua/club/history/>

5. 04.07.2011. Інформаційне агентство Інтерфакс-Україна ФК «Динамо» (Київ) має нову емблему [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/general/72912.html>

6. грудень 2013 р. Емблема київського «Динамо» перемогла в рейтингу емблем 15 футбольних клубів Прем'єр-ліги! [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fcdynamo.kiev.ua/allnews/clublife/emblema_dinamo_kiev_luchshaya_v_premierlige/

ARCHIVAL SOURCES OF A RESEARCH OF CULTURAL ACTIVITY OF UKRAINIANS FROM CANADA IN THE CONTEXT OF 20 - 90 YEARS OF THE XX CENTURY (ACCORDING TO DOCUMENTS OF THE CSAFU)

*Postgraduate at the Department of world history and international relations
Institute of history of the international relations and socio-political sciences
Luhansk national university of Taras Shevchenko
Starobelsk city, Ukraine*

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ КАНАДИ В КОНТЕКСТІ 20-Х – 90-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ (ЗА ДОКУМЕНТАМИ ЦДАЗУ)

Сорокіна Ольга Сергіївна

аспірант

*кафедра всесвітньої історії та міжнародних відносин
Інститут історії міжнародних відносин і соціально-політичних наук
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Старобільськ, Україна*

Науковий керівник – д. іст. наук, проф. Михальський І.С.

Однією з форм культури українського народу є звичаї, обрядодії, традиції, які на сьогодні залишаються невід'ємними елементами не тільки свят, але й побутового життя українців.

Календарно-обрядова творчість, родинні ритуали глибше розкривають культурні цінності українців, які з різних обставин опинилися за межами Батьківщини. У ХХ ст. українська діаспора в багатьох країнах світу зуміла створити велику кількість організацій, товариств, об'єднань в сфері збереження історико-культурної спадщини.

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності формування й відродження цілісної картини історії культурного життя й діяльності українців за межами України.

Науковий інтерес викликають роботи С. Наріжного [17], М. Марунчака [15], М. Семчишина [19], В. Євтуха [12], О. Ковальчук [12], Л. Кононенко [13], О. Косенко [14] та ін. До найбільш ґрунтовних здобутків у цьому напрямку слід віднести праці І. Матяш [16], М. Палієнко [18], О. Шевчука [20].

Аналізу архівних джерел з історії культурного життя українців Канади в контексті 20-х – 90-х рр. ХХ століття окрема увага практично не приділялася.

У пропонованій роботі ми зробимо спробу крізь призму документів ЦДАЗУ висвітлити основні напрямки діяльності українців Канади в сфері збереження культурних цінностей ХХ століття.

Архівні фонди ЦДАЗУ містять значну кількість документів та матеріалів про культурну роботу діаспорних українців у Канаді. Основні документи з даної проблематики знаходяться у фондах: 13 — Колекція документів діячів науки та культури на еміграції; 39 — Організація державного відродження України (ОДВУ); 50 — Українське національне об'єднання (УНО в Канаді) і стосуються культурної, науково-освітньої діяльності ОДВУ, УНО в Канаді. Опрацьовані документи охоплюють період 1920-х – 1990-х рр. Серед них — листи, комунікати, програми, звернення, повідомлення, обіжні листи, афіші, звіти, запитники для звіту, публікації у пресі та ін.

У свою чергу, численні матеріали листування КЕ УНО, ОДВУ, НТШ Канадського відділу та діячів науки і культури висвітлюють багаторічну невтомну культурну працю української громади за кордоном, наприклад, ознайомлюють з програмою святкування 40-ліття ювілею наукової, культурної, політичної і суспільно-громадської діяльності проф., д-ра Олександра Неприцького-Грановського, тематикою доповідей представників НТШ і УВАН в ЗДА [Ф.39, оп.1, спр.9, арк.1-4], з програмою фестивалю в дні відкриття пам'ятника О. Ольжичу [Ф.39, оп.1, спр.14, арк.1, 2, 24-38, 43], святкування 100-ліття від появи першого «Кобзаря» Т. Шевченка та 100-ліття від народження батька української модерної музики М. Лисенка, ювілейної дати Уласа Самчука [Ф.50, оп.1, спр.11, арк.1-13; Ф.50, оп.1, спр.11, арк.19, 22; Ф.55, оп.1, спр.81, арк.10] та ін. Так, лист-звернення Українського Національного об'єднання Канади (Торонто, 15.11.1965) до громадськості віддзеркалює мету та вирішення ряд конкретних завдань під час проведення студійної конференції УНО, присвяченої українській мові, проблемам і справам збереження та подальшого розвитку української культури в Канаді [Ф.50, оп.2, спр.4, арк.1-44].

Найбільш змістовним є пресове повідомлення «Меморіал українського національного об'єднання Канади», яке акцентує увагу на місце української мови та української культури в Канаді: «Українська культура — предмет навчання і студій в Канаді є потрібна для вивчення етнічної історії Канади, тим більше, що вона не належить до чужих в Канаді культурних здобутків. Вона вже є складовою частиною загально-канадської культури, вона є культурою українських піонерів Заходу Канади» [Ф.50, оп.2, спр.4, арк.37].

Вагомими у вивченні зазначеної теми є родинні листи-привітання зі святочними побажаннями на Святий Вечір, Великодні свята, які засвідчують духовну єдність українців у Канаді [Ф.50, оп.1, спр.5, арк.31, 32, 40].

Найбільш повно обґрунтовують напрямок діяльності канадських українців документи (обіжні листи, програми, листи, афіші, звіти, запитник для звіту) КОР при КЕ УНО (Канада) з культурної роботи, в яких міститься культурно-освітній план КОР КЕ [Ф.50, оп.1, спр.11, арк.1–13]; порушується питання шкільництва (обговорення програми навчання в рідних школах, списку книжок для обов'язкового прочитання, праці шкільних організаторів, існування українського семінару, проведення конференцій з участю українських учителів, вивчення української мови й культури в бурсах та інших освітніх закладах [Ф.50, оп.1, спр.16, арк.5], роботи бібліотек, читалень «Просвіти», аматорських гуртків, дитячого хору, клубу дітей,

українознавчих студій при рідних школах УНО тощо [Ф.50, оп.1, спр.11, арк.5, 6, 7, 13; Ф.50, оп.1, спр.37, арк.17, 19, 34, 40; Ф.50, оп.1, спр.39, арк.1, 18, 19].

Зокрема, цінними є документи і матеріали культурно-освітньої Референтури КЕ УНО в Канаді, які суттєво доповнюють джерела інформації з історії діяльності українських емігрантів у сфері збереження української культурної спадщини. Вагомими є програми, звідомлення й обіжні та збіркові листи, в яких віддзеркалюється єдине, спільне культурне життя нації [Ф.50, оп.1, спр.11, арк.3, 13].

Документи (вирізки з газет «Вільне слово», «Свобода», журналів та книг культурної тематики за 1960-1990-ті роки) інформують про фундаментальні здобутки дослідників українського культурного процесу [Ф.55, оп.1, спр.81, арк.16, 37, 40].

Джерела особового походження (твори присвячені народним святкам: «Різдвяна елегія» Марк Антіох; «Різдво» Богдан Ігор Антонич; «Веснянка» Микола Вербицький; «Коляда» Теодот Галін), характеризують світоглядні позиції письменників в еміграції, їхню зацікавленість у вивченні календарно-обрядової творчості, українських родинних традицій тощо [Ф.55, оп.1, спр.83, арк.1, 11, 17, 29, 40].

Документи ЦДАЗУ дозволяють усвідомити складність і масштабність завдань, які ставили перед собою українські культурно-освітні організації в Канаді. Практикувалося проведення конференцій на культурну тематику, піклування про діяльність рідних шкіл, афішування концертних програм з виступом українського національного струнного ансамблю музичної школи М. Яворської, групи танцюристів школи В. Авраменка, струнного оркестру і хору УНО під проводом М. Яворської (1950 р.), випуск газет з рубриками про повсякденне культурне життя українців Канади, популяризація українських книг, що вказує на те, що українські емігранти поцінували свою культуру й дбали про її збереження [Ф.50, оп.1, спр.37, арк.1, 2, 23; Ф.50, оп.1, спр.39, арк.1, 18, 19; Ф.50, оп.2, спр.9, арк.17, 19].

Проаналізовані архівні джерела об'єктивно дозволяють не тільки оцінити погляди українців Канади на побутування національних обрядів, традицій, а й говорити про системний характер їхньої участі в проведенні різноманітних культурних заходів. Розглянутий комплекс архівних матеріалів ЦДАЗУ дозволяє назвати найбільш чисельні осередки культурно-освітньої праці — Вінніпер, Альберта, Саскачеван.

Як бачимо, основний масив джерел із зазначеної теми складають емігрантські фонди ЦДАЗУ. Документи (листи, об'яви та ін.) з підготовки та проведення студійних конференцій, віче, річниць в сфері збереження історико-культурної спадщини є важливим комплексом джерел з історії української культури та мають лягти в основу джерелознавства ХХ століття.

Документи опрацьованих фондів ЦДАЗУ найбільш повно представляють основні види культурно-освітньої діяльності українських емігрантів, зокрема доробок наукової інтелігенції, який відіграє вагому роль в поверненні й реституції історико-культурних цінностей в Україну. Осмислення досягнень найчисельнішої української діаспори в Канаді необхідно для більш глибокого розуміння ролі українського зарубіжжя в збереженні спадкоємності, етнічної ідентичності та формування самосвідомості українців за межами материкової України.

Література:

1. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.39, оп.1, спр.9. – Документи (листування, запрошення, відповіді на них) про виконання 25-ліття

- головування Неприцького-Гроновського А.В., відзначення його 70-ліття. (23 березня 1958 – 9 травня 1970). – 27 арк.
2. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.39, оп.1, спр.14. – Документи (список учасників, заяви-зголошення, програма, листування) про відкриття пам'ятника Ольжичу О. в оселі О. Ольжича в м. Лігайтон (штат Пенсільванія, США) 28 лютого 1977 – 3 липня 1977. – 45 арк.
3. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.5. – Документи (обіжні листи, плани, запрошення та ін.) щодо відзначення визначних дат та підготовки культурних заходів КЕ УНО (Торонто, Канада) квітень 1956 – 22 грудня 1966. – 43 арк.
4. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.11. – Документи (обіжні листи, звіти та ін.) КОР при КЕ УНО (Канада) з культурної роботи. У справі є автограф Маценка П. (10 січня 1938 – 29 грудня 1943). – 29 арк.
5. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.13. – Листування референта КОР при КЕ УНО (Вінніпег, Канада) д-ра Маценка П. з різними організаціями та особами щодо ВОК, культурно-освітніх заходів та ін. (29 січня 1942 – 21 липня 1980). – 210 арк.
6. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.37. – Українське національне об'єднання (УНО, Канада). Звіти філій УНО про роботу «рідних шкіл» (Канада) за 1949 – 1950 н. р. (26 листопада 1949 – 26 січня 1950). – 48 арк.
7. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.39. – Українське національне об'єднання (УНО, Канада). Документи (обіжні листи, плани та ін.) з питань «Рідної школи», «доросту» та ін. КЕ УНО (Торонто, Канада). – 1 листопада 1956 – 14 квітня 1965. – 33 арк.
8. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.81. – Лащенко Олег Ростиславович (1914 – 1998), письменник, публіцист, громадсько-політичний діяч. Документи (вир. з газ., журн. та книг) культурної тематики за 1960 – 1990-ті рр. – 66 арк.
9. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.1, спр.83. – Лащенко Олег Ростиславович (1914 – 1998), письменник, публіцист, громадсько-політичний діяч. Алчевська Х. «До дітей російської України», «Велике сонце, зійди над землею ...» Андіївська Е. Вірші, зібрані Лащенком О. Р. Варіанти. Вир. з газет, друк. типогр., копії, маш. з рук. прав, рук. рук. з прав. – жовтень 1951 – 1991. – 113 арк.
10. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.2, спр.4. – Документи (листи, об'яви, інформація та ін.) КЕ УНО з підготовки та проведення студійних конференцій, віче, річниць тощо. (20 серпня 1950 – грудень 1983). – 76 арк.
11. Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). – Ф.50, оп.2, спр.9. – Українське національне об'єднання (УНО, Канада). Документи (листи, афіші, програми, звіти з проведення спортивних змагань та ін.) КЕ та КОР з культурної роботи та спортивних змагань. (9 грудня 1951 – 3 червня 1991). – 59 арк.
12. Євтух В.Б., Ковальчук О.О. Українці в Канаді / В.Б. Євтух, О.О. Ковальчук – К.: «Будівельник», 1993. – 143 с.
13. Кононенко Л.М. Культурно-інформаційна діяльність України за кордоном: тенденції та шляхи оптимізації (1991 – 1999 рр.): Дис. ... канд. іст. наук: 17.00.01. / Кононенко Л.М., Київський ун-т культури і мистецтва. – К., 2000. – 231 арк.

14. Косенко О.В. Джерельно-інформаційний потенціал особових архівних фондів: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. / Косенко О.В., Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 211 арк.
15. Марунчак М. Історія українців Канади / М. Марунчак. – Вінніпег, 1968. – 467 с.
16. Матяш І.Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920 – 1930-х роках / І.Б. Матяш. – К., 2000. – 320 с.
17. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919 – 1939 рр.: Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої / С. Наріжний; Нац. комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України. – Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. – 272 с.
18. Палієнко М.Г. Українські архівні центри за кордоном: Історіографічний аспект проблеми / М.Г. Палієнко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. – Вип.54. – К., 2001. – С.42–46.
19. Семчишин М. Тисяча років української культури: іст. огляд культ. Процесу / М. Семчишин. – Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто: НТШ, 1985. – 550 с.
20. Шевчук О.А. Національно-культурні ініціативи української діаспори (кінець 50-х – поч. 90-х рр. ХХст.) / О.А. Шевчук. – К.: Рідний край, 1997. – 60с.

**THE ANALYSIS COMPARATIVE OF INTERNATIONAL RED CROSS
HELP TO UKRAINIAN RED CROSS SOCIETY IN THE YEARS OF SECOND
WORLD WAR AND IN THE PERIOD OF PRESENT WAR ON EAST OF
UKRAINE**

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ЧЕРВОНОХРЕСНОЇ
ДОПОМОГИ ТОВАРИСТВУ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА УКРАЇНИ В РОКИ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА В ПЕРІОД ТЕПЕРІШНЬОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ
УКРАЇНИ**

Срібна Марія Андріївна

кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник

відділу «Історія незалежної України»

Національний музей історії України

м. Київ, Україна

З початком війни на сході України про себе активно заявив волонтерський рух, завдяки якому було надано допомогу усім переселенцям з окупованих територій, військовим та родинам, які постраждали внаслідок військових дій. Однією з благодійних організацій, яка відповідно до своїх загальноновизнаних гуманних принципів повинна була активно проявити в останні роки це Товариство Червоного Хреста України.

Дана стаття спробує розкрити особливості взаємовідносин між Червоним Хрестом України та міжнародними організаціями Червоного Хреста в одні з найтяжчих періодів для України. Крім того, автор спробує показати міжнародну гуманітарну та матеріальну допомогу в роки Другої світової війни та в період сьогоденної війни на сході України.

Розвитку взаємовідносин напередодні Другої світової війни української філії Червоного Хреста із зарубіжними червонохресними товариствами заважала сильна централізація і підпорядкованість Союзу Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

Але незважаючи на такі доволі прохолодні стосунки, в ході Другої світової війни червонохресні організації західних союзників надали значну допомогу радянським товариством, зокрема, СРСР отримав гуманітарні пакунки від Англії, США, Канади, Південної Африки, Австралії, Палестини, Індії, Чилі, Уругваю, Мексики, Ірану, Китаю. Вантажі із закордону, які надходили на адресу Радянського Червоного Хреста розділялись на дві групи: 1) медикаменти і медичне обладнання, яке надходило з США і Англії; 2) одяг та продукти харчування, які привозили з Аргентини, Австралії, Китаю в вигляді подарунків бійцям Червоної Армії та допомоги населенню, яке постраждало від військових дій [1, арк. 22].

Найбільш широку компанію надання допомоги народам СРСР розгорнув Британський Червоний Хрест, який ще влітку 1941 р. виділив 75 тис. фунтів стерлінгів. За активної участі Британського Червоного Хреста в жовтні 1941 р. було утворено «Британський Комітет Фонду допомоги Росії», який очолювала К. Черчилль. На початку травня 1944 р. фонд К. Черчилль набрав 5 млн. фунтів стерлінгів, а в жовтні 1944 р. нараховував вже 6 млн. [2, арк. 11].

Водночас зазначимо, що до квітня 1944 р. за неповними даними Британським Червоним Хрестом було відправлено з різним вантажем в СРСР 32 великі партії гуманітарної допомоги (600 рентгенівських апаратів, хірургічні інструменти, лікарняна білизна). Канадський Червоний Хрест зібрав більше 1,5 млн. доларів і відправив в СРСР близько 100 тис. простирадл, 130 тис. наволочок, 50 тис. халатів, 4 тис. військових палаток, 1 тис. військових ліжок і т.д. Південно-Африканський комітет допомоги Росії зібрав 10 тис. фунтів стерлінгів і відправив в СРСР харчів та медикаментів на суму 429 тис. фунтів стерлінгів [3, арк.11].

Аргентинський Червоний Хрест зібрав більше 500 тис. американських доларів і відправив в СРСР 7 великих партій з вантажем продуктів, медикаментів, ковдр. Значну допомогу надало й товариство Червоного Хреста США. 20 вересня 1941 р. була відправлена перша допомога із США, яка складалася з інсуліну, перев'язного матеріалу та лікарняного одягу [4, арк.46].

Всі затрати на відправлення, зберігання, розвантаження та доставку по призначенню цих матеріалів на території СРСР брали на себе органи Радянського Червоного Хреста. Крім того, прибуття цих матеріалів в порти СРСР, які надсилались Американським Червоним Хрестом чи за дорученням Американського Червоного Хреста було зроблено під опікою та за рахунок Радянського Червоного Хреста. Члени місії Американського Червоного Хреста в СРСР мали дипломатичні паспорти та користувалися звичайними правами дипломатів. Місія Американського Червоного Хреста отримувала від Радянського Червоного Хреста розписки в отриманні товарів. Слід зазначити, що періодично в певні терміни, які були встановлені по домовленості, радянська сторона надсилала Американському Червоному Хресту звітні дані та ознайомлення з розподіленням і користуванням отриманих матеріалів та коштів [5, арк. 9].

Зауважимо, що за неповними даними до 1-го червня 1944 р. завезено і розподілено подарунків на суму більше 68 млн. доларів. По рокам завіз допомоги розподілявся наступним чином: в 1941 р. прибуло вантажу 1 тис. т. вартістю 1 млн.

доларів; 1942 р. прибуло вантажу 8,5 тис. т. вартістю 11,1 млн. доларів; 1943 р. прибуло вантажу 21,8 тис. т. вартістю 27,7 млн. доларів; 1944 р. прибуло 15,6 тис. т. вартістю 28,1 млн. доларів. [6, арк. 10].

В роки незалежності Товариство Червоного Хреста України зміцнили свої відносини з міжнародними організаціями Червоного Хреста та налагодили нові зв'язки. Зокрема, у 1993 р. під час візиту нашої делегації до Німеччини була укладена І міжнародна угода про взаємодію з Німецьким Червоним Хрестом. В наступні роки аналогічна правові угоди було укладено з Червоним Хрестом Греції, Угорщини, Польщі, Чехії тощо.

З 2014 р. як повідомляє Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату КМУ, постійну допомогу українцям, які змушені були переселитися зі сходу України, а також і тим, хто все ще залишається жити на територіях, вражених війною, надає Міжнародний Комітет Червоного Хреста. Представники Міжнародного Комітету Червоного Хреста і Червоного Півмісяця у Німеччині, Австрії та Туреччині надали Україні гуманітарний вантаж до складу якого входили предмети першої необхідності, ємності для води, обігрівачі — саме те, що допомогло людям зі сходу пережити зиму [7].

Крім того багато гуманітарної допомоги приходило від Австрії, Італії, Іспанії, Канади, Японії. Найбільшу допомогу надав Червоному Хресту уряд Німеччини через свій Червоний Хрест. Зокрема, Німецький Червоний Хрест передав Головному управлінню Державної служби з надзвичайних ситуацій у Луганській області 4 мобільних електрогенератори, які передбачається розмістити в Попаснянському, Станично-Луганському і Новоайдарському районах, а один у якості запасного залишити в Сіверськодонецьку [8].

Японія виділила 300 тис. доларів допомоги через Міжнародний комітет Червоного Хреста та управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців для поліпшення гуманітарної ситуації на сході України [9].

Через анексію Криму і появу переселенців Червоний Хрест мобілізував представництва в областях на пошук гуманітарної допомоги і житла для внутрішньо переміщених осіб. В Червоному Хресті України зараз як медики-волонтери працюють представники Червоного Хреста з Данії та Люксембургу [10].

Таким чином, якщо в радянський період діяльність та відносини з міжнародними червонохресними організаціями залежали від існуючої доктрини в СРСР, то в період незалежності Червоний Хрест України стає поза урядовою та позапартійною організацією [11].

В роки Другої світової війни незважаючи на політику СРСР міжнародна гуманітарна та матеріальна допомога була більша, хоча вона не афішувалась. В ХХІ ст. Товариство Червоного Хреста України також одержує різноманітну допомогу від Міжнародного Червоного Хреста. Проте, досліджуючи дану тему під час війни на сході України особливу увагу звертаєш на численні публікації в ЗМІ щодо, розкрадання гуманітарних пакунків та корупцію в середині Товариства Червоного Хреста України, що призводить до зневіри у дану організацію та формує негативний імідж нашого червонохресного товариства у світі.

Література:

1. Державний архів Російської Федерації (далі ДАРФ). – Ф. – Р 9501. – Оп.5. – Спр.61. – 158 арк.
2. ДАРФ. – Ф. – Р 9501. – Оп.1. – Спр.463. – 26 арк.

3. ДАРФ. – Ф. – Р 9501. – Оп.1. – Спр.463. – 26 арк.
4. ДАРФ. – Ф. – Р 9501. – Оп.1. – Спр.474. – 79 арк.
5. ДАРФ. – Ф. – Р 9501. – Оп.7 – Спр.15. – 162 арк.
6. ДАРФ. – Ф. – Р 9501. – Оп.1. – Спр.463. – 26 арк.
7. Червоний Хрест з Німеччини, Австрії та Туреччини надав Україні гуманітарної допомоги на \$260 тисяч // УНІАН [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/politics/1057322-chervoniy-hrest-z-nimechchini-avstriji-ta-turechchini-nadav-ukrajini-gumanitarnoji-dopomogi-na-260-tisyach.html>
8. Німецький Червоний Хрест передав луганським рятувальникам мобільні електрогенератори [електронний ресурс]. – 05.10.2015. - Режим доступу: <http://ukranews.com/ua/news/358333-nimeckyyu-chervonyu-khrest-peredav-luganskym-ryatuvalnykam-mobilni-elektrogeneratory>
9. Японія виділяє Червоному хресту 0,3 млн доларів для гуманітарної допомоги Донбасу. [електронний ресурс]. – 06.09.2014. - Режим доступу: <http://ukranews.com/ua/news/269566-yaponiya-vydilyaye-chervonomu-khrestu-03-mln-dolariv-dlya-gumanitarnoi-dopomogy-donbasu>
10. Півторак О. Червоний Хрест про обстріл Маріуполя і незручні закони України [електронний ресурс]. – 27.01.2015. – Режим доступу: http://spilno.tv/en/Blogs/Червоний_Хрест_про_обстріл_Маріуполя_і_незручні_закони_України:1404
11. Національний музей історії України. – Фонди. – Колекційна опис 696. – Статут Товариства Червоного Хреста України. Затверджений у квітні 1991 р. XV з'їздом ТЧХ України (зі змінами і доповненнями, внесеними XVI позачерговим з'їздом ТЧХ України 10 грудня 1991 р. та XVII з'їздом ТЧХ України 3 квітня 1996 р.) (ЛД-7166).

СОЛІДАРНІСТЬ РОБІТНИКІВ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ПРОЛЕТАРИАТОМ 1921-1927 РР. СУЧАСНЕ БАЧЕННЯ

Vitenko Zachary Romanovich

postgraduate

department of history and archaeology slavic peoples

faculty of History education

NPU them. M.P. Dragomanova

m.Kyiv, Ukraine

Вітенко Захар Романович

аспірант

кафедри історії та археології слов'янських народів

факультету історичної освіти

НПУ ім. М.П. Драгоманова

м.Київ, Україна

Інтернаціональні зв'язки радянського робітничого класу поки що слабо висвітлені в історичній літературі. У даному дослідженні розглядаються деякі питання інтернаціональної солідарності, а також факти взаємодопомоги з боку робітників України та робітників капіталістичних країн у 1921-1927 рр.

Ключові слова: солідарність, інтернаціоналізм, пролетаріат, міжробдом, забастовка, суботник, голод.

Початок 20-тих рр. XX ст. став періодом активної взаємодії робітників УРСР та робітників капіталістичних країн. Створюється ряд організацій через які проводилась допомога, в ряді країн так і в УРСР проводиться велика кількість різних акцій по збору продовольства, грошей, медикаментів, проходять численні мітинги, демонстрації, які були спрямовані на знак солідарності робітничого руху.

Солідарність робітників України з міжнародним пролетаріатом в 1921-1927 рр. була висвітлена окремими аспектами в дослідженнях А. Макаренко [4], Д. Мічев [5], А. Шлепакова [8], В. Іваненко [2].

Мета статті — полягає у комплексному вивченні взаємозв'язків, форм взаємодопомоги, які виникали між робітниками УРСР та пролетаріатом капіталістичних країн.

В лютому 1920 р. у Франції розпочалась 260-тисячна забастовка залізничників, яка потягнула згодом за собою гірників, металістів, будівельників, докерів, матросів торгового флоту. В травні в ній брало участь до 1 млн. чоловік.

Події у Франції викликали широкий міжнародний резонанс, велику підтримку інтернаціональної пролетарської солідарності. Активну участь в цьому русі брали робітники України. 19 червня 1920 року, Єкатеринославський губком КП(б)У і губісполком звернулися до всіх робітників губернії із закликом допомогти бастуючим пролетарям Франції. У відповідь на цей заклик залізничники станції Сінельникова вирішили відрахувати односторонній заробіток французьким страйкарям. Подібні рішення приймалися у багатьох виробничих колективах республіки [2, с. 14].

В березні 1921 р. Відбулася забастовка робітників Мансфельдського промислового округу. Під керівництвом вона охопила всю Середню Німеччину, в деяких регіонах забастовка перейшла в збройні сутички із поліцією. Дізнавшись про травневі бої в Німеччині шахтарі рудника ім. Ф. Держинського виступили в підтримку німецьких побратимів, а зароблені кошти під час суботника відправили сім'ям арештованих мансфельдским робітникам [8, с. 56].

Великим розмахом відзначилась боротьба англійського пролетаріату за свої права. 1 квітня 1921 р. Шахтарі розпочали страйк, який продовжувався близько трьох місяців. Ще в березні 1921 р. в період організації забастовки, Донецька губернська конференція гірників направила англійським шахтарям телеграму в якій говорилося: "С огромной тревогой конференция узнала о новом нападении на вас шахтовладельцев в Англии и немедленно обратились в ЦК ВСГ с предложением принять все необходимые меры, не останавливаясь ни перед какими жертвами, чтобы вместе с другими союзами УСРР оказать вам немедленную и действенную помощь".

27 травня 1921 р. ЦК КП(б)У направив всім партійним організаціям і комуністичним фракціям професіональним союзам циркулярний лист "О дне помощи английским шахтерам", який назначався на 7 червня і був присвячений до відкриття 3 конгреса Комінтерна. Комітет запропонував створити на місцях трійки із представників політвідділів, профсоюзів, політпросвітних закладів, організувати повсюди мітинги і лекції, широко розяснити суть і значення боротьби англійських шахтарів, перерахувати кошти у фонд допомоги страйкуючим [1, с. 62].

По ініціативі Єкатеринославського губкома КП(б)У 18-19 червня 1921 р. був проведений "двухдневник помощи английскому шахтеру". Донецькі шахтарі провели серію недільників, добувши на них близько 500 тис. пудів вугля, а кошти від

його реалізації разом із продовольством були відправлені в Англію. Всього робітники Радянської України в серпні 1921 р. зібрали 213 тисяч фунтів стерлінгів, які були передані компартії Великої Британії для бастуючих гірників [3, с. 100].

Ярким прикладом солідарності радянського робітничого класу являється компанія солідарності із німецьким пролетаріатом в 1923-1924 рр. яка розгорнулася у зв'язку з так званою "рурською кризою" коли в Рурську область ввійшли франсько-бельгійські війська в січні 1923 р. починаючи з січня 1923 р. практично на всіх партійних, профсоюзних, комсомольських зібраннях обговорювалися події в Німеччині. Скрізь проходили мітинги, демонстрації, проходив збір коштів. Так працівники заводу "Оборона червоного Луганська", робітники депо Харькова, завод "ВСК" нарахували у фонд допомоги рурським робітникам 1% місячної зарплати, а Харківського автомобільного заводу 2%. 5 тис. рублів перерахували в цей фонд робітники фінансових установ Харькова. 1 тисячу Донецький губрадпроф, а Подільський губвиконком вирішив прийняти в дитячий будинок 200 дітей робітників Рура. Так робітники Єкатеринославщини за час рурської кампанії, яка тривала до літа 1923 р. зібрали близько 100 тис рублів. Союз гірників направив в Німеччину 160 вагонів зерна на наступний місяць два радчнських пароплва доправили в Німеччину ще 3500 т зерна [6, с. 35].

Солідарність робітників УРСР із робітниками Німеччини проявилось в нових формах. Робітники Одеської джгутової фабрики встановили письмовий зв'язок із робітниками заводу Крупа. Шахтарі Донбаса надіслали німецьким робітникам близько 20 червоних прапорів, які символізували дружбу і солідарність між робітниками УРСР і Німеччини.

З ціллю централізації компанії солідарності в республіці 26 жовтня 1923 р. по рішенню Південного бюро ВЦСПС була створена Всеукраїнська комісія по організації допомоги. Подібні комісії були створені на місцях вели масово — політичну роботу серед робітників України, організували збір коштів, продуктів харчування, мітинги, інтернаціональні вечора, випускали спеціальні газети, брошури, плакати.

1923 р. в Україні були створені відділи "Ліги допомоги дітям робітників Німеччини". Вони перераховували кошти із заробітньої плати, збирали продукти, влаштовували суботники, вечора, лотереї збір від яких йшли у фонд допомоги німецьким робітникам. За грудень місяць 1923 р. учасниками ліги було зібрано 7135 рублів.

Багато трудових колективів відраховували одно або дводенний заробіток, вносили добровільні пожертвування, цінності. В Бердянську проводилася "золота компанія" в результаті якої було зібрано 300 золотих виробів. Робітники Каєринославщини зібрали 120 тис. Рублів і 600 пудів хліба, Донбас 50 тис. Рублів [8, с. 56-60].

Одночасно з цією акцією робітники України надавали допомогу робітникам Болгарії, Естонії, Латвії, Румунії, Польщі, Китаю.

В свою чергу пролетаріат УРСР постійно отримував підтримку зі сторони зарубіжного пролетаріату, який виступав за мир і дружбу з радянським народом.

В 1921 р. в СРСР був голод який охопив територію із 40 млн. чоловік, міжнародний пролетаріат миттєво відгукнувся на допомогу радянському народу. На заклики комуністів в багатьох раїнах почали створюватись комітети робітничої допомоги, які займалися збором коштів, продовольства й одягу для голодуючих

радянських людей. В Німеччині було створено 850 — комітетів, в США — 600, в Скандинавських країнах — 400, Англії — 150, Голандії — 40 [4, с. 48-55].

У вересні 1921 р. була створена міжнародна організація робітничої допомоги, керівником організації була Клара Цеткін. За 1921 рік. Організація організувала і відправила в райони постраждалих від голоду 16 кораблів із продовольством, одягом і ліками.

Допомога зарубіжного пролетаріату відбувалася через комітети МРП. На Україні, було створено представництво МРП в Харкові, яке мало свої відділення в Катеринославі, Одесі, Миколаєві, Запоріжжі, Юзовці. Їх основним завданням була організація і координація допомоги голодуючим, забезпечення дитячих будинків продуктами харчування. Міжробдом повністю утримувала 15 дитячих будинків, забезпечувала їх продовольством і одягом. Допомога надходила від робітників Німеччини, Франції, Італії, Канади та інших [5, с.49].

Ще одна форма пролетарської солідарності була допомога відновлення народного господарства УРСР, знищеного в результаті військових дій.

Одним із організаторів економічної допомоги радянській країні був Міжробдом. По його закликах весною 1922 р. в багатьох країнах пройшла неділя допомоги, в ході якої було зібрано багато промислового обладнання [7, с. 35].

Вже в ході компанії допомоги голодуючим за кордоном розпочався рух за посилку в СРСР робітників та спеціалістів, для відновлення народного господарства. Активну участь в цій кампанії приймало «Товариство Український робітничий дім» в Канаді, по ініціативі якого в 1923 р. виникла Організація технічної допомоги Радянській Україні.

Літом 1922 р. на Лідівську копальню на Донбасі прибула група американських гірняків із штата Ілінойс, в складі 32 чоловіка.

Всього із 1921 по 1927 р. у відновленні народного господарства УРСР брало участь 20 тис. закордонних спеціалістів та робітників [2, с. 18-20].

Матеріальна і виробничо-технічна допомога зарубіжного пролетаріату зіграла позитивну роль у відновленні економіки країни та ліквідації голоду. Так у взаємних акціях солідарності розвивалися інтернаціональні зв'язки робітничого класу УРСР, із пролетаріатом капіталістичних країн.

Література:

1. Бельська М.В. Пролетарська солідарність робітників України з трудящими зарубіжних країн. // УІЖ, 1965. - № 10. – С 62.
2. Иваненко В.В. Интернациональные связи рабочего советской Украины (1921-1939 гг.) / В.В. Иваненко. – Днепропетровськ, 1989. – 80 с.
3. Иваненко В.В., Голуб А.І. Джерела народної дипломатії: Міжнародні зв'язки трудящих ся України в 20 – 30 рр. // В.В. Иваненко, А.І. Голуб. – Дніпропетровськ., 1992. – 159 с.
4. Макаренко А.А. Могучая сила пролетарской солидарности. / А.А. Макаренко – М, 1976 – 319 с.
5. Мичев Д. Межрабпом – организация пролетарской солидарности 1921 – 1935 гг. / Д. Мичев – М, 1971 – 304 с.
6. Озеров Л.С. Из истории интернациональных связей с рабочими зарубежных стран 20 – 30- е годы. – М, 1982. – 64 с.
7. Тарле. Друзья страны советов. Участие зарубежных трудящихся в восстановлении народного хозяйства СССР в 1920-1925 гг. – М, 1976. – 245 с.

8. Шлепакова А.Н. Движение международной солидарности трудящихся 1924 – 1932 гг. А.Н Шлепакова – К, 1980 – 396 с.

СЕКЦІЯ 6. Право

CONCEPT OF INVESTMENTS AND THEIR PROTECTION IN UKRAINE

Yaroslav Yuriyovich Baryshev

student, Cherkasy Institute of the Banking University

Cherkasy, Ukraine

Supervisor – PhD, Associate Professor Cherniavskiyi A.

ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЇХ ЗАХИСТ В УКРАЇНІ

Баришев Ярослав Юрійович

студент III курсу Черкаського навчально-наукового інституту

ДВНЗ «Університет банківської справи»

м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – Чернявський А.Л.

За даними Гамбурзького інституту світової економіки (HWWI) і німецької аудиторської компанії BDO AG, інвестиційна привабливість економіки України на світовому ринку суттєво знизилась (з 89 позиції у 2015 році до 130 позиції в 2016 році), поступаючись навіть в рейтингу таким африканським країнам як Мадагаскар, Буркіна-Фасо, Єгипет, Малаві, Габон та інші [1].

Цьому зниженню сприяли ряд геополітичних, економічних та інших факторів, але попри все, інвестори все-таки зацікавлені вкладати кошти в країну з хорошими потенційними можливостями, продуктивними землями, досить лояльним екологічним законодавством та високим рівнем людського капіталу (26 місце зі 130 країн у 2016 році) [2].

Одним із факторів, які суттєво впливають на кількість інвестицій в економіку України та інших країн, є їх захищеність. Законодавство України, зокрема закони «Про інвестиційну діяльність», «Про захист іноземних інвестицій», «Про режим іноземного інвестування» в тій чи іншій мірі захищають або декларують захист інвестицій вітчизняним законодавством. Також захисту інвестицій сприяють двосторонні інвестиційні договори України з іншими країнами.

Вкладення інвестицій здійснюється з метою отримання прибутку чи досягнення іншого соціального ефекту й тісно пов'язане з підприємницькою діяльністю, яка здійснюється на власний ризик і під власну відповідальність підприємця, з метою отримання ним прибутку. Отже, інвестиційна діяльність пов'язана з певним ризиком для інвестора. Тому обсяг інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх (іноземних) значною мірою залежить від ефективності правових гарантій для інвестора, передбачених законодавством України та міжнародними договорами України, положення яких трансформовані у національне законодавство.

Держава захищає та гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності та джерел інвестування, включаючи й іноземні інвестиції. Усім інвесторам (в т. ч. іноземним) забезпечується рівноправний режим, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкоджати управлінню інвестиціями, їхньому використанню та ліквідації [3].

Закон України «Про інвестиційну діяльність» надає визначення поняттям «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «захист інвестицій», а також встановлює державні гарантії захисту інвестицій.

Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);
- рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права інтелектуальної власності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау");
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;
- інші цінності.

Інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Захист інвестицій — це комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілі внесення інвестицій, ефективній діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій.

З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій.

Держава гарантує захист інвестицій незалежно від форм власності, а також іноземних інвестицій. Захист інвестицій забезпечується законодавством України, а також міжнародними договорами України.

Державні гарантії захисту інвестицій — це система правових норм, які спрямовані на захист інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або звужені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій.

Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Такі заходи можуть застосовуватися лише на основі законодавчих актів України з відшкодуванням інвестору в повному обсязі збитків, заподіяних у зв'язку з припиненням інвестиційної діяльності. Порядок відшкодування збитків інвестору визначається в зазначених актах.

Внесені або придбані інвесторами цільові банківські вклади, акції та інші цінні папери, платежі за набуте майно або за орендні права у разі вилучення відповідно до законодавчих актів України відшкодовуються інвесторам, за винятком сум, що виявилися використаними або втраченими в результаті дій самих інвесторів або вчинених за їх участю.

Спори, що виникають в результаті здійснення інвестиційної діяльності, розглядаються відповідно судом або третейським судом [4].

Отже, судячи з приведеного вище уривку з закону України «Про інвестиційну діяльність», а також беручи до уваги інші закони, які стосуються даної сфери, правові гарантії захисту інвестицій, в т. ч. іноземних, можна поділити на:

гарантії від зміни законодавства. Ці гарантії означають, що у разі погіршення умов інвестування проти умов укладених інвестиційних договорів на весь строк дії договору зберігають силу договірні умови (ч. 1 ст. 18 Закону «Про інвестиційну діяльність»); Закон «Про режим іноземного інвестування» (ст. 8) гарантує іноземному інвестору у разі погіршення умов інвестування застосування до іноземних інвестицій норм законодавства, що було чинним на момент вкладення інвестицій;

гарантії від примусових вилучень, а також незаконних дій державних органів і посадових осіб. Згідно з ч. 2 ст. 19 Закону «Про інвестиційну діяльність» і ст. 9 Закону «Про режим іноземного інвестування» інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані, до них також не можуть застосовуватися заходи, тотожні за наслідками. Закон «Про інвестиційну діяльність» (ч. 2 ст. 18) і ст. 9 Закону «Про режим іноземного інвестування» забороняє державним органам поза межами їхньої компетенції втручатися в інвестиційну діяльність; [5]

гарантії відшкодування збитків інвесторам. У разі порушення державними або іншими органами прав інвесторів та інших учасників інвестиційної діяльності, завдані цим збитки підлягають відшкодуванню у повному обсязі названими органами (ч. 2 ст. 18 Закону «Про інвестиційну діяльність», ст. 10 Закону «Про режим іноземного інвестування»);

гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності передбачають: а) заборону примусового припинення чи зупинення інвестиційної діяльності, крім визначених законом випадків і причин; б) гарантування інвестору: права приймати рішення про припинення інвестицій (з відшкодуванням іншим учасникам інвестиційної діяльності втрат від цього), права на повернення вкладених коштів і отриманого від цього прибутку передбаченими законом способами, а щодо іноземних інвестицій — закріплення за іноземним інвестором права на повернення не пізніше шести місяців від дня припинення цієї діяльності своїх інвестицій у натуральній формі або у валюті іноземного інвестування в сумі фактичного внеску, але з урахуванням можливого зменшення статутного фонду) без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі за реальною ринковою вартістю на момент припинення інвестицій (ст. 21 Закону «Про інвестиційну діяльність», Ст. 11 Закону «Про режим іноземного інвестування»);

гарантії використання доходів, прибутків та інших сум, отриманих в результаті інвестування. Інвесторам гарантується право вільного використання отриманих від інвестування прибутків (доходів) після сплати передбачених законодавством податків та інших обов'язкових платежів, в т. ч. іноземним інвесторам — право безперешкодного та негайного переказу за кордон сум отриманого прибутку (після сплати податків та інших обов'язкових платежів) та інших коштів в іноземній валюті, якщо вони одержані на законних підставах;

гарантії судового захисту прав та законних інтересів інвесторів у разі їх порушення будь-якою особою. Пов'язані з інвестуванням спори, в т. ч. спори між іноземними інвесторами та державою з питань державного регулювання іноземних інвестицій, розглядаються в судах України (судом або арбітражним судом в межах їхньої компетенції); усі інші спори за участю іноземних інвесторів розглядаються в

судах або арбітражних судах України або за домовленістю сторін у третейських судах, в т. ч. за кордоном [3].

Література:

1. BDO IBC Overall ranking [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index>.
2. Рейтингові оцінки розвитку людського капіталу / Економічний дискусійний клуб. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analitika/rejtingovi-ocinky-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-2016>
3. Вінник О.М. Інвестиційне право: навч. посіб. / Гарантії захисту інвестицій [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://lawbooks.news/investitsionnoe-pravo_827/garantiji-zahistu-investitsiy.html
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність в Україні» від 18.09.1991: за станом на 06.11.2014// Відомості Верховної Ради України: Офіц. Вид. - 19.11.1991р. - №47
5. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 : за станом на 25.06.16// Відомості Верховної Ради України: Офіц. Вид. – 07.05.1996р. - №19

**INNOVATIVE TRAINING AND DEVELOPMENT OF PROFESSIONALISM
OF FUTURE LAWYERS AT THE HIGH SCHOOL**

Feklistova Inessa Sergeevna

PhD in Economics, Associate Professor

Department of Political Science and Public Policy

The faculty of state and municipal management and Economics the national economy

Central Russian Institute of management of Russian Academy of National Economy

and Government Service at President of Russian Federation, Orlovski branch

Orel, Russian Federation

**ИННОВАЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ И РАЗВИТИЕ
ПРОФЕССИОНАЛИЗМА БУДУЩИХ ЮРИСТОВ В ВУЗЕ**

Феклистова Инесса Сергеевна

кандидат экономических наук, доцент

доцент кафедры политологии и государственной политики

факультет государственного и муниципального управления и экономики

народного хозяйства

Среднерусский институт управления – филиал ФГБОУ ВО «Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ»

г. Орел, Россия

Развитие профессионализма будущих юристов представляется нам как длительный и многоплановый процесс, основы которого закладываются в период обучения студента в вузе. Данный процесс может проходить стихийно под влиянием случайно сложившейся социальной ситуации развития, а может осуществляться и целенаправленно. Второй вариант является более предпочтительным, так как он предполагает более пролонгированный характер с конкретной заданной целью — сформированная профессиональная позиция будущего юриста.

На каждом этапе формирования профессиональной позиции будущего юриста появляются новые умения, способности и навыки. Это осуществляется за счет реализации каждого педагогического условия, которое целесообразно включать в обучающие модели контекстного обучения: семиотическую, имитационную и социальную. Такие условия формирования профессиональной позиции будущего юриста позволяют значительно оптимизировать образовательный процесс в вузе в аспекте формирования необходимых для развития профессиональной позиции студентов-юристов профессионально значимых качеств, свойств личности и профессиональной компетентности.

Для развития профессионализма будущих юристов в вузе необходимо соблюдать определенные педагогические условия, которые соответствуют либо одной, либо нескольким обучающим моделям обучения. Реализация данных педагогических условий целесообразно осуществлялась соответственно основным принципам контекстного обучения: принципу единства обучения и воспитания личности будущего профессионала; принципу личностного включения студента в учебную деятельность; принципу проблемности содержания обучения [1, с. 69]; принципу последовательного моделирования целостного содержания, форм и условий профессиональной деятельности специалистов студентами в процессе учебной деятельности; принципу соответствия форм организации учебной деятельности целям и содержанию образования; принципу приоритета совместной деятельности, взаимодействия и общения преподавателя и студентов, студентов друг с другом; принципу сочетания традиционных и новых педагогических технологий; принципу открытости — применения для достижения адресных целей обучения и воспитания в образовательном процессе разных педагогических технологий (из других теорий и подходов).

Обучение, реализованное через описанные условия, позволяет снять следующие противоречия между учебной и будущей профессиональной деятельностью, с которыми сталкивается преподаватель, осуществляющий обучение студентов и формирование профессионально позиции будущего юриста:

– различия между предметом учения: в условиях вуза студент получает знаковую систему учебной информация, а в условиях профессиональной деятельности он работает не только со знаками, но и с людьми, объектами (вещественными доказательствами) и пр. На факультативной дисциплине и производственной практике студент интегрирует разного рода информацию, экстраполируя ее на профессиональную деятельность;

– различия в мотивации: учебная деятельность предполагает познавательную мотивацию, а практическая — профессиональную. Использование кейс-метода, осуществление юридической деятельности в условиях производственной практики формируют учебно-профессиональную мотивацию;

– различия между содержанием обучения и труда: в процессе обучения в вузе содержание как бы «рассыпано» по множеству учебных дисциплин (иногда не связанных между собой), в труде оно используется системно. Использование метода кейс-стади, прохождение производственной практики даже в условиях юридической клиники позволяет студенту интегрировать множество знаний, полученных из разных дисциплин и применить их к конкретной правовой ситуации теоретической или практической;

– различия между превалярованием в деятельности тех или иных психических процессов: у студента «эксплуатируется» чаще восприятие, внимание, память; при этом в труде для решения правового вопроса необходимы интегрированные знания, умения, способности. На производственной практике задействованы ресурсы всех сфер личности будущего юриста;

– различия между позициями студента и специалиста: студент занимает ведомую позицию, зависимую от директивного воздействия преподавателя, тогда как в работе юриста важны в первую очередь его собственная активность и инициатива. Деловые игры, реализуемые на факультативной дисциплине «Искусство публичного выступления», позволяют студентам включиться в активную позицию, предполагающую принятие самостоятельных решений. Данное утверждение характерно и для юридической деятельности студентов на практике;

– различия между характером информации: студент, как правило, получает статичную учебную информацию, при этом в профессиональной деятельности она применяется динамично. Кейс-технологии, деловые игры, активные формы проведения лекций и семинаров способствуют динамичному процессу обучения;

– различия в коммуникации: при традиционной форме обучения в вузе студент не сотрудничает с другими студентами, он выступает самостоятельным одиночкой, при этом производственный процесс осуществляется в совместной деятельности специалистов. Выполняя проектную деятельность, решая юридические проблемные ситуации, осуществляя правовую деятельность в процессе прохождения производственной практики, используя помимо традиционного консультирования и онлайн консультирование, будущие юристы постоянно взаимодействуют в различных форматах (помощники, сотрудники, наставники, коллеги).

Производственная практика относится к социальной обучающей модели, так как студент осуществляет предметные действия и поступки в моделируемых и реальных ситуациях профессиональной деятельности, а преподаватель сопровождает его на данном этапе обучения в вузе [2, с. 25]. Специфика развития личности будущего юриста в этой модели заключается в развитии и реализации социальной и предметной компетентности, формировании профессиональной мотивации, личностных смыслов профессиональной деятельности.

Понимая важность и сложность включения будущего юриста в производственную практику, необходимо осуществлять данный процесс поэтапно. На первом этапе студентам целесообразно проходить практику на предприятии, где они являются по большей части наблюдателями осуществляемой юридической деятельности специалиста. Здесь достаточно восприятия и анализа реальных правовых ситуаций, при этом часть студентов являются субъектами правовых отношений. На втором этапе студент выступает в качестве специалиста, уже готового к самостоятельной профессиональной деятельности; здесь он уже выполнял роль субъекта правовых отношений (секретаря суда, судебного пристава, юрисконсульта, и т. д.). На третьем этапе особое значение в формировании профессиональной позиции будущего юриста имеет юридическая клиника. В рамках юридической клиники студенты юридического факультета оказывают бесплатную правовую поддержку и помощь населению в различных формах. Наиболее востребованными из них являются консультации и разъяснения по юридическим вопросам, связанным с разделом имущества, оформлением недвижимости, деятельностью и тарифами ЖКХ, взысканием ущерба, компенсации морального и материального ущерба, разрешению

споров между супругами (досудебному, судебному) и пр. Таким образом, деятельность студентов осуществляется в форме консультаций по широкому кругу вопросов, устных и письменных заключений, различных справок по вопросам гражданского законодательства, составления юридических документов (жалоб, исков, претензий). Помимо прочего студентам 4-го курса необходимо: участвовать в проведении правовой экспертизы документов гражданско-правового и гражданско-процессуального характера; осуществлять представительство в городских и районных судах по гражданским делам, делам об административных и уголовных правонарушениях; участвовать в разработке проектов нормативно-правовых документов, программ, заключений и пр.

В последнее время достаточно популярным стало юридическое консультирование в режиме онлайн. Появилось большое количество сайтов, в которых юристы оказывают услуги по правовому консультированию в форматах вопрос-ответ на сайте, через электронную почту, либо в реальном режиме. Знакомство с консультациями уже осуществленными другими специалистами юридического профиля позволяет будущему юристу получить реальное представление о наиболее актуальных вопросах в таких отраслях, как трудовое, финансовое, гражданское, земельное, административное, уголовное, семейное, уголовно-процессуальное право и др. Такое знакомство осуществляется путем анализа ресурсов онлайн-консультирования различных юридических организаций. В результате, помимо прочего, студенты получают ценный опыт самостоятельных консультаций как юридических, так и физических лиц по темам, наиболее ими изученным и освоенным. Однако следует отметить, что онлайн-консультации наиболее востребованы физическими лицами. Юридические лица обращаются за консультациями в реальном режиме. Преподаватель в таких консультациях являлся наставником, чаще наблюдателем, реже консультантом, но именно будущего юриста, а не самого клиента. Именно такой подход позволяет будущему юристу осознать высокую ответственность, а соответственно и осуществить серьезную подготовку к подобного рода консультациям. Онлайн-консультирование наиболее интересно студентам, потому что оно предполагает подготовку к ответу на вопрос, сопровождается поддержкой наставника (специалиста, имеющего правовой опыт) и придает уверенности, так как нет прямого контакта с клиентом. Получив опыт онлайн-консультирования, будущие юристы более уверенно переходят к очному консультированию. Особо отметим, что такое дистанционное консультирование также имеет ряд трудностей, так как вопрос не всегда корректно формулируется клиентом, однако уточнение отдельных пунктов при поэтапном консультировании позволяет будущим юристам выстроить верную тактику принятия решений.

Использование предложенных нами ресурсов инновационного обучения позволяет сформировать профессиональную позицию будущих юристов на высоком уровне.

Литература:

1. Пакулина И.С. Инновационное развитие сферы образовательных услуг в эпоху экономики знаний / И.С. Пакулина // Информационное развитие России: состояние, тенденции и перспективы (региональный аспект): Сборник научных статей 3-й межд.научно-практической конф. (22 июня 2012 г.) Вып. 3. – Орел: Изд-во ОФ РАНХиГС, 2013. – С. 68-72.

2. Пакулина И.С. Методологические основы развития современного высшего образования России в условиях интеграции в мировое и европейское образовательное пространство / И.С. Пакулина, М.Л. Зайцева, Е.В. Тихая // Современное образование: содержание, технологии, качество. Сб. тр. по итогам научно-методических семинаров, круглых столов, проводившихся в рамках недели качества в Орловском филиале РАНХ и ГС (20-25 ноября 2011 г.). – Орёл: Изд-во ОФ РАНХиГС, 2012. – С. 24-29.

EDUCATION IN THE NETHERLANDS: CIVIL ASPECT

Tatiana Victorovna Kuzmenko

Studentgroup BP - 115

Department of right and socially humanitarian disciplines

Faculty of economy

Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking

Cherkasy, Ukraine

Supervisor - PhD of Law, Associate Professor N.V.Basanska

ОСВІТА В НІДЕРЛАНДАХ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кузьменко Тетяна Вікторівна

студентка групи БП - 115

кафедра права і соціально-гуманітарних дисциплін

факультет економіки

Черкаський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи»

м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – кандидат юридичних наук, доцент Басанська Н.В.

З прийняттям Закону України «Про вищу освіту» та впровадження в освітній процес Болонської системи, українська освіта перебуває під впливом постійних реформ та змін. Але, слід зазначити, що позитивне реформування відбувається досить повільно, що негативно впливає на освітню діяльність навчальних закладів, адже реформування освіти є одним з етапів повноцінної європейської інтеграції.

Вища освіта в Нідерландах сьогодні є однією з найбільш зразкових у світі. Лише у перші дві сотні міжнародного рейтингу найкращих ВНЗ світу в Shanghai Academic Ranking of World Universities 2016 входить близько десяти університетів країни, яка за своїми розмірами не перевищує розміри Львівської, Закарпатської та Чернівецької областей [6].

Сьогодні в Нідерландах налічується понад 70 вищих навчальних закладів. Країна займає високі позиції в рейтингах наукових досліджень. У Нідерландах вища освіта спрямована на максимально можливий розвиток студента: це дає можливість створювати власний розклад занять, обирати згідно з власними вподобаннями групу для семінарів, вивчати кілька іноземних мов одночасно, практикувати навички публічного виступу чи навіть працювати над власною темою дослідження [4, с. 46].

Однак, чим більше можливостей університет надає, тим більше це вимагає контролю за використанням усього цього. Цікаво, що контроль стосується всіх: і викладачів, і студентів, і адміністративного персоналу. Викладацька діяльність контролюється, крім звичних нам «підвищень кваліфікації», формами оцінки самих студентів. Наприкінці кожного курсу усі студенти мають пройти тестове он-лайн

оцінювання курсу, в якому від питань: “Наскільки задіяним у роботі Ви відчували себе протягом занять?”, “Наскільки компетентним Ви вважаєте викладача у даній дисципліні?” чи “Наскільки Ви покращили/погіршили власні навички в рамках курсу?”. Завдяки даному он-лайн оцінюванню формується повноцінний висновок результату щодо даного предмету та «ефективності» викладача. Відповідно майбутнє навантаження викладача залежатиме і від результатів такого опитування студентів.

Студент має з'явитися мінімум на 80% лекцій та семінарських занять, аби бути лише допущеним до іспиту. Іспит оцінюється від 40 до 60% фінальної оцінки студента. Ліберальний момент (такий традиційний для голландців) виявляється у тому, що під час іспитів можна:

- їсти/пити;
- відповідати на запитання англійською чи голландською;
- кожен студент має право на “перездачу” чи “другу спробу” написання іспиту з кожного курсу у разі незадовільних результатів першої спроби.

У нідерландських університетах лекції не є обов'язковими для відвідування, а всі матеріали, необхідні для вивчення курсу, викладають на спеціальний студентський портал. А ось бути на семінарах обов'язково — часто це просто обговорення певних тем, без конспектів. Бали за них не ставлять. Семінари проводять, щоб усі могли подискутувати і розібратися в матеріалі. Працюєш «на себе» і на іспитівільно володієш темою та можеш відповісти на будь-які запитання в межах цієї теми. Стосунки між викладачем і студентом дуже демократичні — обговорити структуру наукової роботи можна за чашкою кави, викладачі аж вимагають, щоб їх перебивали на лекціях, якщо щось незрозуміло. Також, як позитивний досвід, слід зазначити такий аспект, як використання структурно та логічно згрупованих дисциплін у навчальних планах, неймовірно зручні бібліотеки, актуальні статті і книги, практичні завдання, якісні презентації [6].

Однак, якщо говорити про перездачі, то спроба лише одна, ще і “з комісією”, хоча в Україні такого немає. Навчання двоблокове. Є дві “екзаменаційні сесії” (двічі на семестр). Відповідно залежно від успішності в першому блоці студент може бути допущеним чи недопущеним до навчання у другому блоці з багатьох предметів.

Навчання в Нідерландах відбувається на платній основі. Освітньою програмою передбачені соціальні пільги, суть яких полягає у тому, що іноземці можуть отримувати стипендії на покриття вартості навчання. Вартість навчання варіюється залежно від держави, національність якої має студент. Наприклад, бакалаврська програма з міжнародних відносин для грека вартуватиме 2000 € на рік, для українця ж чи американця ця сума складатиме 8000 € [4, с. 47].

Якщо ж не переводити суму за нинішнім і так нестабільним курсом євро до гривні, то можемо порівняти, що для європейців означатиме така вартість, а що для українців. Прожитковий мінімум в Нідерландах — це 875 євро на місяць. Цього справді вистачає для гідного та не шикарного життя: оренда житла, харчування, дозвілля. Вартість навчання на рік на бакалавраті (до прикладу з тих же міжнародних відносин) для голландців — 2000 €, що становить 2,3 місячних прожиткових мінімумів. В Україні з прожитковим мінімумом на одну особу 1 544 грн. [2] (який навіть і не покриє оренди житла та харчування) вартість аналогічної бакалаврської програми буде становити близько 60000 грн.

Особливої уваги заслуговує й принцип побудови надання інформації студентам для підготовки, який відповідає сучасним вимогам розвитку суспільства. Так, плани

занять, допоміжні та основні матеріали, розклад занять та іспитів, «скриньки» для відсилання виконаних завдань викладачам електронізовано у одну систему. Доступ до неї надається за номером студентського та власноруч сформованим паролем для входу. Сторінка студента єдина протягом усієї навчальної програми бакалавра чи магістра та лише поповнюється матеріалами нових курсів з року в рік [5].

Цікаво, що роздруковувати матеріали можна за символічні 3 євроценти за сторінку на університетських принтерах, що також знаходяться повсюди. Попередньо завантаживши он-лайн необхідний документ на картку, варто просто доторкнутись нею до принтера та забрати видруковані матеріали.

Бібліотека також частково електронізована, але й навіть всі паперові видання бронювати необхідно в он-лайн режимі. Також перевірити наявність книги на полиці та дізнатися на якій саме полиці в бібліотеці можна он-лайн.

Бар'єр між студентом та викладачем справді мінімальний, якщо не відсутній взагалі. Викладачів скоріше можна порівняти з консультантами-порадниками чи тими ж "модераторами дискусії", як це й передбачає Болонська система.

Бібліотеки в Нідерландах виконують роль таких собі коворкінгів на зразок українського iHub: зручна атмосфера, книги на полицях, а комп'ютери загального користування на столах, наявність окремих кімнат для приймання трапези та розмов за чашечкою кави (та автомати з кавою/чаєм), балкон, зона для куріння та принтери. Це все є на кожному поверсі бібліотеки Університету Гронінгена. Розклад роботи самої ж бібліотеки ще більш комфортний за умови: з 9:00 до 24:00 по буднях та з 9:00 до 22:00 по вихідних [6].

Більшість програм викладаються англійською, а не нідерландською мовою. Відносно оцінювання знань студентів, то слід наголосити, що введені жорсткі критерії та високі вимоги до рівня знань останніх. Але вони передбачають: засвоєння студентами навиків публічного виступу, дебатів і проектного менеджменту через інтерактивну форму організації навчального процесу, повну прозорість на всіх рівнях навчання через електронне надсилання індивідуальних завдань у он-лайн кабінеті студента в межах дедлайнів, сканувальну програму, яка перевірить роботи на плагіат (тобто два та більше скопійованих без посилання на джерело слова), навчання студентів у коворкінгових бібліотеках та можливість спілкуватися з викладачами і у формі дискусій під час лекцій, і у неформальних форматах за межами пар. Викладач контролює студента, університет контролює навчальний процес обох попередньо згаданих персонажів, а держава надає всі умови для організації гармонійного розвитку і тих, хто здобуває освіту, і тих, хто її надає [5].

Цікаво, що Нідерланди справляють велике враження тим, що мають так званий Кодекс поведінки. У травні 2006 року Кодекс поведінки голландських вищих навчальних закладів вступив в силу. Цей документ є спільною ініціативою уряду Нідерландів і вищих навчальних закладів. Засновники Кодексу намір внести свій вклад в якості амбіцій голландського уряду і навчальних закладів, щоб перетворити Нідерланди в привабливе місце для пізнання і розвитку [3].

Висновок

Отже, як бачимо, система освіти в Нідерландах цікава і дещо відрізняється від української. Це послужило необхідністю виділити позитивний досвід організації освіти в Нідерландах, з метою подальшого його впровадження в освітню діяльність вищих навчальних закладах України.

По-перше, заслуговує на увагу двоблокова система, яка дає можливість добре оцінити знання студентів двічі на семестр за допомогою он-лайн тестування. По-друге, в студентів завжди є доступ до мережі Інтернет та технічних засобів, що значно полегшує навчання студентів. Не можна й не сказати про чудові бібліотеки, в яких є як електронна література, так і паперова, перевірити яку можна сидячи за комп'ютером, і, навіть, дізнатися на якій полиці вона знаходиться. По-третє, за допомогою добре складеної навчальної програми студенти добре засвоюють теоретичні знання та швидко набувають вмінь та навичок.

Література:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014: за станом на 05.01.2017 // Голос України :офіц.вид. -2014. - № 148
2. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016 // Відомості Верховної Ради : офіц. вид. - 2017. - № 3, ст.31
3. Кодекс поведінки іноземного студента в голландському ВУЗі [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.internationalstudy.nl
4. Освітні програми, гранти та стипендії Європейського союзу та держав-членів ЄС [Текст]. - Київ: Представництво ЄС в Україні, 2015. – 92 с.
5. Пилипенко О. Моє Еразмус-життя у Нідерландах: освіта на вагу золота [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://studway.com.ua/erazmus-u-niderlandakh/>
6. Черкас А. Освіта Нідерландів та те, чого український чиновник, студент та викладач могли б повчитись у голландців [Електронний ресурс]: Ліберально-демократична ліга України. - Режим доступу: <http://ldlu.org.ua/department-of-foreign-affairs/edu-in-netherlands>

HOLDING A DISCIPLINARY MILITARY AS A FORM OF PUNISHMENT

Tatiana Victorovna Kuzmenko

student

Department of Law

Faculty of Economics and Law

Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking

Cherkasy, Ukraine

Supervisor - PhD in Law, Associate Professor O. Rybalka

ТРИМАННЯ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ БАТАЛЬЙОНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ВИД ПОКАРАННЯ

Кузьменко Тетяна Вікторівна

студентка II курсу

кафедри правознавства

факультету економіки та права

Черкаського інституту банківської справи

м. Черкаси, Україна

Науковий керівний - кандидат юридичних наук, доцент Рибалка О.В.

Актуальність теми дослідження. Проблемам ефективності застосування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців

присвячені теми дослідників у наш час, оскільки це безпосередньо стосується нашої держави.

Мета дослідження. Дослідити питання ефективності застосування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців та зробити висновок щодо доцільності чи навпаки недоцільності подальшого існування цього виду покарання в системі покарань, встановленій кримінальним законодавством України.

У системі покарань, визначеній кримінальним законодавством України, існують види покарань, застосування яких можливе лише до військовослужбовців. Одним із таких видів є тримання в дисциплінарному батальйоні.

Певна увага в науці кримінального права приділялась, зокрема, і питанням покарання за військові злочини. За роки незалежності України такі питання знайшли своє відображення у працях В. Бодаєвського, В. Бондарєва, В. Бугаєва, С. Дячука, М. Карпенка, М. Сенька, М. Туркота.

У Кримінальному Кодексі України (далі — КК) тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців як альтернативний вид покарання передбачається у санкціях статей 402-407, 411-414 та 421 розділу XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)». Цей вид покарання застосовується лише до військовослужбовців строкової служби [1, с. 187].

В існуючій в Україні системі виконання покарань функціонує лише один дисциплінарний батальйон. Він входить до складу Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі — Служба правопорядку). Служба правопорядку відповідно до законодавчого визначення є спеціальним правоохоронним формуванням у складі Збройних Сил України. Нею забезпечується виконання покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні засуджених військовослужбовців строкової служби не лише тих, що вчинили злочини під час проходження військової служби у Збройних Силах України, а й тих, що вчинили злочини проходячи військову службу в інших військових формуваннях [2, с. 176-190].

Слід зазначити, що розглядуваний вид покарання знайшов своє безпосереднє втілення і у нормах Загальної частини КК України, зокрема у статті 62. Так, згідно з цією статтею покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців призначається військовослужбовцям строкової служби на строк від шести місяців до двох років у випадках, передбачених цим Кодексом, а також якщо суд, враховуючи обставини справи та особу засудженого, вважатиме за можливе замінити позбавлення волі на строк не більше двох років тримання у дисциплінарному батальйоні на той самий строк [3, с. 29].

Вагомим аргументом на користь доцільності збереження цього виду покарання в системі покарань, визначеній кримінальним законодавством України, є й сама його сутність відбування. Відбуваючи покарання в дисциплінарному батальйоні, засуджені військовослужбовці строкової служби продовжують перебувати у військовому колективі, вони не мають стосунків із особами інших категорій засуджених, що відбувають інші види покарання (наприклад, позбавлення волі). Вони залучаються до праці у майстернях дисциплінарного батальйону, на підприємствах, установах та організаціях, які належать до сфери управління Міністерства оборони України. З ними за спеціальною програмою, розробленою Міністерством оборони України, проводиться військово-навчання, соціально-виховна робота.

Враховуючи зазначене вище, слід зауважити, що суд, здійснюючи передбачену кримінальним законодавством заміну позбавлення волі на тримання в дисциплінарному батальйоні, тим самим реалізовує принцип індивідуалізації покарання, складовою якого є врахування особи винного. У наукових джерелах з цього приводу зазначалося таке: «Особо винного у кримінальному судочинстві виступає як об'єкт призначення покарання». Водночас особа є найвищою цінністю, що охороняється кримінальним законом. У зв'язку з цим суд при призначенні покарання зобов'язаний максимально врахувати таке подвійне значення особи винного, щоб призначене покарання, з одного боку, потягло справедливі позбавлення та обмеження, а з другого — не принижувало честі і гідності особи, не спричиняло моральних страждань та сприяло поверненню особи в суспільство як гідного та чесного громадянина [4, с. 59].

Ключем до вирішення дискусійного питання щодо доцільності існування покарання у виді тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців має бути статистика щодо вчинення злочинів засудженими до цього виду покарання військовослужбовцями строкової служби під час його відбування, а також після нього. Традиційно невід'ємним елементом кримінологічної характеристики військових злочинів є їх кількісно-якісні показники. Рівень злочинів проти встановленого порядку несення або проходження військової служби показує, що у 2007 р. їх було зареєстровано 508, у 2008 р. — 450, у 2009 р. — 442, у 2010 р. — 551, у 2011 р. — 493, у 2012 р. — 352, у 2013 р. — 369. Це означає, що протягом 2007-2013 рр. загальна кількість злочинів, які вчинені військовослужбовцями, із певним коливанням скоротилась майже на третину. Звичайно, що рівень злочинів військових не є об'єктивним, оскільки не охоплює великий пласт прихованих (латентних) злочинів, що не відбиваються у показниках кримінально-правової статистики через: замкнутість, автономність військової сфери, слабку доступність до неї з боку громадськості, високий рівень корпоративності, сталі традиції військовослужбовців.

Від показників рівня військових злочинів відрізняється інший показник — рівень судимості. Так, за 2007-2013 рр. судами України було засуджено 2375 військовослужбовців, зокрема: у 2007 р. — 382, у 2008 р. — 387, у 2009 р. — 395, у 2010 р. — 390, у 2011 р. — 283, у 2012 р. — 287, у 2013 р. — 251. Цей показник за означений період скоротився на третину [5, с. 475].

Аналіз зміни абсолютних показників військових злочинів дозволяє дійти висновку, що динаміка злочинів проти встановленого порядку несення або проходження військової служби протягом останніх років тяжіє до поступового скорочення, яке за період 2007-2013 рр. становить біля 30%. Це можна пояснити зменшенням контингенту військовослужбовців строкової служби, що природно тягне скорочення частки злочинів, пов'язаних із нестатутними відносинами; активізацією в державі боротьби із корупцією, в тому числі й у військовій сфері, через прийняття низки антикорупційних нормативно-правових актів, що обумовлює зменшення службових злочинів; та проведення послідовних кроків щодо реформування Збройних Сил України із відповідним збільшенням соціального й грошового забезпечення військових, що сприяє зменшенню показників корисливих злочинів представників української армії [6, с.7].

Про злочини свідчить також статистика, наведена військовим прокурором Центрального регіону України. Під час проведення 5-ї хвили часткової мобілізації на території діяльності військової прокуратури Центрального регіону України мали

місце випадки ухилення від прибуття до військових комісаріатів та призову за мобілізацією, зокрема у Черкаській, Київській та Харківській областях. Проте ніякого масового ухилення українців від виконання свого конституційного обов'язку із захисту країни не спостерігається. Порівняно з минулим роком, у 2015 році помітна тенденція до зменшення кількості злочинів, пов'язаних із ухиленням від військової служби та виконання військового обов'язку. Протягом 2015 року до кримінальної відповідальності притягнуто 427 осіб, з них 99 осіб засуджено до реальної міри покарання.

Окрім цього, військовими прокуратурами Центрального регіону України розслідується 395 кримінальних проваджень стосовно 4 262 військовослужбовців, які не прибули за новим місцем проходження військової служби після окупації Автономної Республіки Крим [7].

Висновок. Таким чином, передбачений у системі покарань, визначеній кримінальним законодавством України, вид покарання є дієвим та ефективним. У зв'язку з його застосуванням відбуваються позитивні зміни в поведінці засудженої особи — військовослужбовця строкової служби.

Література:

1. Кримінальний Кодекс України. – Київ, 2016. – 205 с.
2. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України: збірник норм.-правових актів / упорядкований О. Сарнавським; за загальною редакцією Ю.Є. Шаповала. – К., 2007. – 354 с.
3. Альтернативні види кримінальних покарань – шляхи для зменшення тюремного населення / упорядковане Г. Мар'яновським. – К., 2003. – 160 с.
4. Кримінологія: Загальна та Особлива частини. - Навчальний посібник. - Х.: Право, 2014. - 513 с.
5. Энциклопедия уголовного права. – Т. 9. Назначение наказания / под ред. В.Б. Малинина – СПб., 2008.
6. В. Голіна, Б. Головкін «Кримінологія: Загальна та Особлива частина» // Навчальний посібник. - Х.: Право, 2014. - 513 с.
7. Інтерв'ю військового прокурора «Масове ухилення від служби не спостерігається» від 27 липня 2015 року.

YOUTH VIOLENCE

Tatiana Victorovna Kuzmenko

student

Department of Law

Faculty of Economics and Law

Cherkasy Institute of Banking of the University of Banking

Cherkasy, Ukraine

Supervisor - PhD in History, Associate Professor V. Anisimov

НАСИЛЬСТВО СЕРЕД МОЛОДІ

Кузьменко Тетяна Вікторівна

студентка II курсу

кафедри правознавства

факультету економіки та права
Черкаського інституту банківської справи
м. Черкаси, Україна

Науковий керівний - кандидат історичних наук, доцент **Анісімов В.В.**

Актуальність теми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. проблеми молоді стають особливо актуальними й вивчаються багатьма міжнародними організаціями та урядами різних країн. Одна з гострих проблем, яка потребує негайного вирішення, що стосується сучасного українського суспільства — це подолання, алгоритм протидії та профілактика будь-яких проявів насильства щодо юнаків та дівчат.

Мета. Дослідити шляхи і способи подолання насильства серед молоді в Україні та Європі.

Насильство у стосунках між людьми — це світова проблема. Насильство — це будь-які дії однієї людини над іншою з метою встановлення контролю. Ці дії носять загрозливий, умисний характер, вони спричиняють різного роду збитки — фізичні, моральні. Поняття «насильства» (зокрема, домашнього насильства) визначено і в Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» в редакції від 28.12.2015 р.: «Насильство — будь-які дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини і громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю». Закон передбачає цілий ряд заходів, які держава має вжити, щоб зупинити хвилю насильства в сім'ї, але країна безсила, якщо суспільство відмовляється робити певні дії, щоб уникнути цього [1].

За даними звіту Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі — ВООЗ), від насильства в Європі помирає щодня 40 молодих осіб у віці від 10 до 29 років, або 15 тисяч на рік. При цьому 4 із 10 смертей — це вбивства за допомогою ножа. І це — лише верхівка айсберга, говорить звіт, бо на кожну молоду людину, що гине від поножів'я, є 20, які потрапляють до лікарні з ножовими пораненнями. Найбільше від поножів'я в Європі страждає російська молодь. У Російській Федерації від цього гине 16 осіб на 100 тисяч населення. Найменше — в Німеччині, де цей показник не сягає і половини випадку на 100 тисяч населення. Україна перебуває на п'ятому місці з 5,6 смертельних випадків на 100 тисяч населення. Її випередили Албанія, Казахстан та Білорусь. З іншого боку, у великій кількості європейських країн, які увійшли до дослідження, цей показник не сягає і одного випадку. Кількість молодих людей, що зазнає травм і потрапляє до лікарні із пораненнями, у багато разів більша, вважають у Всесвітній організації охорони здоров'я [2].

Як зазначає директор Європейського регіонального відділення ВООЗ Сюзанна Якаб: «Якби всі країни досягли такого рівня, як Німеччина чи Вірменія, Австрія, Чехія чи Велика Британія, які перебувають в кінці списку смертності від поножів'я, то це рятувало б життя 13 тисяч молодих європейців. Тобто 9 із 10 життів» [3].

Права людини в Україні виступили та продовжують виступати свого роду заручниками складних процесів державотворення, об'єктом системних політичних спекуляцій з боку практично усіх політичних сил, що в значній мірі, в суспільній свідомості, нівелювало й саму цінність прав людини. Але, варто зазначити, що суспільство не повинно страждати через недоліки державного апарату та регулювання ним.

Конституція України дає перелік прав людини і громадянина, пов'язані з насиллям, зокрема:

- стаття 28 «Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню»;
- стаття 29 «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність...»;
- стаття 59 «Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав...» [4, с. 10, 19].

Не можна не згадати насильство, яке на сьогоднішній час коїться на сході України. Поки українські сили обмінюються снарядами з підтримуваними Росією сепаратистами, жителі Авдіївки переживають нескінченний стрес і страждання. Зокрема, про це пише Шон Уокер у статті "У змученої війною Україні розгорається насильство, США в сум'ятті, Росія атакує", опублікованій на сайті газети «The Guardian». У цій новій хвилі насильства, за повідомленнями, загинуло понад 30 осіб, у тому числі цивільне населення по обидві сторони від лінії розмежування, важка артилерія, заборонена угодою про припинення вогню, повернулася на місце. На даний момент, проблема насильства серед молоді в зоні проведення АТО, досліджена не достатньо. Достовірні дані щодо кількості постраждалих від насильства відсутні [5].

Висновок. Майнове розшарування суспільства, зниження рівня життя значної частини населення України, соціально-побутова невлаштованість, безробіття, юридична безправність, загальна психологічна напруженість, яка часто призводить до алкоголізації і наркотизації, втрата морально-психологічних орієнтирів негативно відбивається на відносинах у суспільстві, і нерідко призводить до застосування насилля сильніших над слабшими. Потрібно не замочувати такі проблеми, а навпаки, перешкоджати їх поширенню, як в Україні, так і в Європі. Можна запропонувати ряд профілактичних заходів з подолання проблеми насильства:

1. Необхідно регулярно проводити бесіди з молодими людьми, що укладають шлюб, щоб виховати у майбутніх батьків почуття поваги до людей різного віку, у тому числі й до маленьких дітей. Таким чином, це забезпечить зменшення домашнього насильства в майбутньому і його повне викорінення;

2. Ефективними шляхами подолання насильства в сім'ї є досягнення рівності жінок і чоловіків та подолання гендерних стереотипів. Жінки повинні бути проінформовані про їхні права та знати можливості, що надаються жертвам насильства в сім'ї;

3. Дітей необхідно виховувати в дусі усвідомлення їх власної гідності, особливо дівчат;

4. Необхідна повнота поширення інформації, щодо проблеми насильства. Адже ще є багато людей, які ніколи не чули терміну "насильство в сім'ї";

5. Для профілактики насильницької поведінки потрібно поширювати серед населення такі складники виховного процесу: укріплення механізмів адаптації; усунення негативних варіантів поведінки; полегшення доступу до соціальної допомоги. Необхідно подолати "змову мовчання", яка потурає насильницьким діям, популяризувати соціальну допомогу проти насильства на ТБ та в пресі.

Література:

1. Закон України № 2789-III «Про попередження насильства в сім'ї» в редакції від 28.12.2015 року.
2. Статистичні дані Всесвітньої організації охорони здоров'я. Електронний ресурс // Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/2165545.html>
3. Європейського регіонального відділення ВООЗ. Електронний ресурс // Режим доступу: <http://ru.news.meta.ua/metka:якаб/>
4. Конституція України // Київ (офіційний текст). – К.: Паливода А.В., 2016. – 64 с. – (Закони України).
5. Стаття «У змученій війною Україні розгорається насильство, США в сум'ятті, Росія атакує...» – The guardian. Електронний ресурс // Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/u-zmucheniy-viynoyu-ukrayini-rozgorayetsya-nasilstvo-ssha-v-sum-yatti-rosiya-atakuye-the-guardian-880619.html>

MARRIAGE IN INTERNATIONAL PRIVATE LAW

Yana Yuriyivna Maurina

*student, Cherkasy Institute of the Banking University
Cherkasy, Ukraine*

Supervisor – PhD, Associate Professor Cherniavskiyi A.

УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ У МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Мауріна Яна Юріївна

*студентка III курсу Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»*

м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – Чернявський А.Л.

У зв'язку із значними розбіжностями внутрішнього матеріального права різних країн, регулювання шлюбно-сімейних відносин посідає виняткове місце. Дані розбіжності безперечно пов'язані з історичним розвитком та звичаями тієї чи іншої держави, релігійними та моральними уявленнями, культурною особливістю, побутовою специфікою тощо.

Шлюбно-сімейні відносини у міжнародному приватному праві включають питання укладання та розірвання шлюбу, визнання шлюбу недійсним, визначення режиму майна між подружжям, регулювання аліментних зобов'язань, усиновлення.

У правовій літературі зазначається, що у праві різних країн навіть немає одностайного визначення поняття шлюбу. Так, шлюб умовно класифікують на три види: шлюб-договір, шлюб-партнерство та шлюб-статус. Відповідно до першої концепції, шлюб — це договір, цивільно-правова угода, що породжує особисті та майнові права і обов'язки подружжя. Друга концепція характеризується рівністю сторін у шлюбі з відсутністю суворої фіксації прав і обов'язків сторін. Остання концепція ґрунтується на тому, що основною метою шлюбу є створення сім'я, а тому, шлюб — особливий статус, він набувається суб'єктом на основі закону і включає в себе права та обов'язки, які сторони не можуть змінити за власною волею [1].

Німецьке матеріальне право поняття «шлюб» трактує як офіційно укладений, з дотриманням певних формальностей, союз між чоловіком і жінкою для спільного

проживання та створення сім'ї. З точки зору німецького колізійного права під це поняття підпадає співжиття, яке не оформлене офіційно і при цьому має тимчасовий характер. Німецький законодавець пояснює це тим, що іноземне право може по-іншому вирішувати дане питання і включати в поняття «шлюб» тимчасове співжиття, яке згідно з німецьким матеріальним правом шлюбом не вважається [4].

Основними колізійно-правовими проблемами шлюбу є:

1) Умови укладання шлюбу. У більшості країн особа досягає шлюбного віку у 18 років, проте у деяких державах встановлюються і нижчі межі. Так, в Японії для чоловіків — 18, для жінок — 15 років; в Італії — відповідно 16 і 14 років (але виділяють виняткові випадки, коли шлюбний вік може бути знижений на 2 роки відповідно до постанови державного прокурора при суді); в Іспанії — 14 років для чоловіків і 12 років для жінок; у США шлюбний вік у різних штатах може коливатись від 15 до 21 років для чоловіків і 14-18 років для жінок; відповідно до законодавства ЄАР, юнак, який досяг 10 років, а дівчина — 9 років, якщо заявлять про досягнення статевої зрілості, мають право вступити до шлюбу [5].

2) Релігійні та етичні обмеження. Релігійні норми також встановлюють заборони на вступ до шлюбу, наприклад, не допускають шлюбів священників, монахів; етично-правові норми деяких країн не дозволяють укладання шлюбів між особами, винними у перелюбстві (ФРН), між чоловіком (дружиною) жертви та особою, яка вчинила замах на вбивство чи вбивство (Аргентина, Бразилія). Заборонені шлюби з «невірними» у мусульманських країнах. Громадянам Іспанії заборонено вступати до шлюбу з іноземцями, які раніше вже перебували в шлюбі і цей шлюб було розірвано, навіть якщо за своїм національним правом такий іноземець має право на вступ до шлюбу [1].

3) Полігамія. Мусульманські шлюби залишаються полігамними; у країнах Європи, Латинської Америки, США однією з головних умов шлюбу є моногамія.

4) Одностатеві шлюби. У Нідерландах, Швеції та Франції одностатеві шлюби дозволені.

5) Заборона шлюбів з іноземцями.

Розбіжності виникають також при визначенні форми укладання шлюбів, так, виділяють країни, у яких визнається лише цивільно-правова форма укладання шлюбу (Німеччина, Франція, Японія, Україна); країни, які дозволяють тільки церковну форму укладання шлюбу (Греція, Ізраїль, Ірак); країни, в яких визнаються, як цивільно-правова, так і церковна форма (за вибором осіб) укладання шлюбу (Англія, Швеція, Норвегія); країни, де визнаються шлюби «common law marriage» (деякі штати США, ряд провінцій Канади), у цьому випадку достатньо добровільного волевиявлення стати чоловіком і жінкою та фактичного виконання шлюбних відносин [1].

Враховуючи вище перелічені дані, слід зазначити, що умови укладання шлюбу в різних державах можуть не співпадати, внаслідок чого шлюб, укладений з дотриманням всіх вимог в межах одного правопорядку, не обов'язково буде визнаним в іншому, що у свою чергу призводить до виникнення явища, яке отримало назву «шкунтильгаючих шлюбів».

За неможливості створення матеріально-правових уніфікацій щодо зазначених особливостей процесу укладання шлюбу, у міжнародному приватному праві здійснюється уніфікація колізійного регулювання відповідних питань.

Можна виділити такі універсальні конвенції:

- «Нью-Йоркська конвенція про громадянство одруженої жінки» (1957 р.);
- «Нью-Йоркська конвенція про згоду на вступ у шлюб, мінімальний шлюбний вік, реєстрацію шлюбу» (1962 р.);
- «Гаазька конвенція про укладання шлюбу та визнання дійсності шлюбів» (1978 р.).

Цікавим також є питання визначення колізійної норми, яка підлягає застосуванню щодо укладання шлюбу. Виокремлюють три системи законодавчих актів.

Найпоширенішою у світі є система *lex loci celebrationis*, за якою перевага надається місцю укладання шлюбу. Головний принцип цієї системи такий: шлюб, що дійсний у місці його укладання, є дійсним у будь-якому іншому місці [1].

Інша система підпорядковує шлюб особистому закону особи, що його укладає, але дана система має недолік, а саме, який закон повинен застосовуватись, якщо мова йде про змішані шлюби. Щоб усунути це непорозуміння, національні законодавці формулюють правило на зразок того, що відтворено в угорському Указі про міжнародне приватне право: «Якщо особисті закони осіб, які укладають шлюб, є різними, шлюб буде дійсним лише у тому випадку, коли дотримані матеріально-правові умови його укладання за особистим законом кожної з цих осіб».

Ще однією системою є так звана змішана система, за якою переважне значення надається або закону громадянства, або закону доміліцію, або поєднання одного з цих законів і закону місця укладання шлюбу. «Шкала Кегеля» є яскравим прикладом застосування цієї системи, вона була запроваджена в німецькому цивільному законодавстві і передбачає прив'язки у такій послідовності: спільне дійсне громадянство подружжя; за його відсутності — останнє спільне громадянство, якщо один з подружжя його зберіг; за відсутності такого — останнє сумісне проживання, якщо один з подружжя там і досі мешкає; за відсутності всіх цих елементів — найтісніший зв'язок із правом певної держави. Таким чином, виникає реально можливість вибору прив'язки, а тому, легальність і ефективність вирішення колізійних проблем є можливою [5].

Отже, характеризуючи шлюбно-сімейні відносини, неможливо не відзначити різноманітність ознак цієї сфери, які переважають у правових системах кожної держави, що спричинені сукупністю особливостей пов'язаних з історичним розвитком, моральними та релігійними уявленнями, культурною специфікою цих країн. Так, укладений шлюб з дотриманням всіх вимог у межах одного правопорядку, може бути не визнаним в іншому. Через те очевидно є неможливість створення матеріально-правових уніфікацій щодо всіх особливостей процесу укладання шлюбу, саме тому особливого значення набуває колізійне регулювання шлюбів у сфері міжнародного приватного права.

Література:

1. Гайворонський В.М. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник / В.М. Гайворонський. – Київ: Юрінком Інтер, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/privat/441-gaivoronsk/6348--11-----s1----.html>
2. Колізійні норми щодо сімейних відносин відповідно до ЗУ «Про міжнародне приватне право» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/80157/pravo/koliziyni_normi_simeynih_vidnosin_vidpovidno_zakonu_ukrayini_mizhnarodne_privatne_pravo

3. Міжнародне приватне право [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookss.co.ua/book_mizhnarodne-privatne-pravo_871/9_lekcyia-8.-smejn-vdnosini-v-mzhnarodnomu-privatnomu-prav
4. Регулювання шлюбно-сімейних відносин у міжнародному приватному праві: курсова робота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=807171>
5. Чубарев В.Л. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник / В.Л. Чубарев. – К.: Атіка, 2008. – с.608.

FEATURES QUALIFICATION MURDER HIS MOTHER NEWBORN BABY

Olena Olegivna Tereshchenko

*student, Cherkasy Institute of the Banking University
Cherkasy, Ukraine*

Supervisor – PhD, Associate Professor Rubalka O.

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ВБИВСТВА МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Терещенко Олена Олегівна

*студентка III курсу Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна*

Науковий керівник – Рибалка О.В.

Актуальність теми дослідження: Обов'язком правової держави є захист людини, її життя і здоров'я, честі й гідності як найбільш важливих соціальних цінностей. Саме тому в Конституції України закріплене головне природне право кожної людини — право на життя: «Кожна людина має невід'ємне право на життя». Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. [1] Охорона дитинства в Україні є загальнонаціональним пріоритетом держави, мета якого — забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, соціальний захист і всебічний розвиток.

Останнім часом, досить часто від засобів масової інформації ми дізнаємося про те, що щороку зростає кількість злочинів, скоєних жінками щодо своїх новонароджених дітей.

Однією з найнебезпечніших проявів проти життя особистості, звісно, є вбивство матір'ю новонародженої дитини. Цей вид злочину викликає певні ускладнення щодо його виявлення, класифікації, а також призначення покарання.

У Кримінальному кодексі відведена окрема стаття, щодо даного виду злочину.

Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини (ст. 117 КК України), виділено законодавцем в особливий, окремий склад злочину, що має лише йому притаманні специфічні властивості:

- 1) таке вбивство вчиняє матір, позбавляючи життя свою дитину;
- 2) вбивство вчиняє матір під час пологів або відразу ж після них;
- 3) вбивство спрямоване на життя новонародженої дитини, яка ще тільки народжується чи щойно народилася [2].

Суб'єктом, як правило, є жінка, яка веде аморальний спосіб життя, зловживає алкоголем, наркотиками тощо. Якщо ж буде встановлено щодо наслідків умисну

форму вини, то дії винної слід кваліфікувати як умисне вбивство чи замах на умисне вбивство. Однак суб'єктом злочину, передбаченого ст. 117 КК, виступає мати, яка перебуває в обумовленому пологами особливому психофізичному стані.

Юридична конструкція об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 117, відповідає типовій юридичній конструкції умисного вбивства (ч. 1 ст. 115 КК), а саме наявності:

- а) діяння, що полягає в посяганні на життя іншої людини (новонародженої дитини);
- б) наслідку у вигляді настання біологічної смерті потерпілого;
- в) причинного зв'язку між діянням і наслідком.

У свою чергу посягання на життя новонародженої дитини може бути здійснене як активною формою поведінки (дією), так і пасивною формою поведінки (бездіяльністю) [3, с. 45].

Характеризуючи даний злочин, слід врахувати, особливий психофізіологічний стан жінки під час скоєння вбивства новонародженої дитини необхідно відмежовувати від так званих післяпологових психозів, які складаються з ендогенних органічних захворювань (шизофренія, маніакально-депресивний психоз), що спровоковані вагітністю та пологами. В таких випадках мати на момент вчинення злочину визнається неосудною і кримінальній відповідальності не підлягає.

Отже, на сьогодні такий вид вбивства, як вбивство матір'ю своєї дитини в наш час є досить поширеною проблемою, яка несе за собою незворотні та непоправні наслідки, а саме це смерть малої дитини. Суб'єктом може бути лише мати потерпілої дитини, яка є осудною і на момент вчинення злочину досягла 14-річного віку. Убивство може кваліфікуватися за ст. 117 КК лише тоді, коли дитину вбила мати, яка її народила.

Література:

1. Конституція України [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року]: за станом на 30.09.2016 // Відомості Верховної Ради України: Офіц. вид. – 1996. - № 30
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001: за станом на 05.01.2017 // Відомості Верховної Ради України: Офіц. вид. – 2001. - № 25
3. Гончаренко В.Г. Коментар до статей 115, 116 розділ II „Злочини проти життя та здоров'я особи” Кримінального кодексу України // Законодавство України. – Науково-практичний коментар. – 2004. - № 8. – с. 50.

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF THE MINORS LABOUR IN UKRAINE

Olena Olegivna Tereshchenko

student, Cherkasy Institute of the Banking University

Cherkasy, Ukraine

Supervisor – PhD, Associate Professor Cherniavskiy A.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Терещенко Олена Олегівна

*студентка III курсу Черкаського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна
Науковий керівник – Чернявський А.Л.*

В Конституції України закріплено право кожного на працю і встановлені умови для його реалізації. На даний час в Україні існує і є однією з найбільш актуальних проблема трудової діяльності неповнолітніх. Враховуючи фізичні, фізіологічні та інші особливості неповнолітніх, в трудовому законодавстві України встановлені певні особливості правового регулювання цієї категорії осіб. Законодавчо це закріплено, зокрема в ст. 43 Конституції України [1]. Законом України «Про охорону праці» статтею 11, заборонено застосування праці неповнолітніх, тобто осіб до 18 років на важких роботах і на роботах зі шкідливими умовами праці, на підземних роботах, залучати до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні [2]. При укладенні трудового договору з неповнолітнім обов'язковим є додержання письмової форми (ст. 24 КЗпП України) [3].

Створюються державою також відповідні умови для реалізації неповнолітніми права на працю шляхом надання додаткових гарантій щодо працевлаштування молоді, яка неспроможна на рівних конкурувати на ринку праці. Статтею 14 Закону України «Про зайнятість населення», передбачені додаткові гарантії у сприянні працевлаштуванні молоді, яка закінчила або припинила навчання у середніх загальноосвітніх школах, професійно-технічних закладах освіти і якій надається перше робоче місце, дітям (сиротам), які залишилися без піклування батьків, а також особам, яким виповнилося п'ятнадцять років і які за згодою одного з батьків або особи, яка його замінює, можуть, як виняток, прийматися на роботу [4].

Роботодавці самостійно розраховують квоту з урахуванням чисельності громадян, які на умовах повної зайнятості вже працюють на підприємствах, в установах та організаціях і належать до таких, що неконкурентоспроможні на ринку праці, та забезпечують їх працевлаштування самостійно.

Прийняття на роботу осіб молодших 16 років, в Кодексі законів про працю допускається у виключних випадках, за згодою одного з батьків або особи, що його замінює, прийняття на роботу осіб, які досягли 15 років, а також, для підготовки молоді до продуктивної праці допускається прийняття на роботу учнів загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних і середніх спеціальних навчальних закладів для виконання легкої праці, що не завдає шкоди здоров'ю і не порушує процесу навчання, у вільний від навчання час по досягненні ними 14-річного віку.

Також великою проблемою праці неповнолітніх є те, що майже ніхто з підприємців не хоче брати на роботу учнів, бо все-таки це велика відповідальність.

В Україні на даний час окремі проблеми, зокрема щодо праці дітей, потребують істотного доопрацювання з урахуванням сучасних потреб ринку праці. На сьогодні робота дітей до 14 років, до того ж без офіційного оформлення трудових відносин, як це часто буває на практиці, повністю перебуває поза законом і ніяк не контролюється. Нині набуло поширення неофіційне наймання працівників, що є значним порушенням законодавства. Таким чином, у приватному секторі формується неконтрольоване тіньове працевлаштування [5].

Також у цій сфері існує ряд значних проблем, а саме:

- недостатньо чітко регламентовано види діяльності, де дозволяється використовувати працю дітей;
- не встановлено порядку, відповідно до якого має оформлятися згода батьків (опікунів) на працевлаштування дитини;
- немає ефективного нормативно-правового механізму використання системи покарань роботодавців, особливо в неформальному секторі економіки, які порушують законодавство;
- криміналізованість «тіньового працевлаштування»;
- відсутність державної статистики про порушення законодавства з питань залучення дітей і підлітків до праці [5].

Аналіз проекту Трудового кодексу України показує, що далеко не всі із зазначених проблем правового регулювання праці неповнолітніх знайшли своє вирішення, том в процесі підготовки цього проекту до другого читання законодавець, на нашу думку, має приділити достатньо уваги усуненню наявних прогалин у правовому регулюванні праці неповнолітніх в Україні.

Література:

1. Конституція України [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року]: за станом на 30.09.2016 // Відомості Верховної Ради України: Офіц. вид. – 1996. – № 30.
2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
3. Кодекс законів про працю України ві. 10.12.1971 // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50 (додаток).
4. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. // Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 24. – Ст.243.
5. Никонова Л. Труд или эксплуатация? / Лариса Никонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/trud_ili_ekspluatatsiya.html

СЕКЦІЯ 7. Філологія

THEATRE AND DRAMA IGOR KOSTETSKII

Bagriy Maria Antonovna

Assistant, PhD philology science

Department of specialized techniques and technologies of primary education

Carpathian National University named after V. Stefaniuk

Ivano-Frankivsk, Ukraine

ТЕАТР І ДРАМА ІГОРЯ КОСТЕЦЬКОГО

Багрій Марія Антонівна

канд. філол. наук, викладач

кафедра фахових методик і технологій початкової освіти

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

Драматургія діаспори вражає нас своєю унікальністю походження, що визначається її існуванням поза материковою літературою, експериментаторськими пошуками, незаангажованістю. Вона народжувалась і формувалась в умовах демократичного суспільства, засвоюючи його норми і звички. Завдяки цьому митці-емігранти створювали свої цінності в іноземному оточенні, проте зберігали свою власну етнічну ідентичність та культурну самобутність, емоційну прив'язаність до своєї історичної Батьківщини — України. Саме в їх культурно-естетичних та мистецьких пошуках, дискусіях та запереченні формувалася і розвивалася основа сучасної драматургії. В еміграції митець постає перед складним вибором свого місця в новому суспільстві, шукаючи нове культурне і літературне середовище, функціональність мови тощо. Зростання часової віддаленості від Батьківщини породжує певні зміни: зв'язок з попередніми поколіннями, еволюція власної індивідуальності в нових умовах, різниця між минулим і теперішнім, між почуттям втрати і необхідності створення чогось нового, формування психології повернення.

Ю. Шерех писав: «Еміграція завжди стає осередком реставраційних тенденцій і прямувань. Але реставрувати ніколи нічого не можна» [8 с. 334]. Письменники завжди відчували потребу естетичного вислову. Таким чином з'являються драми для роздумувань, читання, з малою надією на сценічне втілення, але на більшу свободу вияву своєї мистецької позиції. Типовим для драматургії діаспори є те, що багато емігрантів постають перед вибором — світ мрій, чи реальний матеріальний світ.

Сьогодні драматургічна нива національного письменництва без надбання драматургії української діаспори була б неповною, оскільки покоління емігрантських письменників без вагання прилучилося до модерністичного руху заходу. Модерне мистецтво постало внаслідок реалізації творчих експериментів та інтенсивних особистісних пошуків багатьох митців, зокрема — Ігоря Костецького.

Творіння Костецького були сценічними, демонструючи органічне тяжіння автора до театру. В них багато діалогу, учуднення, деформування слова, експресіоністичної театральності, картинності, екзистенційного самокопирсання, сюрреалістичного бачення. Тому не є випадковим звернення Костецького до драматургії. Він мав певний театральний досвід з часів радянського життя, працював у театрах Росії, на студії Довженка в Києві, цікавився теорією драми і режисури. В

часи МУРу Костецький опублікував декілька рецензій на вистави театру Блавацького, а також театру-студії Гірняка, вважаючи останній модерним театром, продовженням традиції Леся Курбаса, навіть театром масок. Він прочитав у грудні 1948 – січні 1949 р. в театрі-студії Гірняка три лекції, приурочені до постановки п'єси Ібсена «Примари»: «Ібсен і його драматична творчість», «Стилі в театрі», «Експресіонізм» [2 с. 180-181].

Театр Костецького за принципами наближається до театру абсурду. Він вважав, що театр був найслабшим місцем української культури, з найбільш відсталою тематикою й поетикою, а тому рішуче вимагав радикальної зміни.

Костецький написав три свої п'єси під впливом європейської модерністської прози. Це: «Спокуси несвятого Антона» (1946), «Близнята ще зустрінуться» (1947) та «Дійство про велику людину» (1948).

Події твору «Близнята ще зустрінуться», жанр якого багато чим нагадує «драму абсурду», відбуваються під час новорічного маскараду в роки окупації і тривають лише одну годину. Головних персонажів двоє — це брати-близнюки, які навіть не підозрюють про існування одне одного. Їх звать однаково — Святославами, але вони мають різні прізвища і сповідують відмінні політичні ідеї. В основу драматичної колізії покладено не так протистояння двох Святославів, як зіткнення тих ідей, які вони сповідують [3 с. 205]. У цій п'єсі Україна не введена в якомусь конкретному образі, а приховано присутня в контекстуальній площині і, незважаючи на полярні ідейні настанови митця, специфіка його творчості полягає у зверненні до загальнолюдських проблем та категорій, у висвітленні національних питань через призму культурних універсалій.

Спробу сформулювати свої театральні концепції Костецький зробив у статті «Три маски», надрукованій у першому числі журналу «Театр». У ній йшлося про те, щоб окреслити засади театру модерності. Після першої світової війни експресіоністичний театр «витворив свій стиль маски», який був виявом світогляду й зброєю протесту [5 с. 14]. Зі слів Костецького: «Коли вже за нашої пам'яті — експресіоністичний театр так рішучо і так, здавалось би, несподівано витворив свій стиль маски, то причини цього явища гніздилися в усьому наставленні повоєнної духової Європи. Експресіоністична маска негайно опанувала і театр на європейському сході — пригадаймо принципи гриму, наприклад, у виставі Курбаса «Газ», так само грим Михайла Чехова в «Еріку XIV», Аліси Конен у «Федрі», театральні маски якулівської «Принцеси Брамбіллі», вахтанговської «Турандот», вистав Радлова, Грановського тощо» [6 с. 234].

Експресіоністична маска Костецького є закономірним виявом того світогляду, який заперечив реальність зовнішнього світу, а дійсним проголосив світ, творений з глибин свого «Я». Експресіоністична маска — це тип не із довколишнього соціального середовища, а тип, виразний із творчого світу драматурга і актора, тип людини умовної, мистецької. Це зброя протесту проти законів перестарілого, хибного суспільства. Маска, як обличчя людини, що живе своїми законами. «У світі, заплутаному в соціальних та національних суперечностях, експресіоністичний театр, що в наші дні повсюдно грає свою другу дію, саме своїм естетичним ідеалом людської особистості, яку розвиток техніки ставить у незалежне, в неповторне становище, може повести вперед сучасне людство. І театральна маска — це специфічна краща мова ідеалу» [6 с. 234].

На думку Костецького сучасний український театр потребує своєї концепції маски. Він вказує на три можливості відродження маски — «утилітарну», «стилізаційну» та «органічно-стилеву». Проте, головне для нього — процес писання тексту, з притаманним йому нагромадженням слів, діалогів, епізодів, часом не пов'язаних певною внутрішньою доцільністю художнього тексту. Його театр можливо не реалістичний і не соціальний, але символістський і експресіоністичний. Це був театр масок, де герої не типи, не характери, взагалі не люди, а просто маски. В пролозі до п'єси «Близнята ще зустрінуться» Костецький оголошував: «Уже все на світі перепробовано в театрі. Сцену заповнювали декораціями до пересичення. Її напихали меблями та іншими предметами, ніби антикварну крамничку. А тоді, навпаки, оголювали аж до задньої цегляної стіни. На кін запроваджувано фільм, коней і живих котів. Театр пережив епохи натуралізму, символізму, футуризму, експресіонізму, сюрреалізму, конструктивізму, динамізму, статизму, біомеханізму, дадаїзму, інтелектуалізму. Не кажу вже про геть допотопний романтизм і подібне. Пережив навіть — скажу вам по-секрету — епоху тоталітаризму. Це коли була диктатура режисера» [4 с. 117].

Костецький по-різному визначає жанри кожної з своїх п'єс — мораліте, містерія, інтермедія, вистава в масках. В усіх переважають сучасні театральні прийоми: маскарад, вертеп, потік свідомості, абстракціонізм, абсурдизм, уповільненість часу дії та багато інших засобів, що характеризують модерністський почерк.

Уповільненість часу ми бачимо у «Спокусі несвятого Антона», де дія відбувається від дев'ятої ранку до дев'ятої вечора в неділю. Простір дії так само обмежений — дія тієї ж п'єси починається й закінчується в ліжку. Час і простір не важливі, адже «де» й «коли» не впливають на суть буття, яка залишається незмінно абсурдною. Костецький створює картину деформованої реальності, де життя для нього не має логіки, зв'язку й сенсу, а його герої живуть короткими відтинками часу і спроможні бачити тільки деталі й не здатні охопити життя в його цілості. Жяття для Костецького є грою, а люди — акторами, які не мають ні суті, ні ідентичності, ні навіть обличчя. Вони є масками, за якими ховаються абстрактні люди без облич, діалоги яких позбавленістю сенсу. «Кожна філософія приховує іншу філософію; кожна точка зору є сховком; кожне слово є маскою, ... і кожен глибокий мислитель більше боїться, що його зрозуміють, ніж не зрозуміють» [4 с. 114]. Отже, у прозі Костецького зовнішня, мовна деструкція заступала для нього всі інші можливі літературні завдання, так і принцип маски передовсім стосувався поверхової, формальної сторони драматургії, — «то ж ідеалом для актора є грати в масці!» [6 с. 236].

Ігор Костецький, обравши для «Дійства про велику людину» форму містерії, наповнює її зовсім не містерійними героями, створюючи ілюзію вже знаного і відомого. Маски між його монологами пройшли крізь призму буття, пережили державний переворот, осіли у нових містах, сповнених гармонії і порядку, тобто здійснили перехід з пекла до раю. Так і у Костецького, — «саме відчуження групи від її оточення, українського та чужомовного, є одною з причин її радикального модернізму. Пишучи практично тільки для себе, не мусили вони розвиднювати свою творчість немодерністичними елементами» [7 с. 12].

Таким чином, можемо стверджувати: різні варіанти стилізації Ігорем Костецьким у драматичних творах жанрів барокового театру (мораліте, містерії,

інтермедії, алегоричної драми масок і под.) були покликані переосмислити літературний канон для стильового оновлення національної літератури, та довести, що необароковий спосіб модернізації словесності є цілком органічним для української культури. Можливо, такий метод демонстрації новаторства був занадто радикальним, через що драми письменника не ставились на сцені українських театрів. Однак їхня експериментаторська сутність дозволяла авторові поступово вписувати українську драматургію у світовий контекст, що не можна не вважати заслугою Ігоря Костецького.

Література:

1. Багрій М.А. Стильові особливості творчості Ігоря Костецького: Монографія / М.А. Багрій – Івано-Франківськ:НАІР, 2014. – 188с.
2. Згадка про ці лекції міститься в щоденнику актора театру-студії В. Змія. Цит. за: Театр-студія Й. Гірняка та О. Добровольської. С. 180 - 181.
3. Костецький І. Близнята ще зустрінуться // Близнята ще зустрінуться. Антологія драматургії української діаспори / Упор. та автор предм. Л. Залеська – Онишкевич. – Київ – Львів, 1997. – С. 189-251.
4. Костецький І. Театр перед твоїм порогом/ І. Костецький. – Мюнхен, 1963. С. 6.
5. Костецький І. Три маски // Театр / І. Костецький. – Мюнхен; Авсбург. – 1946, – Ч. 1. С. 14-15.
6. Корибут Ю. Театр площинний і театр об'ємний / Ю. Корибут – Мюнхен: «Українська трибуна» – 1947. С. 234.
7. Тарнавський Ю. Темна сторона місяця // Сучасність / Ю. Тарнавський –1998. – С. 24.
8. Шерех Ю. Наша сучасність – наше мистецтво // Друга черга / Ю. Шерех. – Сучасність, 1978. – С. 334.

ТИПОВІ ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ У СТУДЕНТСЬКОМУ МОВЛЕННІ

Bilavych Galyna Vasylivna

*Doctor of Pedagogical sciences, professor
Chair of Pedagogy of Elementary Education
Faculty of Pedagogy*

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Stambulska Lesya Ihorivna

Student

*Chair of Pedagogy of Elementary Education
Faculty of Pedagogy*

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Білавич Галина Василівна

*доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки початкової освіти
педагогічний факультет*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Стамбульська Леся Ігорівна

студентка

*кафедра педагогіки початкової освіти
педагогічний факультет*

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Формування й удосконалення мовленнєвої культури студентів за умов стрімкого розвитку науки, високої культурно-трансляційної здатності української мови і її знакових наукових продуктів залишається актуальною проблемою і потребує пильної уваги з боку педагогів. Вона зумовлена також різними суспільними чинниками: процесами інкультурації — зацікавленням особистості культурними нормами, упорядкуванням власної манери і форми спілкування, здобуттям культурної інформації, і наукової зокрема, способом здебільшого «непрямої трансмісії» (навчання в закладах освіти різних типів і рівнів акредитації, що вимагає поєднання навчальної і наукової роботи); стимулювання комуніканта до мобілізації знань із наукової мови, фахової термінології, до комунікативного самоконтролю, а відтак до оволодіння уміннями й навичками продукувати власну програму наукової комунікації та комунікативну тактику реалізації цієї програми; тощо.

Як показало наше дослідження, проведене впродовж трьох останніх років у межах педагогічного факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», що мало за мету з'ясувати мовленнєвий простір майбутніх педагогів, зокрема й рівень володіння лексичними нормами української мови, у студентів часто виникають труднощі, пов'язані з правильним уживанням слова, його

написанням, наголошуванням, утворенням граматичних форм, лексичною і граматичною сполучуваністю тощо. Відтак ми з'ясували, чи готові майбутні вчителі до виконання певних соціальних ролей, які потребуватимуть дотримання правил мовленнєвої культури та комунікативних компетентностей. Цікаво, що, попри невисокий рівень володіння нормативністю мовлення, 58,4% опитаних позиціонують себе як такі, котрі володіють мовленнєвими нормами. Як показало наше дослідження, вища школа дає ґрунтовні знання щодо мовленнєвих норм. Так, 70,8% опитаних студентів здатні побачити помилки в мовленні інших. Утім, лише 40,6% респондентів відчуває дискомфорт, якщо в особистісному спілкуванні не дотримано мовленнєвих правил.

Отже, належний рівень володіння мовою не став загальнонаціональним і, що важливо зазначити, перебуває на низькому рівні, адже «лексичний склад нашої мови містить велику кількість сленгових утворень, що відповідають певним соціальним та професійним групам людей» [1, с. 3], спотворених, суржикових, зросійщених мовних зворотів [2, с. 6].

Науковці слушно зауважують, що у зв'язку з тим, що мова розширює сферу свого функціонування, зростає неабияка увага до безпомилкового усного мовлення: «Стає престижно розмовляти гарною українською мовою, приходиться розуміння того, що добре знання мови — важлива професіограма людей різних спеціальностей» [6, с. 7]. Тому так важливо навчити студентів виявляти помилки й очищати усне мовлення від тих елементів, що спотворюють його.

З огляду на це виокремлюємо такі аспекти проблеми українського мовлення у контексті практичної дослідницької діяльності студентів педагогічного факультету: проблема дилінгвізму (володіння літературною мовою та однією з діалектних форм спілкування), сленгізму, мовної суржифікації, що негативно впливає на семантичну структуру наукових текстів; низький рівень володіння системою норм літературної мови в її усній та писемній формах; функціонування іншомовної лексики в науковому стилі, дискурсі; науковий етикет; особливості оприлюднення та захисту результатів наукового дослідження; оформлення результатів наукової діяльності; тощо.

Насамперед вважаємо за потрібне з'ясувати значення терміна «мовні помилки». Російський учений М. Львов зазначає, що поняття «мовна помилка» — це «порушення правил, норм і традицій слововживання, комунікативної доцільності, вимог стилістики і культури мови» [4, с. 173]. З-поміж різних класифікацій помилок науковцями, українська дослідниця М. Пентилюк виокремлює порушення, які трапляються в усному та писемному мовленні, тільки в писемному чи лише в усному мовленні [5, с. 94]. У кожній систематизованій групі помилок у мовленні студентів вирізняють лексичні (іншими словами, словникові) помилки, які найчастіше трапляються у вжитку юнацтва.

Лексичні помилки — це порушення у слововживанні, у доборі слова; помилки, пов'язані з порушенням лексичних та фразеологічних норм; помилки як наслідок бідного словникового запасу, недосконалості стилю мовлення [3, с. 150-151].

Варто зазначити, що найчастіше студенти припускаються лексичних помилок при надмірному використанні іншомовних слів: аванс — завдаток, автентичний — справжній, компенсація — відшкодування, мобілізувати сили — напружитись, консенсус — згода, офіс — контора, унікальний — неповторний, резерв — запас та ін. Цей недолік у мовленні студентів можна виправити шляхом залучення їх до

опрацювання літератури, яка містить матеріал, який спрямовує на роботу із заміною іншомовних слів українськими.

Окрім цього, часто вбачаємо в мовленні студентів кальки з російської мови: самий кращий — найкращий, слідує сторінка — наступна сторінка, доводити — дитяча площадка — дитячий майданчик, виключити світло — вимкнути світло тощо. У мовленні студентів часто спостерігаємо те, що вони вживають невластиві українській мові пестиві форми, до прикладу: Анічка, Сашенька, Валічка, Серьоженка, Катічка, Леночка, Танічка, Андрюша тощо.

Також як лексичні помилки у мовленні студентів виступають тавтологічні звороти та синонімічні дублювання слів (плеоназми). Наведемо приклади цих порушень: промовляти промову, письменник пише, моя автобіографія, у грудні місяці, особисто на мою думку, креативна творчість, свого власного успіху та ін. У цій ситуації, вважаємо, буде доречним залучення студентів до прослуховування чи перегляду експрес-уроків української мови Олександра Авраменка.

Таким чином, спостереження за мовним педагогічним середовищем дає підстави для висновку, що педагогічна справа, як не прикро, й досі виразно наслідують значну кількість росіянізмів (учбовий процес, на протязі навчального року, приймати участь у конференції, проводити міроприємство, займає посаду вчителя, повістка дня засідання трудового колективу, семидесятивідсотковий бар'єр, учена ступінь, екзамен по математиці, прийшли до висновку — замість навчальний процес, протягом навчального року, брати участь у конференції, обіймає посаду вчителя, порядок денний, сімдесятивідсотковий бар'єр, учений ступінь, екзамен з математики, дійти висновку). Трапляються помилки у вживанні слів та словосполук (виключення замість виняток; вияснити замість з'ясувати; співпадати замість збігатися; по крайній мірі замість принаймні, щонайменше; у науковій роботі зустрічаються терміни замість у науковій роботі трапляються, простежуються (є) терміни; вірна відповідь замість правильна відповідь; приймати/прийняти міри замість вживати/вжити заходів тощо.

У майбутнього вчителя передусім має бути сформована установка й усвідомлена готовність щодо оволодіння законами українського мовлення. На допомогу студентові ми пропонуємо низку словників та навчально-методичних посібників, які сьогодні вже виконують роль своєрідних порадників зі слововживання на щодень [1; 2].

Отже, виникає потреба в удосконаленні умінь і навичок студентів безпомилкового висловлювання думок без лексичних помилок. Для цього необхідно користуватися посібниками, які допоможуть знайти відповідник до певного слова, переглядати програми, які наповнюватимуть словниковий запас, при цьому допоможуть викоренити слова, для яких характерні відхилення від лексичних норм. Також кожен студент повинен керуватися тим, що він не повинен використовувати у своєму мовленні суржику, сленгу, росіянізмів, нехтувати формами кличного відмінка іменників, обходитися без запозичень там, де можна скористатися питомим словом (на лексичному рівні) тощо.

Якісне мовлення є показником високого рівня загальної культури людини, а процес удосконалення комунікативних умінь повинен бути безперервним і відбуватися за сприятливих умов, до прикладу, у стінах навчального закладу. Проте, окрім середовища, у якому студенти навчаються, безперечно на формування правильного мовлення впливає і середовище, у якому вони живуть: кого чують, як

розмовляють ті люди, з якими взаємодіє сучасне юнацтво, від кого переймають манеру говорити.

Дослідження типових лексичних помилок тісно пов'язане із сучасною молодіжною субкультурою, яка загалом визначається специфікою навчального закладу, дозвіллям, поведінкою студентів. Через певні обставини, причини студентство часто припускається певних недоліків в усному мовленні, допускаючи, зокрема, лексичні помилки: неправильно або надмірно вживає слова іншомовного походження, змішує однозначні та багатозначні слова, вживає зайві беззмістовні слова (слова-паразити), невиправдано калькує російські слова та словосполучення тощо. Відтак, щоб мовлення студентів було безпомилковим, вони повинні самовдосконалюватись, збагачувати словниковий запас, підвищувати свою лексичну грамотність.

Література:

1. Білавич Г. Говорімо українською правильно / Галина Білавич, Тетяна Стамбульська. – Івано-Франківськ, 2012. – 60 с.
2. Білавич Г. Наголошуймо правильно! Словник-довідник / Галина Білавич, Тетяна Лисечко, Тетяна Стамбульська. – Івано-Франківськ, 2013. – 135 с.
3. Кочан І.М. Словник-довідник із методики викладання української мови / І.М. Кочан, Н.М. Захлюпана. – [2-ге вид., виправл. і доповн.]. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 306 с.
4. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка: [учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец. № 2101. «Русский язык и литература»] / Михаил Ростиславович Львов. – М.: Просвещение, 1988. – 240 с.
5. Пентилюк М. Культура мови і стилістика : пробний підручник [для гімназій гуман. профілю] / Марія Пентилюк. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
6. Словник-довідник з культури української мови. – Львів, 1996. – 368 с. [Авт. кол.: Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак]

UNIMODAL PHRASEOLOGISMS DENOTING MAN' S FEELLINGS

Denisova Anzhelika

Postgraduate

*Chair of general linguistics and Slavonic philology
Department of philology and social communications
Berdyansk state pedagogical university
Berdyansk, Ukraine
Scientific leader – Ph D (in philology) Alla Serdiuk*

ОДНОВЕРШИННІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВІДЧУТТІВ ЛЮДИНИ

Денисова Анжеліка Сергіївна

*аспірантка кафедри загального мовознавства та слов'янської філології
факультету філології та соціальних комунікацій
Бердянського державного педагогічного університету
Бердянськ, Україна
Науковий керівник – к.філол.н., доц. Сердюк А.М.*

На сучасному етапі розвитку фразеології актуальним є вивчення універсальних і специфічних рис фразеологічних одиниць різносистемних мов. Це можливе завдяки аналізу стійких сполук з точки зору їхніх структурно-семантичних особливостей, що дає можливість отримати нові дані про системний устрій та відмінності в неспоріднених мовах.

Метою нашого дослідження є опис та аналіз фразеологічних одиниць української, англійської та французької мови з точки зору їхньої структурної організації. У центрі уваги є одновершинні фразеологізми, які включають до свого складу поєднання одного повнозначного та одного або декількох службових слів.

На сучасному етапі дослідження фразеологічних одиниць досі не існує одностайної думки щодо віднесення одновершинних фразеологізмів до складу фразеології. Л. Скрипник до особливого розряду таких одиниць зараховує стійкі одиниці мови, що мають цілісне значення, а за складом компонентів є поєднанням одного повнозначного слова з одним чи (рідше) кількома службовими словами [5, с. 98]. О. Смирницький фразеологічні одиниці, граматична будова яких складається зі службового слова та одного повнозначного, відносить до одновершинних [6, с. 216]. Його думку поділяє О. Кунін, який також зараховує такі одиниці до складу фразеологічних одиниць [3, с. 72]. Н. Зубець "... такі стійкі звороти мови, які об'єктивуються в структурі "службове слово" (або два) + повнозначне слово" [2, с. 3] називає мінімальними ідіомами. Ми погоджуємося з думкою науковців і також будемо розглядати поєднання одного повнозначного та одного (двох) службових слів як фразеологічні одиниці.

Фразеологічний корпус української мови на позначення відчуттів людини має незначну кількість стійких виразів, які мають будову одновершинних фразем. Так, у нашому дослідженні представлена модель, де повнозначним словом у цих "мінімальних одиницях фразеології" [4, с. 28] є іменник, наприклад: у смак, зі смаком. До складу іменних фразеологізмів відносяться стійкі вирази, повнозначні слова яких поєднуються зі сполучниками (як, мов, наче) [5, с. 99]. Вони репрезентовані поєднанням прикметника або дієприкметника зі сполучником — як розварений, мов чужі, наче поламаний. Такі фразеологічні одиниці непоширені і становлять 8% від усього загалу одновершинних одиниць на позначення відчуттів людини.

Одновершинні фраземи, компонентом яких виступає дієслово, в українській мові можуть мати у своєму складі сполучники та частки, наприклад: і не мигнути.

Мінімальні фразеологічні конструкції [1, с. 114], як їх називає П. Білоусенко, в англійській мові виявлені в незначній кількості (2%). Нами виокремлені стійкі вирази, у складі яких зустрічається поєднання одного повнозначного та одного (all in, in a undertone) або двох службових слів, наприклад: at in ear, in sight of. Наведені одиниці є утвореннями з переосмисленим повнозначним компонентом і відносяться до адвербіальних фразеологічних одиниць.

Одновершинні фраземи французької мови відрізняються від української та англійської своїми структурно-граматичними моделями. У нашому дослідженні виявлені одновершинні фразеологізми, будівельним матеріалом яких є дієслово або іменник.

Так, А. Назарян зазначає, що одновершинні субстантивні фраземи не притаманні для французької мови, проте в нашому дослідженні зустрічається

декілька стійких сполук (5%), де головним компонентом виступає іменник, наприклад: *à la guimauve, sans haleine, sans vie, à la sourdine*.

Залежно від того, якою частиною мови може бути виражений предикативний член, одновершинні дієслівні фрази будуються за такими структурними моделями: “дієслово-зв’язка + іменник”: *être à bloc, être à genoux, être sur le flanc, être sur le dos, être dans le potage*; “дієслово-зв’язка + прикметник”: *être mat*.

Розповсюдженою є модель дієслова з об’єктним займенником у препозиції. Фразаологізми цієї структурної моделі є специфічними для французької мови і утворюються за допомогою об’єктних займенників *la, les*: наприклад, *la crever, la péter, se la boucler, se les geler, se les peler*.

Отже, з викладеного вище матеріалу стає зрозумілим, що одновершинні фразеологічні одиниці в українській, англійській та французькій мовах на позначення відчуттів людини є маловживаними мають універсальні та специфічні риси.

Література:

1. Белоусенко П.И. О происхождении и сущности некоторых фразеологизмов в русском и украинском языках / П.И. Белоусенко // Филологические науки. – 2003. – № 3. – С. 113–118.
2. Зубець Н.О. Мінімальні ідіоми в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук / Н.О. Зубець. – Дніпропетровськ, 1997. – 20 с.
3. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М.: Высшая школа, 1986. – 336 с.
4. Лекант П.А. К вопросу о минимальной единице фразеологии / П.А. Лекант // Проблемы фразеологии и задачи ее изучения в высшей и средней школе. – Вологда, 1967
5. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови: монографія / Л.Г. Скрипник. – К.: “Наукова думка”, 1973. – 270 с.
6. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 260 с.

LEARNING ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE IN ADULTHOOD

S.D. Deshko

*Senior lecturer, Foreign Languages Department LNAU
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

The process of language learning is incredibly complex and even more so when learning a second language. To understand learning English as second language it is necessary to be aware of the differences in the learning process in adults and children. There seem to be as many hypotheses as there are linguists. Experts suggest an innate capacity in every human being to acquire language. It is argued that the human mind is hardwired to learn language; we just add our own specific language content.

In this essay, it is accepted that the purpose of acquiring a second language is communicative competence, that is, the ability to use the language correctly and appropriately to accomplish communication goals. The desired outcome of the language learning process is the ability to communicate competently, not the ability to use the language exactly as a native speaker does.

Adult learning does not appear to become difficult because of a change in neural plasticity. Rather, we now think that learning becomes hard because experience with our first language 'warps' perception. We see things through the lens of our native language and that 'warps' the way we see foreign languages. It is very difficult to undo this learning. That is, we change our perception during childhood so that it becomes specialized to hear the speech sounds in our first language. This specialization can conflict with our ability to learn to distinguish sounds in other languages. Through training, we can essentially change our 'perceptual warping' to make second-language learning easier.

Language acquisition in early childhood does not seem to depend as much on aptitude, motivation and the teacher, as do language learning in late childhood and adulthood. Children acquire their mother tongue through interaction with their parents and their environment. Their need to communicate paves the way for language acquisition to take place. Adult learners are quicker to use code-switching, that is, formulating or comprehending ideas from a variety of input sources, to form a complete picture.

Adults are more consciously aware of learning a second language, which might lead to overanalysing of learning. Children learn by listening first. Long before they can speak, they can understand what others are saying. For adults reading is usually the first and easiest skill to acquire, while listening is the most difficult. Even students who know most of the words of a conversation (when they see them written) still can't pick up a conversation in full flow.

Cognition develops as a process of moving from the states of doubt and uncertainty (questions) to stages of resolution and certainty (answers) and then back to further doubt that is, in time, also resolved. And so the cycle continues. Language interacts with cognition to achieve a state of equilibrium. Adult learners might be frustrated by the ambiguities and contradictions in a new language and be discouraged by this, although the greater discipline, motivation and clear goal definition of adults, seem to negate this.

Research on the relationship between motivation and second language acquisition is on-going. Current research looks at instructional practices that teachers use to generate and maintain learner motivation and strategies through which learners themselves take control of factors that have an impact on their motivation and learning, such as lack of self-confidence, change of goals, or distractions. Vivian Cook, a researcher in second language acquisition, differentiates between "integrative" and "instrumental" motivation. "Integrative" motivation refers to the motivation to learn a language in order to take part in the culture affiliated with the language, and tends to correlate more with younger learners. "Instrumental" motivation refers to the motivation to learn a language for more abstract goals such as career advancement, self-improvement, or self-empowerment, and applies more to older learners.

Opportunity and motivation work together to affect language acquisition. Motivated students are more likely to seek out opportunities, often outside of class, that utilize language skills. Many theorists and teachers stress that varied and frequent comprehensible input is key to acquisition. It would make sense that the number of opportunities the brain has to store and reinforce patterns, accents, concepts, and meanings of a language, the better this information would be stored and processed.

Affective factors in second language acquisition include dignity (global, situational, tasks), attribution theory (how people explain the causes of their success or failure) and the feasibility of self (when learners believe they are capable of performing a task), willingness to communicate in second language learning, overcome the barriers that exist when

studying the language, taking risks, anxiety (innate and situational), empathy, and extro- or introversion. When we consider the pervasive nature of language, any affective factor can conceivably be relevant to second language learning.

The acquisition of a new language requires acquiring a new language ego, not only for young adolescents but also for an adult who has grown comfortable and secure in his or her own language identity and possesses inhibitions that serve as a wall of defence around the first language comfort-zone. Another affectively related variable is the role of attitudes in language learning. From the growing body of literature on attitudes, it seems clear that negative attitudes can affect success in learning language. Very young children, however, who are not developed enough cognitively to possess "attitudes" toward races, cultures, ethnic groups, classes of people, and languages are unaffected.

Teachers should create an environment conducive to learning by encouraging group cohesion in the classroom. Pair and group work activities provide learners with opportunities to share information and build a sense of community. The classroom must be a "safe place" to learn and practice second language. The two main reasons why adults learn a second language, is for the purpose of integrating into a new society, such as moving to a new country or for self-advancement through academic studies, a better job, and such. These goals should be kept foremost in any teaching strategy.

A certain "cool factor" exists for adults in learning a second language, but the peer pressure children encounter in language learning is quite unlike what the adult experiences. Children usually have strong constraints upon them to conform. They are told in words, thoughts, and actions that they had better "be like the rest of the kids." Adults tend to tolerate linguistic differences more than children, and therefore errors in speech are more readily excused. This is also an important factor in the failure of adults to acquire an authentic second language accent.

For the most part, research confirms that the linguistic and cognitive process of second language learning in children is similar to that of first language learning.

Adults, more cognitively secure, operate from the solid foundation of their first language and thus experience more first language interference. Adults make errors not unlike some of the errors children make, because of the creative perception of the second language and an attempt to discover its rules apart from the rules of first language. Adults more readily use their first language to bridge gaps that cannot be filled by generalization within the second language. In this case we do well to remember that the first language can be a facilitating factor, and not just an interfering factor.

Age is not everything in second language learning. The need for teaching English as a second language to adults has recently exploded due to the globalization of business and English being adopted as the preferred business language. The teaching challenges, methods and environment specific to adult language teaching, is not well charted territory as opposed to teaching foreign or second languages to young learners. Care should be taken that the need for adjusting old methods and creating new methods, is not seen as difficulties. Many teachers feel threatened because they are forced out of their comfort-zone. Language teaching to adults should be seen as an opportunity to develop new methodology, reach new goals and achieve different but equally rewarding outcomes.

References:

1. Beck I.L., McKewon M.G. Increasing young low-income children's oral vocabulary repertoires through rich and focused instruction. // *Elementary School Journal*. - 2012. - №107 - p.251-271.

2. Cook V. *Second Language Learning and Language Teaching.* / V. Cook // Hodder Education. - Canada: Oxford University Press.- 2001.- p.262.
3. Dornyei. 2002b. / Dornyei.Kormos. // Cambridge, MA: Newbury House Publishers. – 2000. - p.78.
4. Hart J.E. & Lee O. Teacher professional development to improve the science and literacy achievement of English language learners. // *Bilingual Research Journal.* - 2003. - p. 475-501.
5. Lee O., Buxton C., Lewis S., LeRoy, K. Science inquiry and student diversity: Enhanced abilities and student difficulties after an instructional intervention. // *Journal of Research in Science Teaching.* - 2010. - №43 \ 7. - p.607-636.

USE OF VIDEOTAPES — A COMMON FEATURE IN LANGUAGE TEACHING

Dobrovol'ska Svitlana

PhD, Senior Lecturer

Department of Foreign Languages

Lviv National Agrarian University

Lviv-Dubliany, Ukraine

The use of videotapes has been a common feature in language teaching for many years. It is rare, these days, for a publisher to produce a major coursebook without a video component added in, and teachers frequently enliven their classes with off-air material or tapes produced for language learning.

To some people videotape is merely a glorified version of audiotape, and the use of video in class is just listening 'with pictures'. But there are many reasons why video can add a special, extra dimension to the learning experience:

Seeing language-in-use: one of the main advantages of video is that students do not just hear language, they see it too. This greatly aids comprehension, since for example, general meaning and moods are often conveyed through expression, gesture, and other visual clues. Thus we can observe how intonation can match facial expression. All such paralinguistic features give valuable meaning clues and help viewers to see beyond what they are listening to, and thus interpret the text more deeply.

Cross-cultural awareness: video uniquely allows students a look at situations far beyond their classrooms. This is especially useful if they want to see, for example, typical British 'body language' when inviting someone out, or how Americans speak to waiters. Video is also of great value in giving students a chance to see such things as what kinds of food people eat in other countries, and what they wear.

The power of creation: when students use video cameras themselves they are given the potential to create something memorable and enjoyable. The camera operators and directors suddenly have considerable power. The task of video-making can provoke genuinely creative and communicative uses of the language, with students finding themselves 'doing new things in English.'

Motivation: for all of the reasons so far mentioned, most students show an increased level of interest when they have a chance to see language in use as well as hear it, and when this is coupled with interesting tasks.

If we wish to use video successfully in classes we need to be aware of a number of potential problems:

The ‘nothing new’ syndrome: just switching on the monitor in a classroom is not especially exciting for a television (and Internet) viewing population. Both in our choice of video material and in the way we exploit it, we have to provide video activities that are unique learning experiences and do not just replicate home television viewing.

Poor quality tapes and disks: poorly filmed and woodenly acted material will not engage students who are used to something better. When deciding whether to use a videotape or disk, we have to judge whether the quality is sufficiently good to attract our students’ interest.

Poor viewing conditions: we have to be sure that students can see and hear the video. The monitor must be big enough for the people at the back of the class to see the screen clearly. We also need to see if we can dim the ambient light sufficiently for the picture to be clear.

Stop and start: some students become frustrated when teachers constantly stop and start the video, only showing little bits at a time. It can also be extremely irritating if a teacher fails to show the class how the ‘story’ ends. Sometimes this is done on purpose — as a spur to creativity or prediction — but at other times teachers fail to take students’ natural curiosity into account.

There is no hard and fast rule about this. We need to ask ourselves how many stops and starts we ourselves could cope with, and how much we would want to see the end of a sequence. The answers will guide the way we use video with others.

The length of extracts: some people think that more than two or three minutes of video sends students to sleep. Others, however, like to show students whole programmes.

Short video sequences of between one and four minutes can yield a number of exercises, demonstrate a satisfying range of language, are easier to manipulate, and can be highly motivating. Such short extracts are usually the best option; where we want to use longer ones — because of the topic, or because it is impossible to extract a good short extract — we will need to design activities to keep our students involved.

Fingers and thumbs: students can be irritated by teachers who cannot find what they want or get back to where they have just been on the tape or disk. Teachers themselves become frustrated when the machine does not work the way they want it to. The only answer is for us to familiarise ourselves with the system we’re using.

There are three basic types of video which can readily be used in class: ‘off-air’ programmes, ‘real-world’ videos, and language learning videos.

Off-air programmes: programmes recorded from a television channel should be engaging for our students, and of a sensible length. We have to consider their comprehensibility too. Apart from overall language level, some off-air video is also extremely difficult for students to understand, especially where particularly marked accents are used or where there is a high preponderance of slang or regional vernacular. The best programmes and excerpts are ones which we can use for a range of activities including prediction, cross-cultural awareness, teaching language, or as spurs for the students’ own creativity.

All television programmes have copyright restrictions which vary from country to country. It is important to know what that law is and realize that breaking it can have serious consequences.

Real-world video: there is no reason why we and our students should not use separately published videotape material such as feature films, exercise 'manuals', wildlife documentaries or comedy provided that there are no copyright restrictions for doing this. Once again we need to make our choice based on how engaging and comprehensible the extract is likely to be, and whether it has multi-use potential. We need to judge the length of the extract in the same way too.

Language learning videos: many publishers now produce free-standing language learning videos — or videos to accompany coursebooks. Frequently these have accompanying workbooks.

The main advantage of specially made videos is that they have been designed with students at a particular level in mind. They are thus likely to be comprehensible, designed to appeal to students' topic interests, and multi-use since they cannot only be used for language study, but also for a number of other activities as well.

The danger of language learning videos, however, is that they fail the quality test either because the production is poor, the situations and the language are inauthentic, or the content is too unsophisticated. Our choice, therefore, has to be limited to those which our students will accept and enjoy.

There are a number of teaching techniques which can be used in video-based lessons.

All of the following viewing techniques are designed to awaken the students' curiosity, through prediction activities, so that when they finally watch the video sequence in its entirety they will have some expectations about it.

Fast forward: the teacher presses the 'play' button and then fast forwards the video so that the sequences hoots pass silently and at great speed, taking only a few seconds. When it is over the teacher can ask students what the extract was all about and whether they can guess what the characters are saying.

Silent viewing (for language): the teacher plays the tape at normal speed, but without the sound. Students have to guess what the characters are saying. When they have done this, the teacher plays the tape with sound so that they can check to see if they guessed correctly.

Silent viewing (for music): the same technique can be used with music. Teachers show a sequence without sound and ask students to say what kind of music they would put behind it and why. When the sequence is then shown again, with sound students can judge whether they chose the same mood as the director/composer.

Freeze frame: at any stage during a video sequence we can 'freeze' the picture, stopping the participants dead in their tracks. This is extremely useful for asking the students what they think will happen next or what the character will say next.

Partial viewing: one way of provoking the students' curiosity is to allow them only a partial view of the pictures on the screen. We can use pieces of card to cover most of the screen, only leaving the edges on view; we can put little squares of paper all over the screen and remove them one-by-one so that what is happening is only gradually revealed.

A variation of partial viewing occurs when the teacher uses a large 'divider', placed at right angles to the screen so that half the class can only see one half of the screen, whilst the rest of the class can see the other half. They then have to say what they think the people on the other side saw.

Listening routines, based on the same principles as those for viewing, are similarly designed to provoke engagement and expectations.

Pictureless listening (language): the teacher covers the screen, turns the monitor away from the students, or turns the brightness control right down. The students then listen to a

dialogue and have to guess such things as where it is taking place and who the speakers are. Can they guess their age, for example? What do they think the speakers actually look like?

Pictureless listening (music): where an excerpt has a prominent music track, students can listen to it and then say- based on the mood it appears to convey - what kind of scene they think it accompanies and where it is taking place.

Pictureless listening (sound effects): in a scene without dialogue students can listen to the sounds to guess the scene. For example, they might hear the lighting of a gas stove, eggs being broken and fried, coffee being poured and the milk and sugar stirred in. They then tell 'the story they think they have just heard.

Picture or speech: we can divide the class in two so that half of the class faces the screen, and half faces away. The students who can see the screen have to describe what is happening to the students who cannot. This forces them into immediate fluency while the non-watching students struggle to understand what is going on, and is an effective way of mixing reception and production in spoken English. Halfway through an excerpt the students can change round.

Література:

1. Allen M. 1986 Teaching English with Video Pearson Education Ltd.
2. Cooper R. 1993 Video, fear and loathing: self-viewing in teacher training. The Teacher trainer 7/3.
3. Cooper R., Lavery M., Rinvoluceri M. 1991 Video Oxford University Press.
4. Laycock J. and Bunnag P. 1991 Developing teacher self- awareness: feedback and the use of video. ELT Journal 45/1.
5. Stempleski S., Tomalin B. 1989 Video in Action Pearson Education Ltd.
6. Vanderplank R. 1988 The value of teletext sub-titles in language learning. ELT Journal 42/4.
7. Vanderplank R. 1996 Really active viewing with teletext sub-titles. Modern English Teacher 5/2.
8. Williams A., Calow D., Higham N. 1999 Digital Media, Rights and Licences (2nd edn) Sweet & Maxwell.

TRANSLATION OF ABBREVIATIONS IN ENGLISH MEDICAL TEXT

Getmanenko Valeriia Vladimirovna

student

the Department of Philosophy, Social and Human Sciences, Foreign Languages

Donetsk National Medical University

Kramatorsk, Ukraine

Scientific supervisor — lecturer Umerenkova S.V.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА АББРЕВИАТУР В АНГЛОЯЗЫЧНОМ МЕДИЦИНСКОМ ТЕКСТЕ

Гетьманенко Валерия Владимировна

студентка

*кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных
языков, украинского и латинского языка*

Донецкий национальный медицинский университет

г. Краматорск, Украина

Научный руководитель – преподаватель Умеренкова С.В.

В медицинской литературе в последнее время очень часто используется большое количество аббревиатур. Сокращения можно встретить в медицинских отчётах, протоколах, историях болезни. Использование аббревиатур позволяет экономить время, однако их неадекватный перевод может стоить человеку жизни.

Актуальность темы обусловлена постоянным развитием медицины, вследствие чего возникают новые аббревиатуры и сокращения. В связи с особенной склонностью английского языка к компрессии, экономии языковых средств, упрощению грамматических конструкций, мы имеем развитую систему аббревиации и широкие перспективы для ее дальнейшего развития.

Целью исследования является выявление особенностей медицинского перевода, как части перевода специальной литературы, изучение закономерностей образования и перевода медицинских сокращений и аббревиатур, используемых в клинике и диагностике заболеваний.

Профессиональный перевод востребован во всех сферах деятельности, но особую значимости грамотный перевод приобретает в такой области, как медицина. Неадекватный перевод аббревиатур, встречающихся в медицинских документах, а также в устной речи, может стоить человеку жизни. Поэтому это является проблемой для студентов медицинских высших учебных заведений.

Главная задача аббревиатур — это экономия речи и письменного текста. При произношении аббревиатура по времени звучания в несколько раз короче соответствующего ей понятия, а при написании экономия еще более впечатляюща. Однако преимущества такой экономии хороши только до тех пор, пока аббревиатуры понятны собеседникам.

В английском языке аббревиатуры принято делить на инициальные аббревиатуры и акронимы. Инициальная аббревиатура — это сокращение слова или фразы, последовательность начальных букв, каждая из которых произносится отдельно, например: DU [di:ji:] duodenal ulcer — дуоденальная язва. Акронимы — это аббревиатуры, которые имеют своё собственное произношение, например: AIDS [eidz] acquired immune deficiency syndrome — СПИД.

Традиционно аббревиатуры подразделяются на два больших класса — графические и лексические. Основная разница между этими двумя классами в том, что графические аббревиатуры условны, не являются самостоятельными лексическими единицами, а лексические аббревиатуры по статусу находятся на той или иной стадии приближения к знаменательным словам.

Среди графических аббревиатур различают стандартные и широко известные, но ограниченные функционально рамками, например: T.S.T.H. «too sick to send home» — не полностью выздоровевший для отправления из стационара домой; H.B.D. «has been drinking» — болен алкоголизмом.

Есть такое явление, как лексикализация графической аббревиатуры. При этом у нее появляется собственное произношение, либо алфавитное. (BP «blood pressure» — кровяное давление, GP «general practitioner» — врач общей практики), либо звуковое, в результате чего образуются акронимы (AIMES, JAMA — названия медицинских журналов и т.д.). Зачастую алфавитный способ произнесения находит отражение в орфографическом оформлении: Bee-pee “blood pressure”; Geepee “general practitioner”.

Такая форма, с одной стороны, указывает на состоявшуюся лексикализацию данного сокращения, исключая прочтение аббревиатуры с помощью расшифровки, а с другой стороны, затрудняет процесс перевода, усиливая неоднозначность восприятия данной аббревиатуры. Таким образом, нарушается соотношение между планом содержания и планом выражения.

Особую трудность для студентов представляют аббревиатуры латинского происхождения. Данный класс представлен такими аббревиатурами, как *a.c.* (*ante cibum, before meals*) — перед едой; *b.i.d.* (*bis in die, twice a day*) — два раза в день и др.

Проблема перевода подобных сокращений не стояла бы так остро, если бы авторы медицинских текстов не забывали писать используемые аббревиатуры с заглавных букв. Особенное внимание следует уделить переводу на русский язык акронимов, т.к. этот вид сокращений особенно популярен в письменной речи медицинских статей, аннотаций и т.д.

Система сокращений в любом языке является неотъемлемой частью его общей лексико-семантической системы и поэтому системы сокращений в разных языках несхожи. Весьма различается частота употребления конкретных групп сокращений, в частности в английском *e.g.* (*exempli gratia*), в то время как в русском языке предпочтительнее употреблять в аналогичных случаях «например». Из этого видно, что не следует стремиться в каждом случае передавать иностранные сокращения на русском языке также сокращением.

В английском языке наблюдается тенденция к сокращению любого термина. Русский язык значительно отстает в количественном отношении аббревиатур: то, что называется термином в русском языке, в английском превращается в аббревиатуру:

LK «left kidney» — левая почка;

RK «right kidney» — правая почка;

LN «liquid nitrogen» — жидкий азот.

Более медленные темпы аббревиации в русском языке имеют свои преимущества: возникает меньше трудностей при восприятии медицинской информации, а при переводе появляется больше шансов донести адекватную информацию до реципиента.

Разделение аббревиатур на виды в известной степени условно, так как аббревиатура — явление многогранное и неоднозначное.

При переводе английских медицинских сокращений следует, прежде всего, ориентироваться на ту отрасль медицины, в контексте которой употребляется данное сокращение. Невозможно при переводе английских медицинских аббревиатур обойтись без терминологических словарей, справочной литературы. Подобрать адекватный перевод часто помогает и принцип аналогии, когда для определения неизвестного значения используются аналогичные модели построения сокращений, имеющие известное значение. И, конечно, немаловажную роль при переводе имеют цели, задачи и условия межъязыковой профессиональной коммуникации.

Выводы. Таким образом, указанные выше особенности сокращений свидетельствуют о том, что они представляют собой специфический языковой материал, во многом отличающийся от обычных лексических единиц, что должно учитываться при работе с ними. Перевод медицинских аббревиатур требует от студента повышенного внимания. Процесс расшифровки и перевода медицинских сокращений и аббревиатур может оказаться довольно трудоемким и требует проработки большого количества источников. При переводе таких терминов

обязательно нужно учитывать сферу употребления специальной лексики, иначе возрастает вероятность переводческих ошибок, что может привести к серьезным последствиям во врачебной практике.

Литература:

1. Англо-русский словарь медицинских аббревиатур [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://perfekt.ru/dict/medabb.html>
2. Балишин С.И. О сокращениях в подязыке медицины (на материале английского языка) // Разновидности и жанры научной прозы. Лингвостилистические особенности. – М.: 2005. – С. 33.
3. Букер Д., Берман J.J. Опасные сокращения. Человек. Патология. - Нью-Йорк: Basic Books, 2004. - С. 529- 531.
4. Ступин Л.П. Аббревиатуры и проблема их включения в толковые словари. // Вопр. Теории и истории языка. – Л., 1963.
5. Электронный ресурс (11.02.17)
<http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/lingvo/2005/02/zubova.pdf>
6. Электронный ресурс (11.02.17) <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-perevoda-abbreviatur-v-angloyazychnom-meditsinskom-tekste-na-materiale-terminologii-kardiologii>

HOW TO HELP LEARNERS OF ENGLISH UNDERSTAND PREPOSITIONS

L.M. Hunya

*Senior lecturer, Foreign Languages Department LNAU
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

Prepositions mark special relationships between persons, objects, and locations.

Why are words like on, at, for and about so tricky for learners of English and how can teachers help?

Prepositions and their importance in English.

Prepositions are tricky little beasts. The relative shortness of the words (most are six letters or under) and their often misplaced role in the overall scheme of things (why should prepositions be less important than nouns, adjectives or verbs?) mean that we should treat them carefully and perhaps give them more time in the classroom than is usually the case.

What exactly are prepositions and how are they used in English?

In a list of English prepositions you will find very common words such as in, up, behind, from, and with. Prepositions hold a privileged position as parts of speech in that they are a closed class. In other words, they are a select group of words that don't accept new members to their club. This is in contrast to nouns, adjectives and verbs, which welcome new additions to their respective groups all the time.

While prepositions are limited in number, they are important because they act as vital markers to the structure of a sentence; they mark special relationships between persons, objects, and locations. For this reason, we should think carefully about how we incorporate the teaching and learning of prepositions into our classes.

What problems can prepositions cause for learners of English and their teachers?

It's very difficult to use prepositions correctly in English and they present a number of problems for both teachers and learners.

First, most prepositions, especially the common ones, have several different functions. The preposition *at*, for example, has as many as 18 different functions, depending on which dictionary you consult. As vocabulary items in their own right, prepositions can therefore present a major challenge and it's not unusual for learners of English to ask teachers to explain what a word such as *at* means.

Second, there is no logical way of deciding which preposition goes with a particular noun, verb or adjective. Consider these examples: the reason *for*, arrive *at*, angry *with* somebody, on a train. In many instances, the correct preposition cannot be guessed, so the expression must be learned as a whole. The problem is compounded when a particular vocabulary item — again it's those commonly used ones that are often guilty — flirts with many different prepositions, making teaching and learning a longer process than we may initially account for. Consider the adjective *available*. As a teacher, which of the following would you prioritise?

Tickets are available from the box office.

Not enough data is available to scientists.

No figures are available for the number of goods sold.

There are plenty of jobs available in the area.

All of these sentences are correct, yet in each case the adjective goes with a different preposition. We need to consider how we would deal with phrases such as *the reason for* and the best way to teach words such as *available*, that go with multiple prepositions.

Finally, learners' native language can get in the way of the learning process and interfere with correct English usage. This is perhaps never more true than in the form of prepositional errors. For example, some expressions in English do not use a preposition but the same expression in another language does, and vice versa. The majority of learners constantly say like that 'he married with her', 'I hate from that' and 'I accessed to the internet.' Another problem relates to the multiplicity of uses of particular prepositions. They use one preposition serving the same purpose as 'in', 'on' and 'at' in English, making it difficult for learners to distinguish between their various uses.

A few tips for learning and teaching prepositions of place and movement.

Go with the tried and trusted basics.

Following the pattern that most course books take, i.e., dealing with prepositions in manageable chunks, is not a bad way to go. Teaching prepositions of time, place and movement, for instance, at different times, will enable learners to build up their knowledge of prepositions slowly and steadily. Doing so will be much more effective than, say, trying to teach every use of *in* at the same time.

Engage learners in physical movement.

The game *Simon Says* is great for reviewing prepositions of place and movement with young learners, as you can give directions for students to move around, such as 'Simon Says stand on your chair' or 'Simon Says get under your desk.' Learners respond well to the movement and start using the prepositions naturally.

With adult learners, a competitive timed review game can work really well. Start by dividing the class into teams, say a sentence and then have them take turns drawing it on the board. If you say 'the dog is behind the chair', the learners have to draw a corresponding image, which can be graded according to speed or accuracy, depending on which is more enjoyable for the class.

Infographics provide learners with strong images to help visualise the preposition — *Picktochart* is a great resource for creating these. *Bitstrips* is a great resource for creating

cartoon images, which are universally popular and very easy to comprehend. You can start off by preparing infographics and cartoons for your learners, but an effective way to get them working with the language is to have them prepare infographics themselves.

References:

1. Graves M.F. & Watts-Taffe S.M. The place of word-consciousness in research-based vocabulary program, in the 3rd ed. of *What research has to say about reading instruction*, eds. A.E. Farstrup & S.J. Samuels // Newark, DE: International Reading Association. - 2002. - p.140-165.
2. Harmon J. Research on vocabulary instruction in the content areas: Implications for struggling readers / J. Harmon, W. Hedrick, K. Wood // *Reading & Writing Quarterly* - 2005. - p.261-286
3. Lee O. Science knowledge and cognitive strategy use among culturally and linguistically diverse students / O. Lee, S. Fradd & Sutman // *Journal of Research in Science Teaching*. - 1995. - № 32 / 8. - p.797-816.
4. McKeown M.G. Direct and rich vocabulary instruction in eds. J.F. Baumann & E.J. Kame'enui. *Vocabulary Instruction*. / M.G. McKeown, I.L. Beck // NY: Guilford Press - 2004.- p.154-162.
5. Nelson J.R. Fostering the development of vocabulary knowledge and reading comprehension through contextually-based multiple meaning vocabulary instruction / J.R. Nelson, S.A. Stage // *Education and Treatment of Children*. - 2007. - № 30 \ 1. - p.1-22.

EFFECTIVE STRATEGIES FOR TEACHING SCIENCE VOCABULARY

O.Y. Ishchenko

*Senior lecturer, Foreign Languages Department LNAU
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

In order for students to develop scientific literacy, they need to gain a knowledge of science content and practice scientific habits of mind. This is impossible without knowledge of science vocabulary. This article shares research-based strategies for science vocabulary instruction that are effective for all students, including English language learners. Traditional science lessons have often begun with teachers presenting students with science vocabulary words and asking them to write the words, find the definitions in a dictionary or the glossary of the textbook, match the words to definitions, or use the words in a sentence. In this model of instruction, words are often presented in isolation and students are tested on the words alone, without application to concepts. Many of us were “taught” this way, so we remember how little these practices contributed to conceptual development. These traditional strategies stem from the assumption that students absorb the meanings of many science terms simply by writing the words and their definitions. To many English-speaking students science words seem like a new language, and to English language learners, these words are a new language.

The job of science education is to teach students how to use thematic patterns of science to communicate meanings, “talking science” to solve problems in writing or speaking about issues in which science is relevant. The goal of helping students learn to communicate about science is important, but we must also be aware of potentially harmful messages that can be unconsciously communicated to our students. As science educators,

we not only teach science but we may communicate a “mystique of science” attitude, promoting the idea that science is authoritative, impersonal and humorless, lacking creativity or values. This communicates a view that scientists are “experts” or “them,” rather than seeing ourselves as scientists.

Scientific writing and talk often project science as a description of the way the world works rather than as a human social activity that tries to make sense of the world. We instead should help our students learn that science is all around us, influenced by human uncertainties, judgments, values, and interests. It’s important that we emphasize the human side of science. These well-established ideas about the nature of science have a lasting effect on students, so we need to be sensitive about the messages we communicate. Science is creative and science is tentative, which means that scientists recognize that we understand things based on current research

In order for students to develop scientific literacy, they need to gain a knowledge of science content and practice scientific habits of mind. Knowing science vocabulary supports the development of these understandings.

By using scientific terms and phrases during science activities, science educators can model scientific thinking and questioning, including the doubts and dilemmas that are part of making sense of the world. The more opportunities we provide for students to experience scientific endeavors, the more natural their scientific talk will develop. Teachers can maximize these opportunities by beginning with very young students.

We can support students’ information processing by supplementing auditory information with visual clues. When we can provide students with multi-sensory experiences observing and communicating, it helps all students, especially emerging readers and English language learners. Instructions should be given using a variety of visual or aural support materials:

- drawings, diagrams, and pictures to support the spoken word
- written instructions on word cards or SmartBoard along with verbal instructions
- set-up examples to supplement written lab instructions
- audiotaped instructions alongside written directions
- pictures with words in stages of lab procedures that students can sequence

Text cards help students interact with words and their meanings. Teachers can create science text cards by writing statements about science concepts on index cards. Working individually or in small groups, students discuss the statements before sorting. A number of different formats can be used:

True/false cards. These cards include statements drawn from the text. Students sort the cards into true and false piles. For example, when teaching a unit on plants, use statements such as: “Plants use light from the sun in the process of photosynthesis” (true), and “Plants must depend on animals for food” (false).

Agree/disagree cards. This format works well for more value-laden or controversial topics. One statement (including appropriate vocabulary) is written on each card. Students sort the cards into three categories: “agree,” “disagree,” or “not sure.”

Matching pairs. Students are given a stack of cards and asked to match a term with its associated function, symbol, scientific name, etc. For example, a stack might include cards with the names of body parts and other cards that name the body parts’ functions. Students match each part to its appropriate function.

- Other topics for matching pairs could include:
 - parts of a device and its function (e.g. simple machines)

types of teeth and their functions for classification of animals
common name and scientific name
material and its common use
technical term, meaning, image
chemical name and symbol

Sequencing. For cyclical concepts like the water cycle or the seasons, create one card for each stage in the cycle. Have students arrange the cards in a circular formation to represent the stages of the cycle. Examples include:

egg, larva, pupa, adult
spring, summer, fall, winter
evaporation, condensation, precipitation, accumulation

Classification. Make a set of index cards naming vertebrates, for example, and another set with characteristics of each group — one characteristic per card:

These cards can be used in two different ways:

1) Pass out one card to each student, and have them find the other students who belong in their group.

2) Mix up the cards and have students work in small groups to sort the characteristics into the appropriate groups. Additional examples for this strategy include:

simple machines and examples of each
insect orders and characteristics of each
ecosystems with plants and animals that live in each

Many teachers use word walls to provide visual clues to words introduced in class. It's also important for teachers and students to use the words as much as possible. Students can look at the written words as teachers use them during class discussions, and teachers should encourage students to use the language of science in their verbal and written communication. Work with students to group words by their features:

Procedure words: compare, describe, investigate, test, recognize, alter, minimum, similar, same, size, support

Opposites: strong/weak, long/short, fast/slow, soft/hard, cool/heat, cold/hot

Movement words: slide, travel, roll, slow down, speed up, accelerate, sink, float

The following strategies regarding vocabulary instruction were designed for English language learners, but are helpful to all students.

Use lots of pictures and labels. The use of visual reinforcement supports comprehension and retention.

Teach definitional information When you read definitions with students, be sure they understand how to read pronunciation keys, parts of speech, etc.

Use repetition. Repeating words as much as possible helps clarify pronunciation and provides opportunities to transfer words from working memory to long-term memory.

Present words in multiple contexts. Expose students to vocabulary words often, and in various contexts.

Use direct instruction of word learning strategies, including structural analysis. In structural analysis, students examine the component parts of a word — e.g. the root word, suffix, and prefix — to determine the word's meaning. Teaching students this strategy can empower them to decode unfamiliar words.

Build on students' prior knowledge. An important part of this is identifying students' misconceptions and addressing them.

Engage students in instructional conversations. In instructional conversations, students have discussions with other students and the teacher on topics that are relevant and have meaning to them. The goal of this student-centered technique is not to get correct answers to test questions, but instead to explore ideas.

Encourage “science talk” brainstorming. Provide students with opportunities to brainstorm ideas about science and encourage them to wonder and talk about the natural world. For example, teachers can help students learn about the process of science classification. Provide students with sets of objects with varying features like buttons or dried beans and ask students to work in small groups and discuss properties for grouping the objects. When groups share their categories with each other, students have an opportunity to experience “science talk.”

Limit traditional vocabulary instruction. Traditional science vocabulary instruction, in which words are taught in isolation, is not conducive to conceptual development.

While there are many more strategies for helping students learn and use science vocabulary, this initial list provides a starting point for combining science content and vocabulary instruction — and a way to avoid falling back on traditional vocabulary instruction practices.

It takes concentrated effort to fit even more time for science instruction into a school day. Modeling the use of vocabulary words throughout instruction not only reinforces students’ comprehension, but it also maximizes teachers’ instructional time. In addition, gestures, dialects, intonations, semiotics, and norms specific to children’s cultural experiences, especially English language learners, can positively affect student learning.

References:

1. Graves M.F. The vocabulary book: Learning an instruction. / M.F. Graves // New York: Teachers’ College Press. - 2006. - p.123-135.
2. Hart J.E. & Lee O. Teacher professional development to improve the science and literacy achievement of English language learners. // Bilingual Research Journal. - 2003. - p. 475-501.
3. Lee O., Penfield, R., & Marteen-Rivera, J. Effects of fidelity of implementation on science achievement gains among English language learners // Journal of Research in Science Teaching - 2009. - №46\ 7 - p. 836-859.
4. Scruggs T.E., & Mastropieri, M.A. Successful mainstreaming in elementary science classes: A qualitative study of three reputation cases // American Educational Research Journal - 1994 - № 31\ 4- p. 785-811.
5. Spycher P. Learning academic language through science in two linguistically diverse kindergarten classes. // The Elementary School Journal. -2009 - № 109\ 4 - p.359-379.
6. Stahl S.A., Nagy W.E. Teaching word meanings. / S.A. Stahl, W.E. Nagy // Mahwah NJ: Erlbaum - 2006 - p.23-35.

**LATIN BORROWINGS IN THE MEDICAL TERMINOLOGY OF MODERN
ENGLISH**

Kondrasheva Uliana Alekseevna

student

the Department of Philosophy, Social and Human Sciences, Foreign Languages

Donetsk National Medical University

Kramatorsk, Ukraine

Scientific Supervisor — lecturer Umerenkova S.V.

**ЛАТИНСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В МЕДИЦИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ
СОВРЕМЕННОГО АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА**

Кондрашева Ульяна Алексеевна

студентка

кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных

языков, украинского и латинского языка

Донецкий национальный медицинский университет

г. Краматорск, Украина

Научный руководитель – преподаватель Умеренкова С.В.

Разобравшись в словообразовании, можно найти сходства, которые дают возможность говорить о том, что современные английские термины в медицине — это старые в латинском языке, но адаптированные под грамматику. Медицинская терминология — это совокупность наименований, обозначающих понятия медицины как науки, и специальных номенклатурных наименований медицины как сферы профессиональной деятельности. Всё это складывалось на протяжении истории медицины и продолжает развиваться вместе с медицинской наукой. Данный лексикон, включая употребляемые в научной медицине термины других наук (физика, радиология, кибернетика и др.) составляет несколько тысяч слов и словосочетаний, которые в процессе развития английского языка были полностью или частично заимствованы из латыни. Специалист-медик должен грамотно пользоваться постоянно обновляющимся профессиональным языком и понимать законы, определяющие возникновение терминов.

Целью данного исследования является рассмотрение путей обогащения английского языка в научной лексике путем заимствования латинских слов в процессе развития английского языка в сфере медицинской терминологии. Также эта работа даст объективные данные для представления современного научного языка благодаря комплексному анализу терминологической лексики и экскурсу в развитие терминов-наименований в медицине как науке.

Заимствования лексических элементов из одного языка в другой явление очень древнее и известно уже языкам древнего мира. Этот процесс обозначает универсальное языковое явление, заключающееся в акцепции одним языком лингвистического материала из другого языка вследствие лингвистических контактов между ними, различающихся по уровню и формам. В процессе своего развития английский язык сталкивался со многими языками, из которых заимствовал разнообразные слова. Корпус медицинских терминов в английском языке представлен именно заимствованиями из латинского и греческого языков. Латинские элементы занимают в словаре английского языка значительное место. Наиболее древние из них являются самыми ранними заимствованиями в английском языке.

Английский язык пополнялся словами из многих языков, и в свою очередь оказывал влияние на языки народов других стран, независимо от их положения на карте мира. Зачастую латинские заимствования повторяются в языках многих народов, объединённых между собой общими чертами культурного и общественного развития (принадлежат к интернациональной лексике). Существовало два пути, благодаря которым, в английский язык попали латинские заимствования. Первый — устный, по сути определяющий живое общение между двумя разноязычными народами или усвоение названий предметов материальной культуры. Вторым — книжным, то есть заимствованием чужих слов из иноязычных текстов при переводе этих текстов на родной язык.

Изучая и сравнивая латынь и английский язык, нужно иметь в виду, что одна и та же буква может обозначать в этих языках разный звук. Например, звук, обозначенный буквой *g*, в латинском языке произносится как [г], а в английском перед *e*, *i* — как [ж] или [джь]; в английском *j* читается как [дж]. Латинская орфография фонетическая, она воспроизводит действительное произношение звуков.

Латинский язык	Английский язык	Транскрипция
<i>musculus</i>	<i>muscle</i>	[масл]
<i>cura</i>	<i>care</i>	[кэа]
<i>apex</i>	<i>apex</i>	[эпекс]

Заимствоваться может только написание слов, но не их значение. Давайте сравним термины «*doctor*», «*recipe*» в английском языке и «*doctor*», «*recipe*» в латинском. И так: в английском эти слова обозначают доктор и рецепт, а вот в переводе с латыни — наставник и взять.

Что же по поводу написания, так тут слова из другого языка могут заимствоваться полностью, как это показано в таблице:

Перевод	Латинский язык	Английский язык
Аспирин	<i>aspirin</i>	<i>aspirin</i>
Поле	<i>area</i>	<i>area</i>
Анемия	<i>anemia</i>	<i>anemia</i>
Инсулин	<i>insulin</i>	<i>insulin</i>

А могут и частично, например, путем выпадения суффикса:

Перевод	Латинский язык	Английский язык
Витамин	vitaminum	vitamin
Мышца	musculus	muscle
Человек	persona	person

Путем замены окончания:

Перевод	Латинский язык	Английский язык
Терапия	therapia	therapy
Лечить	curo	cure
Использовать	usus	use

Путем замены букв в корне слова:

Перевод	Латинский язык	Английский язык
Забота	cura	care
Таблетка	tabuletta	tablet
Лихорадка	febris	fever

Путем добавления суффикса, принятого в английском языке:

Перевод	Латинский язык	Английский язык
Пальпация	palpatio	palpation
Конец	finis	finish
Раствор	solution	solution

Английский язык не пострадал от большого притока иноязычных элементов. Наоборот, его словарный состав весьма обогатился. Так что критика взаимодействия английского и латинского языков не имеет под собой никаких оснований. Роль заимствований в период формирования языка медицинской терминологии не ограничивалось только тем, что они помогли обогащению медицинской терминологии. Латинский язык традиционно признается основным источником пополнения лексики. Такое заимствование, безусловно, является позитивным для развития английского языка. В изучении медицинской терминологии это так же играет важную роль.

Выводы. Появление заимствованных терминов, обусловленное интенсивным развитием медицины, требует их тщательного изучения, классификации по типу специализации, а так же знания латинского и иностранного языка. Студенты медицинских вузов, хорошо знающие латынь, не имеют трудностей с современным английским языком, так как корни слов в большинстве случаев не изменяются, лишь добавляются привычные для английского языка суффиксы, приставки и окончания. Это значительно облегчает изучение, повышает понимание, позволяет быстрее раскрывать значение термина и употреблять его в конкретном контексте. Стоит

отметить, что латинские заимствования широко распространены во всех отраслях медицины, а также употребляются в общенародной речи.

Литература:

1. Амосова Н.Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка / Н.Н. Амосова — М., 1956. - 218 с.
2. Городкова Ю.И. Латинский язык — Ростов-на-Дону: Феникс, 2010 — 315 с.
3. Электронный ресурс (13.02.17) <http://mykonspekts.ru/1-134564.html>
4. Секирин В.П. Заимствования в английском языке / В.П. Секирин. - Киев: Изд-во Киев. ун-та, 1964. - 152 с
5. Филиппов А.В. Латинские заимствования в английском языке / А.В. Филиппов — Ульяновск: изд-во Современного гуманитарного университета, 1998.
6. Штунь А.И. «Латинский язык для медиков. Шпаргалки»: Эксмо; Москва; 2008

ABOUT SOME PROBLEMS OF THE TRANSLATION OF MEDICAL LITERATURE

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ПЕРЕВОДА МЕДИЦИНСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

Менчук Юлия Романовна

студентка

кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных языков, украинского и латинского языков

Донецкий национальный медицинский университет

г. Лиман, Украина

Научный руководитель – преподаватель Шундель Т.А.

В современном обществе для того, что бы быть хорошим специалистом и высококвалифицированным профессионалом, нужно постоянно учиться и пополнять свои знания новой информацией. Известно, что весь необходимый объем информации не всегда удастся найти на родном языке и тогда приходится искать эти данные в литературе, изданной на иностранном языке. Кто-то может сказать, что с появлением разнообразных компьютерных программ и электронных словарей, которые существуют сейчас в огромном изобилии, это не проблема, но машинный перевод, выполненный при помощи компьютерных программ, позволяет понять лишь общий смысл текста, не вникая в мелкие детали содержания. В связи с этим на первый план выходит вопрос о выполнении качественного перевода медицинских текстов.

Актуальность нашего исследования заключается в рассмотрении и анализе вопросов, касающихся проблем, которые возникают при переводе специфической литературы, а именно медицинской.

Изложение основного материала.

Всем известно, что от медицинского перевода, выполненного высококачественно, может зависеть не только здоровье пациента, а иногда и его жизнь. В связи с этим необходимо понимать, что переводчик, который берется за выполнение медицинских переводов разного характера, должен обладать высоким

уровнем квалификации, ведь медицинские тексты характеризуются высоким уровнем сложности, как лексического, так и грамматического характера.

Одна из самых распространенных сложностей, с которой в своей работе сталкиваются переводчики, это широкое функционирование в иностранном языке международной греко-латинской терминологии, где склонение и словообразование слов, касающихся анатомической литературы, подчинены правилам латинского языка. Следующие примеры, которые Т.С. Хайновская приводит в своей работе, наиболее ярко подтверждают вышесказанное: *Aurigula sinistra* — левое ушко (в левом предсердии), *V. artii (ventriculi lateralis) medialis* — медиальная вена преддверия (в мозгу), *Processus pyramidalis* — пирамидальный отросток (небная кость), *Decussatio pyramidum* — перекрест пирамид (разрезы продолговатого мозга) [6].

Медицинские документы изобилуют специальной терминологией, профессиональными жаргонизмами, специфическими сокращениями и аббревиатурами. Сокращениями часто обозначаются названия медицинских процедур, названия некоторых болезней наименования возбудителей инфекционных заболеваний, названия лекарств и медицинских препаратов. Например, *A&P* — *auscultation and percussio* (аускультация и перкуссия), *HIV* — *Human immunodeficient virus* (ВИЧ, вирус иммунодефицита человека), *Flu* — *influenza* (грипп), *HR* — *Heart rate* (частота сердечных сокращений — ЧСС), *IDDM* — *insulin dependent diabetes mellitus* (инсулинзависимый сахарный диабет) [1].

Еще одну сложность составляют аббревиатуры латинского происхождения, поскольку большая часть из них уже забыта, а это иногда, в свою очередь, приводит к их неправильному толкованию. Однако, все эти аббревиатуры широко распространены как в официальной документации, так и в неофициальной разговорной речи [4]. Приведем следующий пример: *b.i.d.* “bis in die, twice a day” — два раза в день; *p.o.* “per os, orally” — для приема внутрь; *q. 6 hrs* “every six hours” — каждые шесть часов; *q. d.* “every day, quaque die” — каждый день и др.

Следует отметить, что сам текст медицинского характера далеко не всегда понятен неспециалисту, поэтому в процессе перевода часто возникают сложности терминологического и лингвистического характера. Мы считаем, что в таком случае переводчику следует проконсультироваться с работником медицинской сферы. Такого рода разъяснение поможет обширней понять суть текста и снять сложности касательно различных терминов, а также избежать грубых ошибок при переводе.

По мнению Пивоваровой Л.Н., перед переводчиком, специализирующихся в медицинском переводе, стоит непростая задача по поводу выполнения качественного и максимально точного перевода, которая заключается в соблюдении строгости и однозначности термина, использование нейтральности при передаче медицинского текста и избегания «буквализма», поскольку медицина отличается механизмом, тяготеющим к аскетизму [5].

Помимо лексических особенностей медицинской литературы, о которых мы говорили выше, существует целый ряд сложностей, связанных с грамматическими аспектами и жанрово-стилистическими особенностями [3, с. 123-124].

Проблема синтаксических особенностей медицинской литературы, которую рассматривает Куликова В., также указывает нам на неоднозначный характер специфической литературы медицинского содержания, особенность которой заключается в превалировании простых предложений и сложноподчиненных при детализации описания [2].

Результаты и выводы.

Проанализировав ряд работ авторов, занимающихся проблемами перевода медицинской литературы, мы пришли к выводу, что первоисточник информации медицинского содержания обладает целым спектром особенностей, связанных с рядом дискурсивных и коммуникативных черт научной литературы и характеризующийся превалированием терминов и узкоспециализированной лексикой.

Литература:

1. Осадчий К., Удовиченко О. Англо-русский словарь медицинских аббревиатур / К. Осадчий, О. Удовиченко: [Электронный ресурс]. – Режим доступа к источнику: <http://www.perfekt.ru/dict/med-abb.html>
2. Кулікова В. Синтаксичні особливості перекладу науково-технічної літератури (на матеріалі французьких медичних текстів) / В. Кулікова: [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2012/Philologia/6_102086.doc.htm
3. Макаревич А.І., Коновалова В.Б. Лексико-граматичні особливості перекладу неологізмів медичної наукової літератури з англійської мови на українську [Електронний ресурс] / А.І. Макаревич, В.Б. Коновалова // In Statu Nascendi. Теоретичні та прагматичні проблеми перекладознавства: Збірник студентських статей. – Вип. 15. – Х.: НТМТ, 2014. – 212 с. – Режим доступу до джерела: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/11892/2/In%20Statu%20Nascendi_2014.pdf
4. Мартынюк М.С., Перуцкая Т.В. Особенности перевода медицинской лексики / М.С. Мартынюк, Т.В. Перуцкая // Аспекты изучения иностранного языка и культуры: Сборник научных студенческих работ (по материалам студенческой конференции). – Белгород, 2012. – Вып. 4. – Т. 2. – 222 с.
5. Пивоварова Л.Н. Особенности перевода медицинсккого текста / Л.Н. Пивоварова: [Электронный ресурс]. – Режим доступа к источнику: http://www.rusnauka.com/9_NND_2014/Philologia/6_163895.doc.htm
6. Хайновская Т.С. Особенности перевода медицинских текстов / Т.С. Хайновская: [Электронный ресурс]. – Режим доступа к источнику: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/102527/1/290-291.pdf>

ROLE-PLAYS IN TEACHING ENGLISH

Svitlana Panchyshyn

Senior Lecturer

*Foreign Languages Department
Lviv National Agrarian University
Dubliany, Lviv region, Ukraine*

Role-play is one of the methods of teaching English as a Foreign Language (EFL). Role-plays are used to allow students to practice speaking in a conversational situation, build confidence and fluency, assess progress, and put learning into action.

Role-play can be a very successful tool in the Teacher's hands. As its prime goal is to boost students' interaction in the classroom, educators should not forget about incorporating such a speaking activity to reflect learners' theoretical knowledge of a language in practice. Role plays may be as simple or as complicated as the teacher desires. Verbal instructions, secret messages, gestures and cue cards are all common ways of setting a scene.

There is no one precise definition of role-play and various authors see it in a different way. According to Porter-Ladousse [3], "role play activities range from highly-controlled guided conversations at one end of the scale, to improvised drama activities at the other; from simple rehearsed dialogue performance, to highly complex simulated scenarios." The author of these words puts a lot of emphasis on a wide scope of role-play activities. Porter-Ladousse also points out that role-play may differ in complexity, that is, some performances may be very short and simple, whereas some utterances may be very structured. The difficulty of the activity depends, therefore, on the language level.

According to Lynne Hand it is not enough merely to provide students with opportunities to speak in English, as teachers we need to encourage students to speak in a variety of different situations, and hence help them to learn to speak with confidence. The ideal would be to travel to different locations and carry out different tasks, the next best thing however is to enact those situations in a classroom.

However, many teachers and students in an ESL class dread the words "role-play". Even though there is little consensus on the terms used in role-playing literature. Just a few of the terms which are used, often interchangeably, are "simulation," "game," "role-play," "simulation-game," "role-play simulation," and "role-playing game" (Crookall and Oxford, 1990a).

The effective use of role-plays can add variety to the kinds of activities students are asked to perform. It encourages thinking and creativity; lets students develop and practice new language and behavioural skills in a relatively safe setting, and can create the motivation and involvement necessary for real learning to occur.

Unlike skits, role plays shouldn't be scripted out in detail; instead you should give the student a general scenario with different elements and suggested ideas for complications to occur.

Before asking the students to perform a role play you should prepare the students by reviewing key vocabulary and asking questions. The questions should incorporate the major parts of the role play and the vocabulary/idioms involved. After the question answer session the students should be comfortable with what they need to do. Allow the students a few minutes to study the role cards and work out some key sentences. Give help where needed.

Each role play should be performed at least twice with the students changing roles. In group situations have the stronger students act out the role play to the whole class. You as the teacher can take one of the roles if you need to. Avoid making corrections until the role play is finished. (Keep a note pad to remind yourself of anything that crops up, but be discreet — scribbling away furiously might put the students off). Don't let things get out of hand. If the role play descends into a slanging match, it might be entertaining, but you really should intervene.

Recording or videoing role plays can be a very useful tool for giving feedback, but only if the students are comfortable with this. (In some circumstances, parental consent may also be required.)

Role-playing exercises teach skills that are often assumed to be learned outside of the classroom (and sometimes aren't), and how to use those skills to complement scientific

knowledge. These exercises require the students to use imagination, background knowledge appropriate to the character being role-played, and communications skills. Role-plays give students the opportunity to demonstrate how to use English in real life situations and make them focus more on communication than on grammar. Role-play activities can be a lot of fun however a class full of shy students may be reluctant to participate so it is important to know your students.

How to proceed:

Regardless of what type of role-play you intend to do, it is imperative that students feel comfortable with the necessary structures and vocabulary. This makes role-plays ideal for the final lesson on a particular topic. If students perform well, move on to the next chapter and if students struggle, address any mistakes in the following lesson. The feedback given in any role-play lesson should be primarily positive and focus on pronunciation, acting, and creativity. Role-plays are about encouraging your students and building their self-confidence.

Mini-role plays can be done in any lesson as a practice activity. Rather than just practice the model dialogue in pairs or groups, encourage students to be creative and use props to better reflect a real life situation. Students should have some space to move about the classroom and be given extra time to practice. If the model dialogue is four to six sentences total, a practice activity in pairs may take five minutes with only two or three demonstrations while a mini-role play of the same length may take ten to fifteen minutes to prepare with about ten minutes for performances. This activity can even be done in the same lesson as the introduction and drilling of a new topic if your students have a good understanding of the new material.

Role-plays can also take an entire lesson especially if students are put in groups instead of in pairs. A lesson such as this would be ideal after several lessons on the same topic. A directions themed role play might be best in groups of three or four where each student must say a minimum of three or four lines. Structuring the activity in this way will give your students some easy guidelines to follow. You can prepare your students by explaining the activity at the end of a class, placing them in their groups, and asking them to think about what they would like to do. Suggest that they bring in any props they would like to use and try to provide some if possible. In the next class, quickly review the target material before splitting the class into groups and dedicate half of the time to practice with the remaining half being for performances. If your students are really eager to perform, ensure that every group gets an opportunity to present their role-play to the class even if it means performing during the next lesson as well. If students are reluctant, then have only the groups that volunteer present.

Role-plays can be used as end of term projects for intermediate and advanced students. At this stage in their studies, they have sufficient knowledge to draw upon to enact real life situations and can get really creative. It is important to decide how you plan to grade your students so that you can explain it to them before they get started. If the project is worth one hundred points, you can break it into sections such as creativity, pronunciation, acting, attitude/enthusiasm, script, etc and assign a point value to each section. Four sections are probably enough. Perhaps each group of students can be assigned a different chapter of your textbook or a different theme. This project would take many lessons. There would be one class where you introduce the project, split the class into groups, and let students brainstorm followed by classes for script development, practice sessions, and final performances. A good method of checking the progress of each group is to have script

submissions once or twice before the final performance. The first submission can be to correct grammar and the second submission should be the final script. This will ensure that students can take chances and push their abilities, prevent them from practicing incorrect material, and verify that they are making progress on the project.

Role plays can often be a fun and entertaining way of getting the class to practice their English. There are literally hundreds of possible ideas available, and what is listed below is only a few of them.

Telephone Conversation. Telephone conversations are good because, unlike ordinary face to face conversations, they require people to listen solely to the words. Normally, you would have the students sit back-to-back and pretend they actually are on the phone. Appropriate telephone manner is then taught during this, such as always saying “hello” when answering the phone (this is particularly important when it comes to business, always answer with “hello”).

Going to the Shop. For this role play, you can teach the basic vocabulary. If students are planning on going abroad soon, then this will allow them to practice dealing with the general public. This role play will also make great use of certain grammatical structures, for example, the difference between: “I would like those” and “I would like that”. Even if your class is sufficiently advanced, this can be helpful for fine tuning specific grammatical errors.

Doctor’s Appointment. A doctor’s appointment will get the students used to particular medical terminology. As you can see, each role play serves a specific purpose when practicing speaking. It allows the student to become more familiar with certain terms.

Immigration Office. Another important one, especially if the students are planning on emigrating any time soon. They will need to know certain vocabulary, and doing a role play of this nature is definitely going to boost their confidence.

Looking for Accommodation. Finding accommodation in another country is tricky. Using this type of role play, one student can act as the estate agent and the other can be the prospective buyer or tenant. It might also be a good time to let them jot down some very common terms used when it comes to dealing with getting accommodation such as land lord, lease, etc.

Booking a Hotel Room. For student going on holiday, this will also be helpful. Again, it can be tied in with telephone manner. Try practicing this both as face to face and on the telephone!

Job Interview. This is going to be of particular interest to business students. Job interviews will generally require a lot of business phraseology in order for the interviewee to appear professional to the employer. Even when not learning a language, practicing a job interview can relieve a lot of the stress that comes along with looking for work.

Casual Talk. Integration is another important point when it comes to moving to a new country. Helping the students learn common phrases and even slang in English is going to be just as vital as teaching them “proper” words. Whilst they will have all the knowledge, getting used to various slang words is something which needs to be worked on. A fun class would be to show the differences in accents in English speaking nations from around the world!

Talking About a Holiday. Using a specific topic or theme, depending on what vocabulary one wants to teach on a specific day, can be very fruitful. The students can pretend to be a travel agent and a customer, or simply two friends.

Debate. A debate is always a good way to begin a class. Students will get used to the different modes of argument and sometimes the debates themselves can become quite heated. It will, overall, make for a very interesting class.

To sum up, incorporating role-play into the classroom adds variety, a change of pace and opportunities for a lot of language production and also a lot of fun! It can be an integral part of the class and not a 'one-off' event. It's fun and motivating; quieter students get the chance to express themselves in a more forthright way; the world of the classroom is broadened to include the outside world — thus offering a much wider range of language opportunities. Real situations can be created and students can benefit from the practice.

References:

1. D.A. Wilkins. (1976). Notional Syllabuses. London, OUP.
2. Fraser, B., E. Rintell, & J. Walters. (1980). An Approach to Conducting Research on the Acquisition of Pragmatic Competence in a Second Language. In D. Larsen-Freeman (Ed.), Discourse Analysis in Second Language Research (pp. 75-91). Rowley, MA: Newbury House.
3. H.G. Widdowson. (1984). Explorations in Applied Linguistics. London: OUP.
4. Harmer, J. (1991). The Practice of English Language Teaching. Longman.
5. Johnson, K & K. (1981). Morrow. Communication in the Classroom. Longman.

РІЗНИЦЯ МІЖ БРИТАНСЬКОЮ ТА АМЕРИКАНСЬКОЮ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Панова Карина Дмитрівна

студентка

кафедра іноземної філології

факультет початкової освіти та філології

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

м. Харків, Україна

Науковий керівник - кан. філологічних наук Бахмат Л.В.

Актуальність. При вивченні англійської мови дуже важливим є питання розрізнення британського й американського варіантів. Особливу увагу цьому феномену має приділяти майбутній вчитель англійської, адже неправильне їх вживання може зробити звучання фрази не лише дивним, але і наштовхнути на думку про некомпетентність мовця. Треба наголосити, що не можливо виокремити, яка англійська є кращою — британська чи американська, бо це залежить від місця й умов використання. Навіть Бернард Шоу прокоментував цю проблему: “England and America are two countries separated by a common language” (Англія та Америка — дві країни, що розділені однією мовою). Цей вираз доволі відомий серед лінгвістів і є актуальним у наш час, адже відмінності залишаються й досі.

Про важливість та особливість проблеми варіативності мови, соціальних, функціональних і територіальних чинників свідчить ціла низка праць у вітчизняному і зарубіжному мовознавстві: Р. Бейлі, (R. Bailey), В. Гак, В. Жирмунський, Д. Кристал (D. Crystal), Г. Орлов, В. Ощепкова, Л. Попова, М. Семенюк, Г. Степанов та інші.

Англійці й американці розмовляють однією мовою, але використовують її по-різному. Вони добре розуміють один одного та не мають проблем з комунікацією, але

є декілька лінгвістичних відмінностей між різновидами англійської мови, чому і присвячена ця робота.

Найбільша увага приділяється лексиці (вокабуляру). У словниках завжди зазначається варіант англійської мови (британський — Br.E., американський — Am.E.). При спілкуванні непорозуміння можуть виникнути тоді, коли одне і те саме слово має різне значення, наприклад: pants — у британському варіанті білизна, а в американському — брюки/штани. У випадку, коли лікар-американець в Англії використовує вираз «remove your pants», то в пацієнта може виникнути, якнайменше, здивування. Наступним поширеним словом є chips, яке в американському варіанті означає чіпси, а в британському — картоплю фри (French fries). Важливою темою при вивченні англійської є подорожі, тому при перекладі питання Could you tell me the way to the nearest subway station? (Am.E.) («Ви не підкажете, як пройти до найближчої станції метро?»), необхідно звернути увагу, що британці під словом subway розуміють підземний перехід, бо метро — це underground. Проте є й випадки, коли різні слова мають одне значення, наприклад: bill — check, biscuit — cookie, car park — parking lot, engaged — busy, full stop — period, lift — elevator (Br.E. — Am.E.).

Треба наголосити на тому, що окрім самостійних частин мови, існують відмінності у вживанні й залежних, а саме прийменників в однакових ситуаціях: different to/than, talk to/ with smb, at/on the weekend, Tuesday to/ through Friday (Br.E./Am.E.). Також відрізняються ідіоми (Br.E. — Am.E.):

put a spanner in the works — throw a (monkey) wrench (into a situation)
(встромляти палиці в колеса)

skeleton in the cupboard — skeleton in the closet (скелет у шафі)

touch wood — knock on wood (постукати по дереву)

Правопис також має чіткий контраст. Американська англійська була спрощена задля легшого читання і написання, робилося це для більш логічного використання, без зайвих нюансів. Адже, якщо заглибитися в етимологію слів, то багато з них було запозичено із французької, а написання цих слів є доволі заплутаним з додатковими літерами. Тому американці тяжіють до спрощення, де англійці залишають оригінал слова. Нижче наведені найбільш розповсюджені приклади:

-ence/ense: defence/defense, pretence/pretense

-ll/-l-: fuelled/fueled, travelling/traveling, instalment/ installment

-oe-,-ae/-e-: manoeuvre/maneuver, encyclopaedia/encyclopedia

-ogue/-og: dialogue/dialog, catalogue/catalog, monologue/monolog

-our/-or: behaviour/behaviour, colour/color, favourite/favorite

-re/-er: centre/center, fibre/fiber, litre/liter, theatre/theater, metre/meter

-se/-ze: analyse/analyze, apologise/apologize, colonise/colonize.

Іншим аспектом є граматика. Американці, як із правописом, обирають спрощені варіанти утворення часів. У багатьох випадках час Present Perfect замінюється на Past Simple (Br.E. / Am.E.):

Have you invited her yet? / Did you invite her yet?

I haven't seen this film yet. / I didn't see this film yet

He's drunk too much. / He drank too much.

У британському варіанті англійської збірні іменники можуть бути як в однині, так і в множині, залежно від значення, наприклад, цілісність родини чи відокремлення її членів. В американському — можливий лише перший варіант. До того ж можна віднести також такі слова, як government, class, staff, team тощо.

При порівнянні британської та американської англійської не можна оминати вимову. Американська більш різка та динамічна, це залежить від певних особливостей, наприклад:

звук [e] вимовляється майже як [ε]

замість [ju:] після приголосних часто залишається лише [u:], student [stu:dent], new [nu:], duty [ˈdu:ti]

звук [r] вимовляється як в середині слова, так і в кінці

Перелічені відмінності одні з найрозповсюдженіших. Американська англійська формувалася під впливом вимови носіїв з різноманітніших країн. Тому, чималою кількістю правил вимови класичної англійської американці просто знехтували. Більш того, інтонація також зазнала спрощення: якщо в британському варіанті англійська має величезне різноманіття видів інтонації (спадна, висхідна, ступінчаста тощо), то в американському варіанті — рівна шкала інтонації та спадаючий тон.

Отже, аналізуючи британську й американську англійську можна дійти висновку, що варіанти дійсно відрізняються, при чому всі відмінності зумовлені як територіальними особливостями, так і культурними. Для американського варіанту характерним є спрощення слів і конструкцій, на відміну в британському переважають чіткі форми конструкцій та дотримання правил написання.

Література:

1. Євдокимов М.С., Шлеев Г.М. Короткий довідник американо-британських відповідностей / М.С. Євдокимов, Г.М. Шлеев. — М., 2000. — 96 с.
2. Логвиненко Н.М. Відмінності між британськими та американським варіантами англійської мови крізь призму теорії та методики / Англійська мова та література // Наталія Логвиненко, — 2012 р. — №14 (348) травень.
3. Новоселецька С.В. Студентські наукові записки / Особливості американського варіанту англійської мови С.В. Новоселецька — 2011р. — № 4.

THE PECULIARITIES OF TRANSLATION OF ENGLISH MEDICAL TEXT

Popova Ekaterina Pavlovna

student

the Department of Philosophy, Social and Human Sciences, Foreign Languages

Donetsk National Medical University

Kramatorsk, Ukraine

Scientific Supervisor — lecturer Umerenkova S.V.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА МЕДИЦИНСКИХ ТЕКСТОВ С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Попова Екатерина Павловна

студентка

*кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных
языков, украинского и латинского языка*

Донецкий национальный медицинский университет

г. Краматорск, Украина

Научный руководитель — преподаватель Умерenkova С.В.

Перевод в медицинской отрасли — очень важная сфера лингвистической науки, основана на медицинской терминологии, правильность воспроизведения, на родном языке которой играет важную роль при взаимодействии между врачом и пациентом.

Современный профессиональный медицинский перевод текста — один из самых сложных в практике перевода, а перевод специальной терминологии является насыщенным, ведь терминология, функционирующая в медицинских кругах, регулярно пополняется новыми названиями и определениями.

Актуальность проблемы обусловлена важностью изучения аспектов перевода медицинских текстов с целью избегания неточностей и возможных ошибок, которые, в свою очередь, могут привести к негативным последствиям.

Целью данной работы является анализ особенностей перевода медицинской литературы и выявление наиболее острых аспектуальных вопросов, становящихся проблемой адекватной трактовки переводимых отрывков.

Главными препятствиями, с которыми сталкиваются студенты медицинского ВУЗа при переводе английских терминов с медицинским содержанием, являются: насыщенность медицинской терминологии, заимствование медицинских терминов из других языков, синонимия терминов (так, фр. *récurrent* употребляется не реже, чем *récidivant*, тогда как рус. рецидивирующий является гораздо более употребительным, чем рекуррентный), расхождения в классификации и номенклатуре различных органов и систем организма (так, тощая кишка и подвздошная кишка объединяются во французском языке термином *intestin mésentérique*, прямой эквивалент которому в русском языке отсутствует), синтаксические различия между устойчивыми выражениями и конструкциями в иностранном языке и языке перевода (*à l'examen clinique* → объективно; *pas de splénomégalie* → увеличения селезенки не наблюдается; *pas d'hernie hiatale* → грыжа пищеводного отверстия диафрагмы не определяется).

Дополнительную сложность представляют переводы, касающиеся сомнительных или трудных случаев или заболеваний. Здесь особую роль играет добросовестность и внимательность, умение правильно и точно перевести иногда уклончивые и неопределенные медицинские выражения, не потеряв вкладываемый в них смысл, внутреннюю логику изложения. Здесь представляется уместным привести для переводчика слова Гиппократ: «Не навреди», ведь неточный перевод может привести к неверному диагнозу и, в результате, ненадлежащему лечению, и даже к летальному исходу.

Особую трудность для переводчика представляют аббревиатуры, как на языке оригинала, так и латинского происхождения. Представляет затруднение расшифровка аббревиатур при переводе с европейских языков, алфавит которых совпадает с латинским, что может вызвать неадекватную расшифровку сокращенного выражения. Аббревиатуры латинского происхождения распространены как в письменной официальной, так и в неофициальной деловой разговорной речи медицинских специалистов. Некоторые из них приобрели статус условных обозначений, их применяют как самостоятельные лексические единицы не задумываясь о расшифровке. Здесь тоже необходимо избежать путаницы. Например, привычно применяемая врачами-офтальмологами аббревиатура OD, расшифровываемая как *oculus dexter* (правый глаз), в других случаях может обозначать как «профессиональное заболевание» (*occupational disease*), так и «пациент с

передозировкой лекарства» (patients with overdosage of some drug). И это не все возможные значения для OD.

Специфической чертой медицинских текстов является особая структура предложений. Как правило, в медицинском тексте используются сложносочиненные и сложноподчиненные предложения. Кроме того, изобилие сложных, часто незнакомых студенту терминов, создает трудности при установлении грамматических связей между некоторыми словами, что нередко приводит к ошибкам в согласовании.

Медицинская лексика также характеризуется наличием большого количества профессиональных словосочетаний, которые студент должен распознавать в тексте и переводить аналогичными устойчивыми речевыми штампами. Например, «prior to admission» или РТА переводится как «до поступления в стационар», выражение «to be on call» можно перевести как «дежурный врач / быть на дежурстве». Эти устойчивые выражения конкретны, лаконичны и понятны медикам. Наличие подобных клише обуславливается необходимостью сэкономить время в экстренных ситуациях, где каждая секунда на счету.

Выводы. Медицинский перевод обладает рядом лексических, грамматических и синтаксических особенностей, делающих его уникальным. Следует отметить, что адекватность перевода зависит от правильности передачи лексического содержания, обязательного использования специализированной литературы и консультации со специалистом.

Литература:

1. Гавриленко Н.Н. К вопросу о трудностях медицинского перевода [Электронный ресурс]. URL: <http://nng.leaderuk.tnweb.ru/didactics/1123/> (09.02.2017).
2. Зубова, Л.Ю. К вопросу об особенностях и трудностях перевода английских медицинских сокращений // Вестник ВГУ, серия "Лингвистика и межкультурная коммуникация", 2005. – № 2. – С.113–116.
3. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста [Электронный ресурс]. URL: <http://www.practica.ru/Articles/medical.htm> (09.02.2017).
4. Солнцев Е.М. Общие и частные проблемы перевода медицинских текстов // Вестн. Моск. гос. лингвист. ун-та. 2010. № 588. С. 131–141.

SPECIFIC FEATURES AND PECULIARITIES OF MEDICAL TRANSLATION

СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ЧЕРТЫ И ОСОБЕННОСТИ МЕДИЦИНСКОГО ПЕРЕВОДА

Романенко София Михайловна

студентка

*кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных
языков, украинского и латинского языков*

Донецкий национальный медицинский университет

г. Лиман, Украина

Научный руководитель – преподаватель Шундель Т.А.

В современном мире происходит постоянный международный обмен опытом и активное сотрудничество в области здравоохранения. Насыщенность медицинской литературы медицинскими терминами общего плана и узкоспециализированной лексикой указывает на действенный характер медицины, что свидетельствует не только о высоком уровне развития этой области, но и о сложностях, которые могут возникнуть при переводе специфической (медицинской) литературы. В связи с этим возрастает необходимость высококачественного выполнения медицинского перевода (инструкций к оборудованию, эпикризов, выписок из анамнеза, материала касательно терапии и лечения и т.д.). Мы считаем, что это можно объяснить тем, что медицинский перевод занимает особое место среди всех видов научно-технического перевода, так как от этого может зависеть здоровье и жизнь человека. То есть, перевод медицинских текстов — очень востребованный вид перевода, но в то же время один из самых сложных и ответственных.

Актуальность работы обусловлена важностью рассмотрения вопросов, затрагивающих специфические черты медицинского перевода и аспекты трудностей, связанных с этими особенностями, с целью избежать неточностей при переводе.

Изложение основного материала.

Следует отметить, что для перевода текстов медицинской тематики переводчику необходимо обладать не только глубокими и прочными знаниями основ иностранного языка, но и понимать базу научного материала, который он переводит с учетом особенностей его содержания. Так, качественно выполненный медицинский перевод требует от переводчика стопроцентное понимание текста первоисточника, а также кропотливую работу со словарями, справочниками и разного рода энциклопедиями.

«Медицинский язык» — это расширенная модификация основного языка, а значит, помимо основных правил действуют еще и дополнительные (специфические).

Принято выделять несколько видов медицинского перевода:

- перевод медицинских анализов, которые содержат массу сокращений, где каждая порой совершенно нечитабельная буква или цифра что-то значит;
- перевод инструкций к медицинскому оборудованию, где нужно не только хорошо разбираться в медицинских вопросах, но и иметь некоторые технические познания;
- перевод специализированных текстов. В этом случае с такими текстами нужно учитывать, что тексты смежной тематики могут быть насыщены абсолютно различной терминологией. Например, в описании двух аутоиммунных заболеваний могут встречаться разные термины.

В работе переводчика медицинских текстов очень важно сохранять целостность тех или иных медицинских терминов и названий. Здесь нельзя фантазировать, угадывать или придумывать что-то свое, ведь от точности перевода зависит правильная постановка диагноза, последующего лечения и выздоровления пациента, а также его жизнь. В связи с этим мы полностью разделяем точку зрения М. С. Мартынюк, которая считает, что переводчик должен невероятно четко ориентироваться в предмете, уметь правильно и уверенно определять термины и выражения, правильно устанавливая их трактовку [4].

По этому поводу И.В. Беляева и З.В. Гуменюк добавляют, что для работы переводчика медицинских текстов помимо обязательного и постоянного использования медицинских словарей и справочников также желательно иметь

возможность проконсультироваться с практикующими врачами и профессорами для точности определения перевода того или иного термина и названия [1; 3].

Однако, несмотря на некоторые трудности, письменный перевод медицинских текстов является возможным, благодаря огромному наличию необходимой медицинской литературы в виде справочников, словарей и консультаций с работниками медицинской сферы. Наиболее сложной задачей является выполнение устного перевода. Сложность проявляется в том, что переводчик не имеет возможности воспользоваться медицинской литературой и какой-либо визуальной опорой для перевода. Из-за достаточно высокой сложности нередко в устных переводах допускаются ошибки.

Еще одну сложность для переводчика могут составлять так называемые «ложные друзья переводчика», о которых в своей работе упоминает Д.В. Самойлов [5]. По мнению Т.С. Хайновской, переводчику медицинских текстов следует учесть, что международные термины могут иметь разное значение в русском, украинском и английском языках. Например, слово *cellulitis* переводится не как «целлюлит», а как «флегмона». Термин *symptomatic* в английском языке может переводиться на русский и как термин, передающий значение «симптоматический», так и как термин — «с клиническими проявлениями». Следующие примеры демонстрируют употребление этого слова в следующих словосочетаниях: *symptomatic hypertension* — «артериальная гипертония с клиническими проявлениями», а *symptomatic therapy* — «симптоматическая терапия» [6].

Не стоит забывать о таком характерном явлении в иностранном языке как многозначность терминов. Например, слово «припухлость» в английском языке обозначается терминами «*swelling*», «*edema*», а термин «рак» может переводиться как «*carceng*» или «*carcinoma*». Поэтому переводчику необходимо иметь большой лексический запас в своем арсенале, который поможет разобраться не только с синонимичностью терминов, но и пригодится при расшифровке заголовков. Заголовки, по мнению И.Л. Васильевой, представляют собой сложный компонент информационной компрессии и характеризуются своеобразной образностью [2].

Затруднительный момент при переводе инструкций к медицинскому оборудованию может вызвать не только какие-либо специализированные медицинские обозначения или сокращения, но и определенный пласт технической терминологии, которая может не иметь ничего общего с медициной.

Особую трудность для переводчика представляют большое количество аббревиатур, как на языке оригинала, так и латинского происхождения. Сложность заключается в расшифровке аббревиатур при переводе с европейских языков, алфавит которых совпадает с латинским, что, в свою очередь, может стать причиной неадекватной расшифровки сокращенного выражения. Некоторые сокращения понятны специалистам всех медицинских специальностей, поскольку являются основой международного медицинского лексикона, некоторые же употребляются только в узкой области медицины. Поэтому, при переводе такой медицинской информации необходима усидчивость, достаточно кропотливая работа над медицинской литературой и хорошее владение медицинской терминологией [3].

Результаты и выводы.

Таким образом, мы приходим к выводу, что при переводе необходимо учитывать следующие факторы: на иностранном языке слова могут изменять свой смысл, применяться не в зафиксированном словарном значении; обладать в

некоторых контекстуальных рамках редкими, специальными значениями; имеют четко установленный порядок слов в языке первоисточника.

Из всего вышперечисленного следует, что медицинские тексты представляют собой сложность на многих уровнях: лексическом, синтаксическом и грамматическом, а иногда и стилистическом. Рамки статьи не дают нам возможность раскрыть все трудности, которые могут возникнуть во время медицинского перевода, но, сумев правильно и максимально четко передать содержание медицинского текста с учетом синтаксического, лексического и стилистического уровней, остается возможным добиться выполнения качественного и правильного медицинского перевода.

Литература:

1. Беляева И.В. Общая специфика и проблемы медицинского перевода / И.В. Беляева: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.tsutmb.ru/nauka/internet-konferencii/2016/yazik-kultura-prof-comm/5/belyaeva.pdf>
2. Васильева И.Л., Неруш А.В. / И.Л. Васильева, А.В. Неруш: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.rusnauka.com/13_NPN_2010/Philologia/65846.doc.htm
3. Гуменюк З.В., Дабагян И.М. Особенности перевода медицинских текстов / З.В. Гуменюк, И.М. Дабагян: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alba-translating.ru/index.php/ru/articles/2012/513-gumenyuk-dabagyan.html>
4. Мартынюк М.С., Перуцкая Т.В. Особенности перевода медицинской лексики / М.С. Мартынюк, Т.В. Перуцкая // *Аспекты изучения иностранного языка и культуры: Сборник научных студенческих работ (по материалам студенческой конференции)*. – Белгород, 2012. – Вып. 4. – Т. 2. – 222 с.
5. Самойлов Д.В. О переводе медицинского текста / Д.В. Самойлов: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://school.tran.su/wp-content/uploads/2015/06/O-переводе-медицинского-текста.pdf>
6. Хайновская Т.С. Особенности перевода медицинских текстов / Т.С. Хайновская: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/102527/1/290-291.pdf>

LEXICAL AND GRAMMAR PECULIARITIES OF WRITING ABSTRACT IN ENGLISH

Romash Alina Yasharivna

student

Finance and Banking Department

*Cherkasy Educational and Scientific Institute of the State Higher Educational
Institution 'University of Banking'*

Cherkasy, Ukraine

Scientific supervisor – I.V. Ivanova, PhD, Associate Professor

Educational reform and the introduction of the Bologna system have caused the necessity to change the quality of education and its requirements in conformity with European standards. It is a matter of common knowledge that modern higher education is aimed at preparing future professionals equipped with the number of competencies. One of them is the knowledge of a foreign language as a means of intercultural communication.

A special place in the process of learning is occupied by students' scientific research. It is considered to be the way to express your social, professional and intellectual inner world. Nobody will deny that writing theses, abstracts and articles in English can serve as a criterion for measuring the quality of students' training. Abstract writing is an important part of students' research paper. Its success depends on its correct design including style, vocabulary and grammar.

Therefore, the relevance of the study is conditioned by the necessity to develop abstract writing skills in English.

The aim of our research is to investigate and outline key lexical and grammar peculiarities of writing an abstract in English.

In our study we refer to the definition of an abstract as a brief overview of the key points of an article, report or proposal. We also share the definition offered by UNC-CH Writing Center which says that an abstract is a self-contained, short, and powerful statement that describes a larger work. Components vary according to discipline. An abstract of a social science or scientific work may contain the scope, purpose, results, and contents of the work. An abstract of a humanities work may contain the thesis, background, and conclusion of the larger work. An abstract is not a review, nor does it evaluate the work being abstracted. While it contains key words found in the larger work, the abstract is an original document rather than an excerpted passage [1]. The purpose of an abstract depends on its type: descriptive or informative.

Lexis is the total stock of words in a language, the level of language consisting of vocabulary, as opposed to grammar or syntax [2]. The analysis of theoretical resources has enabled us to select lexical minimum necessary for writing abstracts which is represented in Table 1.

Table 1. Lexical minimum necessary for writing abstracts

Common phrases	Lexis
Title of the article	<ul style="list-style-type: none">- The article is headlined;- The headline of the article is;- The title of the abstract is
The article is about	<ul style="list-style-type: none">- Is devoted;- Is dedicated to;- Is concerned with;- Is oriented forward to;- Deals with
The article considers	<ul style="list-style-type: none">- Touches upon;- Dwells on;- Discusses;- Examines;
Concludes	<ul style="list-style-type: none">- In the outcome;- It has been suggested;- Has mapped the way of improving;- To summarize

The vocabulary of the research paper is divided into 3 groups:

- 1) terms;
- 2) words and phrases;
- 3) general language words that are used in scientific texts in the usual, conventional values.

The use of academic lexical units is the requirement to abstract writing. But at the same time the use of academic scientific words is the main difficulty in writing an abstract. Here are some examples:

- crucial — very important
- likewise — similarly
- conceive — think
- contradict — go against
- demonstrate — show
- denote — be a sign stand for [3].

The grammatical system of the language is known to be a part of the language presented in its grammatical units, grammatical forms and grammatical categories. Belonging to different language types English and Ukrainian grammar is obviously different [4].

Studying the problem we have noticed a lot of mistakes made by the authors when writing abstracts in English. These differences should be considered to avoid errors in the future. It is expedient that the following grammar features should be focused on:

the use of full verb forms instead of reduced ones as it is required in the academic style;

- the use of the subjunctive;
- the use of the modal verbs;
- the use of the passive voice.

To sum it up, it is necessary to state that professionals having a good command of the English language are in great demand in the modern labour market. The development of academic writing skills allows reaching a new level of education. In this research we have made an attempt to consider lexical and grammar features of writing abstracts in English, which will help students to learn the key aspects of academic writing and meet the requirements of modern education.

References:

1. Abstracts [Electronic resource] – Available at: <http://writingcenter.unc.edu/handouts/abstracts/> (in Eng.)
2. The Oxford Pocket Dictionary of Current English [Electronic resource] – Available at: <http://www.encyclopedia.com/literature-and-arts/language-linguistics-and-literary-terms/language-and-linguistics/lexis#10999lexis> (in Eng.)
3. Максимук В. Програмний курс написання наукової роботи з дисципліни "англійська мова для академічних цілей" / В. Максимук // Вісник Львівського університету. Іноземні мови. — 2010. — Вип. 17. — С. 194-200.
4. Тимошенко О.В. Особливості написання анотації англійською мовою [Electronic resource] – Available at: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1150> . (in Ukr.)

student

*the Department of Philosophy, Social and Human Sciences, Foreign Languages
Donetsk National Medical University
Kramatorsk, Ukraine*

Scientific Supervisor — lecturer Umerenkova S.V.

СИНОНИМИЯ В ЛАТИНСКОЙ МЕДИЦИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Стабровская Ирина Николаевна

студентка

*кафедра философии, социально-гуманитарных дисциплин, иностранных
языков, украинского и латинского языка*

Донецкий национальный медицинский университет

г. Краматорск, Украина

Научный руководитель – преподаватель Умеренкова С.В.

Многочисленные синонимические слова и выражения являются неотъемлемой частью лексического разнообразия языка. Однако, синонимия неблагоприятна для точной коммуникации, в частности для систематизации медицинской терминологии.

Актуальность данной статьи заключается в необходимости изучения синонимов в латинском языке, т.к. латинская номенклатура составляет большую часть такой отрасли как медицина, где точное определение может сэкономить время и спасти жизнь человеку.

Целью исследования является рассмотрение особенностей использования синонимов в латинском языке.

Медицинская терминология, не смотря на то, что является средством репрезентации экспертных знаний в такой важной для человечества науке, не становилась предметом синонимического анализа.

Приступая к анализу проблемы синонимии в медицинской номенклатуре, необходимо указать на различные структуры медицинской терминологической лексики и способы ее образования. Выявлены и описаны простые (термин-слово) и сложные по структуре медицинские термины (образован двумя и более компонентами).

Длительный процесс заимствования слов латинского происхождения в систему терминов сопровождался образованием синонимических рядов, состоящих из заимствованных и исконных терминов, например, *pulmones- pneumon-легкое; clavicula- cleido-ключица*.

Слова латинского происхождения обладают рядом особенностей. Во-первых, значение определений латинского происхождения не изменялось и не дополнялось на протяжении многих столетий, благодаря чему на передний план при их употреблении выступает их терминологическая семантика. Во-вторых, латинские слова конкретизируют терминологическую единицу на языке-реципиенте. В-третьих, определения классического происхождения являются более экономичными и точными, так как они широко известны специалистам, активно используются без затрат времени на поиск необходимой языковой единицы.

Значительное пополнение терминологического потенциала осуществляется за счет префиксов и суффиксов.

Синонимическую группу образуют префиксы *endo-* и *intra-*, которые служат для выражения «внутри»: *endonasalis-* эндоназальный- внутриносовой; *intratrachealis-* эндотрахеальный- внутривтрахеальный.

В отношении синонимии включаются и префикс *hyper-* со значением «выше нормы», «усиление»: *hypertonia-* гипертензия- повышенное артериальное давление.

Широко используется в медицинской номенклатуре латинский префикс *extra-* и его греческий эквивалент *echo-* в значении «снаружи, вне», например, *extraperitonealis-* экстраперитониально- внебрюшной; *exokrin-* экзокринная- внешней секреции.

Синонимичными являются приставки *ante-* и *pro-* в значении «перед чем-то, вперед»: *anteflexio-* перегиб вперед, *prodromal-* продромальный- предшествующий.

Синонимические ряды пополняют и эпонимы (особый вид термина, образованный от собственных имен). Эпонимы получили широкое распространение в медицине. Так называют операции, болезни, симптомы, инструменты и методы: *hepatitis A-* Болезнь Боткина, *facial paralysis-* Паралич Белла.

Довольно распространенный факт, когда ученые в разных уголках планеты, не будучи достаточно осведомленными, описывали одно и то же явление, например, Болезнь Иценка — Болезнь Кушинга — болезнь Иценко-Кушинга.

Большую проблему составляют примеры «ложной синонимии» во всех отраслях медицины. Такие понятия как «удаление, эктомия, резекция, ампутация» ошибочно считаются синонимами. Ампутация — удаление части тела, а резекция и эктомия — это операция по удалению части органа.

Целесообразно использовать синонимы в анатомической терминологической лексике. Примером служат название мышц по их функциям *m. constrictor* и *m. sphincter* в значении «мышца, которая сжимает». Данные термины транслитерируют, так как они называют абсолютно разные образования, несмотря на совпадения перевода.

Латинская терминологическая лексика более точно описывает анатомические образования. К примеру, *thoracicus* и *pectoralis* в переводе на русский звучат одинаково «грудной»: *nervus thoracicus longus* «длинный грудной нерв» и *nervus pectoralis medialis* «медиальный грудной нерв».

При этом русский язык не дает возможности указать точное расположение, так как *thoracicus* принадлежит к *thorax*, *acis m* «грудная клетка», а *pectoralis* относится *pectus*, *oris n* «грудь».

Выводы. Медицинская терминологическая система имеет высокую степень системности, все благодаря синонимическим отношениям, которые проявляются явно и регулярно. При этом латинский язык имеет большие возможности для точной передачи терминов, а так же активное использование в профессиональной деятельности позволит обеспечить адекватное функционирование терминов.

Литература:

1. [Электронный ресурс]. URL: <https://m.cyberleninka.ru/article/n/sinonimicheskie-otnosheniya-v-meditsinskoy-terminologii> (09.02.2017).
2. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/1903051/> (10.02.2017).
3. [Электронный ресурс]. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/sinonimiya-v-sovremennoy-meditsinskoy-terminologii-i-ee-leksikografirovanie-na-primere-anglo-russkih-slovarey> (10.02.2017).
4. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.eurolab.ua/dictionary/> (11.02.2017).

СЕКЦІЯ 8. Політологія та державне управління

«RUSSIAN WORLD»: THE MAIN APPROACHES AND CONTROVERSIES

«РУССКИЙ МИР»: ОСНОВНЫЕ ПОДХОДЫ И ПРОТИВОРЕЧИЯ

Алейникова Светлана Михайловна

*Начальник отдела технологий кадровой работы
НИИ теории и практики государственного управления
Академии управления при Президенте Республики Беларусь*

к.с.н.

г. Минск, Республика Беларусь

«Русский мир» (далее — РМ) — российская геополитическая стратегия, цель которой — «собираение земель»: объединение на основе единых культурно-цивилизационных ценностей (русского языка, общих традиций и общего исторического прошлого) России, Украины, Беларуси и ряда других государств в транснациональное образование (транснациональную сеть). Идеи РМ оформились в России в 1990-е как ответ на тотальный кризис советского общества, развал СССР, утрату национальной, гражданской и др. форм идентичности. Однако, при заявленном цивилизационном наполнении именно политическая форма воплощения определяет перспективную стратегию, возможные сценарии и конкретные методы реализации РМ. Поэтому такие положения РМ, как русскоцентризм, транснациональный характер и обязательный выход за пределы территориальных границ Российской Федерации вызывают неоднозначное отношение со стороны других стран, априори включенных российской стороной в границы РМ — в первую очередь, Украины и Беларуси.

Несмотря на всю разноплановость, многочисленность и «размытость» определений и трактовок РМ — от «энергии жизни» до «фашисткой идеологии», — представляется обоснованным говорить о сформированности в научной литературе трех теоретических подходов, которые условно можно обозначить как культурно-цивилизационный, геополитический, религиозный. Каждый из указанных подходов характеризуется как наличием используемого категориального аппарата, устоявшимися признаками внутренней структуры, так и целым рядом противоречий, часть из которых уже решена исследователями, часть лишь выявлена и обозначена, а часть еще требует системного анализа, постановки и решения.

В основу культурно-цивилизационного подхода заложены общие цивилизационные ценности и традиции русской культуры, русский язык и общая историческая память, имманентно присущие, по мнению российских авторов, не только восточным славянам, но и всему русскоязычному сообществу. В рамках данного подхода РМ выступает как модернизированный вариант «русской идеи», поскольку отвечает ее основным характеристикам и требованиям, предусматривая: наднациональный, надтерриториальный (имперский) характер, мессианство, противопоставление «своих» «чужим», сакрализацию и необходимость защиты провозглашенных идей и ценностей от негативных внешних посягательств. Конкретной же формой политического воплощения РМ предлагается евразийская РМ интеграция, результатом которой станет «объединенная Евразия во главе с Россией» [1, с. 5-7].

В указанном контексте РМ может рассматриваться в двух качествах: идеологии (концепции, стратегии развития) и самостоятельного политического субъекта. В первом случае РМ становится инструментом реализации стратегических внешнеполитических целей Российской Федерации, во втором — непосредственным актором политических процессов и отношений. Однако в обоих качествах предназначение РМ в рамках культурно-цивилизационного подхода сводится не столько к саморефлексии, поиску идентичности и собственных путей развития, сколько к перспективам информационного противоборства и глобального цивилизационного противостояния.

Заявленная общая социокультурная составляющая РМ («общий цивилизационный фундамент», «духовная общность», «цивилизационная матрица» и т.п.) выступает основанием легитимации возможной реализации его уже политической формы воплощения, структура и перспективы которой рассматриваются преимущественно в рамках геополитического подхода.

Геополитический (диаспоральный) подход исходит из понимания РМ как глобальной сетевой структуры и одновременно модели консолидации транснациональных сообществ с целью создания на мировой политической арене альтернативного Западу политического субъекта.

Ключевыми в данном подходе выступают понятия «соотечественники за рубежом» и «русскоязычное сообщество», принадлежность к которым определяется, во-первых, по языковому принципу и, во-вторых, степени лояльности к России как «материнскому государству», ее внешней и внутренней политике. Разновидностью геополитического подхода можно назвать постсоветский подход, включающий в границы РМ страны бывшего СССР и предполагающий восстановление прежде всего геополитического единства.

Соответственно в рамках геополитического подхода РМ включает в себя всё постсоветское пространство и всё дальнейшее русскоязычное зарубежье (диаспору) — вне зависимости от времени и оснований проживания за рубежом, рода занятий, этнической, религиозной или гражданской принадлежности.

Несмотря на относительную последовательность и непротиворечивость, геополитический подход наиболее остро выявляет ряд проблем интерпретации и возможной практической реализации идеи РМ. В первую очередь, это вопрос конкретной политической формы воплощения РМ, обуславливающей инструменты управления и контроля. Вторая проблема, непосредственно связанная с первой, — проблема определения территориальных границ РМ, поскольку любая интерпретация РМ в рамках любого из рассматриваемых подходов предполагает обязательный выход за пределы государственной границы Российской Федерации.

И, наконец, третья проблема, общая для всего постсоветского пространства, обусловлена поиском и конструированием новой гражданской идентичности. В случае участия в стратегии РМ независимым государствам — бывшим республикам СССР придётся находить баланс между необходимостью формирования национального и гражданского самосознания, отстаиванием интересов государственного суверенитета, с одной стороны, и определением условий и степени вписываемости в новое политическое образование — с другой.

Третий — религиозный подход — является на сегодняшний день наиболее разработанным и во многом перекликается с культурно-цивилизационным. Основное отличие, однако, состоит в том, что исходной предпосылкой выступает

провозглашение исключительной роли не русского языка и культуры, а православия и Русской православной церкви Московского патриархата (далее — РПЦ), которые рассматриваются в качестве культуро- и государствообразующих факторов становления и развития российской цивилизации. Именно РПЦ в настоящее время выступает наиболее активным инструментом продвижения и институционализации идеологии РМ на постсоветском пространстве, впервые придав ей уже программное оформление.

В конструкции РПЦ РМ — «особая цивилизация», «цивилизационное пространство», единство и общность которых определяются по факту крещения Руси в 988 г. Соответственно ядром РМ выступают Россия, Украина и Беларусь. Церковь широко оперирует понятием «канонической территории», включающей в себя Молдову и Казахстан, а также «другие страны исторического пространства Руси». Кроме этого, РМ охватывает всю зарубежную русскоязычную диаспору и все зарубежные православные общины. В перспективе же к стране РМ может быть отнесена любая страна, в которой русский язык используется как язык межнационального общения, развивается русская культура, хранятся единые ценности и общеисторическая память [2]. В идеале РМ призван стать подобием византийской цивилизации с центром в Москве.

В рамках религиозного подхода впервые был определен и сформулирован перечень оснований отнесения к РМ: 1) православная вера, 2) русская культура и язык, 3) общая историческая память и общие взгляды на общественное развитие, 4) единая система ценностей [3, с. 1437-1438]. В данном перечне наиболее дискуссионным представляется первый пункт, поскольку, во-первых, национальные законодательства России, Украины и Беларуси последовательно закрепляют принцип свободы совести, предполагающий равный правовой статус всех конфессий и отсутствие государственной (официальной, обязательной) религии или идеологии. Во-вторых, вселенский характер православия противоречит любой узкой национальной идее, расставляя принципиально иные акценты в религиозной трактовке РМ: РМ в таком случае является не русским, а православным [4, с. 140].

Как и в двух предыдущих подходах, религиозная трактовка РМ предусматривает политическую форму его реализации: «В глобальном мире невозможно игнорировать международные структуры, а потому Русский мир должен активно присутствовать на международных площадках» [5]. Однако ключевая роль в политических процессах отводится уже не народам, а международным организациям системы ООН, ОБСЕ, ЕС, Совета Европы. Оптимальной формой РМ в условиях глобализации «может оказаться теснейшее интеграционное сотрудничество равноправных суверенных государств» — например, в форме «наднационального проекта» [5].

Общим во всех трех подходах является социокультурное и цивилизационное наполнение РМ, в котором главенствующая роль отводится геополитическим интересам России, а также приоритетному развитию русского языка и культуры. Однако, при заявленном социокультурном и цивилизационном наполнении именно политическая форма воплощения определяет перспективную стратегию, возможные сценарии и конкретные методы реализации РМ. Поэтому такие положения РМ, как русскоцентризм и имперский (транснациональный) характер идеологии, его обязательный выход за географические пределы Российской Федерации вызывают неоднозначное отношение со стороны других стран, априори включенных

російськими дослідниками в границі РМ. В якості ще однієї загальної риси всіх трьох підходів слід відзначити, що в російській науковій літературі в принципі не розглядається можливість існування у країн пострадянського простору інших, відрізняючись від інтересів Росії і РМ, стратегічних інтересів, цілей і завдань.

В цій зв'язі пріоритетними напрямками подальших досліджень в даній сфері представляється вивчення ступеня очікуваності, особливостей сприйняття і інтерпретації РМ в країнах колишнього СРСР, в першу чергу, України і Білорусії як «ядра» РМ, а також адекватності ідей РМ існуючим соціокультурним і політичним реаліям пострадянського суспільства.

Література:

1. Бочкова Л.В. Євразійська інтеграція: теорія і практика / Л.В. Бочкова // Вестник Російського гос. аграрного заочного ун-та. – 2012. – № 12. – С. 5–9.
2. Виступлення Святейшого Патріарха Кирила на відкритті IV Ассамблеї Руського світа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1310952.html>.
3. Предстоятель Руської Православної Церкви зустрівся зі слухачами Вищих дипломатических курсів Дипломатическої академії МІД РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/1322398.html>.
4. Алейнікова С.М. «Руський світ» – «четвертий Рим» / С.М. Алейнікова // Матеріали XVIII Міжд. конф. «Культура, людина, суспільство в сучасному світі: методологія, досвід емпіричного дослідження», 19–20 березня 2015 р., р. Єкатеринбург: УрФУ, 2015. – С. 1434–1443.
5. Костюк К. «Руський світ»: богословський зміст і політическі експлікації / К. Костюк // Вестник Православног Свято-Тихоновського гуманітарного ун-та. – Серія 1. – 2015. – № 3(59). – С. 137–151.

ДО ПИТАННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ В УПРАВЛІННІ

Димитров Владислав Юрійович

старший викладач

НТУУ "КПІ ім. Сікорського"

Починаючи з засновників дослідження інноваційних процесів в сучасному суспільстві Й. Шумпетера та М. Кондратьєва, які розуміли інновації більшою мірою як соціальне та економічне явище, такі значні автори, як П. Друкер, К. Левін, О. Пригожин та ін. вже звернулися до комплексного аналізу цього явища, розуміючи його як організований пошук змін та систематичний їх аналіз, як джерела соціальних та економічних нововведень. Згідно з такою позицією інновації розуміються як соціокультурний процес, який призводить до значних змін у будові суспільства. Відтак, інноватика як галузь теоретичного знання і практичної дії базується на таких категоріях, як ефективність, гранична інтенсифікація діяльності, ризик, надійність, достатність, користь тощо.

Останнім часом дослідники значну увагу приділяють структурі інноваційного процесу. Незважаючи на ряд розбіжностей у його інтерпретації, усталився певний алгоритм, згідно якому інноваційний процес розвивається поетапно, покроково

наступним чином: перший крок — поява нововведення, яке виникає в одиничному екземплярі як відповідь на певну суспільну потребу вирішення якоїсь проблеми. Наступним кроком є тиражування та розповсюдження нововведення в соціальній системі. Використання нововведення здійснюється для вдоволення соціальних потреб, що наявно демонструє його переваги перед попередніми засобами. Цій же меті підпорядковується й використання нововведення для більш повного задоволення суспільних потреб. Далі відбувається проникнення і розповсюдження новітніх товарів і технологій у все більш широкій галузі, що, у свою чергу, збільшує його відтворення. Кінець життєвого циклу може означати припинення виробництва нововведення.

Такі кроки у життєвому циклі інноваційних технологій та створені завдяки ним продукти свідчать про динамічний характер досліджуваного нами процесу, а також ставлять завдання постійної інтенсифікації інноваційної діяльності, особливо у галузі управління, залучення до неї все більшої кількості учасників та структурних одиниць.

В умовах інформаційного суспільства інновації набувають змісту соціальних технологій, адже вони — не лише впровадження певних виробів та технологій, інженерних рішень, а й залучення до інноваційного процесу економіки, комунікативістики, культури, освіти, зрештою, політики, тобто, комплексне формування інформаційного середовища. Відповідно змінюється й ставлення суспільства до інформаційних процесів, коли вони сприймаються як атрибутивна ознака сучасного буття, яка привносить значні соціальні зміни. Всі ці фактори зумовлюють необхідність звернення до аналізу генези, розвитку і перспектив інноваційності в умовах переходу до інформаційного суспільства і місця в цих процесах інноваційного менеджменту.

Широко кажучи, впровадження інновацій має на меті не прийняття хороших або поганих рішень, не максимізацію або мінімізацію результатів управлінських рішень, але вимогу задовільності результатів цих рішень. В такому сенсі інновації набувають рис і ознак соціальних стратегій. У процесі провадження інновацій варто враховувати ще й такий можливий момент, як ризики, які можна поділити на такі сфери: ринковий ризик, який цілком залежить від кон'юнктури ринку, від змін у відносинах попиту-пропозиції; економічний ризик, який діє як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі організації і може виникнути від похибок в оцінці матеріальних і людських ресурсів, а також недооцінювання зовнішніх факторів — проблем макроекономіки, інфляції, форс-мажору; екологічний ризик формується, коли в організації недостатньо враховуються екологічні нормативи, екологічний контроль як з боку державних, так і недержавних організацій (наприклад, Грінпіс); технічний ризик, коли не враховується те, що техніка і технології не завжди працюють бездоганно і можуть підвести; політичний ризик — це можливі соціальні заворушення, різні політичні форс-мажорні обставини, а також зміни в галузі податкової сфери тощо. Сприймаючи ризики як негативний момент інноваційної діяльності, ми повинні бачити і їх позитивні наслідки, адже врахування цих чинників підвищує ефективність аналітичної діяльності, підключення прогностичної функції, більшу ретельність у розробці стратегій, плануванні ресурсів, та, зрештою, вдосконалення рекрутингової роботи.

Відтак, інноватика як галузь теоретичного знання і практичної дії базується на таких категоріях, як ефективність, гранична інтенсифікація діяльності, ризик, надійність, достатність, користь тощо. Але вона ставить у межах нового мислення й

такі завдання, як досягнення компромісу, консенсусу, тобто принципово позитивного мислення.

**NEW POSSIBILITIES OF DEVELOPMENT AND INCREASE OF
EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY**

Feklistov Mikhail Veniaminovich

Postgraduate student

Department of Political Science and Public Policy

The faculty of state and municipal management and Economics the national economy

*Central Russian Institute of management of Russian Academy of National Economy
and Government Service at President of Russian Federation, Orlovski branch*

Orel, Russian Federation

Feklistova Inessa Sergeevna

PhD in Economics, Associate Professor

Department of Political Science and Public Policy

The faculty of state and municipal management and Economics the national economy

*Central Russian Institute of management of Russian Academy of National Economy
and Government Service at President of Russian Federation, Orlovski branch*

Orel, Russian Federation

**НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАЗВИТИЯ И ПОВЫШЕНИЯ
ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

Феклистов Михаил Вениаминович

аспирант

кафедра политологии и государственной политики

*факультет государственного и муниципального управления и экономики
народного хозяйства*

*Среднерусский институт управления – филиал ФГБОУ ВО «Российская
академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ»*

г. Орел, Россия

Феклистова Инесса Сергеевна

кандидат экономических наук, доцент

доцент кафедры политологии и государственной политики

*факультет государственного и муниципального управления и экономики
народного хозяйства*

*Среднерусский институт управления – филиал ФГБОУ ВО «Российская
академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ»*

г. Орел, Россия

За последние десятилетия роль внешнеэкономических связей в развитии мировой экономики существенно возросла. Можно выделить несколько проблем, стоящих перед государством в области внешнеэкономической деятельности.

Доля экспорта машин и оборудования из РФ в 2014 г. составила всего 5,3%, а наукоемкой продукции — 0,3%, что в 5 раз меньше, чем Таиланд, в 8 раз меньше Мексики, в 10 раз — КНР, и в 14 раз меньше, чем Южная Корея.

В то же время в структуре импорта уже традиционно преобладают машины, оборудование и транспортные средства, продукция химической промышленности, каучук, а также продовольственные товары и сельскохозяйственное сырье.

Положительную динамику можно отследить лишь в сокращении доли импорта продовольственных товаров и сельскохозяйственного сырья (кроме текстильного), что означает, что Россия стала в большей степени самостоятельно удовлетворять свои потребности в продовольствии.

Во-вторых, при высокой зависимости от цен минеральных товаров в случае их падения выручка от их реализации сократится и, как следствие, возникновение дефицита торгового баланса.

В-третьих, происходит сокращение профицита торгового баланса и платёжного баланса вследствие опережающих темпов роста импорта по сравнению с темпами роста экспорта, оттока капитала из страны и падающих цен на основные экспортные товары РФ.

В-четвертых, негативной тенденцией является противодействие государствами других стран проникновению российского капитала в экономики других стран. Например, в Европе не приветствуется покупка акций крупных европейских авиаперевозчиков российскими компаниями.

Еще одной негативной тенденцией является отток за рубеж российских капиталов. В первую очередь, в стране должны быть созданы условия, которые бы содействовали прекращению бегства за рубеж отечественных капиталов и использованию их в целях подъема и модернизации российской экономики. Протекционистские меры, осуществляемые государством, зачастую консервируют отсталость российских отраслей. Одним из наиболее ярких примеров является поддержка российской автомобильной промышленности.

В ходе проведенного исследования нами были выявлены основные проблемы и факторы, оказывающие влияние на развитие ВЭД на современном этапе:

– ускорение структурных и технологических сдвигов в мировом хозяйстве, в том числе под влиянием кризиса, увеличивающее отрыв группы наиболее успешно развивающихся государств от остального мира, что повышает риски консервации топливно-сырьевой модели участия России в международном разделении труда;

– повышение роли интеллектуальной составляющей в развитии мирового хозяйства и определении позиций стран на мировом рынке, опережающее расширение глобального спроса на инновационную продукцию;

– продолжающееся в посткризисный период ужесточение международной конкуренции, сопровождаемое изменением силовой конфигурации мирового хозяйства и усилением акцентов на наиболее действенных формах межгосударственной конкурентной борьбы, включая валютный протекционизм;

– усиление борьбы ведущих держав за доступ к сырьевым ресурсам, что ведет к повышению конфликтности в системе мирового хозяйства и дестабилизирует товарные рынки, формирует жесткие вызовы для России на международной арене. Особенно это актуально в связи с экономическими санкциями, направленными против России;

– усиление регионализации мирового хозяйства, сопровождаемое формированием широких зон преференциального торгово-экономического сотрудничества, в рамках которых страны-участницы получают дополнительные преимущества перед третьими странами;

– сложившаяся чрезмерно высокая зависимость России от экспорта узкой группы топливно-сырьевых товаров и материалов, что делает экономику страны исключительно уязвимой в отношении негативного воздействия внешних факторов;

– низкая конкурентоспособность преобладающей части отраслей и подотраслей обрабатывающей промышленности, что обуславливает слабые и нестабильные позиции России на перспективных мировых рынках, а также устойчиво высокую долю импорта в важнейших сегментах внутреннего рынка;

– недостаточный вклад внешнеэкономической сферы в решение задач диверсификации и модернизации российской экономики (в том числе чрезмерно высокая ориентация импорта на закупки потребительских товаров);

– сохраняющийся высокий уровень дискриминации российских экспортеров на внешних рынках, связанный ограниченным участием России в преференциальных торгово-экономических соглашениях с зарубежными странами;

– наметившийся отрыв уровня институциональной интеграции в рамках ЕАЭС от фактического уровня и тенденций взаимного торгово-экономического сотрудничества стран-участниц;

– необходимость дальнейшего совершенствования механизмов взаимодействия федеральных органов исполнительной власти с наднациональными органами ЕАЭС в целях более полного обеспечения национальных интересов Российской Федерации при выработке решений, отнесенных к сфере наднационального регулирования;

– сохраняющиеся значительные резервы в использовании ресурсов и возможностей двустороннего экономического сотрудничества для активизации деятельности по направлениям модернизационной повестки экономического развития России;

– ограниченная эффективность участия в деятельности региональных экономических организаций и институтов с точки зрения решения актуальных задач диверсификации и модернизации российской экономики [1, с. 416];

– недостаточный уровень государственной поддержки российских участников ВЭД, что снижает их конкурентоспособность на внешних рынках;

– сохраняющиеся высокие транзакционные издержки российских участников ВЭД в силу обременительного характера административных и таможенных формальностей и процедур.

В современных условиях новые возможности развития и повышения эффективности ВЭД России в среднесрочной перспективе обусловлены:

– усилением модернизационных и инновационных акцентов в развитии российской экономики, что создает необходимые материальные предпосылки для последовательной диверсификации экспорта, экономически целесообразного импортозамещения и повышает привлекательность России для стратегических инвесторов;

– расширением деятельности по приоритетным направлениям модернизации, в том числе в рамках оборонно-промышленного комплекса (ОПК), что позволяет осваивать новые экспортные ниши, внедряться на перспективные зарубежные рынки, более полно и эффективно интегрировать отечественный наукоемкий сектор в мировое инновационное пространство;

– повышением конкурентоспособности и востребованности российской продукции на важных региональных рынках под воздействием глобальных факторов, изменения геополитической, торгово-политической, конъюнктурной ситуации;

– значительным снижением барьеров и ограничений для развития ВЭД под влиянием реформирования системы регулирования и администрирования ВЭД, совершенствования институтов и механизмов поддержки ВЭД;

– завершением создания ЕАЭС, в рамках которого обеспечивается свободное перемещение товаров, услуг, капитала и рабочей силы;

– улучшением условий доступа российских товаров, услуг, капитала на внешние рынки в связи с совершенствованием договорно-правовой базы экономического сотрудничества в рамках ЕАЭС, с зарубежными странами, расширением зоны преференциальной торговли для России путем заключения соглашений о свободной торговле в рамках СНГ и со странами дальнего зарубежья, членством в ВТО;

– перспективой углубления экономического взаимодействия с Евросоюзом в формате Общего экономического пространства и Партнерства для модернизации с выходом на формирование широкого интегрированного евразийского экономического пространства с участием ЕАЭС, Европейской ассоциации свободной торговли (ЕАСТ), возможно, других государств;

– повышением экономической динамики Азиатско-Тихоокеанского региона (АТР), прежде всего Индии, Китая, других государств Восточной Азии, формированием емких и перспективных рынков в непосредственной близости от России, что создает благоприятные условия для расширения торгово-экономического сотрудничества, географической диверсификации внешней торговли, а также эффективного встраивания России в интеграционные процессы АТР;

– расширением и повышением эффективности участия России в деятельности многосторонних и региональных экономических организаций, отраслевых и товарных организаций и соглашений, что позволит усилить роль России в выработке мировой экономической и торговой политики с учетом национальных интересов;

– появлением новых возможностей продвижения экспорта и экономических интересов России в странах-партнерах в связи с расширением участия в международных тендерах, в том числе проводимых международными экономическими организациями и институтами.

Литература:

1. Феклистов М.В. Совершенствование управления рисками при создании национальной системы поддержки внешнеэкономической деятельности / М.В. Феклистов // Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук: збірник матеріалів Міжнар. наук.практ. конф. (15 грудня 2016 р., м. Луцьк, Україна) / відп. ред. доц. Н.В. Коленда. – Луцьк, 2016. – С. 416–417.

**THE ACTUAL PROBLEMS OF TERMINOLOGY IN THE FIELD OF
MIGRATION, WHICH TRANSGRESSES THE LAW**

Marusyk Yuriy Vasylyovych

junior research fellow

International Institute of Education, Culture and Relations with Diaspora

National University "Lviv Polytechnic"

Lviv, Ukraine

Supervisor – Doctor of Political Sciences A.S. Romanyuk

**АСПЕКТИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СФЕРІ МІГРАЦІЇ, ЯКА
ПОРУШУЄ ЗАКОНОДАВСТВО**

Марусик Юрій Васильович

молодший науковий співробітник

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

Науковий керівник – доктор. пол. наук Романюк А.С.

Останні десятиліття людство переживає масштабні демографічні зрушення. Вони є наслідками як зміни смертності та народжуваності населення окремих країн, так і підвищеної мобільності населення, яку не можуть стримувати політичні та юридичні інструменти держави, зокрема, її силові органи та фізичні стіни [1]. Численні мігранти порушують законодавство для того, щоб зможли прогнати себе, своїх рідних чи зберегти життя. Попри нові успіхи у боротьбі з бідністю, про які звітує група дослідників Centre for Economic Policy Research [11], економічна скрута залишається вагомою причиною для міграції. А в умовах, коли у світі спостерігається 66 локальних збройних конфліктів чи воєн [7], міграція, навіть не дозволена державою, може стати умовою виживання для частини населення різних країн. Тільки за останні десять років чисельність вимушених переселенців зросло на 71%, досягнувши 65 мільйонів в 2015 році, порівняно з приблизно 38 мільйонів в 2005 році [1].

Особливістю останніх десятиліть є розвиток технологій, які загострюють бажання мігрувати та спрощують процес переселення. Інформаційні технології транслюють високі стандарти життя, показують привабливу картину, до якої часто легше переїхати, ніж збудувати в себе, особливо якщо у власній країні встановлений диктаторський режим або триває війна. Водночас, транспортні технології дозволяють простіше, ніж будь-коли дістатись до багатших або стабільніших країн [6, с. 26]. В таких умовах, попри опір держав, постійно зростає тиск нелегальної та нерегульованої міграції.

Незважаючи на потреби іноземців, для реалізації власних адміністративно-управлінських, економічних, політичних та інших потреб держави визначають умови в'їзду та перебування на своїй території іноземців, формуючи різноманітні категорії мігрантів (та відповідні статуси). Український дослідник Б. Юськів відзначає, хто б не в'їжджав у країну, якщо він не належить до жодної з визначених державою категорій,

він є мігрантом, який незаконно в'їхав [14, с. 159]. Тому недостатня інституціоналізація міграційних процесів, та неповне їх охоплення законодавством виявляється одним з чинників підвищення рівня такого типу міграції.

З цього приводу в документах ООН та МОМ найчастіше використовуються терміни врегульована та нерегульована міграція [9]. В наукових джерелах часто такий підхід доповнюється ще одним типом — напівврегульована міграція [13, с. 33]. На відміну від міжнародного права в національних законодавствах і нормативних актах ЄС переважають поняття незаконна або нелегальна міграція, які відображають пріоритетність інтересів держави, що заходять у конфлікт інтересів з базовим правом людини на свободу пересування [2, с. 7]. Аналогічно із значенням нелегальної міграції, визначаються і її суб'єкти. Наприклад, з точки зору комісії Європейського Парламенту, нелегальними мігрантами визнаються ті, хто незаконно проникли на територію держави або потрапили на територію держави законно, але порушити термін перебування або почали здійснювати економічну діяльність без права на неї [5, с. 7]. Тобто, ключовим критерієм нелегального статусу мігранта виступає порушення правових норм, що регулюють сферу міграції, і часто ці порушення стосуються саме трудової зайнятості.

З точки зору українського законодавства нелегальний мігрант — іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю, і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України [8]. А це означає, що в українському законодавстві під визначення нелегального мігранта підпадає вужче коло осіб, що порушили законодавство саме у сферах проникнення на територію України чи перебування на її території, але не в сфері трудової зайнятості.

У наукових публікаціях можна знайти й інші підходи не лише до позначення міграції, що порушує законодавство, а й відмінності у розумінні цього явища. Для позначення мігрантів, які прибувають чи перебувають в країні незаконно, порушують інші міграційні правила в сучасній науковій літературі використовуються такі терміни: недокументована, незаконна, нелегальна, недозволена, нерегульована, підпільна, напівлегальна та ін., які можуть розглядатись як синоніми або ж як окремі поняття із різним змістом [3, с. 131]. Не завжди виділення максимальної кількості різних категорій є доцільним, зокрема, можна погодитись із відсутністю практичного значення штучного поділу термінів «нелегальна міграція» та «незаконна міграція», які можуть використовуватись як синонімічні [4].

Тобто, в сфері міграції, що відбувається із порушеннями закону, актуальною є проблема уніфікації термінології як на рівні різних національних та міжнародних інституцій, так і в науковому дискурсі. Адже неможливо говорити про співставимість (сумісність) статистичних даних, в яких під однією категорією розумітимуться явища, що сутнісно відрізняються. У процесі вироблення політики в сфері цього типу міграції відбувається і поступове переформулювання ключових категорій. В європейській практиці все частіше можна помітити практику обмеження застосування терміну «illegal migration» (нелегальна міграція) сферами незаконного ввезення мігрантів та торгівлі людьми та поступової заміни її на «Smuggling of Migrants» (контрабанда мігрантів), відповідно змістивши центр уваги з мігрантів на тих, хто

організовує цей процес [10; 12]. Водночас, «irregular migration» (неврегульована міграція) є більш загальним терміном, який охоплює міграцію, що певним чином не відповідає законодавству будь-якої із держав-учасників цього процесу.

Таким чином, термінологія в сфері міграції, що не санкціонована державою залишається дискусійною темою, а поняття, які використовуються в науці, національному праві та міжнародних документах поступово змінюються під впливом закріплення гуманістичних принципів у документах різного рівня, а отже і в науковому дискурсі.

Література:

1. Jones R. Borders and Walls: Do Barriers Deter Unauthorized Migration? [Електронний ресурс] / R. Jones. – Режим доступу: <http://www.migrationpolicy.org/article/borders-and-walls-do-barriers-deter-unauthorized-migration>
2. Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією. – К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2006. – 56 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.icps.com.ua/files/articles/43/53/Migration_Policy_UKR.pdf
3. Алешковський І.А. Нелегальна міграція як феномен глобального мира / І.А. Алешковський. – Век глобалізації Випуск № 2 / 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/nelegalnaya-migratsiya-kak-fenomen-globalnogo-mira>
4. Сергеева А.А., Ракова М.Н. Нелегальная миграция в системе трансграничных угроз: к вопросу о проблемах нормативного регулирования миграционных процессов / Вестник Казанского юридического института МВД России, Випуск № 14 / 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/nelegalnaya-migratsiya-v-sisteme-transgranichnyh-ugroz-k-voprosu-o-problemah-normativnogo-regulirovaniya-migratsionnyh-protsesov>
5. Communication from the commission to the council and the European Parliament on a common policy on illegal immigration on a common policy on illegal immigration. Brussels, 15.11.2001. – 26 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0672:FIN:EN:PDF>
6. Валлерстайн И. Конец знакомого мира. Социология XXI века. Пер. с англ. под ред. В.И. Иноземцева. - М.: Логос, 2004. - 368 с.
7. Міграційний профіль України 2011-2015 / Київ: 2016. –74 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dmsu.gov.ua/images/files/MP2015.pdf>
8. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства Верховна Рада України; Закон від 22.09.2011 № 3773-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
9. Smuggling of Migrants. A Global Review and Annotated Bibliography of Recent Publications [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/Migrant-Smuggling/Smuggling_of_Migrants_A_Global_Review.pdf
10. Irregular Migration, Migrant Smuggling and Human Rights: Towards Coherence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ichrp.org/files/reports/56/122_report_en.pdf
11. José Cuesta, Mario Negre, Christoph Lakner. Know your facts: Poverty numbers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxeu.org/article/know-your-facts-poverty-numbers>

12. Global migration trends 2015 Factsheet[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iomgmdac.org/wp-content/uploads/2016/06/Global-Migration-Trends-2015-Factsheet.pdf>
13. П'ятковська О. Класифікація видів міжнародної трудової міграції: окреслення операційних понять / О. П'ятковська // Галицький економічний вісник. – 2011. – №1(30). – с.30-34
14. Мельник Д.С., Щербина Л.І. Нелегальна міграція й торгівля людьми як прояви транснаціональної організованої злочинності в Україні: актуальні проблеми протидії / Д.С. Мельник, Л.І. Щербина // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2010. — Вип. 22. — С. 48-60.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/bozk/2010_22/22text/g06.pdf

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Oryshych Yulia Volodymyrivna
student

Department of Law and social
Faculty of Economics and Law
Cherkasy Institute DVNZ
"Banking University"
m. Cherkasy, Ukraine

Supervisor - candidate history science Anisimov V.V.

Оришич Юлія Володимирівна
студентка

кафедра права та соціально-гуманітарних дисциплін
факультет економіки та права
Черкаський інститут ДВНЗ
«Університет банківської справи»
м. Черкаси, Україна

Науковий керівник – канд. іст. наук. Анісімов В.В.

Вступ: Аграрне виробництво відіграє помітну роль в економіці України. Тут створюється до 12% валової доданої вартості. За рахунок агропродовольчої продукції забезпечується понад 30% всього експорту держави. Сучасний стан української економіки характеризуються безперервним збільшенням ролі інновацій як ключового чиннику успіху у конкурентній боротьбі. Інноваційний шлях розвитку економіки є невід'ємною частиною загальносвітового науково-технічного прогресу в умовах глобалізації. Це підтверджується затвердженням Кабінетом Міністрів України «Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки», що передбачає створення державного банку розвитку з метою стимулювання та підтримки пріоритетних галузей економіки, реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів в різних галузях держави [1].

Серед нормативно-правових актів, що стосуються інноваційного розвитку АПК, слід відмітити Концепцію Державної цільової програми розвитку аграрного

сектору економіки на період до 2020 року [2]. Згідно з даною концепцією збереження, примноження та підвищення якості науково-технічного потенціалу агропромислового виробництва віднесено до пріоритетних національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання проблем інноваційної діяльності в Україні, впливу нормативно-правової бази на інноваційну діяльність в цілому висвітлені у працях таких вітчизняних вчених, як О. Гнаткович, В. Гросул, Б. Мільнер, М. Ревенко, П. Саблук, Л. Федулова та інші.

Мета роботи: проаналізувати основні аспекти розвитку інноваційної діяльності в Україні за сучасних умов.

Виклад основного матеріалу. Розвиток фермерських господарств на інноваційній основі означає технологічне удосконалення виробництва, надання йому нових характеристик і комбінацій. Інновації забезпечують якісні зміни виробництва, надання йому новаторських рис [3]. Сучасна економічна теорія виділяє п'ять основних типів інновацій: запровадження випуску нового продукту (товарна інновація); введення нового методу виробництва (технологічна інновація); створення нового ринку товарів чи послуг (ринкова інновація); освоєння нового джерела постачання сировини чи напівфабрикатів (маркетингова інновація); реорганізація структури, методів та стилів управління (управлінська інновація) [4, с. 17]. Залежно від досягнутих результатів господарювання, намічених цілей на майбутнє та наявних ресурсів фермерське господарство може обрати будь-який із запропонованих типів інновацій або поєднати декілька.

Основними проблемами розвитку фермерського господарства України є відставання від сучасних тенденцій запровадження інноваційних технологій ведення сільського господарства. Нові технології та технічне забезпечення виробничих процесів є недоступним для більшості фермерів через їх дорожнечу. Фермери мають обмежене фінансове забезпечення своєї діяльності, якого ледве вистачає для придбання необхідних ресурсів для нового циклу виробництва. У свою чергу, перехід на більш вищий рівень господарювання передбачає додаткове залучення коштів.

За даними експертної оцінки, проведеної Державною службою статистики України [5], основними чинниками, які перешкоджають розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, є: нестача власних коштів (80,1% досліджених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5%), недостатня фінансова підтримка держави (53,7%), високий економічний ризик (41%) [6].

Основним джерелом залучення фінансових ресурсів в аграрній сфері є банківське кредитування. Проте умови кредитування у нинішній період економічної та політичної нестабільності в державі є мало привабливими для фермерів. Ставки кредитування банківських установ з супутніми послугами перевищують 30% річних [7]. Тобто залучення банківського кредитування виявиться додатковим фінансовим тягарем для фермерів.

Більш прийнятими для фермерів є державні програми виділення цільових коштів для придбання техніки, обладнання, будівництва виробничих та обслуговуючих об'єктів. Проте такі програми в останні роки не фінансуються, або виділених з бюджету коштів не достатньо для забезпечення потреб таких суб'єктів господарювання.

Так в 2017 році в порівнянні з 2016 роком закладені до Держбюджету [8] такі видатки:

	2016	2017
	млрд. грн..	млрд. грн
На Міністерство аграрної політики та продовольства загалом	7,4	1,5
Зокрема:		
- здешевлення кредитів	0,3	0,3
- державна підтримка хмелярства, молодих садів та ягідників	0,075	_____
- державна підтримка тваринництва	0,21	0,05
- фінансова підтримка сільгоспвиробників	3,0	_____
Національна академія аграрних наук України	0,7	0,5
Надання кредитів фермерським господарствам	0,025	0,016
Інтервенції та закупки Аграрного Фонду	0,8	1,4

Як ми бачимо по всіх статтях є ріст або, у гіршому випадку, позиція є на минулорічному рівні, хоча дані дотації все рівно не є тією достатньою межею для покращення ситуації в АПК України.

Державна підтримка — це інструмент, який повинен принести конкретний результат. Пропоновані суми в розмірі 210 млн грн на підтримку тваринництва, 300 — субсидування кредитів, і, тим більше, 25 млн грн на видачу кредитів фермерським господарствам, ніяк не вплинуть на аграрну економіку. Розпилення таких незначних сум не приведе до результату ні в одній галузі. Розумно зосередити ці кошти, щоб побачити ефект, в одній галузі, наприклад в наданні кредитів фермерським господарствам. На основі даних припущень фермерське господарство мало б можливість отримати достатньо доходу, щоб покрити витрати на оновлення основних засобів, запровадження інноваційного розвитку та отримати відповідно прибутку для подальшого розвитку в даній галузі.

Одним із ключових чинників реалізації механізму регулювання інноваційного розвитку та формування інноваційної моделі функціонування фермерства є наявність фахівців-професіоналів у сфері управління інноваційним процесом на всіх рівнях господарської системи, а також дотримання ними основних принципів розвитку фермерських господарств на інноваційній основі — це систематичності, системності, послідовності та ефективності. При цьому, особливу увагу фермерам слід приділяти пріоритетним інноваційним напрямкам підвищення їх конкурентоспроможності: оновленню асортименту продукції, оновленню техніко-технологічної бази, підвищенню ефективності використання природно-сировинних ресурсів, формуванню відповідного кадрового потенціалу (кваліфікації, творчої активності); оновленню форм і методів управління; створенню ефективної мотиваційної системи.

Висновки

На основі зазначеного можна зробити висновок, що аграрний сектор України потребує не тільки відродження агропромислового виробництва за попередніми параметрами, якими б якісними вони не здавалися, але й на здійснення інноваційних структурних перетворень, досягнення випереджаючих параметрів розвитку продуктивних сил та суспільних відносин та становлення якісно нової структури

АПК, а це можливо за умови забезпечення державою різного роду дотацій, низької відсоткової ставки на кредити, інвестиційної підтримки державою науково-технологічних надбань та інноваційних проєктів.

Література:

1. Про затвердження Державної програми активізації розвитку економіки на 2013–2014 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.02.2013 №187 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187-2013-p>
2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1437-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p>
3. Дем'яненко І.В. Інвестиційно-інноваційний чинник економічного зростання / І.В. Дем'яненко, А.В. Буряк // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 11. – С. 3–11.
4. Михайлова Л.І. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Л.І. Михайлова, С.Г. Турчина. – К.: ЦУЛ, 2007. – 248 с.
5. Інновації та наука: Статистичний бюлетень. – К.: Державна служба статистики України, 2012. – 45 с.
6. Готра В. "Сучасний стан та проблеми іноваційного розвитку аграрного сектору України" / В. Горта // Актуальні проблеми економіки. – 2014. - №6 (156). – С. 79-84.
7. Маслак О. Проблеми та перспективи фермерства в Україні / О. Маслак // Журнал - Економічний гектар. – 2015. - № 21(316)
8. Закон України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21.12.2016: за станом на 01.01.2017/ Відомості Верховної Ради: офіц. вид. – 2013. - № 3. - ст.31

CURRENT ACHIEVEMENTS AND CHALLENGES OF STRATEGIC PARTNERSHIP BETWEEN UKRAINE AND POLAND

Ryatkovska Oksana Romanivna

Research fellow

International Institute of Education, Culture and Relations with Diaspora

Lviv Polytechnic National University

СУЧАСНІ ЗДОБУТКИ ТА ВИКЛИКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

П'ятковська Оксана Романівна

Старший науковий співробітник

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою

Національного університету «Львівська політехніка»

Україна визначає свої зовнішньополітичні пріоритети і вибудовує систему відносин стратегічного партнерства у трьох головних вимірах — на рівні інтеграційних процесів з ЄС, на рівні країн-глобальних гравців та на регіональному рівні. Саме Республіка Польща є одним із ключових стратегічних пріоритетів України на 2-х із наведених рівнів: євроінтеграційному та регіональному.

Процес зближення національних інтересів обох країн, розпочатий із набуттям Україною незалежності, був підтриманий низкою двосторонніх зовнішньополітичних

кроків, що започаткували співпрацю заради спільного європейського майбутнього. В рамках цього партнерства Польща добровільно взяла на себе певні моральні зобов'язання перед Україною щодо адвокації її інтересів в межах ЄС, підтримки суверенітету, територіальної цілісності та євроінтеграційних прагнень. Усвідомлення надзвичайно вигідних для обох країн перспектив політико-економічного співробітництва є вагомим чинником інтенсифікації процесів приєднання України до європейських структур [6]. Договірні-правова база між Україною та Польщею, яка налічує 129 чинних міжнародних договорів [5], регулює переважну більшість напрямків українсько-польської співпраці, а також забезпечує належний розвиток двостороннього співробітництва на рівні стратегічного партнерства.

Тим не менше, в сучасних умовах, ускладнених військовими діями на східному кордоні України та новими реаліями на світовій політичній арені, залишається ще багато викликів, які потребують науково-практичного окреслення та висвітлення.

Зважаючи на воєнний конфлікт, що існує в Україні, безпековий виклик, на наш погляд, є найбільш пріоритетним. Важливою ініціативою, яку Польща пропонує Україні, є ідея союзу Міжмор'я (у польському варіанті ABC від Adriatyk — Bałtyk — Morze Czarne). Мета цього проекту — посилити політичну суб'єктність країн Центральної та Східної Європи у рамках євроатлантичної спільноти. Тобто, йдеться не про альтернативну, а про додаткову безпекову структуру, при цьому у широкому сенсі слова, тобто у військовій, енергетичній, економічній, інфраструктурній та суспільно-історичній сферах по лінії Північ-Південь, а не Захід-Схід [1; с. 18-19]. На нашу думку, це питання є вкрай актуальне і має стояти на обговоренні обох парламентів для формування спільних законодавчих ініціатив, а також вимагає проведення конкретних зустрічей у форматі Україна-Польща з метою підготовчих обговорень для участі України у наступному засіданні в рамках ініціативи Міжмор'я, що запланована на літо 2017 р.

Важливою складовою українсько-польських відносин є торгівельна, інвестиційна та бізнес-взаємодія. Сьогодні Україна докладася значних зусиль на переорієнтацію своїх зовнішньоторговельних векторів у бік ЄС. Підписання та ратифікація Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає створення зони вільної торгівлі, активно сприятиме цьому процесу [4]. Так, у першому півріччі 2016 р. експорт товарів до ЄС нарешті почав зростати не лише у реальному вимірі, але і в номінальному [4]. За даними НБУ, темпи приросту склали майже 7% загалом до ЄС, та 8,8% до Польщі [4]. Слід наголосити, що Польща є другою країною серед країн-ЄС за обсягами експорту та імпорту товарів. Важливо, що зростає не лише торгівля товарами, але й послугами. Так, згідно даних Посольства України в Польщі, приріст торгівлі послугами між нашими країнами протягом першої половини 2016 р. зріс на 38,6% [9]. Також цього року поживалася інвестиційна співпраця. На фоні динамічного скорочення надходження інвестицій з Польщі до України, що спостерігалася з 2012 р., уже протягом першого півріччя 2016 р. обсяги інвестицій перевищили загальний показник за 2015 р. (рис. 1)

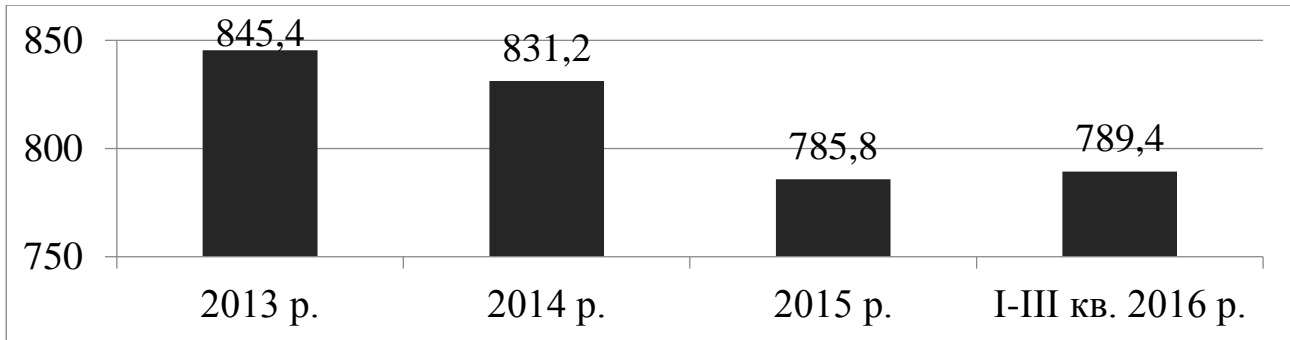

Рис. 1. Динаміка обсягу польських інвестицій в Україні, 2013-2016 рр., млн. дол.

США

За: [9]

Окремою складовою українсько-польських відносин у соціально-економічній сфері є обмін трудовими ресурсами, точніше, зважаючи на його асиметричність, — активна міграція українських громадян до Польщі, яка представлена у формі як трудової міграції, так і студентської мобільності [2].

Активній мобільності між Україною та Польщею сприяють Угода про правила місцевого прикордонного руху, наявність спрощених процедур для отримання так званої шопінг-візи категорії «С». За кількістю виданих шенгенських віз Польща посідає перше місце, водночас, МЗС Польщі прогнозує, що до кінця 2016 р. українці отримають понад мільйон польських національних віз [10]. Щодо студентської мобільності, то вже сьогодні у польських ВНЗ навчаються більше 30 тис. українських громадян, що становить більше половини усіх іноземних студентів у Польщі [8]. Навчання та працевлаштування українців у Польщі — один із важливих міграційних викликів для українського парламенту в умовах глобальної боротьби за кваліфіковані трудові ресурси, старіння населення ЄС, з одного боку, та зростання рівня безробіття, зниження реальної заробітної плати та демографічної кризи в Україні, з іншого боку. На наш погляд, питання належного функціонування ринку праці та освітніх послуг в Україні, які сьогодні відчувають велику конкуренцію з боку країн ЄС, зокрема, Польщі — внутрішня проблема нашої держави, однак слід наголосити, що має відбуватися активна співпраця між Україною та Польщею для забезпечення належних умов міграційного обміну. Вважаємо, що для цього слід: удосконалити інфраструктуру пунктів перетину кордону, а також збільшити їх чисельність та частоту розташування, що відповідає вимогам ЄС; створити розвинену мережу автомобільних доріг у прикордонних зонах та ін. Як було вище зазначено стратегічне партнерство між Україною і Польщею розвивається не лише на загальнодержавному, але й регіональному рівнях. На сьогодні, Україна має найрозвинутішу мережу міжрегіональної співпраці саме з Республікою Польща. Практично всі області України та воєводства Польщі уклали угоди про міжрегіональне співробітництво, а усі 16 воєводств Польщі мають партнера в Україні на рівні області [3]. Важливим аспектом розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва є залучення в рамках реалізації окремих проектів фінансових коштів ЄС. У цьому контексті необхідно виділити Програму транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна» ЄІСП на 2014-2020 рр., яка є ефективним інструментом для використання коштів ЄС органами місцевої влади та самоврядування, а також неурядовими організаціями обох держав для реалізації

проектів у сфері транскордонного співробітництва [3]. Щодо здобутків у цій сфері, то слід підкреслити роль парламентських слухань «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України», результатом яких стало започаткування якісного покращення законодавчого забезпечення у сфері транскордонного співробітництва для створення належного нормативно-правового базису [7].

Підводячи загальний підсумок, можемо зазначити, що сьогодні існує багато істотних здобутків у розбудові стратегічного партнерства між Україною та Польщею, які проявляються у сформованій нормативно-правовій базі у формі 2-сторонніх та багатосторонніх договорів, розвинутій регіональній співпраці, поглибленні ефективності фінансово-економічної та торгівельної співпраці, а також сприятливі міграційних процесів. Тим не менше, для України залишається й багато викликів, зумовлених впровадженням Угоди про Асоціацію, невирішеною проблемою безпеки та асиметричністю міграційних обмінів з Польщею.

Література:

1. Зарембо К. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща: дискусійна записка / К. Зарембо. – К.: Інститут світової політики, 2016. – 45 с.
2. Міграція у кризових умовах: українсько-польський контекст: Збірник матеріалів Міжнародного симпозиуму 3 вересня 2015 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 160 с.
3. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею: Звіт Посольства України у Польщі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>
4. Мовчан В. Малий вперед. Що дав Україні перший рік вільної торгівлі з ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/ua/institute/mass_media?pid=5464
5. Офіційний сайт Посольства України у Республіці Польща. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua>
6. Парахонський Б., Яворська Г. Стратегічне партнерство України: Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/>
7. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 43. – ст.740.
8. Стадний Є. Українські студенти в польських ВНЗ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-v-polskykh-vnz-2008-2015>
9. Українсько-польське торговельно-економічне співробітництво: Аналітична довідка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade>
10. Waszczykowski: Otwarte drzwi dla Ukrainy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rp.pl/Publicystyka/309129916-Waszczykowski-Otwarte-drzwi-dla-Ukrainy.html#ap-1>

RISKS POLITICAL GAMES OF UKRAINIAN ELITES

РИЗИКИ ПОЛІТИЧНИХ ІГОР ПРОУКРАЇНСЬКОЇ ЕЛІТИ

Віннічук Ольга Василівна

кандидат політичних наук

доцент кафедри політології і соціології

історичний факультет

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

м. Кам'янець-Подільський, Україна

Гра є одним з видів людської діяльності. Вона супроводжує як окремо людину так і суспільство загалом протягом всього життя.

В умовах сьогодення, вітчизняна політика — це гра без правил, що розрахована на позитивний результат. Саме в таких умовах живе українське суспільство протягом всіх років незалежності. Невід'ємними складовими політичної гри виступають: популізм та цинізм, що криється в бажанні досягти своєї користі за будь-яку ціну. Тому усі біди українського суспільства саме від гри в політику без правил представників еліти, що породжує нові політичні ризики для країни.

Політична еліта сьогодні наділена такою кількістю прерогатив впливу, які дозволяють “чи не щоденно” змінювати вектори розвитку країни та коригувати законодавчу базу на власний розсуд. Так, ще протягом 1991 і першої половини 1994 року в Україні діяла владна конструкція, в межах якої жоден з політичних інститутів (президент, уряд, Верховна Рада) не був наділений такою кількістю прерогатив, які б дозволяли йому чинити вирішальний вплив на формування політичного та економічного курсу країни.

Впродовж усього періоду президентства Л. Кучми (1994-2004 рр.) суспільство більшою мірою було стурбоване економічними показниками і бажанням покращити своє матеріальне становище, а не протистоянням провладної і опозиційної політичних сил. Сутність “української моделі” в цей період визначалася прагненням влади утримати соціально-політичну рівновагу шляхом мінімізації змін і збереження колишніх механізмів політичного управління [3, 170].

Результатом реалізації цієї моделі, з одного боку, була відсутність широкомасштабних конфліктів, що мають насильницькі форми і можуть проявлятися в руслі екстра-легального ризику (революції), а з іншого — вгасання соціально-політичної активності [4, 39].

Підсумки президентства В. Ющенка за 2005-2010 роки, на нашу думку, дозволяють стверджувати, що в цей період в Україні не з'явився суб'єкт модернізації. Аналітики підкреслюють, що сталося це не тільки через суб'єктивні обставини, але й завдяки цілком об'єктивним факторам, головним з яких був стан української еліти [6].

Період утвердження В. Януковича на посаді глави держави позначений максимізацією політичного виграшу за рахунок централізації політичної ролі інституту президентства та контролю над ключовими політичними і урядовими позиціями представників однієї політичної групи, що є прямим продуктом наявного політичного процесу, який тяжіє до змін у законодавстві та проявляється у формі легально-урядового ризику. Досягнення цілей відбувається за рахунок більш високого, порівняно з минулим режимом, рівня консолідації владних груп та

визнання ними права глави держави присвоювати виконавчі і контрольні владні функції [7].

В Україні бракувало суспільного консенсусу стосовно багатьох питань внутрішньої та зовнішньої політики. Відсутність єдності українського суспільства і нині є актуальною проблемою, яка потребує розв'язання. Вона зумовлена існуванням різних ідентичностей, відмінностями політичних субкультур, соціальною та політичною нерівністю тощо.

Ні закони, ні Конституція не створюють правил поведінки, які визнаються всіма. Це зумовлює великий вплив на перебіг політичних подій. Часто закони порушуються представниками політичної еліти, яка найбільшою мірою мала б бути зацікавленою в чіткому дотриманні законів держави. Можна припустити, що відсутність верховенства права в Україні за умов демократичного режиму є причиною політичного безпорядку.

Вже в 2013-2014 рр. агресивно налаштована на зміни політична нація очікувала не тільки нового Президента України, а нового курсу розвитку держави, нової моделі управління всіма суспільними процесами за демократичними принципами відкритості, правової неперервності, дотримання суспільно-політичних норм, спрямованості на залагодження протиріч і досягнення консенсусу. Проте, як показує час, сформована команда поки що проявляє свою неспроможність реалізувати очікування народу. Олігархат зберігає своє панування, закріпивши його через парламентські і місцеві вибори восени 2014 року [8]. Це відбувається за рахунок використання нереформованої виборчої системи, що дозволяє гравцям тіньовим чином проводити власні інтереси та виводити з-під демократичного контролю політичних агентів. Як результат, наступило нове суспільне розчарування. Авторитет народного Президента падає до звичного рівня його попередників.

Актуальним сьогодні залишається питання протидії тероризму на всій території України. У центрі уваги перебуває питання контролю використання зброї та гарантування того, що вона не буде застосовуватися поза зоною і після завершення АТО. Наразі невизначеним у часі залишається припинення військових дій на Сході України. Ці події і невизначені підходи до їх подолання залишаються чинником, який поляризує політичне й суспільне середовище.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства політичні ризики стали одним із важливих орієнтирів при виборі та прийнятті рішень щодо втілення в життя важливих соціально-політичних проектів.

До внутрішніх факторів-провокаторів політичних ризиків (високий рівень “людського фактора” у процесі ухвалення рішень, високий рівень корупції, регіональна нестабільність, включення країни в зону конфлікту інтересів тощо) сьогодні додаються ще й зовнішні фактори, які провокують загрози безпеці та пов'язані з неспроможністю держави самостійно впливати на хід політичних рішень (тероризм, громадянська війна, регіональна воєнна нестабільність, воєнна експансія з боку інших держав) [8].

Неефективний політичний менеджмент сучасної української еліти потребує вдосконалення комплексного підходу у виробленні стратегій безпеки, зменшення та запобігання політичних ризиків. Відсутність власних, інтересів та альтернатив політичного розвитку призводять до гри із Заходом (“коли Україна стане членом ЄС” чи “коли буде запроваджено безвізовий режим?”) та гри з Росією.

Таким чином, невідворотною тенденцією українського суспільства, вважає відомий політолог К. Бондаренко, є швидке оновлення найближчим часом політичної еліти. Це стане можливим внаслідок: посилення робітничого, страйкового і профспілкового рухів, як реакція на ріст безробіття; становлення землі товаром, що поглибить розшарування сільського населення; процесу просування України в Європу, у результаті чого вивільнятиметься енергія мас через жорстке регулювання міграції робочої сили як на східному, так і західному кордонах тощо [2].

І найгіршим у цій ситуації є те, що жодні поразки і невдачі не змушують українську еліту переглянути свої пріоритети або змінити стратегію.

Взагалі, політика є грою професіоналів, увага яких спрямована на партнерів по грі, на виграш як такий, а не на “публіку” (виборців, народ), політика для якої є не більше, аніж шоу. Тобто, грати в політичну гру, означає відповідати на хід партнера адекватним ходом, змінювати поведінку в залежності від ситуації, мобілізувати нові джерела підтримки і відмовлятися від старих, неефективних [5, 140].

Будь-які політичні домовленості не будуть мати жодного серйозного результату для країни — якщо мова не буде йти про зміну правил гри, а лише про — посади, переформатування уряду.

То як має діяти українська влада сьогодні? По-перше, необхідно засвоїти основні інструменти міжнародної гри. По-друге, гідно представляти себе в грі, а це означає бути не прогнозованим. Не вигідно підсаджувати за стіл гравця, який може зіграти на руку супернику. Відповідно, змінюється формат гри, де Україна може стати активним учасником. По-третє, і що особливо важливо, розраховувати стратегічні інтереси інших гравців та прогнозувати їхню поведінку [1]. Оскільки занепад політичної системи, що діє, і невизначеність механізмів збереження спадкоємності влади в країні провокують загальну невпевненість та зростання рівня політичних ризиків.

Отже, Україні потрібно рухатись вперед, виходити з минулого — позбавляючись залежності від існуючих політичних гравців і шукаючи нові механізми участі в політиці, що сприятиме формуванню дійсно демократичної правової соціальної держави.

Література:

1. Андрусів В. Зовнішньополітичні ігри Україною [Електронний ресурс] / В. Андрусів. // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2008/05/22/3445280>
2. Бондаренко К. Головні ризики для України [Електронний ресурс] / К. Бондаренко – Режим доступу : <http://www.fraza.com.ua/stenograms/14.03.06/21963.html>.
3. Віннічук О.В. Політичні ризики в умовах демократичної трансформації суспільства: теоретико-праксеологічний аналіз: Монографія. / О.В. Віннічук – Кам’янець-Подільський: ПП Мошак М. І., 2013. – 220 с.
4. Головаха Є. “Основні етапи і тенденції трансформації українського суспільства: від перебудови до “помаранчевої революції” / Є. Головаха, Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2006. – №3. – С. 32-51.
5. Джойс П. 101 ключевая идея: Политика / П. Джойс [Пер. с англ. К. Ткаченко]. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 304 с.
6. Конончук С. Політичні ризики і політична стабільність в Україні [Електронний ресурс] / С. Конончук // Український незалежний центр політичних досліджень. – Режим доступу : <http://www.ucipr.kiev.ua>.

7. Логвиненко О. Політичне лідерство управлінської еліти України [Електронний ресурс] / О. Логвиненко. – Режим доступу: <http://www.ukrpohliad.org/news.php/news/3067>.
8. Політичні ризики і політична стабільність в Україні [Електронний ресурс] / УНЦПД із оцінювання політичних ризиків. – Режим доступу: [http://ucipr.kiev.ua/userfiles/Political_risks12_Aug2014u\(1\).pdf](http://ucipr.kiev.ua/userfiles/Political_risks12_Aug2014u(1).pdf).

СЕКЦІЯ 9. Культурологія

ІВАН БЕЛЕЙ – УКРАЇНСЬКИЙ ЛІКАР ЗІ СВІТОВИМ ІМ'ЯМ

Bilavych Ivan Vasylovych

Assistant

I Kliniki Anestezjologii i Intensywnej Terapii:

I Department of Anesthesiology and Intensive Care

Warsaw Medical University

Warsaw, Polska

Білавич Іван Васильович

Викладач

I клініки анестезіології і інтенсивної терапії

Варшавський медичний університет

м. Варшава, Польща

За умов становлення незалежної української держави набуває значущості вивчення її минувшини, об'єктивного, неупередженого висвітлення її забутих чи замовчуваних дотепер сторінок. Нова парадигма української науки вимагає гуманізації її змісту: у центрі уваги вчених мають постати не класові протистояння, війни, революції тощо, а етнос, його культура, матеріальна й духовна, а також звичайні люди, чия життєтворчість репрезентує ту чи іншу історичну епоху. Тому сьогодні, коли Україна інтегрує до Європейського простору, акценти повинні зміститися на будівничих її державності, постатях, які спричинилися до національного поступу українства.

Попри те, що окремі постаті українських лікарів були предметом розгляду небагатьох учених (Л. Беч, Я. Ганіткевич, І. Даценко, П. Пундій, Б. Савчук та ін.), життєдіяльність Івана Яковича Белея є маловивченою. Винятком слугують невелика студія І. Дурбака «Іван Белей перший лікар-українець у Конго», уміщена в книзі «Альманах Станіславівської землі» (Нью-Йорк — Торонто-Мюнхен, 1975 р.) [1], стаття Л. Полтави «Український лікар з Войнилова в Африці» у часописі «Ілюстрований місячник українського юнацтва «Крилаті» (США, 1970 р.) [2] та інші [3; 4].

В Енциклопедії сучасної України зазначається: «Белей Іван (01. 07. 1899, м-ко Войнилів, нині смт Калус. р-ну Івано-Фр. обл. — 02. 07. 1970, похов. у Філадельфії, США) — лікар, громадський діяч. Д-р медицини. Закін. Укр. академ. г-зію у Львові. В роки нац.-визв. змагань був четарем УГА. Мед. студії почав в Укр. таємному ун-ті у Львові, закін. у Празькому ун-ті. Від 1928 належав до Укр. лікар. т-ва. Працював лікарем у Войнилові. Був головою осередку «Просвіти», часто виступав з доповідями на мед. та літ. теми. Його стараннями у Войнилові збудовано Нар. дім. Під час 2-ї світ. війни працював окружним лікарем у Станіславі (нині Івано-Франківськ). 1944 емігрував на Захід, працював у лікарні для укр. переселенців у Мюнхені. 1947–54 жив і працював у Конго. У важких клімат. умовах Конго лікував туземців, за що був нагородж. бельг. урядом орденом та удостоєний звання королів. лицаря. Згодом емігрував до США, працював у лікарні св. Йосипа у Філадельфії» [3].

За цією лаконічною інформацією — подвижницька праця українського лікаря, доктора медицини, громадського й просвітницького діяча, великого гуманіста, який

вписав свою окрему сторінку в літопис становлення і розвитку української (та й світової) медицини.

У статті ставимо за мету доповнити подану вище інформацію про життєдіяльність Івана Яковича Белея.

Народився І. Белей у селянській родині. Після початкової освіти у Войнилівській школі навчався в українській гімназії у Львові. За роки Першої світової війни служив вояком у австрійській армії, брав участь у боях на італійському фронті.

Після війни добровільно вступив до лав Української Галицької Армії, був чотарем у бригаді генерала М. Тарнавського. Після полону, повернувшись до рідного краю, записався на навчання на медичний відділ Українського таємного університету у Львові, однак закінчував вивчення медицини в Празі. Після нострифікації диплома в Познані одружився з Мирославою Рубчак та осів у рідному Войниліві, де працював лікарем і брав активну участь у громадському житті. Зокрема, тривалий час очолював товариство “Просвіта”, за його ініціативи був збудований Народний дім, який зберігся у Войниліві. І. Белей активно розбудовував національне культурно-освітнє життя: керував драматичним гуртком, брав участь у виставах; виступав із численними доповідями на медичні й літературні теми у Войниліві, Слобідці, Середньому, Сільці та інших довколишніх селах [2; 4].

Під час Другої світової війни І. Белей працює окружним лікарем у Станіславі. 1943 р. брав участь у роботі комісії з формування дивізії СС “Галичина”. З наближенням радянських військ виїхав із сім’єю до Мюнхена і працював разом з лікарем Г. Шиманським у шпиталі табору для інтернованих Функ Казерне. Через цей табір тисячі українців та багато людей різних національностей виїжджали до різних країн світу. У таборі І. Белей познайомився з бельгійцями і з їхньою допомогою 1946 р. переїхав до Бельгії. Там вивчав французьку мову і вчився в “Школі тропічної медицини”, позаяк для роботи в джунглях Африки треба було знати особливості природи і клімату, людей і хвороб у гарячих країнах [4].

По закінченні медичної підготовки (майже рік навчався тропічної медицини й африканської мови «свагілі») з дружиною і дітьми Мирославом і Орисею вирушили на роботу в Бельгійське Конго. Місцеві жителі зустріли його насторожено, але, побачивши, що лікар сердечно ставиться до хворих, чуйний і уважний, відкрили йому свої серця. І. Белей, окрім щоденної лікарської практики (лікував від малярії та інших недуг, оперував за потреби, зрощував переломи кінцівок тощо), організовує також будівництво простих хатинок, вкритих пальмовим листям або соломною, а в них — санітарні пункти для боротьби з малярією та надання першої санітарної допомоги. Також навчав конголезців на санітарів і санітарок, привчав їх до чистоти, навчав, як надавати першу медичну допомогу при укусах отруйних змій та різних захворюваннях. У провінціях Кібанго, Кінду, Касанто він урятував від різних недуг тисячі людей [2; 4].

У Конго Іван Белей працював з 1947 по 1954 рр. За бельгійським законом треба було кожні три роки всім європейцям виїздити з Конго на півроку до Європи, заради збереження здоров'я. Дружина І. Белея почала хворіти на шостому році перебування в Конго, і так довелось незабаром усю родину відіслати до Бельгії. А за якийсь рік і він мусів через стан здоров'я попрощатися з конголезцями [2; 4].

Коли І. Белей виїжджав з Конго, тисячі конголезців вийшли провести білого лікаря, якого полюбили за порядність і щире ставлення. У Бельгії його на окремій

церемонії було нагороджено королем Бельгії Бодуеном найвищою нагородою країни — орденом і званням “Шевальє” — королівського лицаря. Варто наголосити, що мешканці Конго вшанували пам'ять про свого «білого рятівника»; як зазначав Л. Полтава, «на далекому африканському континенті вдячні конголезці встановили лікарю І. Белею пам'ятник, на якому написали “Білому від чорних” [2, с. 17].

1956 р. І. Белей виїхав до США і жив у Філадельфії. Там п'ятнадцять років працював лікарем у лікарні св. Йосифа. Він, як досвідчений спеціаліст, мав відповідальну роботу, рятував поранених, обпечених у пожежах, важко травмованих. І це знову були переважно темношкірі. Від безперервної напруженої роботи не витримало серце. 2 липня 1970 року Іван Белей помер. Він похований на кладовищі Факс-Чейс (український католицький цвинтар у Філадельфії) [1; 2; 4].

Іван Дурбак так писав про Івана Белея: “...покійний був лагідної товариської вдачі. Легко сходився з людьми, ставився тепло і прихильно до всіх. Вже замолоду виступав на сцені, переживав свої ролі, грав їх з чуттям і серцем. Як лікар — був гуманістом, щиро співчував з людським терпінням, старався полегшити їх, мав “золотий ключ” до сердець недужих і терплячих. Був насправду “лікарем з Божої ласки”, з правдивого покликання. Як знаменитий лікар, здобув собі заслужену славу й пошану не тільки у Войнилові, Станіславові, Мюнхені та Філадельфії, але й у далекому Конго, де з'єднав собі серця тубільців невсипущою працею. Зразковий чоловік і батько двох дітей (Мирослава і Ориси) відбув свою повинність перед Україною на фронті і як лікар — громадянин і гуманіст” [1, с. 637].

До слова, син Івана Белея Мирослав став лікарем, донька Орися підтримує зв'язки з рідним краєм свого батька. Мешканці селища Войнилів, що на Калущині (Івано-Франківська область), теж пам'ятають про славного земляка: матеріали про його життя зберігаються в селищній бібліотеці та шкільному краєзнавчому музеї.

Таким чином, вищезазначене дає підстави для висновку: Іван Якович Белей — український лікар, громадський і просвітницький діяч, який уписав яскраву сторінку в розвиток вітчизняної та світової медицини як лікар-гуманіст. Доля розпорядилася так, що він був змушений емігрувати на чужину і тривалий час працювати лікарем на африканському континенті, згодом — американському (мешкав у Філадельфії до кінця свого життя), утім, і на батьківщині, і на чужині український лікар сповідував абсолютні істини: найвища наука життя — мудрість, а найвища мудрість — бути добрим, своєю лікарською практикою утверджував християнські цінності, з-поміж яких — доброта і чуйність, милосердя, співпереживання, уміння розділити чужий біль, вчасно підтримати морально й надати кваліфіковану медичну допомогу, розрадити в горі і біді, нести просвітництво людям.

Література:

1. Дурбак І. Іван Белей перший лікар-українець у Конго / І. Дурбак // Альманах Станіславівської землі. — Нью-Йорк — Торонто-Мюнхен, 1975. — С. 636-637.
2. Полтава Л. Український лікар з Войнилова в Африці / Леонід Полтава // Ілюстрований місячник українського юнацтва «Крилаті». — 1970. — Ч.9. — С.17-24.
3. Пундій П. Белей Іван / П. Пундій, Я. Ганіткевич // Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=39031
4. Цюп'як Р. Іван Белей — войнилівський лікар в Африці / Роман Цюп'як // Вісті Калущини [Електронний ресурс]. Режим доступу: visti-kalush.com.ua/articles/category/medicine/2015/.../view

PHILOSOPHICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL UKRAINIAN TERMINOLOGY IN LIBRARY SCIENCE

СВІТОГЛЯДНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ З БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА

Салата Галина Володимирівна

кандидат історичних наук

директор коледжу Київського університету культури

Київський університет культури

м. Київ, Україна

Розвиток української термінології підпорядковувався законодавчим тенденціям держави-імперії, у складі якої перебувала територія нашої держави, які не були спрямовані на ставлення до української мови як до мови спілкування, освіти та науки української нації.

Буремний початок ХХ ст., втрата незалежності у ході національно-визвольних змагань 1917-1922 рр. та примусове входження України до складу СРСР, водночас перебування Західної України у складі європейських держав — етапи нищівної політики у творенні української науки та терміносистеми загалом. Національна наука змушена підпорядковуватись, скажімо російській термінології та кореляції, або простим перекладом термінів українською мовою.

Унікальним комплексом матеріалів з історії науки в Україні 1918-1930-х рр., що кристалізує наукове пізнання від псевдонауки є архів Всеукраїнської Академії наук (ВУАН), що зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (ІР НБУВ) [5]. Поряд з матеріалами установ історико-філологічного, соціально-економічного та фізико-математичного відділів ВУАН в архіві широко представлені документи з архіву неодмінного секретаря ВУАН А.Ю. Кримського, які складаються не лише з численних рукописів його мовознавчих, але й з багатьох матеріалів з історії української академічної науки [5].

Академік Агатангел Юхимович Кримський (3(15) січня 1871 – 25 січня 1942 рр.) — український історик, письменник і перекладач, один із організаторів Академії наук України 1918 р. «Словник Кримського» — широковживана назва російсько-українського словника фахового середовища України. Саме з ім'ям А.Ю. Кримського, як головного редактора, пов'язане творення національної терміносистеми у «Російсько-українському словнику: в 4-х томах»: перші три томи якого були створені та видані у 1924-1933 рр., доля четвертого тому й нині достеменно не відома [11]. Академік Кримський редагував перший том і був тією біфуркаційною межею у творенні національної терміносистеми.

Так, у словнику А. Кримського прослідковується намагання творити національну терміносистему на основі терміносов «-знавство» і «-логія». Основа -знавство має одне семантичне значення: назва розділу (галузі) відповідної науки. Іншомовний терміноелемент -логія має два значення: вказує на розділ (галузь) певної науки й сукупність одиниць, що вивчає відповідна наука [9, 10].

Для уникнення двозначності компоненту -логія, а можливо для творення національної терміносистеми, укладачі та А. Кримський «Російсько-українського словника» 1924-1933 рр. основу -логія залучали для означення сукупності одиниць, а

основу -знавство використовували у назвах галузей науки: мітознавство, звірознавство, книгознавство та ін. [9]. Водночас, термін «бібліотекознавство» у словнику відсутній, що нашоує на подальші наукові розвідки: бібліотекознавство, чи бібліотекологія?

А далі, наприклад: «зоологический» — зоологічний, звірознавчий; «геральдика» — геральдика, гербознавство; «микология» — мікологія, грибознавство; «мінералогія» — мінералогія, мінералознавство; «миология» — міологія, м'язознавство; «музееведение» — музеєзнавство та інші.

Якщо термін з -логія не був омонімічним, укладачі словника А. Кримського подавали до іншомовного терміна ще й синонім з компонентом -знавство: міологія — м'язознавство. Звернімо увагу, що першим у словниковій статті стоїть іншомовний термін, що свідчить про перевагу інтернаціоналізму у терміносистемі, т. зв. «склеюванню» грецьких та латинських основ, а не калькування російського «ведение» [8, 10].

Якщо звернутись до транскрипту слова «бібліотекознавство» на мовах світу, маємо наступне: англійська — library science; мова басків: bibliotekonomia; валлійська: Llyfrgellyddiaeth; грецька: βιβλιοθηκονομία; датська: biblioteksvidenskab; ідо: libraro scienco; італійська: biblioteconomia; каталанська: biblioteconomia; німецька: bibliothekswissenschaft; нідерландська: bibliotheekwetenschap; норвежська: biblioteksvitenskap; польська: bibliotekoznawstwo; португальська: biblioteconomia; російська: библиотекоеведение; сербська (кир.): библиотекарство; сербська (лат.): bibliotekarstvo; словенська: bibliotekarstvo; турецька: kitaplık bilimi; французська: bibliothéconomie; хорватська: knjižničarstvo; чеська: knihovnictví; шведська: biblioteksvetenskap; есперанто: bibliotekscienco... Тож, українською «бібліотекознавство», чи бібліотекологія?! [1, 2].

Важливо усвідомлювати, що мова за В. Гумбольдтом, окреслює довкола народу коло, вийти з якого можна лише, якщо зайдеш у інше. Більшість наших співвітчизників — двомовні, часто без досконалого знання жодної. Розмовляючи певною мовою, людина частково ототожнює себе не тільки з визначеною національною, але і з соціальною групою [3, 6, 8]. І це зовсім не означає негатив, скорше позитив, але...

Частково це можна порівняти з тим, як пасажир ототожнює себе з різними соціальними групами, прямує тролейбусом і перебуваючи у «Порші», або користуючись стаціонарним кнопковим телефоном і новітньою лінією гаджетів. Громадянське суспільство в Україні лише формується, а держава ніби навмисне стоїть на перешкоді творення України й мови, зокрема Лист МОН №1/9-542 від 07.10.2016 р. «Щодо застосування державної мови» в якому зобов'язують всі навчальні заклади вести спілкування українською мовою! Примусово!

Модернізація суспільства, економіки та інших галузей життєдіяльності соціуму за С. Блеком та Ш. Ейзенштадтом — це зростання знань та освіти. Отже, знань та освіти, а не примусового виконання нормативно-правових актів державних інституцій! У сучасному світі відбуваються потужні інтеграційні процеси, які не оминають наукової сфери і висувають проблему міжнародної стандартизації термінів як основи співпраці.

Українська термінологія, має низку проблем, зумовлених історично, гостру потребу у створенні національних термінологічних стандартів, термінологічних словників [4, 7, 8]. У термінотворенні відображаються особливості наукової

національної мовної картини, милозвучність мови, статус твірних компонентів, напрями мовного освоєння дійсності. Необхідно звернутись до наукового надбання нашої історії та увібрати в новітню еру найкращі її сторінки, адже «війну ідей так само не можна виграти без книг, як морську війну – без кораблів»: Франклін Рузвельт, американський політичний і державний діяч, 32-ий президент США.

Література:

1. English-Ukrainian Glossary of Library and Information. – Kyiv, 1999. Terms Compiled by the Members of the English Language Library Club. – 59 p.
2. Бачинська Н.А. «Бібліотекознавство: Довідник для вищих навчальних закладів. Спеціальність: 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Н.А. Бачинська, Г.В. Салата. – Київ: «Медінформ», 2016. – 228 с.
3. Бачинська Н.А., Салата Г.В. Національні бібліотеки світу: Навчальний посібник. Спеціальність: 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Н.А. Бачинська, Г.В. Салата. – Київ: «Медінформ», 2016. – 232 с.
4. Гінзбург М.Д. Досвід та проблеми впровадження ДСТУ 3966-2000 в термінологічну діяльність / М.Д. Гінзбург та ін. // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2002. – № 453. – С. 183 – 189.
5. Інститут рукопису НБУВ. Фонд Інституту рукопису. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
6. Карпіловська Є.А. Структурні зміни української наукової термінології протягом двадцятого сторіччя / Є.А. Карпіловська та ін. // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2004. – № 503. – С. 3 – 8.
7. Клименко Н.Ф. Аглютинативність в українському словотворенні / Н.Ф. Клименко // Українське мовознавство. – К., 1990. – Вип. 17. – С. 96 – 104.
8. Кочан І.М. Словотвірні норми і термінологія / І.М. Кочан // Термінологічний вісник. – 2013. – Вип. 2(1). – С. 202 – 209. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/terv_2013_2_26
9. Матанцева А. Кореляція питомих і запозичених терміноелементів у «Російсько-українському словнику» 1924 – 33 рр. / Анна Матанцева // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2010. – № 676. – С. 37 – 40.
10. Петров А.В. Функциональное соответствие иноязычных и исконных основ (на материале производных со вторыми компонентами -логия и -ведение) / А.В. Петров // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Том 24(63), №1. – Часть 1. – 2011. – С. 376 – 383.
11. Російсько-український словник: у 4-т. / Ред. А. Кримський, С. Єфремов. [Електронний ресурс]. Електронна версія російсько-українського словника. Режим доступу: <http://r2u.org.ua/data/Російсько-український%20академічний%20словник%20%281924-33%29.pdf>

**THE PECULIARITIES OF THE AESTHETIC PERCEPTION OF MODERN
ART**

Zaytseva Marina Leonidovna

*Doctor of arts, correspondent member of the Russian Academy of Natural History
(RANH), professor*

*Department of analytical methodology and pedagogy of music education
Maimonides Academy*

*Federal state budgetary educational institution of higher professional education
«Russian state university the name of A.N. Kosygin (Design. Technologies. Art)
Moscow, Russian Federation*

**ОСОБЕННОСТИ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПРИЯТИЯ СОВРЕМЕННОГО
ИСКУССТВА**

Зайцева Марина Леонидовна

*доктор искусствоведения, член-корреспондент РАН, профессор
профессор кафедры аналитической методологии и педагогики музыкального
образования*

Академия имени Маймонида

*ФГБОУ ВО «Российский государственный университет им. А.Н. Косыгина
(Дизайн. Технологии. Искусство)»
г. Москва, Россия*

Эстетическое восприятие представляет собой особую форму психической деятельности человека, сущность которой заключается в том, что общественно значимое содержание произведений исторически развивающегося художественного творчества человечества становится достоянием отдельной личности и оказывает на нее свое специфическое воздействие [1, с. 56]. Только в процессе эстетического восприятия социально-эстетическая ценность произведений искусства, красота изображаемой ими действительности становится фактом сознания конкретного человека — представителя своего социума.

Воздействие произведений искусства на человека — многосторонний процесс, осуществляющийся на всех уровнях его психической деятельности и включающий в себя самые разные элементы этой деятельности. Произведение искусства — сложная знаково-изобразительная система, отдельные уровни которой обладают своей относительной самостоятельностью по отношению к другим уровням и слоям произведения, а также к объекту изображения и характерной для некоторых из них предметностью, временем и пространством. Эти особенности предмета эстетического восприятия определяют и особенности специфической перцептивной, мыслительной и эмоциональной формы психической деятельности человека [2, с. 33]. Говоря о специфике эстетического восприятия, прежде всего, необходимо подчеркнуть, что оно содержит в себе как элементы общебиологические и общепсихологические, так и структуры, возникшие и постоянно развивающиеся исторически с развитием человека как социального существа и находящиеся в определенной зависимости от ведущих форм художественной деятельности людей разных исторических эпох.

Особенности эстетического восприятия обусловлены тем, что люди разных эпох имеют дело не только с произведениями, возникшими в эти же эпохи, но и с совокупным исторически сложившимся культурным наследием человечества. Подлинные шедевры искусства переживают время своего создания, они оказывают свое влияние на последующие поколения людей. Поэтому правильное понимание сущности эстетического восприятия требует анализа его филогенеза и факторов, определяющих его специфику на разных этапах развития каждого отдельного человека. Исторический подход к пониманию эстетического восприятия дает нам возможность понять особенности исторически меняющихся форм этой специфической психической деятельности человека, показать ее зависимость от конкретных социальных условий, национальной принадлежности, уровня художественной образованности аудитории, характера идеалов, волновавших людей разных эпох, выявить влияние географической и этнографической среды на их представления о прекрасном, возвышенном и т.д.

Способность воспринимать социально значимое содержание искусства, наслаждаться им, осмысливать значение его содержания — не врожденное свойство человека. Специфически эстетическая форма восприятия развивается в процессе формирования человеческой личности. Ее богатство определяется не только возрастом, но и художественным образованием человека, его типологическими и характерологическими особенностями, социальными и эстетическими идеалами и установками. Восприятие — процесс, связанный с деятельностью органов чувств и мозга человека. С эстетическим восприятием связана деятельность двух чувств. Восприятие возможно лишь при условии целостности и нормального функционирования всех элементов анализаторов.

По своей природе любой акт восприятия — творческий процесс, существеннейшей чертой которого является взаимопроникновение и диалектическое взаимодействие чувственной и логической ступеней познания, своеобразное сочетание сенсорных, эмоциональных, абстрактно-логических и других элементов человеческой психики. Не любое восприятие романа, картины, скульптуры, кинофильма является эстетическим. Любое произведение искусства может быть и объектом научного анализа, если человек ставит перед собой задачу разложить его на исходные составные элементы, описывает его изобразительные средства, изучает законы композиции. Мы не можем говорить об эстетическом восприятии и при условии, если человек, воспринимая отдельные изобразительные средства произведения, не видит замысла художника, того специфического содержания, которое связано с художественным образом. На первоначальном уровне организации эстетического восприятия мы воспринимаем, ощущаем произведение искусства как конкретную, непосредственно воспринимаемую органами чувств систему изобразительных средств того или иного вида искусства и способов их организации в художественные структуры. Этот уровень характеризует эстетическое восприятие лишь как восприятие предметного, сюжетного, событийного содержания художественного произведения без его собственно эстетической специфики. На этом уровне эстетического восприятия произведение искусства воспринимается как некоторый объект, организованный во времени и пространстве, но мы еще не осознаем того существенного, общественно значимого, что содержится в произведении искусства. Само по себе доэстетическое восприятие параметров изображения и угадывание в них той действительности, которую они изображают, не

может затронуть глубины нашего внутреннего мира и вызвать в нас эмоциональный отклик на содержание произведения искусства.

Во второй половине XX века рост интереса к социокультурной информации, адресованной зрению, видению, взгляду, способствовал тому, что средства письменного языка начали отторгаться на второй план, уступая место электронным средствам массовой информации, основанным на языке медиа. Активно развивается социальный, психологический, педагогический, эстетический потенциал медиакультуры, растет популярность медиажанров у различной аудитории. Современные визуальные практики актуализируются в рамках экранных искусств.

Синтезированные музыкально-художественные проекты, ориентированные на массовую аудиторию, получили наибольшее распространение в культуре начала XXI века. Обоснованием этого является в настоящее время прежде всего их высокая востребованность и коммерческая рентабельность. Возникновение и развитие синтезированных музыкально-художественных проектов проходило под воздействием социально-культурных (урбанизация и как одно из следствий — формирование массового искусства); эстетических (развитие зрелищно-массовых, направленных на развлечение жанров); научно-технических предпосылок (изобретение аудио- и видео- техники, компьютерные, лазерные технологии, мультимедийные подходы и т.п.).

Характерной чертой современного массового музыкального искусства становится стремление к синтезу, использованию музыки, звука, пластики, слова, цвета, программирования, режиссуры, композиции, кино, телевидения. Синтезированность этих художественных проектов предполагает органичное взаимодействие нескольких пластов восприятия: звукового (включающего реальное и срежиссированное звучание), и визуального. Аудиовизуальные технологии способствуют усилению эстетического и эмоционального эффекта, производимого на зрителя, могут служить основой для возникновения самостоятельных жанров массового искусства, их использование приводит к появлению новых профессий, способствует развитию различных форм и видов массового искусства.

«Электронной революция» в последней трети XX века, привела к внедрению в музыкальные представления таких технологий, как электронный монтаж, компьютерные спецэффекты, «оцифровка» как звукового, так и визуального каналов, съемка отдельных эпизодов, репетиций с помощью видеотехники, и их использование как во время представления, так и при создании так называемой «телеверсии», и последующего тиражирования на DVD-дисках, в файлах цифровых форматов. Аудиовизуальные технологии способствуют усилению эстетического и эмоционального эффекта, производимого на зрителя, могут служить основой для возникновения самостоятельных жанров массового искусства, их использование приводит к появлению новых профессий, способствует развитию различных форм и видов массового искусства. В частности, элементы мистерии стали частью содержания рок-концертов. Эстрадный концерт трансформировался в вокально-танцевальное светозвуковое шоу. Свето-звукоспектакли и электронные феерии стали частью карнавалов и праздников, туристических экскурсий. Появился новый жанр — видеоклип, являющийся квинтэссенцией современных мультимедиа-технологий, музыки, режиссуры и т. д. , и ставший мощным рекламным средством для других жанров. Союз симфонической музыки и кино послужил основой для еще одного жанра — синемафонии. Прогресс средств телекоммуникации сделал возможным

проведение глобальных концертов. Многие из этих жанров находят применение в синтезированных музыкально-художественных проектах, как по отдельности, так и в различных сочетаниях.

По мере возникновения и развития новых технологий в области визуальных устройств стало возможным осуществлять не только ритмическую смену цвета, но и образовывать сложные пространственно-графические световые проекции. Их сочетание с музыкой позволило авторам не просто дублировать музыку, а осуществлять взаимодействие, образное единство, равноправный синтез музыки и красочного светоживописного материала. Стало возможным транслировать как изображение действия, происходящего на сцене, так и непосредственную реакцию зрителей, находящихся в зале (на стадионе, на открытой площадке), на большие экраны, размещенные в разных местах, в том числе и вне места действия, в различных ракурсах и планах, в том числе с эффектом симультанности. Новые электронно-компьютерные технологии дают больше возможностей для выражения идеи художественных представлений, поскольку компьютер в качестве электронного «музыканта», под управлением звукорежиссера становится полноправным участником, наравне с исполнителями. Используются специальные музыкальные программы-секвенсоры, где предварительно создается музыкальная партия, в которой используются сложные синтезаторные пассажи, арпеджио, звуковые эффекты, которые не может исполнить человек на традиционных инструментах.

Новые технологии способствуют унификации и глобализации процессов художественного творчества. Использование духовно-нравственного потенциала искусства способствует развитию способностей целостного восприятия, преодолению негативных последствий существования современной техногенной цивилизации, повышению духовного уровня современного человека, формированию Гражданина, способно обратить технический прогресс на благо цивилизации.

Литература:

1. Зайцева М.Л. Синестезийность восприятия современного искусства, активизирующая когнитивные и креативные способности / М.Л. Зайцева // *Materiały XI Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Naukowa przestrzeń Europy – 2015»]* (07–15 kwietnia 2015) po sekcjach: Historia. Filozofia. – Volume 10. Historia. Filozofia. – Przemysł: Nauka i studia, 2015. – S. 55–57.
2. Зайцева М.Л. Исследование синестезии как основы формирования когнитивных потенциалов эстетического опыта / М.Л. Зайцева // *Научные Ведомости Белгородского государственного университета. Серия «Философия. Социология. Право»*, 2011. – № 20 (115). Вып.18. – С. 31–37.

Для нотаток